

**Sosyal Bilimler
Enstitüsü**

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE PARA YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BLOCKCHAIN ENTEGRASYONU İLE KARA PARA
AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANIN
ENGELLENMESİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ SOSYO VE
MAKRO EKONOMİK ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Anıl ÇİÇEK

İstanbul, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET VE PARA YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BLOCKCHAIN ENTEGRASYONU İLE KARA PARA
AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANIN
ENGELLENMESİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ SOSYO VE
MAKRO EKONOMİK ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Anıl ÇİÇEK

Danışman: Doç. Dr. Oğuzhan GÖKSEL

İstanbul, 2024

ÖZET

BLOCKCHAIN ENTEGRASYONU İLE KARA PARA AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANIN ENGELLENMESİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ SOSYO VE MAKRO EKONOMİK ETKİLERİ

II. Dünya Savaşından sonra ülkeler arasında başlayan soğuk savaş dönemiyle ülkeler içerisinde doğrudan veya dolaylı olarak desteklenen terör örgütleri oluşmuştur. Özellikle gelişmekte olan veya ekonomisi zayıf olan ülkeler bu terör örgütleri tarafından yoğun terör eylemlerine maruz kalmaktadır. Gerçekleşen terör eylemleri ülke içerisinde korku, şiddet ve baskı ortamı oluşturmaktadır. Bu kaos ortamı içerisinde ülkedeki halkın eğitimi, gelişimi ve refahı olumsuz etkilenmektedir. Orta doğunun yoğun terör saldırılarına en fazla maruz kalan ülkelerden biri olan Türkiye kırılgan ekonomik yapısıyla terör ile mücadele de yoğun çaba sarf etmektedir. Kara para aklama ile kayıt dışı ekonominin fazla olduğu ülkemizde teröre sağlanan finansmanlar yoğun terör saldırılarını da beraberinde getirmektedir. Kara para aklama ve terör eylemleri sonucunda piyasalar olumsuz etkilenmekte olup sosyo ve makro ekonomik verileri olumsuz görünüm sergilemektedir. Terör eylemlerinde kara para aklama ve terörün finansmanın ortak bileşkesi paradır. Suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı ile etkili bir şekilde mücadele ederek etkin bir ekonomi ve güvenli bir toplum oluşmasına katkıda bulunan görevi ülkemizde MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu) tarafınca yürütülmektedir. Mali Suçları Araştırma Kurulu misyonuna göre aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesi ve tespitine yönelik olarak; politika oluşturulması ve düzenleme yapılmasına katkıda bulunmak, hızlı ve güvenilir bir şekilde bilgi toplamak ve analiz etmek, araştırma ve inceleme yapmak, elde edilen bilgi ve sonuçları ilgili makamlara iletmektir. Kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesinde için finansal alandaki gerçekleştirilmek istenen veya gerçekleştirilen işlemlere dair yükümlü tarafından talep edilen bilgi ve belgeler işlemlerin kontrolü için büyük önem arz etmektedir. Her türlü bankacılık işlemleri ve gerçek/tüzel kimlik tespiti için talep edilen bilgi ve belgelerin hızlı erişilebilir, şeffaf, güvenilir, dağıtık defter yapısıyla değiştirilemez ve teyit edilebilir olması gerekmektedir. 2008 yılında adından ilk kez bahsedilen Bitcoin ile popülerleşen blok zinciri teknolojisi aslında Bitcoin'den daha fazlası olduğunu kullanılan sektör ve alanlar ile göstermiştir. Blok zincirinin özellikle kullanılan akıllı sözleşmeler, dijital para birimi, güvenlik ve kayıt saklama alarlarında kullanılmasının merkeziyetsiz ağlar, şeffaf, güvenilir ve dağıtık yapısı ile gerçekleştirmesi. Kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesindeki paranın kaynağı, işlemlerinin izini sürülmesi, müşteri tanımlama esnasındaki kimlik tespitinin bilgi ve belgelere hızlı erişimi araştırılmıştır. İlgili araştırmalar sonucunda bu çalışmada Blockchain entegrasyonu ile kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesinin Türkiye üzerindeki sosyo ve makro ekonomik etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kara para aklama, terörün finansmanı, blockchain, Türkiye, sosyo-ekonomik etkiler

ABSTRACT

SOCIO AND MACROECONOMIC IMPACTS OF BLOCKCHAIN INTEGRATION AND PREVENTION OF MONEY LAUNDERING AND TERRORIST FINANCING ON TURKEY

The Cold War period that began between countries after World War II led to the formation of terrorist organizations that were directly or indirectly supported by countries. Especially developing or economically weak countries are subjected to intense terrorist attacks by these terrorist organizations. Terrorist acts that take place create an atmosphere of fear, violence, and oppression within the country. In this chaos environment, the education, development, and well-being of the people in the country are negatively affected. Turkey, one of the countries that is most exposed to intense terrorist attacks in the Middle East, is also making intensive efforts to combat terrorism with its fragile economic structure. In our country, where money laundering and the informal economy are high, the financing provided to terrorism also brings with it intense terrorist attacks. As a result of money laundering and terrorist acts, markets are negatively affected and socio-economic data show a negative outlook. Money is the common ingredient of money laundering and the financing of terrorism in terrorist acts. The task of effectively combating money laundering and the financing of terrorism, thereby contributing to the formation of an effective economy and a safe society, is carried out by MASAK (Financial Crimes Investigation Board) in our country. According to the mission of the Financial Crimes Investigation Board, it is to contribute to the creation of policies and regulations, to collect and analyze information quickly and reliably, to conduct research and investigation, and to transmit the information and results obtained to the relevant authorities, in order to prevent and detect money laundering and terrorist financing crimes. In order to prevent money laundering and the financing of terrorism, the information and documents requested by the obligor for the transactions to be carried out or carried out in the financial field are of great importance for the control of transactions. The information and documents requested for all kinds of banking transactions and identification of individuals/legal entities must be quickly accessible, transparent, reliable, unchangeable with a distributed ledger structure, and verifiable. The blockchain technology, which became popular with the mention of Bitcoin for the first time in 2008, has actually shown that it is more than Bitcoin with the sectors and areas it is used in. The use of blockchain in particular in the areas of smart contracts, digital currency, security, and record keeping is realized with its decentralized networks, transparent, reliable, and distributed structure. The source of money, tracking of transactions, and quick access to information and documents in the identification of identity during customer identification have been investigated in the prevention of money laundering and the financing of terrorism. As a result of the relevant research, the socio-economic effects of preventing money laundering and the financing of terrorism with blockchain integration in Turkey have been examined in this study.

Keywords: Money laundering, terrorism financing, blockchain, Turkey, socio-economic effects

ÖNSÖZ

Eğitim hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyip benim için tüm fedakarlığı yapan başta babaannem Zeynep Çiçek'e, kişiliği ile örnek aldığım eğitime katkı sağlayan amcam Vedat Çiçek'e, Yüksek Lisans tez sürecinde desteklerini sunan tez hocam Doç. Dr. Oğuzhan Göksel'e ve her zaman yanımda olduğunu hissettiğim aileme teşekkür ederim.

Merhum dedem Süleyman Çiçek anısına...

Anıl ÇİÇEK
İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
GRAFİKLER LİSTESİ	xvii
HARİTALAR LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ.....	1
2. KARA PARA AKLAMA.....	4
2.1. Kara Para Kavramı	4
2.2. Kara Para Aklama	4
2.3. Kara Para Aklama Aşamaları	5
2.4. Kara Para Aklamada Kullanılan Yöntem ve Araçlar	6
2.4.1. Geleneksel Aklama Teknikleri.....	7
2.4.1.1. Basit Aklama.....	7
2.4.1.2. Gelişmiş Aklama.....	7
2.4.1.3. Karmaşık Aklama	8
2.4.2. Yeni Aklama Teknikleri.....	8
2.4.2.1. Mantarlama (Smurfing)	8
2.4.2.2. Paravan Şirketler Kurularak Hayali İhracat Yapılması	9
2.4.2.3. Kumarhaneler, Gazinolar ve Şans Oyunları	9
2.4.2.4. Sahte Fatura Kullanımı	10
2.4.2.5. Ödücü Geri Verme Yöntemi	10
2.4.2.6. Japon Karıncalar Yöntemi	11

2.4.2.7. Döviz Büfeleri	11
2.4.2.8. Borsa ve Borsa Araçlarının Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi	12
2.4.2.9. Bankaların Aracı Olarak Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi.....	13
2.4.2.10. Sınır Ötesi Merkezlerin Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi	14
2.4.2.11. İnternet Bankacılığı Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi	14
2.4.2.12. Mail Order ile Aklama Yöntemi	15
2.5. Kara Paranın Ülke Ekonomileri Üzerindeki Etkileri	16
2.5.1. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Lehine Olduğuna Dair Görüş	16
2.5.2. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Aleyhine Olduğuna Dair Görüş.....	16
2.6. Kara Para Aklamanın Terörizmin Finansmanındaki İlişkisi	18
2.7. Kara Para Aklama ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi.....	21
2.8. Türkiye’deki Kanunlarda Kara Para Aklama Suçu.....	23
2.8.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	24
2.8.2. 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun	25
2.8.3. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik	26
2.9. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Kara Para Aklama ile Mücadele	28
2.9.1. Kara Para Aklama Suçu ile Mücadelede Ulusal Kurumlar	29
2.9.2. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)	30
2.9.3. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK).....	32
2.9.4. Sermaye Piyasa Kurulu	33
2.9.5. Emniyet Genel Müdürlüğü.....	33
2.9.6. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.....	34
2.10. Türkiye’de Kara Para Aklama ile Mücadele Kapsamında Alınan Tedbirler	34
2.11. Aklama ile Mücadele Amaçlı Kurulan Uluslararası Organizasyonlar	35
2.11.1. FATF: Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force)	35
2.11.2. FATF Benzeri Kuruluşlar	39
2.11.2.1. Asya Pasifik Grubu	39
2.11.2.2. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF).....	39

2.11.2.3. Kara Para Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG)	39
2.11.2.4. Ortadoğu Güney Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF).....	39
2.11.2.5. MONEYVAL	40
2.11.2.6. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Avrasya Grubu (Eurasian Group)	40
2.11.2.7. Batı Afrika Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetler Arası Eylem Grubu	40
2.11.2.8. Kıyı Bankacılığı Denetim Grubu	40
2.11.3. Basel Komitesi	41
2.11.4. Egmont Grubu.....	41
2.11.5. Wolfsberg Grubu.....	42
2.11.6. Interpol.....	43
2.11.7. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası.....	43
2.12. Aklama ile Mücadele Amaçlı Uluslararası Düzenlemeler	44
2.12.1. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri	45
2.12.1.1. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu)	45
2.12.1.2. Sınır Aşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)	46
2.12.1.3. BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi).....	46
2.12.2. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri	46
2.12.2.1. Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu – Ak Sözleşmesi 141).....	46
2.12.2.2. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Aranması, El Konması ve Müsaderesi Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Ak Sözleşmesi 198)	47
2.12.3. Avrupa Birliği Düzenlemeleri.....	47
2.12.3.1. AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi (6 AMLD)	47
2.13. Kara Para Aklama ile Mücadelede Uygulanan Ortak Yöntemler	48
2.13.1. Müşterini Tanı İlkesi	48
2.13.2. Kimlik Tespiti İlkesi	49

2.13.3. Nakit İşlem Bildirimi	50
2.13.4. Şüpheli İşlem Bildirimi	50
2.14. Mali İstihbarat Birimleri (MİB)	56
3. TERÖRÜN FİNANSMANI.....	58
3.1. Terör ve Terörizm: Teorik ve Kavramsal Çerçeve.....	58
3.1.1. Terör Kavramı.....	58
3.1.2. Terörizm Kavramı.....	62
3.1.3. Terörizmin Tarihçesi.....	64
3.1.4. Risklere İlişkin Ulusal ve Uluslararası Mevzuatta Yer Verilen Genel Göstergeler ve Şüpheli İşlem Tipleri	66
3.1.5. Dünyada Gerçekleşen Önemli Terör Olayları.....	68
3.1.5.1. ETA Terör Örgütü	69
3.1.5.2. PKK Terör Örgütü.....	69
3.1.5.3. Hizbullah Terör Örgütü.....	71
3.1.5.4. El Kaide Terör Örgütü	71
3.1.6. Terörün Nedenleri	72
3.1.6.1. Ekonomik Nedenler	72
3.1.6.2. Sosyo-Kültürel Nedenler	73
3.1.6.3. Psikolojik Nedenler	74
3.2. Terörün Amaçları	75
3.3. Terörün Unsurları.....	76
3.3.1. Şiddet Unsuru.....	76
3.3.2. İdelojik Unsuru	78
3.3.3. Örgüt Unsuru	78
3.3.4. Devlet Unsuru	79
3.4. Terörizmin Finansal Kaynakları.....	80
3.4.1. Yasa Dışı Faaliyetlerden Sağlanan Kaynaklar	82
3.4.1.1. Uyuşturucu Kaçakçılığı	82
3.4.1.2. İnsan Ticareti, Göçmen Kaçakçılığı	82

3.4.1.3. Silah Kaçakçılığı.....	83
3.4.1.4. Sigara, Alkol, Akaryakıt Kaçakçılığı	83
3.4.1.5. Haraç, Adam Kaçırma, Fidyeye	84
3.4.1.6. Sahtecilik	84
3.5. Yasal Görünümlü Faaliyetlerden Sağlayan Kaynaklar	85
3.5.1. Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar ve Ticari Organizasyonlar	85
3.5.2. Aidatlar ve Bağışlar	85
3.5.3. Örgütsel Yayınlar ve Sosyal Nedenler	86
3.5.4. Dış Destekler	86
4. KARA PARA AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANIN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ SOSYO VE MAKRO EKONOMİ ETKİLERİ.....	88
4.1. Kara Para Aklama ve Terörün Sosyo Ekonomik Etkisi	88
4.1.1. Kara Para Aklama ve Terör ’ün Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etki	95
4.1.2. Terör ve Göç	96
4.1.3. Türkiye’deki Bölgelere Göre Kayıt Dışı Ekonomi	99
4.1.4. Türkiye’de Terörizm Eylemlerinin Net Hata ve Noksan ile İlişkisi	100
4.2. Terörün ve Kara Aklamanın Makro Ekonomik Etkileri	102
4.2.1. Türkiye’deki Savunma Harcamalarının Milli Gelire Etkisi	103
4.2.2. Kara Para Aklamanın ve Terörün Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi	105
4.2.3. Kara Para Aklamanın ve Terörün Kamu Maliyesine Etkisi.....	109
4.2.4. Kara Para Aklamanın ve Terörün Beşerî Sermaye Etkisi	112
4.2.5. Kara Para Aklamanın ve Terörün Enflasyon ile İlişkisi	113
4.2.6. Kara Para Aklamanın ve Terörün İşsizlik ile İlişkisi	115
4.3. Kara Para Aklama ve Terörün Piyasalara Etkisi	116
4.3.1. Kara Para Aklama ve Terörün Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi.....	117
4.3.2. Kara Para Aklama ve Terörün Turizm Üzerindeki Etkisi.....	123
4.3.3. Kara Para Aklama ve Terörün Tarım ve Hayvancılık Üzerindeki Etkisi.....	124
4.3.4. Kara Para Aklama ve Terörün Ulaştırma Üzerindeki Etkisi.....	127
4.3.5. Kara Para Aklama ve Terörün Tüketim ve Tasarruf Üzerindeki Etkisi.....	127

5. GELECEĞİN TEKNOLOJİSİ BLOK ZİNCİRİ.....	130
5.1. Blok Zinciri Teknolojisinin Gelişimi ve Tarihi.....	130
5.1.1. Blok Zinciri Teknolojisi ile İlgili Temel Kavramlar.....	131
5.1.1.1. Veri ve Veritabanı.....	131
5.1.1.2. Kriptografi (Şifreleme).....	132
5.1.1.3. Genel Anahtar Özellikleri ve Dijital İmza	132
5.1.1.4. Hash (Parmak İzi) ve SHA256 Algoritması.....	133
5.1.1.5. Merkle Ağacı ve Merkle Kökü	133
5.1.1.6. Node (Düğüm).....	134
5.2. Blockchain Teknolojisinin Temel Unsurları	134
5.2.1. Blok Kavramı.....	134
5.2.2. Eşler Arası Ağ (Peer to Peer).....	135
5.2.3. Dağıtık Defter Teknolojisi	135
5.2.4. Konsensüs Protokolü ve Algoritma Çeşitleri.....	136
5.3. Blok Zinciri Teknolojisinin Özellikleri.....	137
5.3.1. Blok Zincir Çeşitleri.....	138
5.3.1.1. Açık Blok Zinciri	138
5.3.1.2. Özel Blok Zinciri	138
5.3.1.3. Konsorsiyum Blok Zinciri	138
5.4. Blok Zinciri Teknolojisinin Potansiyel Faydaları	139
5.4.1. Blockchain Teknolojisinin Avantaj ve Dezavantajları	140
5.5. Blockchain Teknolojisinin Hukuki Yapısı.....	142
5.6. Kayıt Dışı Ekonomi Sorununa Blok Zinciri ile Çözüm	142
5.6.1. Blockchain Finansal Sisteme Etkileri	148
5.7. Endüstri 4.0'ın Dönüştürücü Gücünde: Blok Zinciri ve Kripto Paralar	151
5.7.1. Sanayi Devrimleri: Dünyanın Dönüşümü.....	152
5.7.1.1. Sanayi Devrimi'nin Başlangıcı: Buharın Gücü	153
5.7.1.2. Sanayi Devrimi 2.0: Modern Üretimin Doğuşu.....	153

5.7.1.3. Sanayi Devrim 3.0: Otomasyon ve Entegrasyon	153
5.7.1.4. Endüstriyel Devrim 4.0: Üretimde Dijital Dönüşüm	154
5.7.2. Kripto Paralar: Geleceğin Finans Sistemi	155
5.7.2.1. Bitcoin	155
5.7.2.2. Altcoinler	157
5.7.2.3. Kripto Paralar: Geleneksel Ekonominin Devrimi	157
5.7.3. Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi Ağ Yapısı	159
5.7.3.1. Blok Zincir (Blockchain) Teknolojisinin Uygulama Alanları	162
5.7.3.2. Dünyada ve Türkiye’de Blok Zincir	170
5.7.3.3. Türkiye’nin Blok Zincir Teknolojisine Yaklaşımı	176
5.7.4. Endüstri 4.0. ve Blockchain	180
6. SONUÇ	183
KAYNAKÇA	188
EKLER	204
EK-1. Vaka örnekleri	204

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AML	: Anti-Money Laundering
AMLD	: Kara Para Aklamayı Önleme Direktifi
ASIC	: Application Specific Integrated Circuit
AUSTRAC	: Avustralya İşlem Raporları ve Analiz Merkezi
BASEL	: Basel Committee on Banking Supervision
BCCI	: Uluslararası Kredi ve Ticaret Bankası
BCTR	: Blockchain Türkiye Platformu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BM	: Birleşmiş Milletler
BSA	: Banka Gizliliği Yasası
BTC	: Bitcoin
CFATF	: Karayipler Mali Eylem Görev Gücü
CML	: Combating the Financing of Terrorism
CTFC	: ABD Emtia Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu
DNS	: Alan Adı Sistemi
DTL	: Dijital Türk Lirası
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırımcı
EFT	: Borsa Yatırım Fonu
ESAAMLG	: Kara Para Akalamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu
ETA	: Bask Yurdu ve Özgürlük
E-YUAN	: Çin Dijital Parası
FAFT	: Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Yönelik Mali Eylem Görev Gücü
FETÖ	: Fethullahçı Terör Örgütü
FIU	: Mali İstihbarat Birimi
FİNCEN	: ABD Hazine Bakanlığı
FON	: Tropical Trust Funds
FOPAC	: Suçtan Kaynaklı Gelirleri İzleme Kurulu
GIFCT	: Global Internet Forum to Counter Terrorism
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı

GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
ICO	: İnitial Gin Offering
IMF	: International Monetary Fund
INTERPOL	: The International Criminal Police Organization
IRS	: İnternal Revenue Service
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOM	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KPB	: Kripto Para Birimi
KTTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KYC	: Müşteriyi Tanıma
LPI	: Lojistik Performans Endeksi
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MENAFAT	: Orta Doğu Güney Afrika Maliye Eylem Görev Gücü
MİB	: Mali İstihbarat Birimi
MSMKK	: Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
POW	: İş İspatı
PoW	: İş İspatı
SADC	: Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
SEC	: Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
SHA256	: Secure Hash Algorithm
ŞİB	: Şüpheli İşlem Bildirimi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
VPN	: Sanal Özel Ağ
VUK	: Vergi Usul Kanun
W3C	: World Wide Web Consortium

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Terörün finansının nasıl işlenebileceğine dair senaryolar	20
Tablo 2. FATF üyeleri	36
Tablo 3. Genel performans değerlendirilmesine yönelik istatistikler (2018-2022)	51
Tablo 4. ŞİB'lerin aklama ve terörizmin finansmanı açısından dağılımı (2018-2022)	51
Tablo 5. Kişisel ihbarlar, kurumsal ihbarlar ile adli/kolluk araştırma taleplerini suç kategorisine göre dağılımı	53
Tablo 6. Şüpheli işlem bildirimi gönderen finansal kuruluş sayıları (2018-2022)	55
Tablo 7. Terörizmin tanımında en çok tekrarlanan unsurlar.....	61
Tablo 8. İllerin ve bölgelerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması Sege 2017	92
Tablo 9. İllere göre sosyo- ekonomik veriler.....	94
Tablo 10. Türkiye'deki Bölgelere Göre Göç Tablosu.....	97
Tablo 11. Türkiye'deki bölgelere göre kayıt dışı ekonominin bölgesel dağılımı	99
Tablo 12. GSYH Büyüme oranları (Bir önceki yılın aynı dönemine göre % değişimi).....	109
Tablo 13. Türkiye'de 1980-2021 döneminde ihracatın gelişimi (Bin Dolar)	119
Tablo 14. Blockchain ağ türleri ve özellikleri	139
Tablo 15. GSYH'ye göre kayıt dışı ekonominin oranı	144
Tablo 16. Kayıt dışı ekonomiye çözüm için bütçe hedefleri	147
Tablo 17. Vergiye uyum ve denetim kapsamında yürütülecek faaliyet maliyetleri	147
Tablo 18. Ülkelerin blockchain teknolojisi ve kripto paralara karşı bakış açıları ve çalışma alanları	171

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kara para aklama döngüsü.....	6
Şekil 2. Terörizmin finansman yapısının işleyişi	19
Şekil 3. Başkanlığın 31.12.2022 tarihi itibarıyla organizasyon şeması	30
Şekil 4. Karşılıklı değerlendirme sürecindeki kriterler	37
Şekil 5. Blok zinciri teknolojisinin temel özellikleri.....	138
Şekil 6. Blockchain teknolojisi ağ yapısı	161
Şekil 7. Blokzinciri uygulama alanları	165
Şekil 8. Blok zinciri teknolojisi ile uluslararası para transferi	166
Şekil 9. Dış ticarete klasik akreditifli ödeme işlemi	167
Şekil 10. Klasik dış ticaret süresi	168
Şekil 11. Blok zinciri teknolojisi ile dış ticaret süreci.....	169
Şekil 12. Takas İstanbul Blockchain projelerinde kullanılan teknolojiler	180

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Şüpheli işlem bildirimlerinin yükümlü gruplarına göre dağılımı (2018-2022)	52
Grafik 2. Diğer bildirimlerin aklama ve terörizmin finansmanı açısından dağılımı (2018-2022),	52
Grafik 3. ŞİB'lerde bildirilen suçların dağılımı (2022)	55
Grafik 4. Türkiye'deki PKK Saldırıları.....	88
Grafik 5. PKK'ya yönelik güvenlik güçlerinin yaptığı operasyonlar.....	89
Grafik 6. TSK Operasyonları ve YPG Saldırıları.....	89
Grafik 7. Yıllık net hata ve noksan (Milyar Dolar).....	102
Grafik 8. Savunma harcamalarının milli gelire oranı (%) (Dünya Bankası, t.y).....	104
Grafik 9. Türkiye'de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2002-2022).....	106
Grafik 10. Türkiye'de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2002-2022).....	106
Grafik 11. Türkiye'de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2013-2023) (TÜİK, t.y)	108
Grafik 12. 01.01.1984-07.06.2022 arasındaki saldırıların örgütlere göre yıllık dağılımı	109
Grafik 13. Türkiye'de gerçekleşen bütçe dengesi/GSYH oranları (%) (2002-2022).....	110
Grafik 14. 2015-2022 arası dönemde saldırı hedef tipine göre saldırı sayıları	111
Grafik 15. Ülkemizin askeri harcamalarına ve GSYİH'ya oranı (SIPRI, t.y).....	112
Grafik 16. Türkiye'de gerçekleşen enflasyon oranları (%) (2002-2022).....	114
Grafik 17. Türkiye'de gerçekleşen işsizlik oranları (%) (2002-2022)	115
Grafik 18. Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranının seyri (TÜİK, t.y).....	117
Grafik 19. Türkiye'de gerçekleşen cari denge oranları (%) (2002-2022)	118
Grafik 20. 2015-2022 arasında PKK/YPG yıllık saldırı sayıları.....	118
Grafik 21. Uluslararası doğrudan yabancı yatırımları (Milyar ABD Doları),	121
Grafik 22. Uluslararası doğrudan yatırımları (Milyar ABD Doları)	122
Grafik 23. Türkiye'nin turizm geliri 2022'de 46,3 milyar dolar oldu	124
Grafik 24. 2015-2022 arasında PKK/YPG saldırılarının güvenlik ortamına göre dağılımı	125
Grafik 25. Bakanlığımız yatırımlarının yıllara sâri dağılımı	127
Grafik 26. 2013-2022 tüketim ve tasarruf (Milyar TL).....	128
Grafik 27. Lojistik performans endeksi (LPI) 2010-2018.....	150

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre iller	91
Harita 2. İllere göre sosyo- ekonomik gelişmişlik düzeyi.....	91
Harita 3. Türkiye'nin nüfus yoğunluğu haritası	98

1. GİRİŞ

Terörizm, dünyanın çeşitli bölgelerinde uzun yıllardır var olan ve dünya barışını tehdit eden ciddi bir sorun olmuştur. Terörizm, sadece ulusal değil, aynı zamanda uluslararası boyutları olan bir tehdit olarak devam etmektedir. Tüm dünya devletleri, terörizmin ulusal ve uluslararası güvenliği tehdit eden en önemli sorunlardan biri olduğu konusunda hemfikirdir. Birçok ülke, farklı ideolojilere sahip terör örgütleriyle mücadele etmek zorunda kalmıştır ve mücadeleyi sürdürmektedir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de yaşanan terör saldırıları, terörizmin tüm dünya ülkelerini tehdit eden bir sorun olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu saldırılar, terörle mücadelenin uluslararası dayanışma ve iş birliği içerisinde yürütülmesi gerektiğini de ortaya koymuştur.

Terör örgütleri, varlıklarını sürdürmek ve hedeflerine ulaşmak için finansmana ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, terör örgütleri yasa dışı veya yasal görünümlü çeşitli faaliyetler yoluyla gelir elde ederek finansman sağlarlar. Dünya genelinde faaliyet gösteren terör örgütleri, finansman sağlamak için gasp, soygun, hırsızlık, aidat ve bağış toplama, haraç alma, örgütsel yayınlardan elde edilen gelirler, ticari faaliyetler, sahtecilik, insan, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi birçok yöntem kullanırlar.

Terörizm hem doğrudan hem de dolaylı olarak ekonomiyi olumsuz etkileyen önemli bir tehdit olmaktadır. Terör saldırıları, maddi hasara, can kaybına ve iş kaybına neden olarak ülke ekonomisine ciddi zararlar vermektedir. Terörizm, insanların korkutulmasına ve hükümetlerin terörist gruplara boyun eğmesine neden olarak ekonomik aktiviteyi azaltmaktadır. Terörizmin ekonomi üzerindeki etkileri, saldırıların yoğunluğuna, kapsamına ve hedef aldığı sektörler göre değişiklik göstermektedir.

Günümüz suç ekonomisinde, kara para ve kara para aklama, ekonomiyi ve toplumsal yapıyı olumsuz etkileyen önemli bir sorun olmaktadır. Yasa dışı yollarla elde edilen gelirlerin kaynağını gizlemek isteyenler, bu gelirleri yasal yollardan elde edilmiş gibi göstererek ekonomiye sokarlar ve bu durum, ekonomik göstergeleri çarpıtarak, ekonomik yapıya zarar vermekte olup ekonomik verilere ve devlete duyulan güveni azaltmaktadır.

Kara paranın giderek artan hacmi, devletlerin kara parayla mücadelede yeni politikalar geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Kara paradan elde edilen gelirlerin oluşturduğu zenginleşme, ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi yapılarını daha fazla tehdit etmektedir. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle kara para aklama yöntemlerinin çeşitlenmesi, kara paranın ekonomiler üzerindeki etkilerini ve kara parayla mücadelenin gerekliliğini daha da artırmıştır. Nitekim kara paranın büyüklüğü ve ülkeler arası dolaşımı, dünyanın pek çok ülkesini rahatsız etmektedir.

Suç gelirlerini meşrulaştırmak hem kara para aklama hem de terörizmin finansmanı için kullanılan ortak bir yöntemdir. Kara para aklama ve terörizmin finansmanının tespiti ve önlenmesi için paranın izini sürmek kritik öneme sahiptir. Kayıt dışı ekonomilerde yaygın olan kara para aklamanın önlenmesi için ise yasadışı faaliyetlerin cazibesinin azaltılması gerekmektedir.

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle orta doğuda önemli siyasi ve güvenlik sorumlulukları üstelemektedir. Özellikle 1960 yıllardan bu yana yoğun terör eylemlerine maruz kalan ülkemiz kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesi için yoğun efor sarf etmektedir. Terör eylemleri ülkemizde birçok olumsuz yansıması ile birlikte sosyo ve makro ekonomik etkileri bulunmaktadır.

Türkiye, yıllardır terörizmden kaynaklanan ekonomik kayıplarla mücadele etmektedir. Terör saldırıları, turizm gelirlerinde düşüş, askeri harcamalarda artış, tüketim düzeyinde düşüş, işlem maliyetlerinde artış ve doğrudan yabancı yatırımlarda düşüş gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesi için ülkemizde MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu) tarafından hem ulusal mevzuatlara hem de uluslararası karar ve sözleşmelere istinaden mücadele etmektedir. MASAK bu mücadele doğrultusunda aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesi ve tespiti için; politikaların ve düzenlemelerin oluşturulmasına katkı sağlamak, hızlı ve güvenilir bir şekilde bilgi toplamak ve analiz etmek, araştırma ve incelemeler yapmak ve elde edilen bilgileri ve sonuçları ilgili makamlara iletmektedir. MASAK tarafından toplanan bilgi ve belgelerin hızlı erişilebilir, şeffaf, güvenilir ve dağıtık depo yapısında olması kara para aklama ve terörün finansmanın engellenmesinde hızlı aksiyon alınması için büyük önem arz etmektedir.

Günümüzde gelişen teknolojiler, cihazların ürettiği verilerin miktarını hızla artırmaktadır. Bu verilerin kontrol edilmesi, yönetilmesi ve güvenli bir şekilde paylaşılması, giderek daha önemli hale gelmektedir. Finans sektörü, veri depolama ve veri yönetimi alanındaki yenilikçi yaklaşımlara öncülük etmektedir. Bu alandaki en son ve en popüler gelişmelerden biri, blok zinciri teknolojisidir. Kripto para birimi Bitcoin ile adını duyuran blok zinciri teknolojisinin, sadece bir sanal para birimi teknolojisi olmadığı açıktır. Blok zinciri teknolojisi dağıtık defter yapısı, şeffaf, değiştirilemez, bağımsız ve güvenilir olması sebebiyle birçok sektöre fayda sağlamaya başlamıştır. Finansal alanda uluslararası ödemeler, kimlik tespiti, havale/EFT vb. işlemlerde kullanılabilir olması paranın kaynağı ve izini güvenli bir şekilde takip etmesine olanak sağlamaktadır.

Bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kara para aklamanın yöntem, araçlar, aşamaları ve tekniklerine değinilmiştir. Süreç içerisinde kara paranın ülke ekonomileri üzerine etkileri, terörizmin finansmanındaki ilişkisi, kayıt dışı ekonomi ile bağlantısı ve ulusal/ uluslararası mücadelesiyle ilk bölüm incelenmiştir. İkinci bölümde ise terörünün finansmanın teorik ve kavramsal çerçeve de incelemesiyle terörünün nedeni, amaçları, unsurları ve legal/illegal finansal kaynakları

araştırılmıştır. Üçüncü bölümde ülkemizde kara para aklama ve terörün finansmanın engellenememesi durumunda piyasalara etkisi ve sosyo ve makro ekonomik etkileri veriler ışığında araştırılmıştır. Son bölümde ise geleceğin teknolojisi olduğu düşünülen blok zinciri teknolojisinin gelişimi, tarihi, özellikleri, potansiyel faydaları, hukuki yapası, uygulama alanları ve ulusal/uluslararası yaklaşımı incelenmiştir.

2. KARA PARA AKLAMA

Bu bölümde, ilk olarak kara para ve kara para aklamanın tanımları sunulacak. Daha sonra, kara para aklama sürecinin aşamaları ve kullanılan yöntemler ele alınacak. Son olarak, kara paranın ekonomilere olası etkileri üzerinde durulacak.

2.1. Kara Para Kavramı

Kara para, yasal olmayan yollarla elde edilen ve yasal bir görünüm kazandırılmak istenen para, mal veya değerler olarak tanımlanabilir. Hem dünya genelinde hem de Türkiye'de, yasa dışı yollardan elde edilen gelirler önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu gelirlerin büyük bir kısmı uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, silah kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlardan elde edilmektedir.

Kara para, kaynağına göre iki ana gruba ayrılır. İlk grupta, başlangıçta yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler yer alır. Bu tür kara para örnekleri arasında uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlardan elde edilen gelirler bulunur. İkinci grupta, yasal bir zeminde başlayan faaliyetlerin daha sonra yasa dışı hale gelmesi sonucu elde edilen gelirler yer alır. Bu tür kara para örnekleri arasında, yasal bir faaliyet kapsamında düzenlenen faturalarda sahtecilik yapılması veya belgelerde değişiklik yapılması gibi yöntemlerle elde edilen gelirler bulunur (Başak,1998:2). Kara para, Avrupa Konseyi Direktifine göre, uyuşturucu ticareti gibi yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler ve bu gelirlerin kullanıldığı diğer faaliyetlerden elde edilen kazançlar olarak tanımlanır. Ancak, kara para ekonomik, hukuki, sosyal ve ahlaki açılarından farklı şekillerde de tanımlanabilir (Şahin,2010:154). Sosyal açıdan, kara para, toplum tarafından kabul edilmeyen ve topluma zarar veren faaliyetlerden elde edilen kazanç olarak tanımlanabilir. Bu tür faaliyetlerin kazançları, genellikle yasa dışı veya ahlaki açıdan kabul edilemez yollarla elde edilir (Yıldırım,2007:166). Ahlaki açıdan, kara para, kanunlar tarafından cezalandırılmasa da, toplumun temel değerlerine aykırı olan ve adaletsizlik ile huzursuzluğa yol açan her türlü faaliyetten elde edilen kazanç olarak tanımlanabilir. Bu tür faaliyetlerin kazançları, genellikle ahlaki açıdan kabul edilemez yollarla elde edilir.

2.2. Kara Para Aklama

Kara para aklama terimi, 20. yüzyılın başlarında ABD'de mafya lideri Al Capone'un yasa dışı yollarla elde ettiği gelirleri, sahip olduğu çamaşırhaneler zinciri aracılığıyla yasal gelir gibi gösterme çabasıyla ortaya çıkmıştır. Bu olaydan ilham alınarak, kara para aklamanın "para yıkama" olarak adlandırıldığı yaygın bir terim haline gelmiştir (Miynat, Duramaz, 2012: 99).

Kara para aklama, yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirin, yasal bir kaynakmış gibi gösterilerek meşru hale getirilmesidir. Bu işlem, gelir kaynağının kimliğinin değiştirilerek mali sistemde gizlenmesini içerir. Kara para aklamanın temel amacı, elde edilen nakit parayı resmi kayıt sistemine sokarak kullanılabilir hale getirmek ve paranın değerini korumaktır (Yıldırım,2007:166)

Kara para aklama, dünyanın en büyük ekonomik suçlarından biridir. Uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan tahminler, kara para aklamanın her yıl 1,5 trilyon ila 2 trilyon dolar arasında bir hacme sahip olduğunu göstermektedir. Bu, dünyanın GSYİH'sinin %2,5 ila %3'üne denk gelir. Kara para aklamanın öncül suçları, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, yolsuzluk ve vergi kaçakçılığı gibi ciddi suçlara yol açmaktadır. Kara para aklama ile mücadelenin amacı, suçluların suçtan elde ettikleri gelirleri aklamalarını zorlaştırmak ve böylece öncül suçları caydırmaktır (Aykın, 2007: 33-39).

Dünya genelinde suç gelirlerinin aklanması, küresel ekonomiyi önemli ölçüde etkilemektedir. Uluslararası Para Fonu (IMF), 1998 yılında yaptığı bir araştırmada, suç gelirlerinin küresel GSYİH'nın %2 ila %5'ini oluşturduğunu tahmin etmiştir. Bu, 2009 değerleriyle yaklaşık 1,4 trilyon ila 2,1 trilyon dolar arasında bir hacme denk gelmektedir.

Bu tahmin, çeşitli araştırmaların sonuçlarını temel almaktadır. Araştırmalar, suç gelirlerinin çeşitli şekillerde aklandığını göstermektedir. Örneğin, suç gelirleri karaborsada satılabilir, yasal işletmelere yatırılabilir veya vergi cennetlerine aktarılabilir. Suç gelirlerinin aklanması, küresel ekonominin istikrarını ve güvenliğini tehdit etmektedir. Suç gelirleri, terörizm, yolsuzluk ve diğer suçların finansmanında kullanılabilir. Bu nedenle, suç gelirlerinin aklanması ile mücadele etmek, küresel toplumun ortak sorumluluğudur (www.unodc.org/12.03.2021).

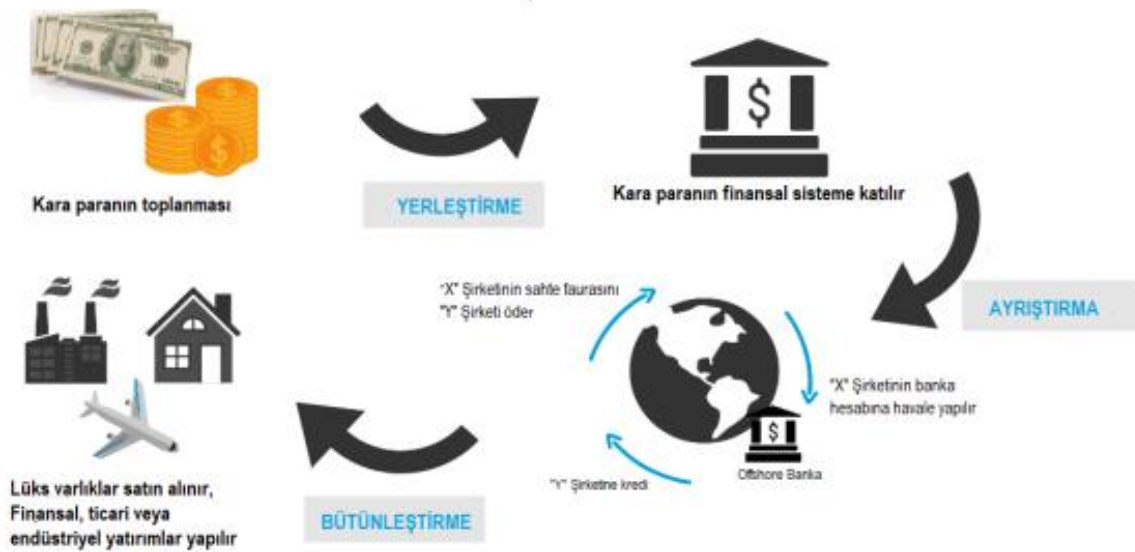
2.3. Kara Para Aklama Aşamaları

Kara para aklama, yasa dışı gelirin yasal gelirmiş gibi gösterilerek meşru hale getirilme sürecidir. Bu süreç, üç aşamadan oluşur: yerleştirme, ayırıştırma ve bütünleştirme.

- *Yerleştirme aşaması:* Kara paranın nakit formundan kurtarılarak finansal sisteme entegre edilmesidir. Bu aşama, aklayıcılar için en zor aşamadır çünkü paranın yasa dışı kaynağını gizlemek için karmaşık yöntemler gerektirir. Ancak, bu aşama aynı zamanda aklama ile mücadele eden kurumlar için en kolay tespit edilebilir aşamadır. Yerleştirme aşamasında ele geçirilen paralar kolayca devlet tarafından ele geçirilebilir.
- *Ayırıştırma aşaması:* Kara paranın yasa dışı kaynağını gizlemek için çeşitli mali işlemlere tabi tutulmasıdır. Bu aşamada, kara para, farklı banka hesapları, yasal işletmeler ve hatta offshore hesaplar arasında transfer edilir. Aklayıcılar, bu işlemlerle paranın izinin sürülmesini ve tespit edilmesini zorlaştırır. Ayırıştırma aşaması, aklama ile mücadele eden kurumlar için en zor

aşamadır. Bunun nedeni, bu aşamada paranın yasa dışı kaynağını gizlemek için karmaşık yöntemler kullanılmasıdır. Aklayıcılar, bu aşamada genellikle kara parayı farklı ülkelerde bulunan offshore hesaplara aktararak veya yasal işletmeler aracılığıyla meşru gelirmiş gibi göstererek tespit edilmekten kaçınır (Şahin,2010:154).

- *Bütünleştirme aşaması:* Kara paranın yasal bir kaynakmış gibi gösterilerek meşru hale getirildiği aşamadır. Bu aşamada, kara parayı aklayanlar, yasal işletmelere ve yatırımlara yatırarak kara paranın yasa dışı kaynağını gizler ve kullanılabilir hale getirir.

Şekil 1. Kara para aklama döngüsü (www.unodc.org)

2.4. Kara Para Aklamada Kullanılan Yöntem ve Araçlar

Küreselleşme ve ilerleyen teknoloji, suç örgütlerinin uluslararası alanda faaliyet göstermesine ve kara para aklama yöntemlerinin çeşitlenmesine neden olmuştur. Suç örgütleri, yasa dışı faaliyetlerden elde ettiği gelirleri aklamak için farklı yöntemler kullanmaktadır. Bu yöntemler, suç örgütlerinin ihtiyaçlarına ve erişebilecekleri kaynaklara göre değişebilir (Ergül,2001:2). Kara para aklama yöntemleri, her ülkenin yasalarına ve uygulamalarına göre farklılık gösterebilir. Bu yöntemler, geleneksel ve yeni yöntemler olarak iki ana gruba ayrılabilir. Geleneksel yöntemler, basit, gelişmiş ve karmaşık olmak üzere üç kategoriye ayrılır. Bu yöntemlerde, kara paranın yasa dışı kaynağının gizlenmesi ve aklanmış paranın yasal gelirmiş gibi gösterilmesi hedeflenir (Ergül,2005:14).

2.4.1. Geleneksel Aklama Teknikleri

2.4.1.1. Basit Aklama

Basit aklama, kara paranın yasa dışı kaynağının gizlenmesi için kullanılan en yaygın yöntemdir. Bu yöntemde, kara para, küçük miktarlarda ve sık sık, yasal gelirmiş gibi gösterilerek finansal sisteme sokulur. Basit aklama, denetim mekanizmasının yetersiz olduğu ekonomilerde ve küçük miktarda kara paranın aklanması gerektiğinde tercih edilir.

Bu yöntemde, kara para, genellikle nakit olarak elde edilir ve farklı banka hesaplarına yatırılır. Bu işlem, kara paranın izinin sürülmesini zorlaştırır. Ayrıca, kara para, yasal işletmelere yatırılarak veya kumarhanelerde oynanarak meşru gelirmiş gibi gösterilebilir.

Basit aklama, denetim mekanizmasının yetersiz olduğu ekonomilerde tercih edilir. Bu tür ekonomilerde, bankacılık sistemi ve finansal kurumlar, kara para aklama faaliyetlerini tespit etmek için yeterli önlemleri almamış olabilir. Ayrıca, bu ekonomilerde, yolsuzluk ve yozlaşma yaygın olabilir. Bu durum, kara para aklayıcıların faaliyetlerini kolaylaştırır.

2.4.1.2. Gelişmiş Aklama

Gelişmiş aklama, basit aklamadan farklı olarak, daha profesyonel bir örgütlenme ve karmaşık işlemler gerektirir. Bu yöntemde, kara para, uzun vadede kar sağlayacak yatırımlara ve faaliyetlere yönlendirilir. Bu sayede, kara paranın yasa dışı kaynağının tespit edilmesi zorlaştırılır.

Gelişmiş aklama yöntemlerinden bazıları şunlardır:

- *Gayrimenkul yatırımları:* Kara para, lüks konutlar, iş yerleri veya araziler satın alınarak aklanabilir. Bu yöntemde, kara para, gerçek değerinin üzerinde bir fiyata satın alınan gayrimenkullerin satılması yoluyla meşru gelirmiş gibi gösterilebilir.
- *Tarihi eser ticareti:* Yasa dışı yollardan elde edilen tarihi eserler, yasal olarak satıldığı izlenimi verilerek aklanabilir. Bu yöntemde, kara para, tarihi eserlerin sahte belgelerle veya yasal olarak elde edilmiş gibi gösterilerek satılması yoluyla meşru gelirmiş gibi gösterilebilir.
- *Finansal aracılık:* Kara para, offshore şirketler veya banka hesapları aracılığıyla farklı ülkelere transfer edilerek aklanabilir. Bu yöntemde, kara para, farklı ülkelerdeki banka hesapları arasında transfer edilerek veya offshore şirketler aracılığıyla meşru gelirmiş gibi gösterilebilir.
- *Turizm:* Kara para, lüks tatiller, gemi turları veya otel konaklamaları gibi turizm faaliyetlerine yatırılarak aklanabilir. Bu yöntemde, kara para, turizm faaliyetlerinin maliyetini aşan ödemeler yaparak meşru gelirmiş gibi gösterilebilir.

2.4.1.3. Karmaşık Aklama

Karmaşık aklama, diğer aklama yöntemlerine göre daha fazla paranın aklanması için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, kara para, gelişmiş aklama yöntemlerinin yanı sıra, daha karmaşık ve kapsamlı işlemler yoluyla aklanır.

Karmaşık aklama yönteminde, suç örgütleri, yasal şirketler ve işletmeler kurarak veya satın alarak kara parayı aklamaktadır. Bu şirketler ve işletmeler, yurt içi ve yurt dışı ticaret, lojistik, bankacılık, inşaat gibi farklı ticari faaliyetlerde bulunmaktadır. Yasa dışı gelirleri, bu faaliyetlerden kazanılmış gibi gösterilerek meşru gelirmiş gibi gösterilmektedir.

Bu yöntemde, kara paranın aklanması için genellikle uzman kişilerin unvanlarından ve uzmanlıklarından yararlanılmaktadır. Örneğin, avukatlar, mali müşavirler ve finans uzmanları, kara paranın aklanması için gerekli işlemleri gerçekleştirebilmektedir.

2.4.2. Yeni Aklama Teknikleri

Gelişen kara para aklama teknikleri, suç örgütlerinin yasal ve yasa dışı işlemler ve ticari faaliyetler aracılığıyla kara parayı aklamalarını sağlar. Bu durum, aklamayla mücadele eden kurumların takibini zorlaştırır. Bu nedenle, aklamayla mücadele eden kurumların, en yaygın kullanılan aklama tekniklerini belirleyerek denetlemelerini bu tekniklere odaklanarak gerçekleştirmeleri önemlidir (Ergül,2005:15).

2.4.2.1. Mantarlama (Smurfing)

Birçok ülke, kara para aklamayı önlemek için ticari işlemlerde kullanılan para miktarına sınırlamalar getirmiş ve bu sınırları aşan işlemlerin yetkililere bildirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, suç örgütleri kara parayı aklamak için daha küçük miktarlarda işlemler yapmak zorunda kalıyor. Bu durum, kara paranın finansal sisteme sokulması için daha fazla kişinin iş birliği yapmasını gerektiriyor (Çalışkan,2008:261). Florida'da kara para aklamayı önlemek amacıyla gerçekleştirilen bir operasyonda, birçok kişinin küçük miktarlarda kara parayı bankalara yatırarak akladığı belirlendi. Bu yöntem, operasyonun yapıldığı yere gönderme yaparak "şirinler yöntemi" olarak adlandırıldı (Mavral,2001:62). Kara para aklamak için küçük miktarlarda işlemler yaparak başarılı olan kişilere, operasyonun gerçekleştiği yere gönderme yaparak "şirinler" adı verilmektedir (Booth,1997:216). Bir soruşturma sonucunda, 29 milyon dolarlık kara paranın, 600 dolarlık küçük işlemler şeklinde 48 bin kez yapılarak aklanmış olduğu tespit edilmiştir. İşlem tutarları düşük olsa bile, yapılan işlem sayısı yüksek olduğunda şüpheli işlem bildirimi yapılması gerekmektedir (Ergül,2005:22).

2.4.2.2. Paravan Şirketler Kurularak Hayali İhracat Yapılması

Paravan şirketler, gerçekte var olmayan ve denetimden kaçan şirketlerdir. Genellikle sınır ötesinde kurulur ve yüksek düzeyde gizlilik sağlar. Bu şirketlerin amacı, kara parayı yurt dışına çıkarıp, sanki bu şirketler tarafından kullanılmış gibi göstererek aklamaktır (Ergül,2005:26). Suç örgütleri, yasa dışı yollarla elde ettikleri paraları aklamak için paravan şirketler kurarlar. Bu şirketler, gerçekte var olmayan, denetimden kaçan, sınır ötesi yerlerde kurulan ve gizliliği yüksek olan şirketlerdir. Suç örgütleri, bu şirketler üzerinden yasal işlemler yaparak, kara parayı beyaz paraya dönüştürür (Mavral,2001:69). Paravan şirketler, denetimden kaçmak ve takibi zorlaştırmak için sahte faaliyet belgeleri düzenler. Bu belgeler, kara para aklamının izlerini kapatmaya yardımcı olur (Öztürk v.d.,2000:267). Örneğin, gerçekte faaliyet göstermeyen bir şirket, sahte faturalar düzenleyebilir veya sahte banka hesap hareketleri oluşturabilir. Bu belgeler, kara paranın gerçekte nereden geldiğini ve nasıl kullanıldığını gizlemeye yardımcı olur. Suç örgütleri, kurdukları paravan şirketleri kullanarak kara parayı aklamak için çeşitli yöntemler kullanır. Bu yöntemlerden biri, şirketlerinden bazılarını karlı şirketler olarak göstermek ve vergi ödemektir. Bu, yasal bir şirket görüntüsü vererek dikkat çekmemeyi sağlar. Suç örgütleri ayrıca bazı düşük kazançlı şirketlerini yüksek kazançlı şirketler olarak göstererek spekülasyon yapabilir. Bu, değerlendirilen yatırımlar ile paralarını aklamaya yardımcı olur (Çelik v.d.,2000:66). İspanya'da bir suç örgütü, yasadışı gelirlerini aklamak için 500 adet paravan şirket kurdu. Bu şirketler arasında alım satım faaliyeti yaparak, kara parayı beyaz paraya dönüştürmeye çalıştı. Bu yöntemle, suç örgütü milyonlarca euro kara parayı akladığı iddia edildi (Ergül,2005:27).

MASAK'ın yaptığı incelemeler sonucunda, 100'ün üzerinde paravan şirketin olduğu tespit edildi. Bu şirketlerin çoğu, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında ihracat ticareti yapıyor. Ancak, bu ihracat faaliyetlerinden olması gerektiğinden daha fazla gelir elde edildiği tespit edildi. Üye ülkelerle yapılan görüşmelerde, ihracat tutarlarının gösterilen tutarın çok altında olduğu teyit edildi. Bu tutarın kara para olduğu belirlendi. Paravan şirketler, kara paralarını yüksek gelir olarak göstererek vergi iadesi alabiliyor.

1992 Aralık ayında, bir ihbar üzerine kolluk güçleri, Dubai'den Türkiye üzerinden Avrupa'ya giden bir geminin eroin yüklü olduğunu tespit etti. İhracat değeri 115 milyon dolar olarak gösterilen gemi, ihbarın ardından mürettebat tarafından batırıldı. Gümrük vergi iadesi olarak 13 milyon dolar alan suç örgütü, yakalanmasaydı 126 milyon dolar kara para aklamış olacaktı (Güner,2003:271).

2.4.2.3. Kumarhaneler, Gazinolar ve Şans Oyunları

Kumarhaneler, kara para aklamak için en kolay yerlerden biridir. Yüksek miktarda nakit para akışı, kara para aklayıcıların işlerini kolaylaştırır. Kredi açma, kiralık kasa kiralama, nakit para karşılığında çek alma gibi işlemler, kara paranın izlenilmesini zorlaştırır. Bu nedenle, kara para aklayıcıları kumarhaneleri tercih eder (Arıcan,2010:1-2). Suç örgütleri, kara para aklamak için şirinler

yöntemini kullanır. Bu yöntemde, suç örgütleri birçok kişi adına hesap açar. Bu hesaplar arasında para transferi yapılarak, kara para kazanılmış bahis parası gibi gösterilir. Bu yöntemle, suç örgütleri kara parayı finansal sisteme sokarak, yasa dışı yollardan elde edilen parayı yasal yollardan elde edilen para gibi gösterir (Mavral,2001:71). Kara para aklayıcıları, kazandıkları kumar fişlerini çek olarak tahsil ederek, bu çekleri diğer ülkelerdeki kumarhane şubelerinde bozdurur. Bu sayede, kara paranın takibi zorlaşır. Ayrıca, şans oyunlarından kazanılan biletlere, gerçek değerinden daha fazla para ödeyerek, kazanan kişiden satın alır. Bu şekilde de kara paralarını aklamış olurlar (Çalışkan,2008:268). Las Vegas'taki kumarhaneler, işlem yoğunluğu nedeniyle denetimi zordur. Bu nedenle, kazanılan fişler çek olarak verilir. Bu çeklerin kaynağı sorulduğunda, kumardan legal yollardan kazanıldığını göstererek kara paralar aklanmış olur (Güner,2003:254).

2.4.2.4. Sahte Fatura Kullanımı

Kara para aklayıcıları, kendi ülke sınırları dışında başka bir ülkede bulunan şirketlerle sahte ve gerçeği yansıtmayan miktarda faturalar keserek, kara parayı yasal yollardan kazanılmış gibi göstermeye çalışır. Bu yöntemle, kara paranın kaynağını gizlemek ve vergilerden kaçınmak hedeflenir (Mavral,2001:72). Kara para aklayıcıları, sahte faturaların kaynağını gizlemek için paravan şirketler kullanır. Bu şirketler, sanki gerçek şirketlermiş gibi gösterilerek, sahte faturaların gerçek ticarete dayalı olduğu izlenimi yaratılır. Bu yöntemle, kara paranın kaynağını gizlemek ve vergilerden kaçınmak hedeflenir (Güner,2003:269). 1985 yılında, Hollanda'daki bir ihracat firması, Hazine Kontrolörleri tarafından incelendi. Araştırma sonucunda, firmanın piyasa değerinin çok üstünde faturalar kestiği ve söz konusu ihracat malının tahta parçası olduğu tespit edildi (Ergül,2005:30). Kara para aklamak isteyen kişiler, artan teknoloji bağımlılığını kullanarak elektronik eşyalar üzerinden bu yönetime yöneliyor. Bu eşyaların birden fazla ülkede ticaretinin yapılması, kara paranın kaynağının takibini zorlaştırıyor (Çalışkan,2008:268).

2.4.2.5. Ödücü Geri Verme Yöntemi

Oto finans yöntemi, kara para aklamanın ayırma aşamasında kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde, kara para, yasal bir işletme üzerinden sisteme geri kazandırılır. Kara para, işletmenin sermayesi olarak gösterilerek, vergi ve yasalara tabi tutulmadan sisteme dahil edilir. Bu yöntem, kara paranın kaynağını gizlemek ve vergilerden kaçınmak için kullanılır (Güner,2003:221). Kara para aklamanın ilk aşaması olan yerleştirme aşamasında, nakit olarak elde edilen kara para, denetimin yetersiz olduğu bankalara yatırılır. Bu yöntemle, kara paranın kaynağını gizlemek ve vergilerden kaçınmak hedeflenir (Çalışkan,2008:268). Kara para aklamak isteyen kişiler, kendi ülkelerinde yatırım yapmak için bankalardan kredi çekerler. Kredinin teminatını, başka bir ülkedeki banka hesapları olarak gösterirler.

Çekilen krediler ile çeşitli yatırımlar yapılır. Kredinin geri ödeme tarihi geldiğinde ise geri ödeme yapılmaz. Bu durumda, diğer ülkedeki banka hesaplarına banka el koyar. Bu sayede, aklayıcılar, bankadan aldıkları kredileri, yaptıkları yatırımlar ile kara paraya dönüştürmüş olurlar. Yatırımların satılmasıyla da bu kara para, legal paraya dönüştürülmüş olur (Mavral, 2001:70).

Al Capone, 1920'lerde kara para aklamanın en yaygın yöntemlerinden biri olan kredi yöntemini kullanan ilk kişidir. Mali danışmanının da yardımıyla İsviçre'de banka hesapları açmış ve bu hesapları teminat göstererek Amerika'daki bankalardan kredi çekmiştir. Kredinin geri ödeme tarihi geldiğinde ise geri ödeme yapılmadığı için İsviçre'deki hesaplarına el konulmuştur (Ergül,2005:26).

Kanada'dan İngiltere'ye getirilen nakit paralar, Manş Adaları'ndaki bankalara yatırılmış ve bu hesaplar teminat gösterilerek Kuzey Amerika'daki emlak şirketleri için kredi çekilmiştir. Kredinin geri ödenmemesi üzerine Manş Adaları'ndaki hesaplara el konulmuştur. Kredi ile yapılan yatırımlardan elde edilen para ise emlak şirketlerinin sermayesine katılmıştır (Güner,2003:222).

2.4.2.6. Japon Karıncalar Yöntemi

Suç örgütleri, yasa dışı yollardan elde ettikleri kara parayı, örgüt üyeleri arasında dağıtır. Bu üyeler, bu paraları turizm ülkelerine giderek, fiziksel boyutları küçük ancak değeri yüksek olan lüks ürünler satın alır ve ülkelere döner. Satın aldıkları bu ürünleri, örgüt liderlerine teslim eder. Örgüt liderleri de bu ürünleri, önde gelen alışveriş merkezlerinde bulunan bu ürünleri satacak mağazalara satar ve böylece kara parayı aklamayı başarır (Mavral, 2001:63).

1942 yılında Fransız yetkililer, Japon suç örgütlerinin lüks eşyalar satın alarak kara para akladığını tespit etti. Japonya'dan Fransa'ya gelen suç örgütü üyeleri, parfüm, takı ve değerli taş gibi lüks eşyalar satın aldı. Bu eşyaları Japonya'ya geri döndükten sonra, "Japon karıncaları" olarak adlandırılan suç örgütü üyelerine teslim etti. Bu üyeler, eşyaları Japonya'daki alışveriş merkezlerinde sattı (Ergül,2005:34).

2.4.2.7. Döviz Büfeleri

Döviz alım satımı, bankacılık sektörünün önemli bir faaliyet alanıdır. Günümüzde bu alanda uzmanlaşmış ve karlı olan ticari işletmeler, kambiyo mevzuatına uygun olarak işlem yapmaktadır (Mavral, 2001:70). Kara para aklamak isteyenler, büfelerin nakit para işlemlerindeki yoğunluktan yararlanarak, ellerindeki farklı para birimlerini başka bir ülkenin para birimleriyle değiştirerek paranın izini kaybettirmeyi amaçlar. Bu yöntem, kara para aklamanın yaygın yöntemlerinden biridir. Büfelerin kara para aklamak için kullanılmasının bir başka nedeni de, bu işletmelerin genellikle vergi kayıtları eksik veya tutarsız olmasıdır. Bu durum, kara para aklamanın tespit edilmesini zorlaştırır (Gümüşkaya,1998:101). Kara para aklamak isteyenler, döviz alım satımı yapan işletmelerin yanı sıra, değerli taşlar ve çek gibi ticari değeri olan varlıklar da kullanarak paranın izini kaybettirmeye çalışır. Bu

yöntemle, paranın nakit formundan ticari değere sahip varlıklara dönüştürülmesi sağlanır. Böylece, yasa dışı elde edilen gelirin kaynağından uzaklaştırılması hedeflenir (Güner,2003:242). Kara para aklayıcılar, nakit parayı, denetim mekanizmalarından uzak olan ülkelerde, ticari değer taşıyan varlıklara dönüştürerek aklamayı tercih eder. Bu yöntem, düşük maliyetli ve daha az riskli olduğu için yaygın olarak kullanılır (TR Bankalar Birliği,2003:14). Kara para aklayıcıların büfelerde işlem yapmayı tercih etmesinin bir başka nedeni de, bu büfelerde yapılan işlemlerin bildirim tutarının altında olmasıdır. Bu durum, işlemlerin denetim mekanizması tarafından şüpheli işlem olarak görülmesini zorlaştırır (Lewis,2000:101).

1996 yılında Atatürk Havalimanı'na gelen bir kadın, yüksek miktarda dövizle yakalandı. Kadın, eroininden elde edilen parayı aklamak için Türkiye'deki Kapalı Çarşı'da bulunan bir döviz bürosuna getirdiğini itiraf etti. Bu kadının, bu amaçla 52 kez yurt dışına çıktığı tespit edildi. Kadının, bu parayı kara para aklama amacıyla kullandığı düşünülüyor (Ergül,2005:21).

2.4.2.8. Borsa ve Borsa Araçlarının Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Sermayenin uluslararası alanda serbest dolaşımı, yatırımların teşvik edildiği ülkelerde para piyasalarını hareketlendirmektedir. Bu piyasaların birinde yaşanan olumsuz bir gelişme, diğer ülkelerdeki piyasaları da olumsuz etkileyebilir. Bu durum, küresel finansal piyasaların birbirine olan bağımlılıklarını göstermektedir (Gümüşkaya,1998:108). Borsa, yoğun işlem hacmi ve araçlar sayesinde kara para aklamak için cazip bir araçtır. Kara para aklayıcılar, örneğin, bir suçtan elde edilen nakit parayı hisse senedine çevirerek, bu hisse senetlerini çeşitli paravan şirketler üzerinden satarak kara parayı meşru hale getirebilirler. Bu durum, kara para aklamanın önlenmesini zorlaştırmaktadır (Mavral, 2001:78). Kara para aklayıcıların borsayı seçmelerinin bir başka sebebi, "insider trading" adı verilen işlemdir. Bu işlemde, kara para aklayıcılar, sermaye piyasalarını etkileyecek herhangi bir bilgiyi kamuya açıklanmadan öğrenerek, bu bilgiden haberdar olmayan diğer yatırımcılara karşı avantaj sağlarlar. Insider trading, genellikle yönetim kurulu üyeleri gibi alım satım işlemlerinde söz sahibi olan kişiler arasında bilgi akışı ile gerçekleştirilir (Özsoylu,1998:125).

Manipülasyon yönteminde, hisse senetlerinin gerçek değerinden farklı gösterilerek, yatırımcıların yanlış yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yöntemde, yatırımcılar, hisse senetlerinin gerçek değerinden daha yüksek veya daha düşük gösterilmesi yoluyla, o hisse senetlerine yatırım yapmaya teşvik edilir. Yatırımcıların hisse senetlerine yatırım yapmasının ardından, anlaşmalı olan yurt dışındaki şirketler, bu hisse senetlerini daha düşük bir fiyattan satın alır. Bu sayede, hem yatırım yapan şirketler zarara uğrar hem de anlaşmalı şirket, yurt dışına para aktarmış olur (Ergül,2005:33). Bu iki yöntem, ekonomik suç olarak kabul edilmektedir ve haksız rekabete yol açmaktadır. Manipülasyon işlemi yapmak tüm dünyada yasaklanmıştır. Ancak, denetim mekanizmasının olmadığı veya yasaların boşluklar içerdiği ülkelerde,

bu işlemler kara para aklayıcılar tarafından tercih edilmeye ve yapılmaya devam etmektedir (Güner,2003:211).

1997 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren bir şirket, hisselerini halka arz ettiğinde, hisse senedi fiyatı lot başına 2.461 liraydı. Ancak, sadece iki ay sonra, hisse senedi fiyatı lot başına 21.699 liraya yükseldi. Sermaye Piyasası Kurulu'nun araştırması, bu iki aylık dönemde borsanın genel olarak %28 arttığını, ancak söz konusu şirketin hisse senedi fiyatının 9 kat arttığını ortaya koydu. Sonuç olarak, bu süreçte toplam 23 manipülasyon olayı tespit edildi (Güner,2003:251).

2.4.2.9. Bankaların Aracı Olarak Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Nakit paranın yerini kredi kartı ve online havale gibi bankacılık araçları almaktadır. Bu durum, bireylerin ödeme işlemlerini daha güvenli, kolay ve hızlı hale getirmektedir. Bu araçlar, bireylerin nakit taşıma ihtiyacını ortadan kaldırarak, dolandırıcılık riskini azaltmakta ve işlemlerin daha hızlı gerçekleşmesini sağlamaktadır (Jeffery,2003:25). Bankacılık işlemlerinin kolaylaşması ve gelişen teknolojiyle, kredi kartları herkesin kolayca ulaşabileceği bir araç haline gelmiştir. Bu durum, kredi kartlarının özellikle alışveriş işlemlerinde tercih edilmesine ve alışverişin daha kolay, hızlı ve güvenli bir hale gelmesine yol açmıştır (Çalışkan,2008:264). Kara para aklamak isteyen suç örgütleri, önemli para miktarlarıyla işlem yapan bankaları hedefler. Bu bankalar aracılığıyla, kara parayı diğer finans kurumlarına aktararak güvenilirlik oluşturmayı amaçlarlar. Finans kurumuna yerleştikten sonra, kara paranın kaynağını gizlemek için çeşitli finansal işlemler gerçekleştirirler (Mavral, 2001:88).

Kara para aklamada kullanılan bankalar, nasıl kullanıldıklarına göre iki kategoriye ayrılır. İlk kategoride, kara para aklama olayının içinde olan bankalar yer alır. Bu bankalar, müşteri kimliğini gizleyen veya isimsiz hesap açma gibi özellikleri kullanarak, aklayıcıların işlemlerini kolaylaştırır. İkinci kategoride ise, kara para aklama işinde doğrudan yer almayan ancak denetim mekanizması zayıf olduğu için kara paranın kolay aklanabileceği bankalar yer alır (Güner,2003:211). Kara para aklamasına imkân tanıyan bankalar, mevzuata uygun hareket eden bankalara göre haksız bir avantaj elde ederler. Bu avantaj, kara para aklayan bankaların daha fazla kar elde etmesine neden olurken, mevzuata uygun hareket eden bankaların normal kazancına devam etmesine neden olur. Bu durum, adaletsiz gelir dağılımına yol açar (Çulçu,1998:137).

Kara para aklamasına yardımcı olan bankalar, bulundukları ülkeye mali açıdan zarar vermektedir. Ayrıca, bu bankaların itibarı da zarar görmektedir. Bu nedenle, kara para aklamayla mücadele eden kurumların yanı sıra bankalara da caydırıcı yaptırımlar getirilmiştir. Bu yaptırımlar arasında, ticari faaliyetlerinin durdurulması, iflas etmesi ve hatta hapis cezasına kadar varan yaptırımlar yer almaktadır (Ergül,2005:34). Kara para aklamayla mücadele eden ülkeler, kara para aklamanın önlenmesi için

bankalar ile ortak yaptırım kararları almaktadır. Bu kararlar, aklayıcıların daha az denetimli bankalara ve kişi gizliliğine önem veren bankalara yönelmesine neden olmaktadır (Altuğ,1999:121).

2.4.2.10. Sınır Ötesi Merkezlerin Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Sermayenin ülke sınırları dışında özgürce hareket edebilmesi, ülkelerin sermayeyi çekmek için birbirleriyle rekabet etmesine neden olmaktadır. Bu rekabet, ülkelerin yatırım ortamı, vergilendirme sistemi ve diğer politikalarını iyileştirmesine neden olmaktadır. Bu sayede, ülkeler daha fazla yatırımcı çekerek ekonomik büyümelerini hızlandırabilmektedir (Akdiş,2008:225). Bazı ülkeler, kara para aklamayı önlemek yerine, sermayenin ülkeye akmasını sağlamak için kıyı bankacılığı yoluyla fırsatlar sunmaktadır. Bu durum, suç gelirlerinin akmasına ve terörizmin finansmanına yol açabilmektedir. Bu durum, uluslararası finansal sistemin istikrarını tehdit etmekte ve küresel ekonominin sağlığını olumsuz etkilemektedir (Ergül,2005:22). Kıyı bankacılığı merkezlerinin en önemli tercih edilme nedeni, müşteri gizliliği hükümlerinin bulunmasıdır. Bu hükümler sayesinde, kara para aklamak isteyen kişiler birden fazla hesap açabilir ve kimliklerini gizleyebilir. Bu tür işlemlerin kolaylıkla yapılması ve kimliklerin gizli tutulması, kara para aklamayı önlemeye çalışan kurumların çalışmalarını zorlaştırmaktadır (Çelik,2000:12). Kıyı bankacılığı merkezleri, genellikle gelişmiş ülkelere yakın yerlerde, düşük maliyetlerle kurulmaktadır. Bu merkezlerde vergi oranları da oldukça düşüktür. Bu nedenle, yatırımcılar bu merkezlerde kurulan şirketlere yatırım yaparak daha az vergi ödeyebilir ve kimliklerini gizleyerek paralarını kolaylıkla aklayabilirler (Güner,2003:236). Kıyı bankacılığı merkezlerinin kara para aklamak için kullanılmasına karşı çeşitli mücadeleler yürütülmektedir. Bu mücadeleler arasında adli soruşturmalar da yer almaktadır. Ancak bu soruşturmalar, kara para aklayıcıların faaliyetlerini durdurmada yetersiz kalmakta ya da uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımına uğramaktadır (Ergül,2005:235).

2.4.2.11. İnternet Bankacılığı Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla, bankacılık işlemlerinin çoğu internet ortamında kolaylıkla yapılabilir hale gelmiştir. Bu durum, kredi kartı işlemleri, kıymetli evraklar gibi işlemlerin de internet bankacılığında gerçekleşmesine yol açmıştır. Suç örgütleri de internet bankacılığının sağladığı kolaylığı kara para aklama işlemlerinde kullanmayı amaçlamaktadır (Mavral, 2001:76). Kara para aklamak isteyen örgütler, internet bankacılığını kullanarak paravan şirketlerinin hesaplarına yasal yollardan gönderilmiş gibi göstermek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bu tür hizmetlerin sayısının artması, denetimin yapılmasını zorlaştırmakta ve kara para aklamaya karşı mücadeleyi güçleştirmektedir (Ergül,2005:42). Suç örgütleri, kara paralarını aklamak için bankacılık işlemlerinin çeşitli olanaklarından yararlanarak, kara paralarının kaynağını gizleyebilir ve bu paralarla farklı ticari işlemler gerçekleştirebilirler. Bu işlemler, para transferi, yatırım, şirket kurulması gibi çeşitli şekillerde olabilir.

Suç örgütleri, bu işlemleri kullanarak kara paralarını yasal hale getirebilir ve bu paraları yasa dışı faaliyetlerinde kullanabilirler. Bu durum, uluslararası finansal sistemin istikrarını tehdit etmektedir (Çalışkan,2008:267). Kara para aklama yöntemleri, yasa dışı yollardan elde edilen gelirin kaynağını gizleyerek onu yasal hale getirmeyi amaçlamaktadır. Suç örgütleri, aklanan parayı yeniden finansal sisteme sokarak yeni yatırımlar yapabilir ve bu sayede varlıklarını sürdürebilirler. Bu durum, uluslararası finansal sistemin istikrarını tehdit etmektedir (Ergül,2005:45).

2.4.2.12. Mail Order ile Aklama Yöntemi

Mail order yöntemi ile kara para aklama, suçlu kişilerin yasadışı gelirlerini meşru finansal akışlara sokmak için posta yoluyla sipariş edilen ürünlerin satışını kullanma yöntemidir. Bu yöntemde, suçlu kişiler, sahte veya yasadışı malları çevrimiçi pazar yerlerinde veya diğer platformlarda satışa sunarlar. Bu malları satın alan kişiler, ödemeyi kredi kartı veya banka havalesi yoluyla yaparlar. Suçlu kişiler, bu ödemeleri kullanarak, yasadışı gelirlerini meşru gelir gibi gösterebilirler.

Mail order yöntemi ile kara para aklamanın temel aşamaları şunlardır:

1. Sahte veya yasadışı malların tedariki: Suçlu kişiler, sahte veya yasadışı malları temin etmek için çeşitli yöntemler kullanabilirler. Örneğin, sahte ürünler üretebilirler, yasadışı yollardan elde ettikleri ürünleri satabilirler veya diğer suçlulardan satın alabilirler.
2. Malların satışının yapılması: Suçlu kişiler, sahte veya yasadışı malları çevrimiçi pazar yerlerinde, açık artırma sitelerinde veya diğer platformlarda satışa sunabilirler. Bu satışlar, gerçek kişiler veya diğer suçlu kişiler tarafından yapılabilir.
3. Ödemenin alınması: Suçlu kişiler, ödemeleri kredi kartı, banka havalesi veya diğer yöntemlerle alabilirler. Kredi kartı ödemeleri, suçlu kişilerin kimliklerini gizlemek için daha uygun olabilir.
4. Ödemenin meşru hale getirilmesi: Suçlu kişiler, ödemeleri kullanarak, yasadışı gelirlerini meşru gelir gibi gösterebilirler. Örneğin, ödemeleri kişisel harcamalar için kullanabilirler, başkalarına hediye olarak verebilirler veya işletmelerine sermaye olarak kullanabilirler.

Mail order yöntemi ile kara para aklama, suçlu kişiler için oldukça cazip bir yöntemdir. Bu yöntem, suçlu kişilerin kimliklerini gizlemelerine ve yasadışı gelirlerini meşru hale getirmelerine yardımcı olabilir. Ancak, bu yöntem, suçluların yakalanma riskini de artırabilir.

Mail order yöntemi ile kara para aklamanın önlenmesi için, finansal kurumlar, çevrimiçi pazar yerleri ve diğer platformlar tarafından çeşitli önlemler alınabilir. Bu önlemler arasında, müşteri kimlik doğrulamalarının yapılması, şüpheli işlemlere ilişkin raporların yapılması ve yasa dışı faaliyetlerle ilgili farkındalık eğitimlerin verilmesi yer almaktadır (Searchsanctions, t.y)

2.5. Kara Paranın Ülke Ekonomileri Üzerindeki Etkileri

Bir ülkenin ekonomisinde kayıt dışı kalan kara para, ülkenin ekonomik göstergelerini önemli ölçüde etkiler. Bu göstergeler arasında gelir dağılımı, büyüme oranı ve döviz kurları yer alır. Sermayenin liberalleşmesi ve finansal işlemlerin kolaylaşması, bu etkiyi daha da artırır (Yılmaz, 2017:13). Örneğin, kayıt dışı kara para, vergi gelirlerini azaltarak, kamu hizmetlerinin kalitesini düşürebilir. Ayrıca, ekonomik büyümeyi yavaşlatarak, işsizliği artırabilir. Bu durum, ekonomik istikrarı ve sürdürülebilirliği tehdit eder.

Kara paranın ekonomiye etkileri konusunda iki farklı görüş vardır. Birinci görüş, kara paranın ülke ekonomilerine fayda sağladığını savunurken, ikinci görüş ise kara paranın ülke ekonomilerine zarar verdiğini savunmaktadır. Bu görüşler, kara paranın farklı yönlerini ele almaktadır (Mutluoğlu, 2020:78).

Birinci görüşe göre, kara para, ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırabilir. Bu görüşe göre, kara para, yatırımlara ve tüketime yönlendirilebilir. Bu da ekonomik büyümeyi ve istihdamı artırabilir.

İkinci görüşe göre ise, kara para, ekonomik büyümeyi ve istikrarı tehdit edebilir. Bu görüşe göre, kara para, vergi gelirlerini azaltabilir, kamu hizmetlerinin kalitesini düşürebilir ve yolsuzluğu teşvik edebilir. Bu da, ekonomik büyümeyi ve istikrarı tehdit edebilir.

2.5.1. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Lehine Olduğuna Dair Görüş

Kara paranın ekonomiye olan etkisini, kaynağının yasa dışı olup olmaması belirlemez. Kara para, suçun işlendiği ülkeden çıkarıldıktan sonra, paranın aktarıldığı ülke için sakıncalı bir durum oluşturmaz. Gelişmekte olan ülkeler, kara parayla yeterince mücadele etmediği için, yasa dışı örgütler bu ülkelerde kara parayı daha kolay aklayabilirler. Ülkeye giren bu para, yasa dışı faaliyetlerden elde edilmiş olsa bile, ekonomiye fayda sağlayabilir. Bu nedenle, bu paraya ülke için faydalı bir fon kaynağı olarak bakılabilir. Ancak, ülkelerin kara parayla mücadele konusunda sağlam tedbirler almaları durumunda, bu fon kaynağından mahrum kalabilirler.

Gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında, kara parayla mücadele konusunda görünüşte etkin bir mücadele veriliyormuş algısı vardır. Ancak, bu algının gerçekte alakası yoktur. Gelişmiş ülkeler de kendi çıkarlarını ön plana çıkaracak şekilde kara parayla mücadele etmektedir. Kara paranın aklanmasına karşı verilen mücadelelerin, gerçek hayata herhangi bir etkisi olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle, bu mücadeleler için "çocukça cehalet" anlamına gelen bir betimleme yapılmaktadır (Van vd., 2018).

2.5.2. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Aleyhine Olduğuna Dair Görüş

Kara parayı "sıcak para" olarak nitelendirerek aklama çalışmalarına göz yuman devletlerde, uzun vadede toplumsal düzende bozulmalar meydana gelebilir. Kara paranın aklanması için alınan tedbirlerin ek sorumluluk getirmesi, olumsuz bir etki olarak görülmemelidir. Aksine, kara parayla mücadelenin,

hukuki bir ortam sağlayarak adil bir ekonomik düzen oluşturmaya katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu nedenle, kara para aklamanın etkileri, sadece ekonomik düzeyde değil; hukuki, ahlaki ve sosyal düzeni de olumsuz etkilemektedir.

Kara para aklama, suç gelirini meşru bir gelirmiş gibi gösterme işlemidir. Bu işlem, genel olarak yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir. Kara para aklamada kullanılan yöntemler geleneksel ve yeni yöntemler olarak sınıflandırılabilir. Geleneksel yöntemler basit, gelişmiş ve karmaşık olmak üzere üç gruba ayrılırken, yeni yöntemler arasında paravan şirketler aracılığıyla hayali ihracat yapılması, sahte fatura kullanımı, borsa araçlarının kullanılması ve internet bankacılığı kullanımı gibi yöntemler yer almaktadır.

Kara para aklamanın ülke ekonomileri üzerindeki etkileri konusunda iki farklı görüş vardır. Bir görüşe göre, kara para aklama, gelişmekte olan ülkeler için faydalıdır. Bu görüşe göre, kara para aklama yoluyla ülkeye giren para, ülke kalkınmasında fon kaynağı oluşturabilir. Diğer görüşe göre ise, kara para aklamanın ülke ekonomileri üzerinde olumsuz etkileri vardır. Bu görüşe göre, kara para aklama, ekonomik istikrarsızlık, vergi kayıpları ve yolsuzluk gibi sorunlara yol açabilir.

Kara para aklamanın ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkilerine ilişkin görüş, bu paranın ülkeye yeni yatırımlar ve istihdam yaratabileceğini öne sürmektedir. Örneğin, kara para aklanarak kurulan şirketler, yeni iş alanları oluşturarak ekonomiye katkıda bulunabilirler. Ayrıca, kara paranın tüketime yönlendirilmesi, ekonomik büyümeyi destekleyebilir.

Ancak, kara para aklamanın ülke ekonomileri üzerindeki olumsuz etkileri de oldukça önemlidir. Bu etkiler arasında şunlar sayılabilir:

- *Ekonomik istikrarsızlık:* Kara para aklama, ekonomik dengeleri bozabilir ve ekonomik krizlere yol açabilir.
- *Vergi kayıpları:* Kara para aklamak için vergi kaçırıldığı için, devletler önemli miktarda vergi gelirinden mahrum kalabilir.
- *Yolsuzluk:* Kara para, yolsuzluk faaliyetlerini desteklemek için kullanılabilir.
- *Finansal sistemin istikrarsızlığı:* Kara para, finansal sistemi istikrarsızlaştırabilir ve krizlere yol açabilir.
- *Adil rekabetin bozulması:* Kara para, adil rekabeti bozarak, yasalara uygun çalışan işletmelerin rekabet gücünü azaltabilir.

Kara para aklama, küresel bir sorundur ve tüm ülkeleri etkilemektedir. Bu sorunun çözümü için, uluslararası iş birliği ve etkin denetim mekanizmaları gereklidir.

2.6. Kara Para Aklamanın Terörizmin Finansmanındaki İlişkisi

Ülkeden ülkeye değişen yasal mevzuatlar, suç faaliyetlerinden elde edilen veya kaynağı yasadışı olan kara paranın tanımını da etkilemektedir. Örneğin, Portekiz ve İspanya'da uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirler, İsviçre'de ise bir yıl ve üzerinde hapis cezası gerektiren suçlardan elde edilen gelirler kara para olarak kabul edilmektedir (Mavral, 2003:19). Türkiye'de, 1996 yılında yürürlüğe giren 4208 sayılı Kara paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'un 2/a maddesinde tanımlanan "kara para", yasadışı faaliyetlerden elde edilen tüm ekonomik değerler olarak tanımlanmaktaydı. Ancak, 2006 yılında yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 26. maddesinde "kara para" kavramı yerine "suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri" kavramı kullanılmaktadır (Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, 2006, Madde 26).

Kara paranın aklanması, yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin veya malların yasal bir görünüme kavuşturulması için gerçekleştirilen bir süreçtir. Bu süreç, yasadışı gelirlerin veya malların dönüştürülmesi, aktarılması, saklanması veya kullanılması gibi aşamaları içerebilir (Bell, 2004:107; Hübschle, 2007:1-2; Tofangsaz, 2015:119). Kara para aklama teriminin ilk olarak 1920'lerde ABD'de, mafya gruplarının yasadışı faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri yasal bir görünüme kavuşturmak için kullandıkları ifade edilmektedir. 1980'lerden sonra ise hızla büyüyen uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklamanın organize suç örgütleri için önemli bir gelir kaynağı haline gelmesine neden olmuştur (Stessens, 2000:82).

Kara para aklama, uluslararası bir suç olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından 2003 yılında onaylanan Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşme'nin 6. maddesinde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasının suç olarak tanımlandığı ve yaptırıma tabi tutulduğu belirtilmektedir.

“(a) Suç geliri olduğu bilinen malvarlığının yasadışı kaynağını gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya öncül suçun işlenmesine karışmış olan herhangi bir kişiye işlediği suçun yasal sonuçlarından kaçınmasına yardım etmek amacıyla dönüştürülmesi veya devredilmesi;

(b) Bir malvarlığının suç geliri olduğunu bilerek; gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, kullanımının, hareketlerinin veya mülkiyetinin veya malvarlığına ilişkin hakların gizlenmesi veya olduğundan değişik gösterilmesi.

(c) Kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına tabi olarak:

(d) Tesellüm anında bu tür bir malın suç geliri olduğunu bilerek; malın edinilmesi, bulundurulması veya kullanılması.

(e) Bu maddede belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye veya teşebbüse örgütlü olarak veya suç işleme konusunda anlaşarak yardım, yataklık, kolaylaştırmak ve yol göstermek suretiyle katılmak.” şeklinde ifade edilen kara paranın aklanması teriminin tanımı noktasında birçok ülkenin sözleşmenin yukarıda belirtilen ilgili maddesine başvurduğu belirtilmektedir (Schott, 2006: I-2).

Kara paranın aklanması, üç aşamalı bir süreçtir. İlk aşama olan yerleştirme aşamasında, suçtan elde edilen gelirler, yasal finansal sisteme sokulur. İkinci aşama olan ayrıştırma aşamasında, suçtan elde edilen gelirler, yasadışı kaynağından uzaklaştırılır. Son aşama olan bütünleştirme aşamasında ise, suçtan elde edilen gelirler, yasal bir görünüme kavuşturulur (Mavral, 2003:58; Ergül, 2005:8-11).

Terörün finansmanında, asıl amaç suç gelirlerini meşrulaştırmak değil, terör örgütlerine fon sağlamaktır. Bu nedenle, terör örgütleri, suç gelirlerini kara para aklama yoluyla yasallaştırmaya ihtiyaç duymayabilir. Ancak, bazı durumlarda kara para aklama, terör örgütlerinin fon sağlama faaliyetlerinin bir parçası haline gelebilmektedir.

Şekil 2. Terörizmin finansman yapısının işleyişi (Tofangaz, 2012: 401)

Terör örgütleri de organize suç örgütleri gibi, suç gelirlerini yasal bir görünüme kavuşturmak için kara para aklama yöntemine başvururlar. 1990'lardan sonra terör ve organize suç örgütleri arasındaki ilişkilerin artması, kara para aklama konusunda ülkeler arasında farkındalığı artırmıştır. Bu durumun nedeni ise, organize suç örgütleri tarafından ticarete dayalı olarak sürdürülen kara para aklamanın, terör örgütleri tarafından da giderek daha fazla kullanılmasıdır (Durrieu, 2013:69). Kara para aklama, suçtan elde edilen gelirlerin yasal bir görünüme kavuşturulması için gerçekleştirilen bir süreçtir. Bu süreç, denetimin atlatılması, yasadışı kaynağın gizlenmesi ve yasal bir görünüme kavuşturulması aşamalarından oluşur. Terörün finansmanı ise, terör örgütlerinin faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duydukları maddi kaynakların sağlanması sürecidir. Bu süreç, yasal veya yasadışı yollarla gelir elde edilmesi, gelirlerin terör örgütlerine aktarılması ve terör faaliyetlerinin finanse edilmesi aşamalarından oluşur. Terörün finansmanında, paranın meşrulaştırılmasının gerekliliği bulunmamaktadır. Ancak, terör

örgütleri için kara para aklama, finansman kaynaklarının sürdürülebilirliği açısından önemli bir araç haline gelmiştir (Koh, 2006:27).

Terörün finansmanının niteliği ve özellikleri hakkında, Tofangsaz (2015) tarafından ortaya konulan senaryolar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi terör örgütleri, düzenli gelir elde edebilmek için suç gelirlerini aklamak zorundadır. Bu nedenle, organize suç örgütleriyle iş birliği yapmakta ve kara para aklama yöntemlerini kullanmaktadırlar. Senaryo II, terör örgütlerinin terör eylemlerini gerçekleştirmeden önce kendilerini gizlemeleri için kara para akladıklarını göstermektedir (Tofangsaz, 2015:121).

Tablo 1.
Terörün finansının nasıl işlenebileceğine dair senaryolar

Senaryo I	Gelirler yasal kaynaklardan elde ediliyorsa, paranın gelecekteki kullanımı dışında hiçbir şey yasadışı görünmemektedir. Bu durumda gelirler, suça bulaşmamış kişiler veya hayır kurumları veya ön şirketler tarafından yasal finansal sistem aracılığı ile terör hücrelerine aktarılmaktadır.
Senaryo II	Terör örgütü üyeleri, terör örgütünün amaçlarını gerçekleştirebilmek için suç faaliyetlerine karışmaktadır. Dolayısıyla düzenli gelir sağlayabilmeleri için elde edilen gelirler aklamak zorundadırlar. Bu noktada gelirlerin tetkik edilmesi halinde, gelirler ile terör faaliyetleri arasında bir bağlantı bulunamayabilir. Bununla birlikte, suç gelirlerinin aklanmasının ardından, para ile yasadışı kaynağı arasındaki bağlantı hâlihazırda kesilmiş olacağından, gelirin kaynağı tespit edilemeyecek ve sonuçta suç gelirleri meşru bir görüntü kazanmış olacaktır.
Senaryo III	Suç gelirleri terör hücreleri tarafından doğrudan (aklanmadan) kullanılabilir. Bu durumda, terör örgütleri terör hücrelerine dağıtım yapılan paranın miktarının küçük olması nedeniyle elde edilen suç gelirlerini aklama ihtiyacı duymamaktadır.

Kaynak: Tofangsaz, 2015: 121

Kara para aklama ve terörün finansmanı, her ikisi de suç gelirlerinin yasal bir görünüme kavuşturulması veya terör örgütlerinin faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duydukları maddi kaynakların sağlanması için kullanılan yöntemlerdir. Ancak, bu iki yöntem arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Terörün finansmanı, işlenecek başka bir suç için kaynak oluşturulması durumu olarak tanımlanabilir. Terör finansmanı gerçekleştiğinde, ana suç (terörizm) henüz işlenmemiş veya denenmemiştir. Bu nedenle, terörizmin finansmanındaki temel amacın birikim değil dağıtım olduğu söylenebilir. Dolaşım halindeki paranın genellikle küçük miktarlarda tutularak finansın varış noktasının gizlenmek istendiği aktarılmaktadır (Tofangsaz, 2015:121). Terörün finansmanında hem yasal hem de yasadışı faaliyetler kaynak oluşturabilir. Ancak, suç ve kara para aklama iki ayrı faaliyettir. Bu nedenle, terörün finansmanı, kara para aklamanın bir alt kümesi değildir. Terör örgütleri, her zaman yasadışı faaliyetlerden kaynak

sağlamaz. Çünkü kara para aklama, geçmişe dayalı suç faaliyetlerinden kaynaklanan bir işlemdir. Terör örgütleri ise, terör eylemi gerçekleşene kadar yasal finans kaynakları kullanabilirler (Sinha, 2013:144).

Hamin vd., (2016) yaptıkları çalışmada, kara para aklama ve terörün finansmanı arasında yedi temel fark olduğunu belirtmişlerdir.

- Terörün finansmanı, genellikle siyasi veya dini amaçlara ulaşmak için yapılırken, kara para aklama ise, suçtan elde edilen gelirleri yasal hale getirmek için yapılır.
- Suç örgütleri, kara paralarını genellikle kendi içlerinden elde ederken, terör örgütleri, hücre yapılanmaları yoluyla kendi kendilerini finanse edebilirler.
- Kara para aklama, genellikle banka hesapları, hisse senetleri ve diğer yasal finansal araçlar yoluyla yapılırken, terörizm finansmanı, genellikle nakit, hawala ve döviz firmaları gibi resmi olmayan araçlar yoluyla gerçekleştirilir.
- Kara para aklamanın tespiti, kişinin mal varlıklarında normal olmayan ticari işlemler ve bu işlemler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmayı gerektirirken, terörizm finansmanının tespiti, ilişkisiz taraflar arasında ticari işlem bağlantılarına sebep olabilecek şüpheli banka havalelerini belirlemeyi amaçlamaktadır.
- Kara para aklama işlemleri, genellikle normalden çok yüksek miktarlarda veya finansal sistemin gerekliliklerini aşacak şekilde yapılırken, terörizm finansmanı genellikle daha küçük miktarlarda gerçekleştirilir.
- Kara para aklama, ön şirketler, hamiline yazılı hisse senetleri off-shore hesaplar gibi finansal işlemler içerebilirken, terörün finansmanı için finansal bir işlem uygulayabilecek profesyonel terörist profili bulunmadığı,
- Kara para aklamada, paranın izlenmesi zordur çünkü para, kaynağından başlangıç noktasına geri dönene kadar çeşitli yollardan geçer. Terörün finansmanında ise, paranın akışı, terör faaliyetlerini desteklemek için hücreler arasında doğrudan bir şekilde gerçekleşir. (Hamin vd., 2016: 402).

Terör örgütlerinin ana finans kaynağı, suç faaliyetlerinden elde edilen gelirler değildir. Ayrıca, terör örgütlerinin finans kaynaklarını gizleme çabaları, kara para aklama yaptıkları anlamına gelmez. Bu nedenle, para akışını takip etmek, gelecekteki terörist faaliyetleri önlemenin anahtarıdır. Terörizmin engellenmesi çalışmalarının diğer yönlerinden daha önemlidir. Bu nedenle, kullanılan metodolojileri anlamak ve geliştirmekte olan teknikleri takip etmek, operasyonların başarısı için kritik öneme sahiptir.

2.7. Kara Para Aklama ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi

Kayıt dışı ekonomi, pek çok ülkede karşılaşılan bir ekonomik sorundur. Literatürde, bu kavramı ifade etmek için 30'u aşkın terim kullanılmaktadır. Bu terimler arasında gizli, gölge, gayri-resmi, enformel,

kara, yeraltı, yasa dışı, nakit, gözlemlenmeyen, düzensiz, beyan dışı, paralel, kayıt dışı, boz, ikinci, marjinal, görünmeyen, ay ışığı ve vergilendirilmemiş ekonomi yer almaktadır (Bağırzade, 2012:197-198).

Kayıt dışı ekonomi, gayri safi milli gelir hesaplarında dikkate alınmayan, resmi kayıtlarda yer almayan ve gelir yaratıcı tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan bir kavramdır (Çomaklı, 2004:27).

Kayıt dışı ekonomi, kanuni düzenlemelere göre kayıt altına alınmayan ve devlet tarafından takip edilmeyen tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan bir kavramdır (Dızman ve Yanık, 2016:348).

Kayıt dışı ekonominin tanımını yaparken, "gizli" ve "gölge" ekonomi kavramları arasında ayrım yapıldığını aktarmaktadır. Buna göre, kayıt dışı ekonomi, kayıtlardan, vergiden ve diğer zorunlu ödemelerden kaçan tüm ekonomik faaliyetleri kapsamaktadır. Bu faaliyetler iki ana kategoriye ayrılabilir (Bağırzade, 2012:201):

- *Gizli ekonomi*: Yasadışı olan faaliyetler, örneğin uyuşturucu ticareti, fuhuş ve kaçakçılık.
- *Gölge ekonomi*: Yasal olan ancak kayıtlardan ve vergilerden kaçan faaliyetler, örneğin kayıt dışı istihdam, karaborsa ve vergi kaçırma.

Kayıt dışı ekonomi, vergiden kaçırılan gelirlerin yanı sıra yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirleri de kapsamaktadır. Yasadışı ekonomi, uyuşturucu ticareti, fuhuş ve kaçakçılık gibi suçların finansmanını sağlayan kara para ekonomisi olarak da adlandırılmaktadır (Çomaklı, 2004:31). Yasadışı ekonomi, toplumun zararlı ve ahlak dışı olarak gördüğü, yasalarca yasaklanmış faaliyetlerin meydana geldiği alanı oluşturmaktadır (Dızman ve Yanık, 2016:353). Kayıt dışı ekonomik faaliyetler tespit edildiğinde, ilgililer yalnızca vergi cezalarıyla cezalandırılır. Yasa dışı faaliyetlerde bulunanlar ise, vergi cezalarının yanı sıra ilgili kanunlarda öngörülen hapis ve para cezalarıyla da cezalandırılır (Turgut, 2015, s. 33).

Devletin güvenlik güçleri tarafından takip edilen ve kamu düzenini ilgilendiren yasa dışı faaliyetler arasında silah, uyuşturucu, kıymetli maden ve tarihi eser kaçakçılığı, kalpazanlık, sahte pasaport ve vize ticareti, gayri yasal iş takibi, çek-senet tahsilatı, tefecilik, rüşvet, kadın ticareti ve organ ticareti sayılabilir (Dızman ve Yanık, 2016:353, Karabulut, 2014:34). Yasadışı ekonomi, kara para aklama ve kayıt dışı ekonominin kesişim kümesidir. Kara para, yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirdir. Kara paranın aklanması ise, bu paraya yasal bir kazanç görünümü kazandırılmasıdır (Turgut, 2015:33). Yasadışı ekonomi, kayıt dışı ekonominin bir parçasıdır ve kara para aklama faaliyetleri, kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu ülkelerde daha yaygındır. Bu nedenle, kara para aklamayla mücadelede, yasal olmayan faaliyetlerin çekiciliğinin ortadan kaldırılması önemlidir (MASAK-TBB, 2003:7) ve bundan dolayı denetimlerin ve cezai tedbirlerin artırılması yüksek ölçüde önemle üzerinde durulmalıdır.

Terör ve terörizm, zaman içinde siyasi ve ekonomik koşullara göre şekillenen dinamik kavramlardır. Terörizmin birincil amacının gelir elde etmek olmadığı, ideolojik bir temele ve hedeflere sahip olduğu

bilinmektedir. Ancak terör örgütleri, bu hedeflerini gerçekleştirmek için finansal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, terörün finansmanını karmaşık bir hale getirmektedir. Küreselleşmeyle birlikte uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden terörizmle mücadelede, terör örgütlerinin gelir kaynaklarının tespit edilmesi ve kara para aklamaya olan ilişkisinin araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Terörizm hem yasal hem de yasadışı yollarla finanse edilebilen, herhangi bir kişi, terörist veya sempatzan tarafından gerçekleştirilebilen karmaşık bir olgudur. Küreselleşme ve teknolojiadaki gelişmeler, terör örgütleri ve organize suç örgütlerinin, kaynak sağlama ve para aklamada birlikte hareket etmelerine olanak tanımıştır. Paranın izlerini kaybettirmek, terörizmin finansmanı ve kara para aklamanın ortak hedefleri arasındadır. Terör örgütleri, suç örgütleri gibi sadece yasadışı kaynaklardan beslenmemektedir. Bu nedenle, yasal gelirlerin dağıtımında varış noktalarının bilinmemesi, terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi ve terör hücrelerinin gizliliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Günümüzün uluslararası barış ve güvenliği için ciddi bir tehdit olan terörizmle mücadelede, sadece siyasi veya askeri önlemlerin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Terörizmin ve kara para aklamanın finansmanının önlenmesi için, küresel düzeyde daha fazla mali şeffaflık ve daha sıkı düzenleyici denetimlere ihtiyaç vardır. Bu sayede, "temiz" parayı "kötü" paradan ayırmak mümkün olacaktır.

2.8. Türkiye'deki Kanunlarda Kara Para Aklama Suçu

Suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi, Türkiye'de 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile düzenlenmiştir. Bu kanun, uluslararası alanda kabul görmüş kuralları dikkate alarak hazırlanmış ve 18 Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanun, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çerçevede, suç gelirlerinin aklanmasını önlemek için yükümlülere çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükler, gerçek faydalancı bilgilerinin saklanması, şüpheli işlem bildirimlerinin yapılması ve finansal işlemler hakkında bilgi verilmesi gibi hususları kapsamaktadır.

Kanun, kara para aklama suçunun cezalandırılması ve soruşturulmasına ilişkin düzenlemeleri içermemektedir. Bu düzenlemeler, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu gibi temel ceza ve usul kanunlarında yer almaktadır.

5549 sayılı Kanun, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik önemli bir adımdır. Ancak, kanunun etkin bir şekilde uygulanması için yükümlülerin yükümlülüklerini yerine getirmeleri ve kamu görevlilerinin etkili bir denetim gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

5549 sayılı Kanun, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik yükümlülükleri belirlemiştir. Bu yükümlülükler, daha önce yönetmelik ve tebliğlerle belirlenmekteydi. Kanun, bu yükümlülükleri tek bir çatı altında toplamış ve yükümlülüğe aykırı fiillerin cezalandırılmasında ikili bir ayırım yapmıştır.

Bu ayrıma göre, kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirimi gibi bazı temel yükümlülüklerin ihlali durumunda, daha önce hapis cezasına konu olan cezalar, idari para cezasına dönüştürülmüştür. Bu değişiklik, yükümlülerin bu temel yükümlülükleri yerine getirmelerini teşvik etmek amacıyla yapılmıştır.

5549 sayılı Kanun, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine yönelik önemli değişiklikler getirmiştir. Bu değişikliklerden biri, terörün finansmanı amaçlı kara para aklamanın önlenmesine yönelik tedbirlerin hayata geçirilmesidir.

4208 sayılı Kanun kapsamında, yükümlüler, işleme konu malvarlığının hukuka aykırı olarak elde edildiğine dair şüpheli bir durumun bulunması halinde, bu işlemleri MASAK'a bildirmekle yükümlüdür. 5549 sayılı Kanun ile bu yükümlülüğe ek olarak, işleme konu varlığın hukuka aykırı kullanımına ilişkin şüpheli bir durum olması halinde de şüpheli işlemin bildirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Bu değişiklik, terörün finansmanında kullanılan fonların ve ilgililerin tespit edilmesini ve gerekli tedbirlerin alınmasını amaçlamaktadır (www.masak.hmb.gov.tr).

2.8.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Türk hukuk sisteminde, suç gelirlerinin aklanması suçu ilk olarak 4208 sayılı Kanun ile tanımlanmıştır. Bu kanun, 1 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama" başlıklı 282. maddesinde yeniden düzenlenmiştir.

- Suç gelirlerini aklama suçu, alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezası öngörülen bir suçtan elde edilen malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkarmak, gayrimeşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiğini göstermek amacıyla işleme tabi tutmak suretiyle işlenir. Bu suçun cezası, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezasıdır.
- Suç gelirlerini aklama suçunun işlenmesine katılmadan, bu suçun konusu olan malvarlığı değerlerini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişiler, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- Kara para aklama suçunun işlenmesine katılmadan, bu suçun konusu olan mal varlıklarını bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişiler, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.
- Bu suç, suç işlemek üzere kurulan bir örgüt tarafından işlenmişse, ceza bir kat artırılır.
- Suç gelirlerini aklama suçunun işlenmesi nedeniyle tüzel kişiler, bunlara özgü güvenlik tedbirlerine tabi tutulur.

- Suç gelirlerini aklama suçu nedeniyle kovuşturma başlamadan önce yetkili makamlara haber vererek suç konusu malvarlığına el konulmasını sağlayan veya alınmasını kolaylaştıran kişi, bu suçtan dolayı cezalandırılmaz.

Türkiye'de, 4208 sayılı Kanun yürürlükteyken, aklama suçunun öncül suçları, sayma yöntemiyle belirlenirken, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun aklama suçunu düzenleyen 282. maddesinde, alt sınırı altı ay ve daha fazla hapis cezası gerektiren suçlar olarak ifade edilerek, eşik yaklaşımı benimsenmiştir. Ayrıca, 4208 sayılı Kanun'da kullanılan "kara para" kavramı yerine, "suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri" ibaresi kullanılmıştır (www.masak.hmb.gov.tr).

2.8.2. 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun

Türkiye'de kara para aklama suçu, ilk olarak 1996 yılında yürürlüğe giren 4208 sayılı Kanun'un 2/b maddesinde tanımlanmıştır. Bu kanun, aynı zamanda kara para aklamayla mücadelenin de temellerini atmıştır. Kanun kapsamında kurulan Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), 1997 yılı Şubat ayında çalışmalarına başlamıştır.

Kara para aklamanın önlenmesine yönelik tedbirler, 4208 sayılı Kanun'a dayalı olarak çıkarılan "Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" ile belirlenmiştir. Bu yönetmelikte belirlenen yükümlülüklerden kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimi, uyum görevlisi atanması, eğitim ve iç denetim yükümlülüklerine ilişkin uygulama usul ve esasları, dört adet genel tebliğ ile ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik" ile "4208 Sayılı Kanun'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak, 5549 sayılı Kanunun 5'inci maddesi uyarınca çıkarılacak yönetmelik yürürlüğe girene kadar, "4208 sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 14/A maddesi, 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası ve 16/A maddesi" yürürlükte kalmaya devam edecektir (Tuncay Ilçım, t.y.).

5549 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelik ile yükümlülükler güncellenmiştir. "5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun" ve "Suç Gelirlerinin ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik" ile yükümlülükler yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik tedbirler güçlendirilmiştir.

5549 sayılı Kanun, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik temel mevzuattır. Kanun, kara para aklama suçunu tanımlamış, bu suça ilişkin yaptırımları belirlemiş ve kara para aklamayı önlemeye yönelik kurumsal düzenlemeler yapmıştır.

Suç Gelirlerinin ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, 5549 sayılı Kanun'un uygulamasını düzenleyen yönetmeliktir. Yönetmelik, yükümlülerin uyması gereken yükümlülükleri ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektedir (Tuncay Ilçım, t.y.).

5549 sayılı Kanun ve yönetmelik ile yapılan düzenlemelerden bazıları şunlardır:

- Yükümlülükler kapsamı genişletilmiştir. Artık, finansal kuruluşlar ve finansal olmayan kuruluşlar da yükümlülüklerle tabi tutulmaktadır.
- Yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin denetim mekanizmaları güçlendirilmiştir.
- Yükümlülere yönelik yaptırımlar ağırlaştırılmıştır.

Bu düzenlemeler ile kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik mücadelenin daha etkin bir şekilde yürütülmesi hedeflenmektedir.

2.8.3. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik

5549 sayılı Kanun'a dayalı olarak hazırlanan "Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirlere Dair Yönetmelik", 9 Ocak 2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak 2008 Nisan ayında yürürlüğe girdi. Yönetmelik hazırlanırken, Türkiye'nin ihtiyaçları ve uluslararası standartlar göz önünde bulunduruldu.

Yönetmelik, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik tedbirleri de içermesi bakımından önemlidir. Yönetmelikte temel olarak aşağıdaki konular düzenlenmiştir:

- *Yükümlüler:* Yönetmelik, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan yükümlülere belirlemiştir. Bu yükümlüler arasında finansal kuruluşlar, finansal olmayan kuruluşlar ve bazı meslek grupları yer almaktadır.
- *Müşterinin tanınması:* Yönetmelik, yükümlülerin iş ilişkisi içerisinde bulundukları müşterilerini tanımaları için gerekli olan bilgi ve belgeleri belirlemiştir. Bu bilgiler arasında müşterinin kimlik bilgileri, adresi, gelir durumu, faaliyet alanı ve hesap hareketleri gibi bilgiler yer almaktadır.
- *Şüpheli işlem bildirimi:* Yönetmelik, yükümlülerin kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlemleri MASAK'a bildirmelerini zorunlu kılmıştır. Şüpheli işlem bildirimi, yükümlülerin karşılaştıkları işlemlerin kara para aklama veya terörün finansmanı ile ilgili olabileceğine dair şüphelerini MASAK'a bildirmeleridir.
- *Bilgi ve belge verme:* Yönetmelik, yükümlülerin MASAK'ın talep ettiği bilgi ve belgeleri zamanında ve eksiksiz olarak vermesini zorunlu kılmıştır.

- *Yükümlülük denetimi:* Yönetmelik, MASAK'ın yükümlülerin kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığını denetleme yetkisini düzenlemiştir.
- *Gümrük idaresine açıklama:* Yönetmelik, yükümlülerin kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlemleri gümrük idaresine açıklamalarını zorunlu kılmıştır.
- *Muhafaza ve ibraz:* Yönetmelik, yükümlülerin kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik bilgi ve belgeleri belirli bir süre muhafaza etmelerini ve yetkili birimlerin talebi halinde bu bilgi ve belgeleri ibraz etmelerini zorunlu kılmıştır.

Diğer yandan yönetmelikte yer alan başlıca tedbirler şunlardır:

- *Yükümlülerin iş ilişkisi içerisinde bulundukları müşterilerini tanımaları:* Yükümlüler, iş ilişkisi içerisinde bulundukları müşterilerin kimlik bilgilerini, adresini, gelir durumunu, faaliyet alanını ve hesap hareketlerini gibi bilgileri tespit etmek ve kayıt altına almak zorundadır. Bu bilgiler, kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlemlerin tespit edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.
- *Kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlemleri MASAK'a bildirmeleri:* Yükümlüler, kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili şüpheli işlemleri MASAK'a bildirmek zorundadır. Şüpheli işlem bildirimi, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik en önemli tedbirlerden biridir.
- *İlgili bilgi ve belgeleri muhafaza etmeleri:* Yükümlüler, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik bilgi ve belgeleri belirli bir süre muhafaza etmek zorundadır. Bu bilgi ve belgeler, kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili soruşturmalarda önemli bir delil olarak kullanılabilir.
- *Yetkili birimlerin talebi halinde bu bilgi ve belgeleri ibraz etmeleri:* Yükümlüler, yetkili birimlerin talebi halinde kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik bilgi ve belgeleri ibraz etmek zorundadır.

Bu tedbirler, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik etkili bir mücadelenin yürütülmesi için gereklidir.

Kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi için en önemli adım, müşterileri tanımak ve riskleri değerlendirmektir. Yönetmelik, yükümlülerin müşterilerini tanımak ve riskleri değerlendirmek için gerekli tüm tedbirleri almasını zorunlu kılmaktadır. Bu tedbirler, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik etkili bir mücadelenin yürütülmesini amaçlamaktadır.

Uygulamada herhangi bir karışıklık yaşanmaması için kimlik tespiti gerektiren işlemler, nitelikleri ve eşik tutarları açıkça belirtilmiştir. Bu kapsamda, gerçek kişiler, ticaret siciline kayıtlı tüzel kişiler, dernek

ve vakıflar, sendika ve konfederasyonlar, siyasi partiler, yurt dışında yerleşik tüzel kişiler, tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar ve kamu kurumları için ayrı ayrı düzenlemeler yapılmıştır (Tuncay Ilçım, t.y.).

Müşterinin tanınması, yalnızca kimlik tespitinden ibaret değildir. Bu nedenle, kara para aklama ve terörün finansmanı açısından yüksek riskli müşterilerin, iş ilişkilerinin ve işlemlerin tespit edilmesi de önleyici tedbirler arasında yer almaktadır. Yükümlüler, karmaşık ve olağan dışı büyük işlemler ile şüpheli işlemlere özel dikkat göstermek zorundadır. Bu sayede, bu tür işlemlerin yakından izlenmesi ve kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi amaçlanmıştır.

Şüpheli işlem bildirimi, önleyici tedbirlerin temel unsurlarından biridir. Bu bildirim sayesinde, yükümlü gruplarca sunulan hizmetlerin, kara para aklama ve terörün finansmanı için kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi ve bu suçların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Yönetmelik, yükümlülükler uyum düzeyinin ve ihlallerin belirlenmesi ile yükümlülükler uyumun sağlanmasına yönelik denetimlere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler de içermektedir. Yükümlülükler uyumun sağlanması ve gerekli eğitim ve diğer çalışmaların yükümlülerce yerine getirilmesi amacıyla yönetmeliğin yürürlük tarihi 1 Nisan 2008 olarak belirlenmiştir. Yükümlülere, sürekli iş ilişkisi içerisinde bulundukları müşterilerinin kimlik tespiti kapsamındaki bilgilerini yönetmeliğe uygun hale getirmeleri için yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay süre verilmiştir. (Tuncay Ilçım, t.y.).

Bu sayede, eski uygulamadan yeni uygulamaya geçişin aşamalı ve sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

2.9. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Kara Para Aklama ile Mücadele

Bu bölümde, kara para aklama suçu ile mücadelede görev alan ulusal ve uluslararası kurumların yapıları ve çalışma prensipleri incelenecektir. İlk olarak, Türkiye'de kara para aklama ile mücadele kapsamında kurulan kurumlara değinilecektir. Bu kurumlar arasında, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), Hazine ve Maliye Bakanlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) yer almaktadır. Bu kurumların görevleri, kara para aklama suçunun önlenmesi ve tespiti için gerekli tedbirleri almaktır.

Daha sonra, bu kapsamda imzalanan ikili veya çoklu uluslararası anlaşmalar ele alınacaktır. Bu anlaşmalar, kara para aklama suçunun önlenmesi ve tespiti için uluslararası işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye, bu anlaşmalardan bazılarını taraf olmuştur.

Ardından, aklama ile mücadele kapsamında kurulan uluslararası kurum ve kuruluşların yapıları incelenecektir. Bu kurumlar arasında, Financial Action Task Force (FATF), Egmont Group ve The

Egmont Group Financial Intelligence Units (FIUs) yer almaktadır. Bu kurumlar, kara para aklama suçunun önlenmesi ve tespiti için küresel düzeyde işbirliğini koordine etmektedir.

Son olarak, kara para aklama ile mücadelede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde uygulanan ortak yöntemler tanımlanacaktır. Bu yöntemler arasında, şüpheli işlem bildirimi, finansal kuruluşlara yönelik denetimler ve uluslararası bilgi paylaşımı yer almaktadır.

Bu bölümde, kara para aklama suçu ile mücadelede görev alan kurumların yapıları ve çalışma prensipleri hakkında kapsamlı bir bilgi sunulacaktır. Bu bilgiler, kara para aklama suçunun önlenmesi ve tespiti için önemli bir kaynak olacaktır.

2.9.1. Kara Para Aklama Suçu ile Mücadelede Ulusal Kurumlar

Teknolojinin ilerlemesi ve internetin yaygınlaşması, kara para aklamanın ulusal ve uluslararası düzeyde daha da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelir, özellikle bazı ülkelerde uygulanan anonim hesap açma kolaylıkları gibi nedenlerle kolaylıkla kara paraya dönüştürülebilmektedir. Bu durum, kara paranın ülke içi ve dışında rahatça dolaşımına olanak sağlamaktadır.

Bu nedenle, kara para aklamayla mücadelede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde etkin bir iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkeler, kara para aklamanın önlenmesi ve tespiti için kendi hukuksal yetkilerini kullanarak gerekli kurumları kurmalı ve uluslararası düzeydeki kurumlarla birlikte hareket etmelidir. Ayrıca, kara para aklamayla mücadelede sağlam bir alt yapı oluşturulması ve güvenilir denetimlerin yapılması için bu alanda uzman kişilerden yararlanılmalıdır (Yılmaz, 2017:24).

Türkiye'de kara para aklama ile mücadelede görev alan ulusal kurumlar, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) olarak sıralanabilir. Bu kurumlar, kara para aklamanın önlenmesi ve tespiti için çeşitli görev ve sorumluluklara sahiptir. MASAK, kara para aklamanın önlenmesi ve tespiti için gerekli bilgi ve istihbaratı toplamak ve analiz etmekle görevlidir. MSMKK ise kara para aklama ile mücadelede ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamakla görevlidir. SPK, finansal piyasalarda kara para aklamanın önlenmesi için gerekli düzenlemeleri yapmakla görevlidir. EGM, kara para aklama suçlarının soruşturulmasından sorumludur. TCMB ise kara paranın finansal sisteme girmesini önlemek için gerekli tedbirleri almakla görevlidir.

Bu kurumların etkin bir şekilde çalışması, kara para aklamanın önlenmesi ve tespiti için önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, bu kurumların güçlendirilmesi ve gerekli kaynakların sağlanması gerekmektedir.

2.9.2. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)

Türkiye'de kara para aklama ile mücadelede öncü rol üstlenen Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), 13 Kasım 1996 tarihinde 4208 sayılı "Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun" ile kurulmuştur. Kanun, 17 Şubat 1997 tarihinde yürürlüğe girerek Türkiye'nin kara para aklamayla mücadelede ciddi bir adım atmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 3. Başkanlığın 31.12.2022 tarihi itibarıyla organizasyon şeması (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022)

Dünyada ve Türkiye'de kara parayla mücadele konusunda hükümetlerin yaklaşımları, mevzuatları ve uygulama standartları sürekli değişmektedir. Bu değişime ayak uydurmak amacıyla 1996 yılında yürürlüğe giren kanun, 11 Ekim 2006 tarihinde terörizmin finansmanının engellenmesi ile ilgili hükümler de eklenerek yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile kanun, mevzuata ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir (MASAK, 2021).

Mali Suçları Araştırma Kurulu'nun (MASAK) görevleri arasında, kara para aklamasına ilişkin şüphe uyandırabilecek durumları tespit etmek, bu durumları önlemek için gerekli tedbirleri almak ve suç işlenmesi durumunda toplanan bilgi ve bulguları ilgili makamlara iletmek yer almaktadır. Ayrıca,

MASAK, olası bir suçun tespiti halinde müdahale etme ve idari para cezası verme gibi yetkilere de sahiptir (MASAK,2022).

MASAK'ın 2022 Faaliyet Raporu, kripto para birimlerine şüpheyile yaklaştığını ve bu birimlerle yapılan işlemlerde kara para aklama ve terör finansmanı riskinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar da sanal para kullanımından kaynaklanabilecek bu risklere dikkat çekmektedir (MASAK,2015:50). MASAK, kripto para birimlerinin kara para aklama ve terör finansmanı için kullanılabileceğine dair şüphelerini dile getirmiştir. Bu nedenle, tüm bankaların uygulaması gereken Şüpheli İşlem Bildirim Rehberinde, kripto para birimleriyle yapılan işlemler şüpheli bildirimine tabi tutulacaktır. Bu uygulama, kripto para birimlerinin bu tür suçlarda kullanılmasının önlenmesine yardımcı olacaktır (MASAK, 2014:22). 2019 yılından itibaren, kripto para birimlerinde işlem tutarlarında normalin dışında bir artış veya düşüş olması durumunda, bu işlemler şüpheli işlem olarak kabul edilerek ilgili makamlara bildirilmek zorundadır. Bu uygulama, kripto para birimlerinin kara para aklama ve terör finansmanı gibi suçlarda kullanılmasının önlenmesine yardımcı olmaktadır (MASAK 2019, s. 25-26).

MASAK, kripto para birimlerinin küresel olarak yaygınlaşmasıyla birlikte, bu birimlerle ilgili gelişmeleri yakından takip ediyor ve denetim standartlarını buna göre güncelliyor. Bu kapsamda, 2018 yılında, kripto para birimleriyle yapılan işlemlere ilişkin şüpheli işlem bildirim rehberini güncelledi. Bu rehber, kripto para birimlerinin kara para aklama ve terör finansmanı gibi suçlarda kullanılmasının önlenmesine yönelik önemli bir adım niteliğindedir.

G20 de, 2018 yılı boyunca sanal parayla ilgili birçok toplantıya katılarak, bu alandaki uluslararası işbirliğini güçlendirmeye çalışıyor. Bu toplantılar arasında, sanal varlıkların kötüye kullanımını önlemeye yönelik çalışmalar, BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin sanal para birimi (Bitcoin) konusunda eğitimcilerin eğitimi ve Akdeniz bölgesinde sanal ve kripto para karşısında Euro'nun korunmasına yönelik "Topluluk Stratejisi" toplantıları yer alıyor.

G20 toplantılarında, kripto para birimlerinin şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi temel hususlara uygun bir şekilde düzenlenmesinin önemi üzerinde duruluyor. Bu bağlamda, kripto para birimlerinin uluslararası standartlara uygun bir şekilde düzenlenmesi için çalışmalar yürütülüyor (Mutluoğlu,2020:134).

MASAK, 2021 yılında, suç gelirlerinin aklanmasının ve terörizmin finansmanının önlenmesine dair yükümlülüklerle ilişkin temel esasları yayımlayarak, bu alandaki çalışmalarını hızlandırdı. Bu esaslar, yükümlülerin suçla mücadelede daha etkili olması için önemli bir adım niteliğindedir. Bu kapsamda, yükümlülerin bilinçlendirilmesi ve tedbir yönetmeliği hazırlanması da önem taşımaktadır.

2021 yılının 1 Mayıs tarihinde yayımlanan tedbir yönetmeliğine göre, kripto varlık hizmet sağlayıcıları da yükümlüler arasına alındı. Bu sayede, kripto para birimlerinin suçta kullanılmasının önlenmesine yönelik önemli bir adım atılmış oldu.

Kripto para birimleri, anonim ve sınır ötesi transferlere olanak tanınması nedeniyle, suç gelirlerinin aklanmasında ve terörizmin finansmanında kullanılabilecek potansiyel bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle, kripto varlık hizmet sağlayıcılarının yükümlüler arasına alınması, bu tür suçların önlenmesine yönelik önemli bir önlemdir.

Yükümlüler, müşteri tanıma ve doğrulama, şüpheli işlem bildirimi, kayıt tutma gibi yükümlülükleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kripto para birimlerinin suçta kullanılmasını zorlaştıracak ve bu tür suçların önlenmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na göre, kripto varlıklar, sanal ortamda işlem yapılabilen, ancak itibari para yerine geçmeyen gayri maddi varlıklardır. Kripto varlık hizmet sağlayıcıları ise, sanal ortamda gerçekleşen alım satım işlemlerinde, bulundukları platform üzerinden aracılık eden kuruluşlardır.

Bu varlıklar, müşteri tanıma, şüpheli işlem bildirimi ve devamlı bilgi ve belge verme gibi yükümlülüklerle tabidir. Aklama ile mücadelede kullanılan engelleyici yöntemlerde, yasadışı bir işlem veya ihlal tespit edilirse, MASAK tarafından belirlenen ceza miktarı veya idari para cezası verilebilir.

Her bir yükümlülük başı verilen cezanın miktarında, belli bir üst sınır vardır. İhlaller devam ederse, her bir yükümlülük başı ceza miktarı iki kat olarak uygulanır. Örneğin, şüpheli işlem bildiriminde tespit edilen bir ihmalde 50 bin TL idari para cezası kesilirken, üst sınır 4 milyon TL'dir.

Yükümlü kişilerin soruşturma sırasında operasyon gizliliğine uymaması, bilgi verme veya saklaması durumunda, yükümlülere bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası verilir (Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı,2021).

2.9.3. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK)

Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısının yönetimindeki kurum, kara para aklama ile mücadelede MASAK'ın yanı sıra diğer kurumların faaliyetlerini desteklemekte, koordine etmekte, politikaları takip etmekte ve mevzuat eksiklikleri konusunda öneriler sunmakta ve değerlendirme yapmaktadır (Mavral,2003:388). Kurulun görev ve sorumlulukları, kara para aklama suçlarının önlenmesi, tespiti ve soruşturulması ile ilgilidir. Bu kapsamda, kurulun görevleri arasında şunlar yer alır:

- Kara para aklama ile mücadeleye ilişkin politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunmak,
- Kara para aklama suçlarının önlenmesine yönelik eğitimler ve farkındalık çalışmaları yürütmek,

- Kara para aklama suçlarının tespiti ve soruşturulması için ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- Kara para aklama suçlarına ilişkin istatistiki verileri toplamak ve analiz etmek.

2.9.4. Sermaye Piyasa Kurulu

1981 yılında kurulan Sermaye Piyasası Kurulu, sermaye piyasasının güvenilir ve şeffaf bir şekilde işlemlerini sağlamak amacıyla kamuoyunu bilgilendirmek, piyasayı düzenlemek ve denetlemekle görevlendirilmiştir. 2012 yılında çıkarılan yeni bir yasa ile yetki ve sorumlulukları genişletilen Kurul, kara para aklama suçlarıyla mücadele kapsamında da inceleme elemanlarına destek vermektedir (Mavral,2003:390). Sermaye Piyasası Kurulu, kripto paraların politikalarını da takip etmektedir. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB), kripto para biriminin yasal bir düzenlemesinin olmadığını düşünerek gelişmeleri takip etmektedir. Sermaye Piyasası Kurulu'nun görüşüne göre, sanal para birimlerinde yasal bir düzenleme olmadığından dolayı bu birimlerle ilgili herhangi bir yatırım veya türev işlem yapılmaması gerekmektedir. Kurum, daha tam tanımı bile yapılamayan sanal paraların daha ileri işlemler için henüz hazır olmadığı görüşünü savunmaktadır (Hatipoğlu,2021:11).

2.9.5. Emniyet Genel Müdürlüğü

Yasal olmayan yollardan elde edilen gelirlerin, yurt içi ve yurt dışında tespit edilmesi, ele geçirilmesi, resmi makamlara bildirilmesi ve soruşturmasının yürütülmesi MASAK'ın sorumluluğundadır (Mavral,2003:390). MASAK, kara para aklama ile mücadele kapsamında, ihtiyaç duyduğu durumlarda, ilgili kurum ve kuruluşlardan belge talep etme, talepleri yerine getirme ve gerektiğinde uzman ekip kurma yükümlülüğüne sahiptir (Yaşar, 2008:322).

Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi, kara para aklama ile mücadelede daha etkin bir şekilde rol almak amacıyla, 26 Haziran 2000 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur (Arıcan,2010:130).

Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi, 26 Haziran 2000 tarihinde, kara para aklama ile mücadelede daha etkin bir şekilde rol almak amacıyla, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Akademinin bünyesinde, suç önleme, uyuşturucu ve talep azaltımı, bilişim suçları ve kara para araştırmaları olmak üzere dört araştırma merkezi bulunmaktadır.

- Suç Önleme Araştırma Merkezi, suçların önlenmesi ve suç işleme eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

- Uyuşturucu ve Talep Azaltımı Araştırma Merkezi, uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi ve talebin azaltılması amacıyla çalışmalar yürütmektedir.
- Bilişim Suçları Araştırma Merkezi, bilişim suçlarının önlenmesi ve faillerinin tespit edilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.
- Kara Para Araştırma Merkezi, kara para aklamanın önlenmesi ve faillerinin tespit edilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Akademi, araştırma merkezleri aracılığıyla, kara para aklama ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Araştırma merkezleri, kara para aklamanın önlenmesi ve faillerinin tespit edilmesine yönelik yeni teknolojiler ve yöntemler geliştirerek, bu suçun daha etkili bir şekilde mücadele edilmesini sağlamaktadır.

2.9.6. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

Merkez Bankası, bankaların faaliyetlerini denetlemekle sorumludur. Denetim sürecinde, bankaların mali yapısı, işlemleri ve diğer faaliyetleri incelenir. Ayrıca, Merkez Bankası kara para aklamasını önlemek ve tespit etmek amacıyla da görevlendirilmiştir. Denetimler sırasında kara para aklama şüphesi tespit edilirse, bu durum MASAK'a bildirilir (Mavral,2003:393).

2.10. Türkiye’de Kara Para Aklama ile Mücadele Kapsamında Alınan Tedbirler

Birleşmiş Milletler (BM), 2020 yılında yayınladığı raporda, kara para aklamanın her yıl yaklaşık 1,6 trilyon dolar değerinde işleme konu olduğunu tahmin etmektedir. Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin yasal yollardan elde edilmiş gibi gösterilmesidir (Euronews, 2020). Kara para aklama, suç gelirlerinin yasal yollardan elde edilmiş gibi gösterilmesidir. Bu suç, özellikle vergi kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve insan ticareti gibi suçlardan elde edilen gelirlerin, yasal işletmeler ve finansal sistemler aracılığıyla aklanması yoluyla işlenmektedir.

Kara para aklama, Türkiye ekonomisine de ciddi zararlar vermektedir. Bu zararlar, vergi kaybı, ekonomik büyümenin yavaşlaması ve finansal sistemin istikrarsızlaşması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi, kara para aklamanın daha da kolaylaşmasına neden olmaktadır. İnternet ve sanal paralar, suç gelirlerinin aklanmasında yeni fırsatlar sunmaktadır.

Kara para aklama, uluslararası boyutu nedeniyle ülkeler arasında iş birliği yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye, uluslararası sözleşmeler, ikili veya bölgesel anlaşmalar gibi yollarla bu suçun önüne geçmeyi hedeflemektedir (Özortak,2005:64).

Kara para aklamanın uluslararası boyutu nedeniyle, bu suçla mücadelede ülkeler arası iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla, 1989 yılında G7 ülkeleri tarafından OECD bünyesinde Mali Eylem Görev Gücü (FATF) kurulmuştur. FATF, üye ülkelerin ortak mücadele kapsamında uyması zorunlu olan 40

Tavsiye adı altında kararlar bildirmiştir. Türkiye, FATF'ye 1991 yılında üye olmuştur. FATF'nin 1999 yılında hazırladığı Türkiye raporuna göre, Türkiye'de kara para aklamanın en yaygın yolları, kuryeler aracılığıyla bankalara yatırılan kara paranın aklanması ve lüks eşyalar satın alınarak paranın elden çıkarılması olarak tespit edilmiştir. Raporda ayrıca, MASAK'ın kurulmasıyla birlikte Türkiye'de kara para ile mücadele konusunda olumlu gelişmeler olduğu belirtilmiştir. (Ergül,2001:93-94).

2.11. Aklama ile Mücadele Amaçlı Kurulan Uluslararası Organizasyonlar

Örgütlü suçların uluslararası boyutu, bu suçla mücadelede ülkeler arası iş birliğine olan ihtiyacı daha da artırmaktadır. Teknolojinin gelişimi ve iletişimin kolaylaşması ile birlikte, suç örgütlerinin faaliyetlerinin uluslararası boyutu artmıştır. Bu durum, suçun yalnızca bir ülke sınırları içinde önlenememesine ve suç örgütlerinin daha fazla güçlenmesine neden olmaktadır.

Örgütlü suçların başında gelen kara para aklama ve terörizmin finansmanı, küresel güvenliği tehdit eden önemli sorunlardır. Bu suçların önlenmesi ve faillerinin adalete teslim edilmesi için ülkeler arası iş birliği şarttır.

Kara para aklama ile mücadelede, ülkeler arasında iş birliği iki ana yol üzerinden gerçekleştirilmektedir. Birinci yol, ekonominin zarar görmesini önlemek için mali sistemlere getirilen tedbirleri düzenlemektir. İkinci yol ise cezai yaptırımların uluslararası boyutta uygulanabilmesi için ortak yaptırımların belirlenmesini kapsamaktadır (Ergül,2001:102). Mali sistemleri güçlendirmeye yönelik uluslararası girişimlere, 1980 yılında Avrupa Konseyi'nin aldığı tavsiye kararı, 1988 yılında kurulan Basel Komitesi ve 1989 yılında kurulan Mali Eylem Görev Gücü (FATF) örnek verilebilir. Suçlulara verilecek ortak cezai yaptırımların düzenlenmesine yönelik girişimlere ise, 1988 tarihli Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Sözleşmesi ve 1990 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi örnek olarak gösterilebilir (Şahiner,2006:139).

2.11.1. FATF: Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force)

Kara para aklama, suç gelirlerinin meşru hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu suç, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı gibi organize suçların finansmanını sağlamaktadır. Kara para aklamanın ülke ekonomilerine verdiği zararlar şunlardır:

- Ekonomik istikrarsızlığa yol açar. Kara para aklama, ekonominin gerçek durumunu gizler ve sağlıklı bir piyasa işleyişini engeller.
- Fiyat istikrarsızlığına yol açar. Kara para aklanması, piyasada arz ve talep dengesini bozarak fiyatların artmasına neden olabilir.
- Yatırımları olumsuz etkiler. Kara para aklanması, yatırımcıların güvenliğini sarsar ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler.

Kara para aklamanın küresel bir sorun olarak kabul edilmesi nedeniyle, bu suçla mücadelede ülkeler arası iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla, 1989 yılında G7 ülkeleri tarafından OECD bünyesinde FATF (Mali Eylem Görev Gücü) kurulmuştur. FATF, üyelerinin uyması zorunlu olan 40 Tavsiye adıyla kararlar almıştır. Bu kararlar, kara para aklamanın önlenmesi için finansal sistemlerin güçlendirilmesini amaçlamaktadır.

Türkiye, FATF'ye kuruluşundan iki yıl sonra, 1991 yılında üye olmuştur. Türkiye, FATF'nin tavsiyelerini uygulamak için çeşitli önlemler almıştır. Bu önlemler arasında, kara para aklamanın önlenmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, mali kurumların denetimlerinin güçlendirilmesi ve uluslararası iş birliğinin artırılması yer almaktadır.

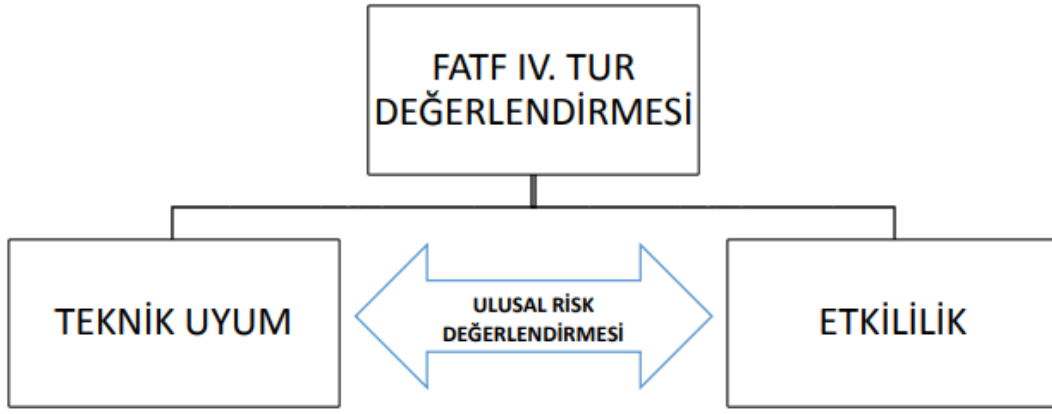
Türkiye'nin FATF'ye üyeliği, kara para aklamayla mücadelede önemli bir adımdır. Bu üyelik, Türkiye'nin uluslararası finansal sistemde güvenilirliğini artırmaktadır.

Tablo 2.
FATF üyeleri

Arjantin	Çin	Yunanistan	İtalya	Hollanda	Güney Afrika
Avustralya	Danimarka	Körfez	Japonya	Krallığı	İspanya
Avusturya	Avrupa	İşbirliği	Kore	Yeni Zelanda	İsveç
Belçika	Komisyonu	Konseyi	Cumhuriyeti	Norveç	İsviçre
Brezilya	Finlandiya	Hong Kong	Lüksemburg	Portekiz	TÜRKİYE
Kanada	Fransa	İzlanda	Malezya	Rusya	Birleşik Krallık
	Almanya	Hindistan	Meksika	Federasyonu	ABD
		İrlanda		Singapur	

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2018).

2001 yılında, 11 Eylül saldırıları FATF'nin vizyonunu genişletti. 29-30 Ekim tarihleri arasında Washington D.C.'de düzenlenen olağanüstü toplantıda, terörizmin finansmanıyla mücadele de kuruluşun önceliklerinden biri haline geldi. Bu toplantının ardından, 31 Ekim 2001'de terörle ilgili sekiz özel tavsiye yayınlandı. 2004 yılında, FATF Genel Kurulu, büyük miktarda nakit paranın yolcular ile birlikte sınırdan denetimsiz bir şekilde geçmesinin teröre finansman sağlayabileceğinden şüphelendi. Bunun üzerine, nakit taşıyıcılar konusunun ele alındığı dokuzuncu özel tavsiye kabul edildi (Mutluoğlu, 2020:78). FATF, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi konusundaki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla, üye ülkelerini düzenli olarak denetler. Bu kapsamda, FATF şimdiye kadar iki kez değerlendirme yapmış ve üçüncü değerlendirmesi devam etmektedir (MASAK,2022).

Şekil 4. Karşılıklı değerlendirme sürecindeki kriterler (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

Şekil 2’de belirtilen duruma göre, FATF değerlendirmesi sırasında, teknik uyum aşamasında, değerlendirme yapılan ülkelerin yasal düzenlemeleri, FATF tarafından belirlenen yasal çerçeve kriterlerine uygunluğu açısından incelenmektedir.

Etkililik değerlendirmesi aşamasında, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele için uygulanan sistemlerin, riskleri ne kadar azalttığı değerlendirilir. Bu değerlendirme kapsamında, sistemlerin verimliliği, etkinliği ve sürdürülebilirliği gibi unsurlar dikkate alınır.

Ulusal Risk Değerlendirmesi, değerlendirilmesi yapılan ülkenin kara para aklama ve terörizmin finansmanına karşı risklerini tespit etme ve bu riskleri azaltmaya yönelik bir plan hazırlama sürecidir. Bu süreç, ülkenin mevzuatına uygun ve gerçekleri yansıtan bir şekilde yürütülmelidir (Akyürek, 2022).

FATF, değerlendirmelerini tamamladıktan sonra ülkeleri risk gruplarına göre ayırır. Bu grupların risk ölçeğine göre izlenmesi gereken ülkeler iki kategoriye ayrılır: gri liste ve kara liste. Gri listede bulunan ülkeler, FATF tavsiyelerine tam olarak uymamasına rağmen FATF ile iş birliği içinde olan ülkelerdir. Bu ülkeler, FATF tarafından verilen süre içerisinde tespit edilen eksiklikleri tamamlamak için çaba gösterirler. Eksiklikler tamamlanırsa, ülke gri listeden çıkarılır. FATF, gri listedeki ülkeleri düzenli olarak denetler ve eksikliklerin giderilmesi için gerekli desteği sağlar. Gri listeden çıkmak için, ülke FATF tarafından belirlenen tüm tavsiyelere tam olarak uymalıdır. Türkiye, 2021 Ekim ayında FATF tarafından gri listeye alınmıştır. Türkiye, kendisine tanınan süre içerisinde eksikliklerin giderilmesi için çaba göstermiştir. Ancak, 2022 Mart ayında Türkiye, kendisine tanınan fırsatı ertelemeyi seçmiştir. Türkiye'nin gri listede yer alması, ülkeye uluslararası alanda itibar kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, gri listede yer alan ülkelere yönelik yaptırımlar uygulanabilmektedir. Türkiye, gri listeden çıkmak için gerekli çalışmaları sürdürmektedir (FATF,2021).

Türkiye'nin gri listeden çıkabilmesi için, FATF tavsiyelerine tam olarak uyması gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye, aşağıdaki sistemleri uygulamayı amaçlamaktadır:

- *AML/CFT için daha fazla kaynak sağlamak ve denetimleri kontrolde tutmak:* Bu sistem ile, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi için gerekli kaynaklar artırılacak ve denetimler daha etkin hale getirilecektir.
- *Denetimlerde gözden kaçabilecek ihmaller için caydırıcı yaptırımlar uygulamak:* Bu sistem ile, denetimlerde gözden kaçabilecek ihmallere karşı caydırıcı bir mekanizma oluşturulacaktır.
- *Kara para aklama ile mücadelede daha sistemli soruşturmalar gerçekleştirmek:* Bu sistem ile, kara para aklama ile mücadelede daha etkili soruşturmalar yürütülecektir.
- *Aklama ve terörün finansmanı ile ilgili görülen dava sonrası değerlendirmelerin yapılması:* Bu sistem ile, davalar sonucunda ortaya çıkan riskler tespit edilecek ve gerekli önlemler alınacaktır.
- *Terörizmin finansmanı ve kara para aklama için alınan önlemlerin denetimini sıkılaştırmak:* Bu sistem ile, alınan önlemlerin etkinliği daha etkin bir şekilde denetlenecektir.
- *Kâr amacı gözetmeyen kuruluşların amaçlarını kötüye kullanmalarını için denetimini en üst seviyeye çıkarmak:* Bu sistem ile, kâr amacı gözetmeyen kuruluşların kara para aklama ve terörizmin finansmanı için kullanılmaları engellenecektir.

Türkiye'nin gri listeden çıkmak için yaptığı çalışmalar kapsamında, FATF tarafından 2022 Haziran ayında yayınlanan raporda, teknik uygunluk derecelendirmelerinde ilerlemeler kaydedilmiştir. Ayrıca, 23, 24 ve 25. tavsiyelerde yeni güncellemeler yapılmıştır.

Türkiye, 40 tavsiyeden 12'sine tam olarak, 22'sine büyük ölçüde, 4'üne kısmen uyumlu, 2'sine ise uyumlu değildir. Uyumlu olmayan tavsiyelerden biri olan 12. tavsiyede, siyasi nüfuz sahibi bireyler ve aileleri dahil olmak üzere tüm bireyler için alınan tedbirlerin, iş ilişkileri ve mal varlıklarının kaynağının tespiti açısından daha sıkı denetimden geçmesi gerektiği belirtilmektedir. Diğer uyumsuz tavsiye olan 15. tavsiyede ise, mevcut ve yeni teknolojilerin kullanımıyla ortaya çıkan risklerin finansal kuruluşlar tarafından tespit edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmektedir.

Türkiye, bu tavsiyelere uyum sağlamak için çalışmalarını sürdürmektedir. Haziran 2023'te, AML/CFT konusunda alınan tedbirlerin ne kadar ilerlediğini gösteren raporu FATF'ye sunacaktır.

FATF tarafından belirlenen risk gruplarından biri olan kara listede, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede iş birliği yapmayan ülkeler yer almaktadır. Bu liste, ilk olarak iş birliği yapmayı reddeden ülkelerin ilan edilmesi için yayınlanmıştır ve yıllar boyunca güncellenerek günümüzde de yayınlanmaktadır. Türkiye ve ABD gibi birçok ülke bu listeye dahil edilmiş, ancak daha sonra Genel Kurul kararıyla listeden çıkarılmıştır. COVID-19 salgını nedeniyle Şubat 2020'den itibaren FATF, listedeki ülkelerin incelemesini durdurmuştur. En son Şubat 2020'de yayınlanan raporda, yalnızca Kuzey Kore ve İran kara listede yer almaktadır (FATF,2022).

2.11.2. FATF Benzeri Kuruluşlar

FATF üyesi olmayan veya üye olmak için gerekli şartları sağlayamayan ülkeler, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede katkıda bulunmaktadır. Bu ülkeler, kendi bölgelerinde kurdukları kuruluşlar aracılığıyla, benzer kararlar alarak mücadelede katkıda bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede yönelik politika ve düzenlemelerin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

2.11.2.1. Asya Pasifik Grubu

Asya Pasifik bölgesindeki ülkeler, kara para aklamayla mücadele etmek amacıyla 1995 yılında Avustralya'nın finansmanı ile "FAFT-Asya Sekreterliği" adında bir grup kurmuştur. Bu grubun amacı, bölgedeki ülkelerin mücadelede ortak hareket etmesini ve sağlıklı bilgi akışını sağlamaktır. Grubu destekleyen kuruluşlar arasında Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, OECD, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, BM Terörle Mücadelede İcra Müdürlüğü, Asya Kalkınma Bankası, Commonwealth Sekreterliği, INTERPOL ve Egmont Mali İşler Grubu bulunmaktadır.

2.11.2.2. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF)

Karayip bölgesindeki 30 ülke, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele etmek amacıyla 1990 yılında Aruba'da ve 1992 yılında Jamaika'da yapılan toplantılar sonucunda bir araya gelerek "Karayip Mali Eylem Görev Gücü"nü (CFATF) kurmuştur. CFATF, kararlarını FATF'nin 40 Tavsiyesi ve Viyana Sözleşmesi'nin kararları doğrultusunda almaktadır. CFATF, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi için üye ülkelerde politika ve düzenlemelerin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Üstün, 2008: 30).

2.11.2.3. Kara Para Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG)

1999 yılında Tanzanya'nın Arusha şehrinde kurulan ve 19 üye ülkenin bakanlık temsilcilerini bünyesinde barındıran bir kuruluş, kara para aklama ve terörizmin finansmanını önleme konusunda faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede, bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır. Aralarında AUSTRAC, Commonwealth Sekreterliği, Doğu Afrika Topluluğu, FATF, IMF, SADC, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, UNODC, Dünya Bankası ve Dünya Gümrük Örgütü'nün bulunduğu kuruluşlarla çalışmaktadır. Kuruluş, hedeflerine ulaşmak için FATF Tavsiyelerini temel almaktadır.

2.11.2.4. Ortadoğu Güney Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF)

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla 30 Kasım 2004 tarihinde Bahreyn'in Manama kentinde kurulan bu kuruluş, hedeflerine FATF

Tavsiyeleri ve iş birliği yaptığı kuruluşlar doğrultusunda ulaşmaktadır. Kuruluş, bu kapsamda bölge ülkelerinde finansal sistemlerin gözetim ve denetimini güçlendirmek, finansal suçlara karşı farkındalığı artırmak ve suçlulara karşı etkili önlemler almak için çalışmaktadır (MENAFATF,2022).

2.11.2.5. MONEYVAL

Avrupa Konseyi üyesi ancak FATF üyesi olmayan ülkeler tarafından 1997 yılında kurulan MONEYVAL, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla faaliyet göstermektedir. Kuruluş, ilk olarak kara para aklama ile mücadeleye odaklanmış, ancak daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan terör saldırıları sonrasında terörizmin finansmanı ile mücadeleyi de hedeflerine dahil etmiştir.

MONEYVAL, üye ülkelerin bu alandaki mevzuat ve uygulamaların uluslararası standartlara uygunluğunu değerlendirmektedir. Bu kapsamda, 1988 Viyana Sözleşmesi, FATF Tavsiyeleri, Avrupa Konseyi Sözleşmeleri ve ABD Direktifleri dikkate alınmaktadır. 2006 yılında FATF'a imtiyazlı üye olan MONEYVAL'a Fransa ve Hollanda tam üye olarak temsil etmektedir.

2.11.2.6. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Avrasya Grubu (Eurasian Group)

2004 yılında, FATF üyesi olmayan Avrasya bölgesindeki ülkeler tarafından kara para aklama ile mücadele amacıyla kurulan Eurasian Group, 9 üye ülke, 15 gözlemci ülke ve 23 uluslararası kuruluştan oluşmaktadır. Gözlemci statüsündeki ülkeler, Genel Kurul kararlarında oy kullanma veya belge imzalama hakkına sahip değildir. Türkiye, 2005 yılında gözlemci üye olarak katılmıştır (Eurasian Group,2022).

2.11.2.7. Batı Afrika Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetler Arası Eylem Grubu

Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) tarafından 2000 yılında kurulan bu eylem grubu, FATF üyesi olmasa da onun stratejilerine uygun olarak kara para aklamayla mücadele etmektedir. Bu kapsamda, üye ülkelerin mevzuat ve uygulamalarını FATF standartlarına uyumlu hale getirmelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bölgesel işbirliğini güçlendirmek ve farkındalığı artırmak için çalışmalar yürütmektedir (GİABA,2022).

2.11.2.8. Kıyı Bankacılığı Denetim Grubu

1980 yılının Ekim ayında, Basel Komitesi tarafından kurulan ve FATF'ın gözlemci üyesi olan bu organizasyon, uluslararası bankacılık sisteminin sağlamlığını ve güvenilirliğini korumak amacıyla kurulmuştur. Bu kapsamda, organizasyon, üyelerinin çıkarlarını korumak, ortak amaç doğrultusunda

çalışmak ve denetim ve gözlemlere uyulmasını teşvik etmek için çalışmalar yürütmektedir (Üstün,2008:32).

2.11.3. Basel Komitesi

1975 yılında, küreselleşmenin suç akışının yayılmasını hızlandırması üzerine G-10 ülkeleri tarafından kurulan Basel Komitesi, kara para aklamayla mücadele etmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Komite, bankacılık sektöründe denetimlerin güçlendirilmesi ve üye ülkeler arasında işbirliğinin sağlanması yoluyla bu amaca ulaşmaya çalışmaktadır. 1988 yılında, komitenin düzenlediği toplantıda, yasadışı elde edilen gelirlerin bankalar aracılığıyla aklanması riskine karşı alınabilecek önlemler belirlenmiştir. Bu önlemler, başta uyuşturucu ticaretinden elde edilen gelirlerin aklanması olmak üzere, kara para aklamanın önlenmesine yöneliktir (Gilmore, 1992: 8).

Komitenin belirlediği önlemler, bankaların müşterilerini tanıması, şüpheli işlemleri bildirmesi ve kara para aklamaya karşı gerekli kontrolleri yapması gibi hususları kapsamaktadır. Bu önlemler, bankaların kara para aklamaya aracılık etmesini zorlaştırmakta ve kara para aklamanın önlenmesine yardımcı olmaktadır.

Komitenin çalışmaları, uluslararası finansal sistemde kara para aklamanın önlenmesine önemli katkı sağlamıştır. Komitenin belirlediği standartlar, birçok ülke tarafından benimsenmiş ve kara para aklamayla mücadelede önemli bir yol kat edilmesini sağlamıştır.

2.11.4. Egmont Grubu

1995 yılında, 24 ülke ve 8 uluslararası kuruluşun ortak girişimiyle Brüksel'de kurulan Egmont Grubu, kara para aklamayla mücadeleye yönelik uluslararası iş birliğini güçlendirmeyi ve bu alandaki bilgi ve deneyim paylaşımını artırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, üye ülkelerin bilgi ve deneyimlerini paylaşmaları için platformlar oluşturmakta, eğitim ve kapasite geliştirme çalışmaları yapmakta ve uluslararası iş birliğini güçlendirmek için tavsiyeler geliştirmektedir (Yılmaz, 2006: 107).

Mali kurumlarında şüpheli işlemler tespit edildiğinde, bu işlemlerin araştırılması ve kara para aklamayla mücadele için "Mali İstihbarat Birimleri" (FIU) kurulmuştur. FIU'lar, şüpheli finansal işlemlerle ilgili bilgi toplamak, analiz etmek ve ilgili makamlara raporlamakla sorumludur. Egmont Grubu, kara para aklamayla mücadeleye yönelik uluslararası iş birliğini güçlendirmek ve bilgi paylaşımını sağlamak için FIU'ları bir araya getirmektedir. Grubun faaliyetleri arasında, üye ülkelerin FIU'ları arasında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmek, eğitim ve kapasite geliştirme çalışmaları yapmak ve uluslararası iş birliğini güçlendirmek için tavsiyeler geliştirmek yer almaktadır (Üstün, 2008: 35). Türkiye, 1998 yılında Egmont Grubu'na üye olmuştur. Türkiye'nin kara para aklamayla mücadeleden sorumlu kurumu

MASAK, 2001 yılında Egmont Grubu'nun bilgi paylaşım sistemine katılarak bu alandaki bilgi ve deneyimlerden yararlanmaya başlamıştır (Üstün, 2008: 36).

- MASAK, Egmont Grubu çalışmalarını yakından takip ederek, 2018 yılında aşağıdaki projelere gerekli katkıları titizlikle sağladı.
- Terörizmin finansmanı konusundaki küresel mücadelenin bir parçası olarak, "Küçük Hücreler, Yalnız Aktörler" projesi, küçük hücreler ve yalnız aktörler tarafından finanse edilen terörizme odaklanmaktadır. Proje, bu tür finansman modellerini daha iyi anlama ve bunlara karşı koymak için daha etkili önlemler geliştirmeyi amaçlamaktadır.
- MASAK, insan ticaretinin önlenmesi için çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeler kapsamında, mali istihbarat birimleriyle iş birliği yapılarak, insan ticaretinin finansmanına ilişkin bilgi paylaşımı gerçekleştirilmektedir.
- Faktoring şirketlerinin, müşterini tanı ilkesini etkin bir şekilde uygulaması, müşterinin finansal durumunu ve risk profilini doğru bir şekilde anlamalarını ve bu bilgilere dayanarak daha uygun finansal kararlar almalarına yardımcı olmaktadır.
- Gerçek faydalanıcı, bir hesap veya işlemin nihai sahibi veya kontrol sahibi olan gerçek kişidir. Gerçek faydalanıcıya dair kayıtların tutulması, kara para aklama ve terörizmin finansmanı gibi suçların önlenmesi için gereklidir (www.hmb.gov.tr/25.01.2021).
- Egmont Grubu'nun kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda FATF ve diğer uluslararası kuruluşlardan farklı bir yaklaşım benimsemesi nedeniyle, Mali İstihbarat Biriminin özel olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlama, Mali İstihbarat Biriminin diğer faaliyet birimlerinden ayrı bir yapıya sahip olduğunu ve kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusunda uzmanlaşmış bir birim olduğunu ortaya koymaktadır. (Akyay, 2008: 291).

2.11.5. Wolfsberg Grubu

2000 yılında, İsviçre'nin Wolsberg kasabasında, 12 banka temsilcisi, kara para aklamayla mücadelede uygulanacak standartları belirlemek amacıyla bir araya gelerek "Wolsberg Birliği"ni kurmuştur. Birliğin ilkeleri, 2012 yılında son halini almıştır. Birliğin ilkeleri, bankacılık sektörünün kara para aklamayla mücadelede etkin bir şekilde rol oynaması için gerekli olan temel unsurları belirlemektedir. Bu ilkeler arasında, müşterinin tanınması, şüpheli işlem bildirimi, bilgi paylaşımı ve denetim yer almaktadır (Ütük, 2009: 53). FATF'in ilkeleri arasında, bankaların müşteri kabul ederken şüpheli işlemleri kontrol etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, bankaların uluslararası işlemlerde diğer bankaların güvenilirliği konusunda dikkatli olmaları gerektiği belirtilmiştir. Son olarak, kara para aklama riskiyle

karşılaşıldığında yetkili kurumlara bilgi vererek risklerin etkili bir şekilde yönetilmesine yardımcı olunması amaçlanmıştır. (Üstün, 2008: 33).

Buna göre;

Grup tarafından 2000 yılında yayınlanan ve 2002 yılında revize edilen Özel Bankacılık Prensipleri, müşteri kabulü ve kabul işlemlerinin özenle yapılmasını, şüpheli işlem bildirimini, kayıt tutulmasını, eğitim verilmesini ve kara para aklamayla mücadele sisteminin kurulmasını öngörmektedir.

Terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik olarak, Grup tarafından 2002 yılında yayınlanan bildiri, mali kuruluşların terörün finansmanı ile mücadelede kanun uygulayıcı birimlere yardımcı olmasını, şüpheli işlemlere öncelik vermesini, müşterini tanı programını güçlendirmesini, küresel işbirliğini ve üyelerin FATF tavsiye kararlarını uygulamasını öngörmektedir.

Kara para aklamayla mücadelede, uluslararası faaliyet gösteren bankaların paravan bankalardan uzak durmaları, onlarla iş ilişkisi içinde bulunmamaları ve işlem tahsislerini risk esasına dayalı bankacılık yaklaşımına göre yapmaları gerektiği konusunda uyarılar yapılmıştır.

2006 yılında yayınlanan Risk Temelli Yaklaşım Rehberi, kara para aklama risklerini yönetmek için kurumlara yol göstermektedir. Bu rehber, kurumların risk merkezli bir yaklaşım geliştirmesine ve bu yaklaşımı uygulamasına yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Rehber, kurumların kara para aklama risklerini etkin bir şekilde yönetmesine ve bilgi akışını sağlamaya yöneliktir.

2.11.6. Interpol

Interpol, 1923 yılında Viyana'da kurulmuştur. Amacı, kamu hukukuna aykırı eylemleri önlemek ve uluslararası iş birliği sağlamaktır. Bugün, Interpol Birleşmiş Milletler'den sonra en büyük uluslararası örgüttür ve merkezi Fransa'nın Lyon kentindedir. 1984 yılında, kara para faaliyetlerindeki artışa paralel olarak Interpol, kendi bünyesinde FOPAC adlı bir uzman grup kurmuştur. FOPAC, kara para aklama ve yasa dışı elde edilen mal varlıklarının soruşturmalarının koordinasyonunu sağlamaktadır ve FATF tavsiyeleriyle uyumludur (Ergül,2001:111).

2.11.7. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası

IMF'nin öncelikli görevi, uluslararası para ve finans sisteminin istikrarını sağlamaktır. Ancak, aklamanın ülkelerin ekonomik refahına verdiği zararlar nedeniyle, IMF, ülkelere aklamayla mücadelede yardımcı olmak için destek çalışmaları yürütmektedir.

Aklama, suçtan elde edilen gelirlerin meşru hale getirilmesidir. Bu, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suç ve yolsuzluk gibi suçların finansmanını kolaylaştırarak, ülkelerin ekonomik refahını olumsuz yönde etkilemektedir.

IMF, aklamayla mücadeleyle yönelik uluslararası standartlar belirlemektedir. Bu standartlar, finansal kurumların şüpheli işlemleri bildirme, müşterinin tanınması ve müşterinin kimlik bilgilerini doğrulama gibi yükümlülüklerini belirlemektedir.

2009 yılında, IMF, "Tropical Trust Funds" adı altında bir fon kurmuştur. Bu fon, ülkelere aklamayla mücadelede uzman desteği ve finansman sağlamaktadır. Fon, aklamayla mücadeleyle yönelik kapasite geliştirme programları, teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

IMF'nin aklamayla mücadeleyle yönelik çalışmaları, aşağıdaki alanlarda fayda sağlamaktadır:

- *Finansal sistemin sağlamlaştırılması:* Aklamayla mücadele, finansal sistemin suça bulaşmasını önleyerek, sistemin sağlamlığını ve güvenilirliğini artırmaktadır.
- *Terörizm ve diğer suçların finansmanının önlenmesi:* Aklamayla mücadele, terörizm ve diğer suçların finansmanının önlenmesine yardımcı olmaktadır.
- *Yoksulluğun azaltılması:* Aklamayla mücadele, yoksul ülkelerin ekonomik kalkınmasını desteklemektedir.

IMF'nin aklamayla mücadeleyle yönelik çalışmaları, uluslararası iş birliğinin önemli bir parçasıdır. IMF, üye ülkeleri aklamayla mücadeleyle yönelik standartları uygulamaya teşvik ederek, küresel çapta aklamayla mücadele çabalarına katkıda bulunmaktadır.

Dünya Bankası ve IMF, aklama ile mücadeleyi öncelikli görevleri olarak görmese de, ülkelerin risk temelli yaklaşımlarını desteklemektedirler (World Bank, 2022).

2.12. Aklama ile Mücadele Amaçlı Uluslararası Düzenlemeler

Kara para aklama, suçtan elde edilen gelirlerin meşru hale getirilmesidir. Bu, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suç ve yolsuzluk gibi suçların finansmanını kolaylaştırarak, ülkelerin ekonomik refahını olumsuz yönde etkilemektedir.

Kara para aklamayla mücadele için uluslararası kuruluşlar ve örgütler, ortak düzenlemeler hazırlamaktadır. Bu düzenlemeler, finansal kurumların kara para aklamayla mücadelede uyması gereken yükümlülükleri belirlemektedir.

En önemli uluslararası kuruluşlardan biri, kara para aklamayla mücadeleyle yönelik uluslararası standartlar belirleyen Financial Action Task Force (FATF)'dir. FATF'nin belirlediği standartlar, Müşterinin Tanınması (KYC), Şüpheli İşlem Bildirimi (SFT) ve Uluslararası İş birliği olmak üzere üç temel ilkeye dayanmaktadır.

KYC ilkesi, finansal kurumların müşterilerini tanımlama ve kimlik bilgilerini doğrulama yükümlülüğünü öngörmektedir. SFT ilkesi, finansal kurumların şüpheli işlemleri yetkili makamlara

bildirme yükümlülüğünü öngörmektedir. Uluslararası iş birliği ilkesi ise, finansal kurumların diğer ülkelerdeki yetkili makamlarla bilgi alışverişi yapma yükümlülüğünü öngörmektedir.

FATF'nin belirlediği standartlara üye ülkelerin uyması zorunludur. Bu standartlara uymayan ülkeler, uluslararası finansal sistemden dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Kara para aklamayla mücadele, uluslararası iş birliğinin önemli bir parçasıdır. Uluslararası kuruluşlar ve örgütler, ortak düzenlemeler hazırlayarak ve üye ülkeleri bu düzenlemelere uymaya teşvik ederek, kara para aklamanın önlenmesi için önemli bir rol oynamaktadır.

2.12.1. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri

BM, dünya barışı, güvenliği, kültürel ve toplumsal iş birliğinin yanı sıra ekonomik alanda da iş birliği sağlayan en büyük uluslararası örgüttür. BM, kara para aklamayla mücadele konusunda da önemli çalışmalar yürütmektedir. BM bünyesinde yapılan kara para aklamayla mücadele düzenlemeleri, bu alandaki küresel iş birliğinin önemli bir parçasıdır. Bu düzenlemeler, finansal kurumların şüpheli işlemleri bildirme, müşterinin tanınması ve müşterinin kimlik bilgilerini doğrulama gibi yükümlülüklerini belirlemektedir. Bu yükümlülükler, kara para aklamanın önlenmesine önemli katkı sağlamaktadır.

2.12.1.1. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu)

Dünya genelinde artan kara para aklama faaliyetlerine karşı, suç olduğunun kabul edilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması ilk olarak ABD ve İtalya gibi organize suçların yoğun olduğu ülkelerde gerçekleşmiştir (Güner, 2003:339-340). Birleşmiş Milletler Viyana Konvansiyonu, suçluların cezalandırılması için yapılan uluslararası düzenlemelerden biridir. Bu konvansiyon, 1990 Kasım ayında Birleşmiş Milletler denetiminde yürürlüğe girdi. Türkiye, 1988 yılında sözleşmeyi imzaladı ve 1995 Kasım ayında resmî gazetede yayımlanarak konvansiyona dahil oldu (Hazine ve Maliye Bakanlığı,2022).

Viyana Konvansiyonu, uyuşturucu madde ticareti ve kullanımından kaynaklanan suçları tanımlamış ve bu suçların cezasına ilişkin hükümler getirmiştir. Ayrıca, suçluların iadesi konusunda uluslararası iş birliği yapılmasını da öngörmektedir (Güner, 2003: 340). Konvansiyona taraf olan ülkeler, konvansiyon hükümlerini kendi iç hukuk sistemlerine uygun şekilde uygulamak için gerekli tedbirleri alacak ve yükümlülüklerini yerine getirecektir (Mavral, 2001: 107-108).

2.12.1.2. Sınır Aşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)

Palermo Sözleşmesi, sınır aşan organize suçlara karşı Birleşmiş Milletler gözetiminde düzenlenen ve uluslararası iş birliğini kapsayan ilk sözleşmedir. Suç örgütlerine gözdağı vermek için, İtalya'nın mafya faaliyetlerinin en yoğun olduğu Palermo kentinde 12-15 Aralık 2000 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye, sözleşmeyi 30 Ocak 2003 tarihinde 4800 sayılı kanun ile onaylanmıştır (Aykın, 2010: 106). Palermo Sözleşmesi, üye ülkelerin tüzel kişileri de dahil olmak üzere, sadece kara para aklama suçunda değil, yolsuzluk ve adaletin işleyişini engelleyen diğer suçlarda da sorumlu tutması gerektiğini ve bu doğrultuda gerekli altyapıyı oluşturmasını zorunlu kılmaktadır (Çakın, 2019: 173).

2.12.1.3. BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi)

New York Sözleşmesi, 10 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe giren ve terörizmin finansmanını suç sayan bir sözleşmedir. Sözleşme, taraf olan devletlerin kendi hukuklarında terörizmin finansmanını suç saymasını, terörizmi finanse etmek için kullanılabilecek kaynakların tespit edilmesini ve akışını engellenmesini, suçluların tespitinde ve iadesinde uluslararası iş birliği yapılmasını öngörmektedir. Türkiye, sözleşmeyi 27 Eylül 2001 tarihinde imzalamış ve 4738 sayılı kanun ile 1 Ocak 2002 tarihinde kabul etmiştir (Üstün,2008:22).

2.12.2. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri

Avrupa Konseyi, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla kurulmuştur. Konsey, toplumsal düzeni ve hukukun işleyişini bozan kara para aklama suçuna karşı mücadele etmek amacıyla birtakım uluslararası sözleşmeler düzenlemiştir. Bu sözleşmeler, kara para aklamanın tanımını, suçun unsurlarını ve cezalarını belirlemektedir. Ayrıca, kara para aklamanın önlenmesi ve tespiti için üye ülkelere gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

2.12.2.1. Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu – Ak Sözleşmesi 141)

Avrupa Konseyi, 8 Kasım 1990 tarihinde "Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Sözleşmeyi imzalayarak yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin aklanmasını ve tespitini önlemeyi hedeflemiştir. Sözleşmede, elde edilen gelirin suç sayılması konusu üye ülkelerin kendi iç hukuklarına bırakılmıştır. Türkiye, bu sözleşmeyi 27 Eylül 2001 tarihinde imzalamış ve 16 Haziran 2004 tarihinde 5191 sayılı kanunla kabul etmiştir (Strazburg,2022).

2.12.2.2. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Aranması, El Konması ve Müsaderesi Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Ak Sözleşmesi 198)

Avrupa Konseyi tarafından 1990 tarihinde imzalanan Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsade Edilmesi Hakkında Sözleşme (Strazburg Konvansiyonu), aklama ile mücadelenin yanı sıra terörizmin finansmanının engellenmesi ile ilgili düzenlemeleri de içermektedir. Bu düzenlemelerin ardından, sözleşme 16 Mayıs 2005 tarihinde Varşova Sözleşmesi olarak da anılmaya başlanmıştır. Türkiye, sözleşmeyi 28 Mart 2007 tarihinde imzalamıştır. Sözleşmede suçla mücadelede alınacak önlemler arasında kimlik tespiti ve şüpheli durumların bildirimi de bulunmaktadır (MASAK,2022).

2.12.3. Avrupa Birliği Düzenlemeleri

Avrupa Birliği düzenlemeleri, tüm AB ülkelerinin uyması gereken yasal prosedürlerdir ve yasadışı faaliyetlere karşı vatandaşları ve kurumları korumayı amaçlamaktadır. AB direktifleri ise üye ülkeler tarafından kendi ulusal hukuk sistemlerine uyarlanmış düzenlemelerdir (Sanction Scanner Türkiye, 2021).

2.12.3.1. AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi (6 AMLD)

Kara para aklama ve terörizmin finansmanını engellemek amacıyla, 2015/849 sayılı Direktif 2017 yılında yürürlüğe girdi. Direktif, 2018/843 sayılı 5. Aklama Direktifi ile değiştirildi ve 2020 Ocak ayından itibaren üye ülkeler tarafından uygulanmaya başlandı. 2021 Mayıs ayında, AB, kara para aklama ve terörizmin finansmanını önlemeye yönelik daha kapsamlı tedbirlerin alınması için “Aklama ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Yönelik Birlik Eylem Planı’nı kabul etti. Avrupa Komisyonu da, 2021 Temmuz ayında, kapsamlı bir mevzuat taslağı sundu. Mevzuat, aklama ile mücadelede AB otoritesinin oluşturulmasının yanı sıra, Avrupa Birliği halkını ve ekonomik sistemini de aklama ve terörizmin finansmanından korumayı amaçlıyor (Avrupa Komisyonu, 2021).

Altıncı Kara Para Aklamayı Önleme Direktifi (6AMLD), 5. Aklama Direktifi ‘ne göre daha sert kurallar içermektedir. 6AMLD, kapsamını genişletmiş ve kripto para birimlerini de düzenlemeye dahil etmiştir (Sanction Scanner Türkiye, 2021).

6AMLD'nin temel hedefleri şunlardır:

- Altıncı Kara Para Aklamayı Önleme Direktifi'nin (6AMLD) 4. maddesi, üye devletlerin tüm çevrimiçi kumar faaliyetlerini düzenlemesini zorunlu kılmaktadır. Bu madde, kripto paraların müdahalesiz kullanım özelliğinden dolayı, bu paraların kara para aklama ve terörizmin finansmanı için kullanılmasına karşı önlem alınmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle, çoğu

internet sitesinde bulunan online kumar ve bahis faaliyetleri, 6AMLD'ye göre denetlenmesi ve düzenlenmesi gerekmektedir

- Altıncı Kara Para Aklamayı Önleme Direktifi'nin (6AMLD) 5. maddesi, üye devletlerin kripto varlık hizmet sağlayıcıları (kripto para borsaları) için "irtibat noktaları" kurmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktalarda, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi (AML/CFT) konularında tedbirler alınacaktır. Erşin (2022), 6AMLD'nin kara para aklama ile mücadelede daha sıkı önlemler aldığını belirtmektedir. Özellikle gerçek/tüzel kişilerde ve kurumsal şirketlerde kripto para birimlerinin kullanımının artması ve herhangi bir yasal düzenleme ile denetim olmamasının, bu önlemlerin alınmasına neden olduğunu ifade etmektedir.

2.13. Kara Para Aklama ile Mücadelede Uygulanan Ortak Yöntemler

Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen paranın yasalara uygun bir şekilde ele geçirilmesi ve aklanması işlemidir. Kara para aklama ile mücadele, uluslararası ve ulusal düzeyde yürütülen bir süreçtir. Kara para aklama ile mücadelede, müşterini tanı, şüpheli işlemleri bildir gibi uygulamalar yaygın olarak kullanılmaktadır. Uluslararası kuruluşlar ve düzenlemeler, kara para aklama ile mücadelede iş birliği yapmaktadır. Kara para aklama, yasadışı faaliyetlerin finansmanını sağlayan ve ekonomik sistemleri tehdit eden bir suçtur. Kara para aklama ile mücadele, bu suçun önlenmesi ve ekonomik güvenliğin sağlanması için kritik öneme sahiptir. Kara para aklama ile mücadelede hem uluslararası hem de ulusal düzeyde uygulanan ortak yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler, müşterini tanı, şüpheli işlemleri bildir gibi uygulamaları içermektedir. Müşterini tanı, finansal kurumların müşterilerini ve ticari ortaklarını daha kapsamlı bir şekilde tanımalarını ve şüpheli işlemleri rapor etmelerini zorunlu kılan bir uygulamadır. Şüpheli işlemler, yasadışı faaliyetlerden elde edilen paranın aklanması için kullanılabilecek işlemlerdir. Uluslararası kuruluşlar ve düzenlemeler, kara para aklama ile mücadelede iş birliği yapmaktadır. Bu iş birliği, bilgi paylaşımını, teknik destek sağlamayı ve eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Kara para aklama ile mücadele, sürekli olarak gelişen bir alanıdır. Finansal kurumların ve hükümetlerin, bu suçun önlenmesi için yeni yöntemler geliştirmeye devam etmesi gerekmektedir (Dönmez, 2010:86).

2.13.1. Müşterini Tanı İlkesi

Finansal Aklamayı Mücadele Mali İşbirliği Kurulu (FATF) tavsiyeleri ve küresel finansal kuruluşlardan biri olan Basel Komitesi bildirileri doğrultusunda hazırlanan “Müşterini Tanı İlkesi” veya “Müşteri Özen İlkesi”, yüksek riskli müşterilere uygulanan bir denetim ve kontrol sistemidir. Bu sistem, yüksek riskli müşteri veya kurumların, normal bir müşterinin basit bir hesap açması veya kayıt tutması gibi işlemlerini, üst düzey yöneticilerin onayıyla gerçekleştirmesini zorunlu kılar (Çakır,2006:42).

Müşteri Tanı İlkesi (KYC), finansal kurumların, müşterilerini ve ticari ortaklarını daha kapsamlı bir şekilde tanımalarını ve şüpheli işlemleri rapor etmelerini zorunlu kılan bir uygulamadır. KYC, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi için önemli bir araçtır.

Yüksek riskli müşteriler, kara para aklama veya terörizmin finansmanı gibi yasadışı faaliyetlere karışma olasılığı daha yüksek olan müşterilerdir. Bu müşteriler, genellikle aşağıdaki özelliklere sahip olabilirler:

- Şüpheli adreslerde veya ülkelerde ikamet eden veya faaliyet gösteren müşteriler
- Gizli veya karmaşık finansal işlemler gerçekleştiren müşteriler
- Yasadışı faaliyetlerle bağlantılı olduğu bilinen müşteriler

KYC, yüksek riskli müşterilere daha sıkı bir şekilde uygulanarak, bu müşterilerin yasadışı faaliyetler için finansal sistemde kullanılma riski azaltılabilir.

KYC, aşağıdaki adımları içerir:

- Müşterinin kimliğinin ve adresinin doğrulanması
- Müşterinin finansal durumunun değerlendirilmesi
- Müşterinin finansal işlemlerinin incelenmesi

KYC, finansal kurumların, yüksek riskli müşterileri daha iyi tanımalarına ve şüpheli işlemleri tespit etmelerine yardımcı olur.

KYC, kara para aklama ve terörizmin finansmanının önlenmesi için önemli bir araçtır. Ancak, KYC'nin etkinliği, finansal kurumların KYC uygulamalarını etkili bir şekilde uygulayabilmelerine bağlıdır. Finansal kurumlar, KYC uygulamalarını düzenli olarak gözden geçirmeli ve gerektiğinde güncellemelilerdir.

Türk hukuk sistemi, müşterini tanı ilkesini, 1 Nisan 2008'de yürürlüğe giren Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik ile duyurmuştur. MASAK Genel Tebliği, 9 Nisan 2008'de yükümlüler tarafından müşterilere uygulanacak müşteri tanıma tedbirlerini açıklamıştır. Bu tedbirlerden bazıları yükümlüleri sorumlu tutarken, bazıları sadece finansal kuruluşların uyması gereken kuralları tanımlar. Finansal kuruluşları sorumlu tutan kurallar, müşterilerin işlemlerinin incelenmesi, teknolojik risklere karşı alınması gereken tedbirler ve yüksek risk taşıyan ülkelerde ekstra tedbirler alınması gibi konuları kapsar (Gücü,2009:140).

2.13.2. Kimlik Tespiti İlkesi

Yasal olmayan yollardan elde edilen paranın kaynağının gizlenmesi için, bu paranın resmi işlemlerde kullanılabilmesi için aklanması gerekir. Bu nedenle, aklama işlemi yapmak isteyen bir kişi, bankacılık sistemini kullanarak parasını temize çıkarmaya çalışır. Bankacılık sisteminden geçen para, artık

kaynağını yitirerek yasal hale gelir. Bankacılık sistemine giriş, aklamanın ilk aşaması olan yerleştirme aşamasıdır ve bu aşamada aklama ile mücadele edenlerin tespit etmesi daha olasıdır. Bu nedenle, ilk aşamada aklama faaliyetlerinin tespitini kolaylaştırmak için, işlem yapan kişinin kimlik tespitinin yapılması ve daha sonra çıkabilecek bir sorunda soruşturma yapılabilmesi için kimliğinin saklanması içeren bir ilkeye ihtiyaç vardır (Değirmenci,2007:238).

Türk hukuk sisteminde, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesine ilişkin kanunlarda kimlik tespiti ilkesi doğrudan yer almamaktadır. Ancak, MASAK'ın görev ve yetkileri arasında kimlik tespiti yer almaktadır. Bu kapsamda, MASAK tarafından hazırlanan ve müşterilerin kimlik tespitinin zorunlu olmasını gerektiren bildiri, Bakanlar Kuruluna sunulmakta ve karar verme yetkisi Bakanlar Kuruluna aittir (Değirmenci,2007:242). 2 Aralık 2008 tarihinde, 7 Sıra Numaralı MASAK Genel Tebliği ile, yönetmeliğin belirlediği usullere göre, 31 Aralık'a kadar müşterilerin kimlik tespitinde alınması gereken bilgilerin tamamlanması zorunluluğu getirildi (Gücü,2009:143).

2.13.3. Nakit İşlem Bildirimi

Nakit parayla yapılan işlemlerde belirli bir sınırın üzerinde gerçekleşen nakit işlemlerinin, banka veya diğer mali kuruluşlar tarafından yetkili makamlara bildirilmesi zorunluluğudur. Bu bildirim, işlemin yapıldığı tarihten itibaren en geç 10 gün içinde yapılmalıdır. Bildirimde, işlemin yapıldığı tarih, işlem tutarı, işlemi yapan kişi veya kuruluşun adı ve adresi, işlemin türü gibi bilgiler yer almalıdır (Değirmenci, 2007:245).

Bu zorunluluk, suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik bir tedbirdir. Bu sayede, şüpheli işlemler tespit edilerek, suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı ile mücadelede etkin bir rol oynanabilir.

2.13.4. Şüpheli İşlem Bildirimi

Söz konusu mal varlığı üzerinde herhangi bir işlem yapıldığında, bu işlemde kaynaklanan şüphe, malın yasadışı yollardan elde edildiğine dair olsa dahi, işlem yapılan yerin yetkili kişileri, bu durumu MASAK'a bildirmekle yükümlüdür (MASAK,2022).Aşağıdaki tablo verilerini incelediğimizde, 2022 yılına kadar yıllara göre genel bir artış eğilimi görülmekle birlikte, 2021 yılında yaşanan artış, önceki yıllara kıyasla çok daha büyük bir fark yaratmıştır. Fakat 2022 verilerine istinaden düşüş olduğu gözlenmiştir

Tablo 3.
Genel performans değerlendirilmesine yönelik istatistikler (2018-2022)

		2018	2019	2020	2021	2022
ALINAN BİLDİRİMLER	Alınan Bildirim Sayısı	245.937	226.222	250.597	515.627	439.815
	Şüpheli İşlem Bildirimleri	222.743	203.786	237.531	504.995	425.322
	Adli/Kolluk Araştırma Talepleri	22.939	22.128	12.675	9.765	13.817
	Kurumsal İhbarlar ⁸	200	223	240	373	361
	Kişisel ve Diğer İhbarlar	55	85	151	494	315
	Bildirimlerde Adı/Unvanı Geçen Kişi Sayısı	393.815	346.599	356.565	511.026	482.120
YAPILAN ANALİZ ÇALIŞMALARI	Açılan Dosya Sayısı ⁹	21.284	21.857	11.484	7.764	6.954
	Sonuçlanan Dosya Sayısı ⁹	25.025	19.593	10.298	16.339	7.140
	Düzenlenen Rapor/Bilgi Notu Sayısı	29.267	20.872	6.941	7.338	5.431
	Analiz Yapılan Kişi Sayısı	565.757	82.546	27.452	81.561	56.819
YAPILAN İNCELEME VE DENETİM ÇALIŞMALARI	Açılan İnceleme Dosya Sayısı	89	29	46	19	32
	Sonuçlanan İnceleme Dosyası Sayısı	75	70	46	51	38
	Sonuçlanan Yükümlülüklerle Uyum Denetimi Dosyası Sayısı	59	17	135	245	441

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022.

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere son 5 yılda “Terör veya Terörizmin Finansmanı” suçu düşüş eğilimindeyken, “Aklama veya İlgili Öncül Suçlar” son 4 yılda artış eğiliminde olsa dahi son yılda önemli ölçüde azaldığı gözlenmiştir. “Terör veya Terörizmin Finansmanı”, “Aklama veya İlgili Öncül Suçlara” nazaran daha zor ve daha büyük risk teşkil etmektedir. Bundan dolayı iki suç arasında dağılım büyük farklılık göstermektedir.

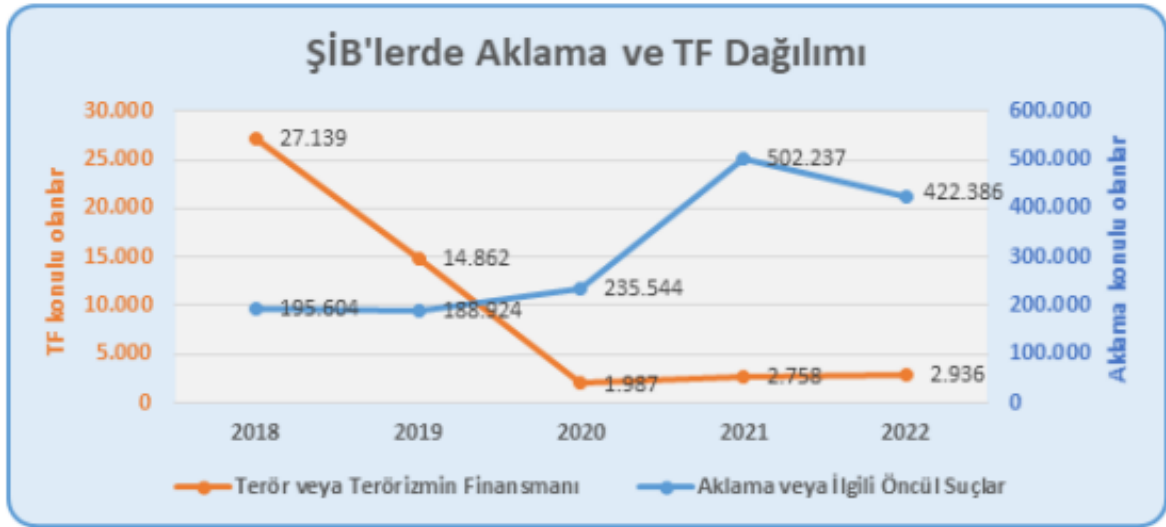
Alınan şüpheli işlem bildirim sayılarının “Terör veya Terörizmin Finansmanı” ve “Aklama veya İlgili Öncül Suçlar” açısından dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.
ŞİB’lerin aklama ve terörizmin finansmanı açısından dağılımı (2018-2022)

Aklama/Terörizmin Finansmanı Dağılımı¹⁰	2018	2019	2020	2021	2022
Terör veya Terörizmin Finansmanı	27.139	14.862	1.987	2.758	2.936
Aklama veya İlgili Öncül Suçlar	195.604	188.924	235.544	502.237	422.386
Toplam	222.743	203.786	237.531	504.995	425.322

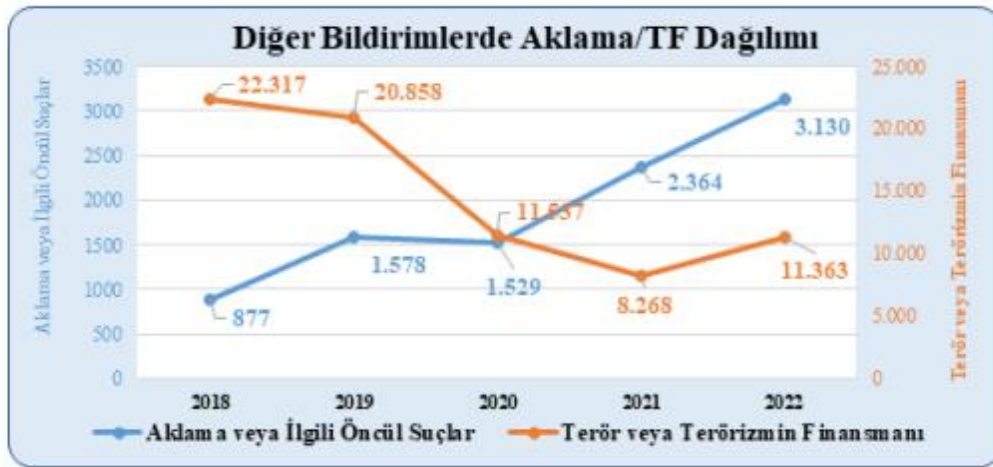
Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022.

Yukarıdaki tablonun ve yorumun grafik gösterimi aşağıdaki gibidir;

Grafik 1. Şüpheli işlem bildirimlerinin yükümlü gruplarına göre dağılımı (2018-2022), (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022)

“Şüpheli İşlem Bildirimi” yükümlü olan kurum ve kuruluşlardaki çalışan personeller tarafından yapılmaktadır. İlgili kurum ve kuruluşlar dışında yapılan bildirimlerdeki dağılımda zıt bir yükseliş/azalış trendi olsa da suç konusu bakımından da farklılık olduğu gözlenmiştir.

Grafik 10- Diğer Bildirimlerin Aklama ve Terörizmin Finansmanı Açısından Dağılımı (2018-2022)

Grafik 2. Diğer bildirimlerin aklama ve terörizmin finansmanı açısından dağılımı (2018-2022), (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022)

Kişisel ihbarlar, kurumsal ihbarlar ile adli/kolluk araştırma taleplerini suç kategorisine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5.
Kişisel ihbarlar, kurumsal ihbarlar ile adli/kolluk araştırma taleplerini suç kategorisine göre dağılımı

Suç/Konu Türleri	Bildirim sayısı	Kişi sayısı ¹²
Terör veya Terörizmin Finansmanı	11.363	21.609
Yasa Dışı Bahis/Kumar Oynatmak	936	4.515
Dolandırıcılık/Nitelikli Dolandırıcılık	577	6.804
Şüpheli Para Hareketleri	373	2.338
Uyuşturucu Madde Ticareti	258	1.428
Tefecilik	214	1.163
Rüşvet	84	518
Vergi Kaçırma veya Vergi Kaçakçılığı	63	485
Hırsızlık ve Yağma	61	335
Suç Örgütü Kurmak	61	1.066
Sınırdan Yakalanan Para vb. Değerler	59	72
Haksız Kazanç Elde Edilmesi	54	561
Zimmet	41	198
Evrakta Sahtecilik	40	272
Cinayet	30	79
Göçmen Kaçakçılığı	30	339
Görevi Kötüye Kullanma	28	148
5549 sayılı Kanun 15. Madde	27	336
Bilişim Suçları	27	58
Fuhuş	20	128
Döviz-TL vb. Nakit Kaçakçılığı	19	34
İhaleye Fesat Karıştırmak	19	384
Sigara Kaçakçılığı	13	42
5607 sayılı Kanuna Muhalefet	11	73
Güveni Kötüye Kullanma	11	61
Bankacılık Suçları	10	19
Silah ve Patlayıcı Madde Kaçakçılığı	8	74
Suç/Konu Türleri	Bildirim sayısı	Kişi sayısı ¹²
İrtikâp	7	26
Kıymetli Maden Kaçakçılığı	7	39
Kültür varlığı ticareti	7	38
Gerçek Faydalanıcının Gizlenmesi	6	6
Hayali İhracat	6	26
Alkol Kaçakçılığı	5	55
Hileli İflas	5	27
Kaynağı Belirsiz Kazançlar	5	12
Sermaye Piyasalarına İlişkin suçlar	5	30
Akaryakıt Kaçakçılığı	4	35
Tehdit/Şantaj/Cebir veya Adam Kaçırma	4	19
Mal Bildiriminde Bulunmama	3	5
Para ve Benzeri Değerlerde Sahtecilik	3	15
Organ/Doku Ticareti	2	4
Paravan Şirket Kurmak	2	3
Piramit Satış Sistemi Kurmak	2	22
Sosyal Güvenlik Mevzuatına Aykırılık	1	1
Yasa Dışı Fon Toplamak/Sağlamak	1	5
TOPLAM	14.512	43.507

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022.

Tablo 5. (devam)

Kişisel ihbarlar, kurumsal ihbarlar ile adli/kolluk araştırma taleplerini suç kategorisine göre dağılımı

Yükümlü Türleri	2018	2019	2020	2021	2022
Bankalar	195.803	174.764	182.828	205.793	314.700
Faktoring Şirketleri	5.098	3.708	1.893	2.729	2.154
Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları	13.796	19.225	46.840	284.544	74.513
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri ile Sigorta ve Reasürans Aracıları	735	413	361	404	496
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	1.924	2.745	2.660	4.500	6.188
Kargo Şirketleri	948	270	359	666	740
Finansman Şirketleri	74	188	165	497	1.571
Sermaye Piyasası Aracı Kurumları	172	147	368	692	595
Finansal Kiralama Şirketleri	69	23	12	60	335
İş Makineleri Dâhil Her Türlü Deniz, Hava ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım-Satımı İle Uğraşanlar	52	40	54	52	60
Serbest Muhasebeci ve Yeminli Mali Müşavirler	1	1	0	6	3

Yükümlü Türleri	2018	2019	2020	2021	2022
Talih ve Bahis Oyunları Alanında Faaliyet Gösterenler	5	64	262	36	64
Bağımsız Denetim Kuruluşları	-	1	2	1	-
Noterler	-	1	5	24	22
Yatırım Ortaklıkları	-	-	-	-	-
Kıymetli Maden, Taş ve Mücevher Alım Satımı Yapanlar	43	45	51	138	320
Kripto Varlık Sağlayıcılar	-	-	-	2.233	20.569
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar	2	3	3	1	-
Serbest Avukatlar	-	-	-	2	-
Portföy Yönetim Şirketleri	3	-	2	-	2
Ticaret Amacıyla Taşınmaz Alım Satımı Yapanlar	-	-	-	9	2
Tasarruf Finansman Şirketleri	-	-	-	-	12
Varlık Yönetim Şirketleri	-	-	-	-	1
Diğer	4.018	2.148	1.666	2.608	2.975
Toplam	222.743	203.786	237.531	504.995	425.322

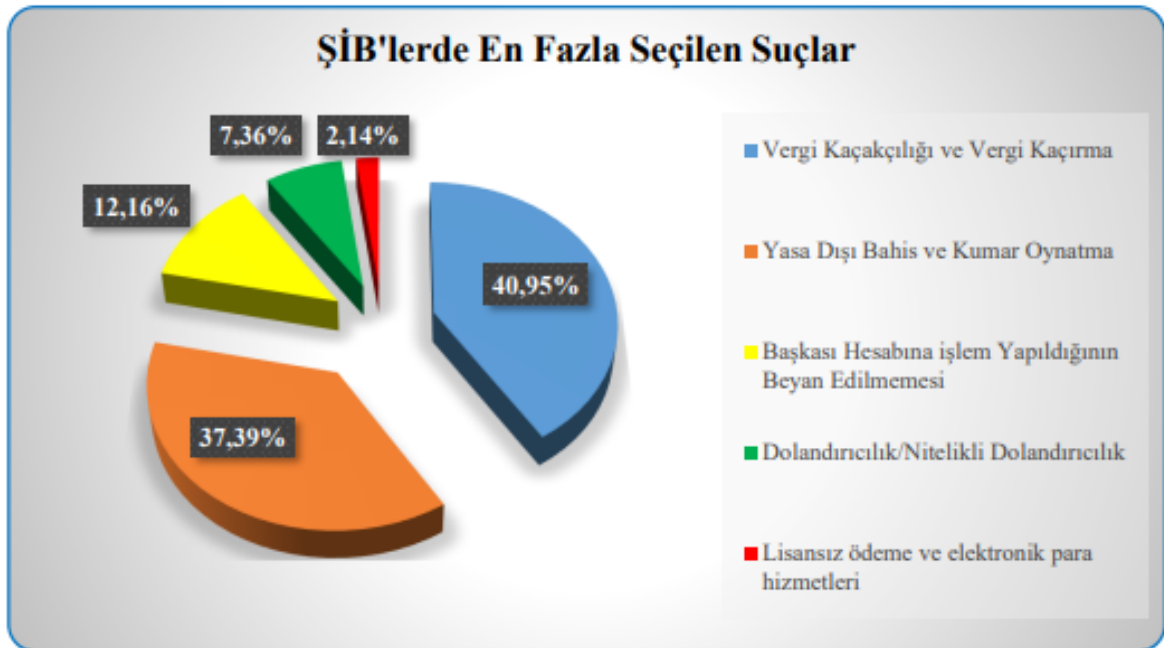
Yukarıdaki tablo verilerini incelediğimizde, 2022 yılında gönderilen bildirimlerin %90'ından fazlasını ödeme kuruluşları, elektronik para kuruluşları ve bankalar oluşturmıştır. Bu kuruluşlar, suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik bildirim yükümlülüğünü yerine getirerek önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 6.
Şüpheli işlem bildirimi gönderen finansal kuruluş sayıları (2018-2022)

Finansal Kuruluşlar	2018	2019	2020	2021	2022
Bankalar	34	35	37	35	35
Faktöring Şirketleri	42	37	35	35	32
Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları	24	28	31	42	45
Sermaye Piyasası Aracı Kurumları	32	26	27	31	31
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri ile Sigorta ve Reasürans Aracıları	35	35	28	26	35
Finansal Kiralama Şirketleri	11	11	7	9	10
Finansman Şirketleri	8	9	6	7	10
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	24	27	45	60	65
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar	1	1	1	1	-
Portföy Yönetim Şirketleri	1	-	1	-	1
Toplam	212	209	218	246	264

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022.

Yukarıdaki tablo verilerine göre, 2022 yılında şüpheli işlem bildirimi yapan yükümlü sayısı, önceki yıla göre %30'dan fazla artarak 292'ye ulaşmıştır. Bu artışın %90'ı, mali sektörde faaliyet gösteren finansal kuruluşlardan kaynaklanmaktadır. Bu kuruluşlar arasında, şüpheli işlem bildirimi gönderen yetkili müesseseler ve kıymetli maden aracı kuruluşları sayısında yaşanan artış, bildirim sayısının artmasında önemli bir rol oynamıştır.

Grafik 3. ŞİB'lerde bildirilen suçların dağılımı (2022), (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2022)

2021 ve 2022 yıllarında şüpheli işlem bildirimi yapılan suçların dağılımını gösteren şekilleri karşılaştırdığımızda, yasa dışı bahis ve kumar oynatma bildirimlerinin, 2022 yılında 2021 yılına göre %41,71 oranında arttığı görülmektedir. Bu artış, yasa dışı bahis ve kumar oynatma suçlarının artmasından kaynaklanıyor olabilir.

2.14. Mali İstihbarat Birimleri (MİB)

Kara para aklanması ve terörün finansmanının önlenmesi amacıyla, nakit işlem ve şüpheli işlem bildirimlerinin analizini ve değerlendirilmesini yapan, Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı bir kuruma "Mali Suçları Araştırma Kurulu" denir (Değirmenci,2007:267). MİB'nin görevlerini tarafsız bir şekilde yerine getirebilmesi için, güvenilir, zamanında ve gizlilik ilkesine uygun olarak katı kurallar çerçevesinde çalışması gerekir. Uluslararası iş birliğinde bilgi akışının güvenilir olması önemlidir. Bu güvenin sağlanması için bazı disiplinlerin gerekliliği vurgulanmaktadır. MİB'lerin özerklik kazanması da bu güvenin sağlanmasına yardımcı olabilir. Örneğin, MİB'lerin otoritenin dışında kurulan bir bakanlığa veya başka bir kuruma bağlanması örnek verilebilir (Aydın,2008:282-283).

MİB tipleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte genel olarak dört ana başlık altında sayılabilir:

- *Devlet MİB'leri*: Bu MİB'ler, devlet tarafından kurulan ve işletilen MİB'lerdir. Genellikle, ulusal güvenlik, kamu düzeni ve ekonomi gibi alanlarda bilgi toplamak ve analiz etmekle sorumludurlar.
- *Özel MİB'ler*: Bu MİB'ler, özel şirketler tarafından kurulan ve işletilen MİB'lerdir. Genellikle, pazar araştırması, rekabet analizi ve müşteri profilleri gibi alanlarda bilgi toplamak ve analiz etmekle sorumludurlar.
- *Karışıklı MİB'ler*: Bu MİB'ler, hem devlet hem de özel sektör tarafından kurulan ve işletilen MİB'lerdir. Genellikle, kamu ve özel sektör arasındaki bilgi paylaşımını sağlamakla sorumludurlar.
- *Bölgesel MİB'ler*: Bu MİB'ler, belirli bir bölge veya ülke grubu tarafından kurulan ve işletilen MİB'lerdir. Genellikle, bölgesel güvenlik, ticaret ve ekonomik kalkınma gibi alanlarda bilgi toplamak ve analiz etmekle sorumludurlar.

Bu başlıklardan bazılarının örnekleri şunlardır:

- *Devlet MİB'leri*: Türkiye'de MİT, ABD'de CIA, İngiltere'de MI6
- *Özel MİB'ler*: McKinsey & Company, Deloitte, Gartner
- *Karışıklı MİB'ler*: Europol, NATO Intelligence Fusion Centre
- *Bölgesel MİB'ler*: Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) İşbirliği Merkezi, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (EEAS) Enformasyon ve Analiz Merkezi

MİB tipleri, işlevlerine göre de sınıflandırılabilir. Örneğin, bazı MİB'ler, bilgi toplama ve analiz etmeye odaklanırken, diğerleri, bilgi yayma ve farkındalık yaratmaya odaklanır. Bazı MİB'ler, dış tehditlere karşı koruma sağlamaya odaklanırken, diğerleri, iç tehditlere karşı koruma sağlamaya odaklanır.

MİB'ler, günümüzde bilgi çağında giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Bilgiyi toplamak, analiz etmek ve yaymak için MİB'lerin yeteneklerine olan ihtiyaç, her geçen gün artmaktadır.

İdari MİB'ler, Maliye Bakanlığı'nın gözetiminde Merkez Bankası'na bağlı olarak çalışan ve şüpheli işlem bildirimini gibi raporları analiz eden kapalı kutu olarak da bilinir. Ancak, müdahale etme hakları bulunmaz. Bağımsızlığı olmayan idari MİB'ler, siyasi otoritelerin müdahalesine maruz kalabilir.

Kanun uygulayıcı MİB'ler, kara para aklama, terör finansmanı ve diğer yasa dışı suçlar ile ilgili raporları analiz eder ve kanun çerçevesinde müdahale etme yetkisine sahiptir. Ancak, asıl görevleri soruşturma yapmaktır.

Kanun uygulayıcı MİB'ler, yasa dışı faaliyetlere ilişkin raporları analiz eder ve kanun çerçevesinde müdahale edebilir. Ancak, asıl görevleri soruşturma yürütmektir.

Kanun uygulayıcı MİB'ler, yasa dışı faaliyetlerle ilgili raporları inceler ve yasalara uygun olarak müdahale edebilir. Ancak, asıl görevleri soruşturma yapmaktır (Aydın,2008:282-90).

Bu bölümde, ulusal ve uluslararası düzeyde kara para aklama suçu ile mücadelede görev alan kurumların incelenmesi yapılmıştır. Ulusal düzeyde, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) bu alandaki en önemli kurumdur. MASAK, aklama suçunu önlemek ve tespit etmek için çeşitli önlemler alır. Suçun oluşması durumunda ise toplanan bilgi ve sonuçları yetkili makamlara iletir.

Türkiye, kara para aklama ile mücadelede uluslararası düzeyde de aktif bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda, diğer ülkeler ile ikili veya çoklu anlaşmalar yapmaktadır.

Uluslararası alanda, kara para aklama ile mücadelede Mali Eylem Görev Gücü (FATF) gibi organizasyonlar önemli bir rol oynamaktadır. FATF, üye ülkelere aklama ile mücadele için gerekli standartları belirlemektedir.

Kara para aklama ile mücadelede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kullanılan ortak yöntemler arasında müşteri tanı ilkesi, kimlik tespiti ilkesi, nakit işlem bildirimini ve şüpheli işlem bildirimini bulunmaktadır.

3. TERÖRÜN FİNANSMANI

Terörün finansmanı, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları maddi ve manevi kaynakların sağlanması sürecidir. Bu süreç, terör örgütlerinin en önemli dayanaklarından biridir. Terörün finansmanı, terör örgütlerinin saldırılarının sayısını ve şiddetini artırmasına, daha uzun süre ayakta kalmasına ve uluslararası alanda itibar kazanmasına olanak tanır.

3.1. Terör ve Terörizm: Teorik ve Kavramsal Çerçeve

Terör ve terörizm, insanlığın varoluşundan beri var olan, ancak son yıllarda dünya gündeminde daha da önem kazanan kavramlardır. Bu kavramlar, siyasi, dini, etnik veya ideolojik amaçlar doğrultusunda, şiddet veya tehdit yoluyla kamu düzenini bozmayı amaçlayan eylemleri ifade eder.

11 Eylül 2001'deki terör saldırıları, bu kavramlara olan ilgiyi ve farkındalığı artırarak, terörle mücadelenin küresel bir sorun haline gelmesine yol açmıştır. Bu saldırılar, terörizmin yalnızca bir ülke veya bölgenin sorunu olmadığını, tüm insanlığın ortak bir sorunu olduğunu göstermiştir.

Terörle mücadele, ekonomik kalkınma, sosyal adalet ve demokratikleşme gibi temel sorunlara çözüm bulmanın yanı sıra, terör örgütlerinin ideolojisini ve propagandasını etkisiz hale getirmeye yönelik çabaları da içermelidir.

3.1.1. Terör Kavramı

Terör ve terörizmin tanımı, üzerinde uzlaşılan bir konu değildir. Konuya ilişkin çalışmalar arttıkça, farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. Günümüzde, özellikle terörizme maruz kalan veya terörizmle mücadele eden hükümetler, kendilerine meşruiyet kazandırmak için terör kavramını farklı şekillerde tanımlamaktadırlar. Hükümetler, kendileri için sorun teşkil etmediği sürece, bu kavramlara tanım getirme konusunda kayıtsız kalabilmektedirler.

1990'lı yıllara kadar terörizm, ulusal bir sorun olarak algılanmaktaydı. Ancak günümüzde, terörizme maruz kalan ülkelerin iç yasal düzenlemelerini aşarak uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bu durum, terörle mücadelenin küresel bir iş birliği gerektirdiğini göstermektedir.

Terörizmin tanımının karmaşık olması, aşağıdaki nedenlerden kaynaklanmaktadır:

- Terörizmin doğası ve amacı, farklı açılardan ele alınabilmektedir. Örneğin, terörizm, siyasi, dini, etnik veya ideolojik amaçlarla gerçekleştirilebilir.
- Terörizm, şiddet veya tehdidi kullanarak kamu düzenini bozmayı amaçlayan eylemleri kapsamaktadır. Bu eylemlerin kapsamı, çok geniş bir yelpazeyi içermektedir.

- Terörizm, uluslararası boyuta sahip bir sorundur. Terör örgütleri, farklı ülkelerde faaliyet göstermekte ve küresel bir ağ oluşturmaktadır.

Terörle mücadelenin küresel bir iş birliği gerektirmesinin nedenleri şunlardır:

- Terörizm, ulusal sınırları aşan bir sorundur. Terör örgütleri, farklı ülkelerde faaliyet göstermekte ve küresel bir ağ oluşturmaktadır.
- Terörizmin uluslararası boyutu, terörle mücadelenin yalnızca tek bir ülkenin veya bölgenin sorunu olmadığını göstermektedir.
- Terörle mücadele, kapsamlı bir yaklaşım gerektirmektedir. Terörizmin kökenlerini ele almak, terör örgütlerini zayıflatmak ve terörizme karşı uluslararası iş birliğini güçlendirmek gibi çok yönlü bir yaklaşım gerekmektedir.

Sonuç olarak, terör ve terörizmin tanımı, üzerinde uzlaşılan bir konu değildir. Terörizmin karmaşık doğası ve uluslararası boyutu, bu sorunun çözümünün zor ve karmaşık olduğunu göstermektedir. Terörle mücadelenin başarılı olabilmesi için, küresel bir iş birliğine dayanan kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Terörizm, bir veya birden fazla ülkeyi hedef alan, siyasi, dini veya ideolojik amaçlar doğrultusunda, şiddet veya tehdit yoluyla kamu düzenini bozmaya yönelik eylemleri ifade eder. Terörizm, genellikle bir grup veya örgüt tarafından gerçekleştirilir ve hedef ülke veya ülkelerdeki kitleleri korkutarak veya etki altına alarak siyasi veya ideolojik hedeflere ulaşmak için kullanılır (Mickolus, Sandler, Murdock ve Peter, 2002: 2).

Uluslararası terörizm, bir veya birden fazla ülkeyi hedef alan ve uluslararası bir boyuta sahip olan terörizmdir. Uluslararası terörizm, genellikle bir ülkenin veya hükümetin siyasi veya ekonomik çıkarlarını hedef alır ve uluslararası ilişkileri olumsuz yönde etkiler (Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004: 1010).

Terörizmin tanımı üzerinde farklı görüşler olsa da genel olarak kabul gören bir tanım şu şekildedir:

- *Siyasi, dini veya ideolojik bir hedef:* Terör eylemleri, siyasi, dini veya ideolojik bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bu amaç, bir hükümeti devirmek, bir savaş başlatmak veya bir ideolojiyi yaymak olabilir.
- *Şiddet veya tehdit:* Terör eylemleri, şiddet veya tehdit yoluyla gerçekleştirilmelidir. Bu şiddet, fiziksel veya psikolojik olabilir.
- *Kamu düzenini bozma:* Terör eylemleri, kamu düzenini bozmayı amaçlamalıdır. Bu, korku, endişe veya paniğe neden olarak gerçekleştirilebilir (Bergensen ve Han, 2005: 134, Paraskevas ve Arendell, 2007: 1562; Sönmez, 1998: 417; Tavares, 2004: 1041).

Terörizm, insanlığın karşı karşıya olduğu en ciddi sorunlardan biridir. Terörizm, can kaybına, maddi hasara ve toplumsal huzursuzluğa neden olur. Terörizmle mücadele, uluslararası bir işbirliği gerektirir (Then ve Loosemore, 2006: 157).

Terörizm, Türkiye'de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda şu şekilde tanımlanmıştır:

Terör: cebir ve şiddet kullanarak, baskı, yıldırma, sindirme, korkutma veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek; devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak; Türk Devleti'nin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek; devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak, ele geçirmek; temel hak ve hürriyetleri yok etmek; devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini ve genel sağlığını bozmak; devletin birliğini ve bütünlüğünü bozmak maksadıyla, bir örgüte mensup fertler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Terörizm, yüzyıllardır var olan ve günümüzde de küresel bir tehdit haline gelen bir sorundur. 11 Eylül 2001'de ABD'ye, 2004'te İspanya'ya ve 2005'te İngiltere'ye yapılan saldırılar, batıdaki gelişmiş hükümetlerin terörizme karşı ortak bir endişe duymasına neden olmuştur (Keefer ve Loayza, 2008: 83-115).

Terörizmin tanımı konusunda farklı görüşler vardır. Ancak, yayınlanan 109 terör tanımında en yaygın kullanılan kavramlar şunlardır (Örgün, 2000: 14).

- *Şiddet ve güç:* Terör eylemleri, şiddet veya güç kullanarak gerçekleştirilir.
- *Politik içerik:* Terör eylemlerinin genellikle siyasi bir amacı vardır.
- *Korku:* Terör eylemleri, korku yaratmak amacıyla gerçekleştirilir.
- *Psikolojik etki:* Terör eylemleri, hedef kitlede psikolojik bir etki yaratmak amacıyla gerçekleştirilir.

Terörizm eylemlerinin temel özellikleri şunlardır:

- *Şiddet veya tehdit yoluyla gerçekleştirilmesi:* Terör eylemleri, genellikle şiddet veya tehdit yoluyla gerçekleştirilir. Bu şiddet, fiziksel veya psikolojik olabilir.
- *Siyasi bir hedef doğrultusunda gerçekleştirilmesi:* Terör eylemlerinin genellikle siyasi bir amacı vardır. Bu amaç, bir hükümeti devirmek, bir savaş başlatmak veya bir ideolojiyi yaymak olabilir.
- *Korku yaratmak amacıyla gerçekleştirilmesi:* Terör eylemlerinin amacı, korku yaratmak ve hedef kitlede psikolojik bir etki yaratmaktır.

Terörizm, insanlığın karşı karşıya olduğu en ciddi sorunlardan biridir. Terörizm, can kaybına, maddi hasara ve toplumsal huzursuzluğa neden olur. Terörizmle mücadele, uluslararası bir işbirliği gerektirir.

Tablo 7.
Terörizmin tanımında en çok tekrarlanan unsurlar

Unsur	Kullanım oranı(%)
Şiddet, güç	83,75
Politika/ siyaset	65
Korku, terör	51
Tehdit	47
Psikolojik etkiler ve beklenen tepkiler	41,5
Kurban –hedef ayrımı	37,5
Amaçlı, planlanmış, organize hareket	32
Savaş metodu, strateji, taktik	30,5
Fazla normallik, kabul edilmiş kuralların ihlali, insani sınırlardan yoksun	30
Baskı, gasp, itaat	28
Propaganda amacı	21,5
Keyfilik, şahsi olmayan, rastlantısal karakterli, ayırım yapmayan	21
Siviller, savaşmayanlar, tarafsızlar, yabancı kurbanlar	17,5
Gözdağı	17
Kurbanların masumluluğu	15,5
Grup, hareket, suç örgütü	14
Sembolik görünüş, başkalarına gösteri	13,5
Meydana gelen şiddetin hesaplanamaz, tahmin edilemez, beklenemez olması	9
Gizlilik örtü, doğası	9
Tekrarlılık, şiddetin seri karakteri	7
Suç	6
Üçüncü kişi tarafından yapılan istekler	4

Kaynak: Schmid ve Jongman,1998

Terörizmin tanımı konusunda farklı görüşler vardır. Bazı tanımlar, terörün unsurlarını daha sınırlı bir şekilde tanımlarken, bazıları daha kapsamlı bir tanım sunar.

Schmid ve Jongman (1988), terörizmin on altı unsurunu bir arada toplayarak daha kapsamlı bir tanım yapmıştır. Bu tanıma göre terör, "gizli devlet aktörleri, birey ve gruplar tarafından gerçekleştirilen, politik veya kendine özgü nedenlerle tekrarlanan şiddet hareketleriyle kaygı yaratma metodu olan bir eylemdir. Terörün amacı, hedef kitlede korku ve paniğe neden olmak ve belirli bir amaca ulaşmak için baskı oluşturmaktır. Terör eylemlerinde şiddete maruz kalanlar genellikle ana hedef değildir. Hedef kitlede rastgele veya sembolik anlamı olan kişiler seçilir."

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında, terör eylemlerinin ortak unsurlarının olduğu görülmektedir. Bu unsurlar şunlardır:

- *Şiddet veya tehdit kullanımı:* Terör eylemleri, şiddet veya tehdit yoluyla gerçekleştirilir. Terör eylemlerinde kullanılan şiddet, fiziksel veya psikolojik olabilir.
- *Siyasi veya ideolojik amaç:* Terör eylemlerinin genellikle siyasi veya ideolojik bir amacı vardır. Terör örgütleri, siyasi bir değişikliği veya ideolojik bir mesajı yaymayı amaçlar.
- *Korku veya paniğe neden olma:* Terör eylemlerinin amacı, hedef kitlede korku veya paniğe neden olmaktır. Terör örgütleri, hedef kitlede korku ve paniğe neden olarak, kendi amaçlarına ulaşmayı amaçlar.
- *Sembolik hedef seçimi:* Terör eylemlerinde genellikle sembolik anlamı olan hedefler seçilir. Terör örgütleri, hedef kitlede daha büyük bir etki yaratmak için sembolik anlamı olan hedefler seçerler.

Terörün unsurlarını bilmek, terörle mücadelede önemli bir rol oynar. Terör eylemlerinin unsurlarını anlayarak, terör örgütlerinin eylemlerini daha iyi anlamamız ve bunlara karşı daha etkili önlemler almamız mümkün olur.

3.1.2. Terörizm Kavramı

Terör ve terörizm kavramları, günlük hayatta sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, aslında farklı anlamlara sahiptir. Terör, şiddet veya tehdit kullanarak korku ve paniğe neden olan eylemlerdir. Terörizm ise, siyasi veya ideolojik amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen terör eylemleridir.

Terörizm kavramının tam olarak ne anlama geldiği konusunda, farklı görüşler vardır. Ancak, genel olarak terörizmin aşağıdaki özellikleri olduğu söylenebilir:

- *Şiddet veya tehdit kullanımı:* Terörizm, şiddet veya tehdit yoluyla gerçekleştirilir. Bu şiddet, fiziksel veya psikolojik olabilir. Fiziksel şiddet, bombalama, silahlı saldırı, suikast gibi eylemleri kapsar. Psikolojik şiddet ise, tehdit, şantaj, propaganda gibi eylemleri kapsar.
- *Siyasi veya ideolojik amaç:* Terörizm, siyasi veya ideolojik amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilir. Bu amaçlar, bir hükümeti devirmek, bir savaş başlatmak veya bir ideolojiyi yaymak olabilir.
- *Korku ve panik yaratma:* Terörizm, hedef kitlede korku ve panik yaratmaya yöneliktir. Bu, terör örgütlerinin kendi amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.
- *Sistemik şiddet kullanımı:* Terörizm, sistematik bir şekilde şiddet kullanmayı amaçlar. Bu, terör örgütlerinin hedef kitlede sürekli bir korku ve panik ortamı yaratmayı amaçlamaktadır.

Terörizm, insanlığın karşı karşıya olduğu önemli bir tehdittir. Terörizm, can kaybına, maddi hasara ve toplumsal huzursuzluğa neden olur. Terörizmle mücadele, uluslararası bir işbirliği gerektirir (Zafer, 1999: 10).

Terörizm, geleneksel bir savaş veya adi bir suç olarak tanımlanamaz. Terörizmi diğer eylemlerden ayıran en önemli özellik, onun siyasi veya sosyal amaçlar doğrultusunda sistematik olarak şiddet kullanmasıdır. Bu şiddet, fiziksel veya psikolojik olabilir. Terörizm, siyasi veya sosyal bir değişimi veya bir mesajı yaymayı amaçlayan bir düşünce sistemi ve eylem stratejisidir (Karacan, 1984: 195-196). Terörizm, toplumsal bir olgudur. Ne kadar ham olsa da, doktrinlere, felsefi teoriye ve ideolojik odaklara dayanmaktadır. Terörizm, bilinçli veya bilinçsiz olarak gerçekleştirilebilir. Bilinçli terörizm, siyasi veya sosyal bir değişimi gerçekleştirmek için sistematik olarak şiddet kullanmayı amaçlar. Bilinçsiz terörizm ise, genellikle bir grup veya topluluğa karşı öfke veya nefret nedeniyle gerçekleştirilir (Babüroğlu, 2008: 4-5).

Terörizm, siyasi veya sosyal amaçlar doğrultusunda, etnik gruplar veya bireyler tarafından, sivillere veya devlet güçlerine karşı gerçekleştirilen, önceden planlanmış ve sistemli şiddet eylemleri olarak tanımlanabilir (Sönmez ve Graefe, 1998: 117). Terörizm, bireyleri, grupları veya devletleri korkutmak ve istenen taleplerin karşılanmasını sağlamak için gerçekleştirilir (Wilkinson, 1977: 49).

Terörizm kavramı, akademik çevrelerde olduğu kadar, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından da farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, ABD Federal Soruşturma Bürosu (FBI), terörizmi "siyasi veya sosyal amaçlara ulaşmak için bireylere veya mala karşı kanunsuz kuvvet veya şiddet uygulayarak devleti, toplumu veya bir grubu korkutmak ve bunlara baskı yapmak" olarak tanımlamaktadır (Ronczkowski, 2004: 18):

Terörizmin temel özellikleri şunlardır:

- *Siyasi veya sosyal amaçlı:* Terörizm, siyasi veya sosyal bir değişikliği veya bir mesajı yaymayı amaçlayan bir eylemdir.
- *Şiddet içeren:* Terörizm, fiziksel veya psikolojik şiddeti kullanır.
- *Önceden planlanmış:* Terörizm, planlı ve organize bir şekilde gerçekleştirilir.
- *Sistemli:* Terörizm, sistematik bir şekilde tekrarlanır.

Terörizm, insanlığın karşı karşıya olduğu önemli bir tehdittir. Terörizm, can kaybına, maddi hasara ve toplumsal huzursuzluğa neden olur. Terörizmle mücadele, uluslararası bir işbirliği gerektirir (FBI, t.y).

ABD Dışişleri Bakanlığı, terörizmi "ABD yasalarında suç teşkil eden, toplumda korku ve paniğe yol açan, siyasi veya sosyal amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen şiddet eylemleri" olarak tanımlamaktadır. Bu eylemler, devlet politikalarını etkilemek veya devleti belirli davranışlara zorlamak için tasarlanmıştır (Frowein, 1988: 56).

Wardlaw (1989), terörizmi "Bireysel veya gruplar tarafından, siyasi taleplerini kanuni otoriteye kabul ettirmek amacıyla, masum bireyleri hedef alarak korku ve panik yaratmak için şiddet veya tehdit kullanan eylemler" olarak tanımlamıştır.

Wilkinson (2003), terörizmi "Sistematik olarak korku yaratma, şiddet ve gözdağı verme eylemleri olarak tanımlamıştır. Bu eylemler, genellikle siyasi hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilir. Teröristler, amaçlarına ulaşabilmek için genellikle kamuoyunda büyük yankı uyandıracak bir olayla masum bireyler üzerinde korku yaratmaya, şiddet uygulamaya ve bu davranışları suiistimal etmeye çalışırlar."

Hoffman ve diğer bilim adamları, terörizm kavramını tanımlamaktan ziyade, terörizmin temel özelliklerini belirlemeye odaklanmışlardır. Hoffman'ın (2006) belirlediği bu özellikler şunlardır:

- *Şiddet veya korku tehdidi içermesi:* Terörizm, şiddet veya korku tehdidi içeren eylemlerdir.
- *Politik amaç ve nedenlerle olması:* Terörizm, siyasi amaç ve nedenlerle gerçekleştirilir.
- *Uzun süreli psikolojik bir etki yaratma amacının olması:* Terörizmin amacı, bireylere zarar vermek veya mağdur etmek değil, uzun süreli psikolojik bir etki yaratmaktır.
- *Emir komuta zinciriyle birbirine bağlı bir teşkilat tarafından veya ideolojik bir amaç doğrultusunda toplanmış gruplardan oluşması:* Terörizm, emir komuta zinciriyle birbirine bağlı bir teşkilat veya ideolojik bir amaç doğrultusunda toplanmış gruplar tarafından gerçekleştirilir.
- *Ulusaltı bir topluluk ya da herhangi bir millete bağlılığı bulunmayan varlıklar olması:* Terörizm, ulusaltı bir topluluk veya herhangi bir millete bağlı olmayan varlıklar tarafından gerçekleştirilir.

3.1.3. Terörizmin Tarihçesi

Etimolojik olarak "terör" kelimesi, "korku" anlamına gelen Latince "terrere" kelimesinden gelmektedir. Ancak, terör kavramının tarihi, Adem ve Havva'nın hikâyesine kadar uzanan bir şiddet eylemine dayanmaktadır. İncil'e göre, Habil'in kardeşi Kabil tarafından öldürülmesi, insanlığın tarihinde bilinen ilk terör eylemidir. Kabil, kardeşinin sunağının kabul edilmesine kıskançlık duymuş ve onu öldürmüştür. Bu olayla birlikte, bireyin yaşama hakkı gasp edilmiş ve hukuk, denge ve adalet kavramları yok sayılmıştır. Terörizm kavramı, bireyin çıkarı uğruna diğer bireylerin haklarını hiçe sayan eylemleri ifade etmektedir. Teröristler, genellikle örgütlü bir şekilde hareket ederek, hukuk yoluyla elde edemeyecekleri değerleri, imkânları ve hakları elde etmeye çalışırlar (Caşın, 2008: 224).

Terörizmin tarihi, uygarlık tarihi kadar eskidir. MÖ 73-66 yılları arasında Orta Doğu'da yaşamış "Yahudi Zealotları'nın bir kolu olan "Sicariiler", tarihteki ilk terörist grup olarak kabul edilir. Sicariiler, Romalılara karşı savaşmak için son derece örgütlü bir yapıya sahipti. Üyeleri, sınıfın en alt tabakasından gelen Zealot'lardan oluşuyordu. Sicariiler, düşmanlarını toplum içinde öldürdükten sonra kalabalığa

karişarak kayboluyorlardı. Adlarını, Roma yönetici sınıfına suikastlarda kullandıkları "sica" isimli kısa kılıçtan alıyorlardı. Sicariiler, Romalılara karşı yürüttükleri mücadelede, rahiplerin evlerini yakmış, devlet adamlarının saraylarını, Kudüs'ün su kanallarını ve manastırları tahrip etmiş, buğday ambarlarını ateşe vermiş ve devlet belgelerini ve tefeci senetlerini ortadan kaldırmışlardır (Tilly, 2004: 306).

İran'da Selçuklu Dönemi'nde ortaya çıkan Hasan Sabbah (1094-1134), terörizmin kurucusu olarak kabul edilir. Sabbah, terörizmi "sistemli bir araç" haline getiren batı teşkilatının kurucusudur. Sabbah, korku ve şiddet kullanarak toplumu kontrol altına almayı amaçlamıştır. Sabbah, düşünce ve mantık süreçlerini bozmak için insanları katletmeyi bir sanat haline getirmiştir. Kendi oğlunu bile katı kurallarına uymadığı için öldürmüştür. Sabbah, "kurtarılmış bölgeler" deyimini ilk kullanan, eylemlerinde militanlarına cesaret vermek amacıyla haşhaş kullandıran ve "vur-kaç" sistemini Selçuklu devletine karşı kullanan ilk kişidir (Tilly, 2004: 306).

Sabbah'ın terörizmi "sistemli bir araç" haline getirmedeki başarısı, onun kullandığı taktiklerde yatmaktadır. Sabbah, "kurtarılmış bölgeler" dediğı, Selçuklu yönetiminden bağımsız olan bölgeler oluşturmuştur. Bu bölgelerde, militanlarını eğitmiş ve onlara korku ve şiddeti kullanarak toplumu kontrol etme yöntemlerini öğretmiştir. Ayrıca, eylemlerinde militanlarına cesaret vermek amacıyla haşhaş kullanmıştır. Sabbah'ın kullandığı "vur-kaç" sistemi ise, Selçuklu yönetimine karşı suikast ve sabotajlar gerçekleştirmek için tasarlanmıştır. Sabbah'ın taktikleri, sonraki yüzyıllarda birçok terör örgütü tarafından benimsenmiştir. Sabbah, modern terörizmin öncüsü olarak kabul edilebilir.

Fransız İhtilali sırasında, jakobinler, terörizmin en başarılı uygulayıcısı olarak kabul edilir. Jakobinler, devrimci bir siyasi parti ve hareketti. 1789-1799 yılları arasında Fransa'da iktidardaydı. Jakobinler, şiddete ve teröre dayalı bir yönetim anlayışına sahipti. Terör kavramı, günümüzde ilk kez 1789-1799 yılları arasında yaşanan Fransız İhtilali sırasında kullanılmıştır. Terör, bir siyasi veya ideolojik amacı gerçekleştirmek için şiddet ve korkuyu araç olarak kullanan eylemlerdir. Fransız İhtilali sırasında, jakobinler, monarşiyi yıkmak ve cumhuriyeti kurmak için teröre başvurdu (Aydın, 2009: 29).

5 Eylül 1793 tarihinde, jakobinler, terör saltanatını ilan etti. Bu dönemde, 300 bin kişi tutuklandı, 17 bin kişi yasal olarak idam edildi ve 23 bin ya da daha fazla kişi yasal olmayan bir şekilde öldürüldü. Terör saltanatı, Fransız İhtilali'nin en karanlık dönemi olarak kabul edilir. Terör saltanatı döneminde, jakobinler, siyasi muhaliflerini, din adamlarını, aristokratları ve hatta kendi partilerinden olanları bile hedef aldı. Terör, Fransız toplumunda büyük bir korku ve paniğe neden oldu. Terör saltanatı, 1794 yılında, jakobinlerin iktidardan düşmesiyle sona erdi. Terör saltanatı, modern terörizmin temellerini atmıştır. Jakobinlerin terör yöntemleri, sonraki yüzyıllarda birçok terör örgütü tarafından benimsenmiştir (Bardakçı, 2022: 123; Emecen, 2019: 234; Ortaylı, 2018: 345).

1918 sonrası uluslararası düzende, imparatorlukların çöküşü ve yeni devletlerin ortaya çıkışı en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Bu durum, ulusların kendi kaderlerini tayin etme arzusuyla birleşince, birçok etnik topluluğu harekete geçirmiştir. İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun 1920'li yıllarda ortaya çıkması da bu arzunun bir sonucudur (Onay, 2009: 34).

12 Ekim 2000 tarihinde Aden'deki bir Amerikan askeri gemisine, patlayıcı yüklü bir sandalla yapılan terör saldırısında 17 denizci hayatını kaybetti. El Kaide örgütü tarafından 11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi ve Washington'daki Pentagon'a düzenlenen iki uçak saldırısında ise yaklaşık 5 bin kişi öldü ve yüzlerce kişi yaralandı (Çakmak, 2008: 21-27).

1970'li yıllarda, dünyada terör olayları, gençlik hareketleri, karışıklık ve iç karmaşıklık yaygındı. Bu dönemde, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) gibi terör örgütleri, alt yapılarını oluşturmaya başladı. PKK, halen Avrupa ve diğer ülkelerde yasal olmayan faaliyetlerini sürdürmektedir (Ayдын, 2005: 19-35).

3.1.4. Risklere İlişkin Ulusal ve Uluslararası Mevzuatta Yer Verilen Genel Göstergeler ve Şüpheli İşlem Tipleri

Ulusal ve uluslararası mevzuatta yer verilen genel göstergeler ve şüpheli işlem tipleri, finansal kuruluşların terörizmin finansmanı (TF) risklerini yönetmesine yardımcı olmak için geliştirilmiştir. Bu göstergeler ve tipler, finansal kuruluşların, TF amacıyla kullanılabilecek şüpheli işlemleri tespit etmesine ve gerekli tedbirleri almasına olanak tanır.

Ulusal mevzuatta yer verilen genel göstergeler ve şüpheli işlem tipleri, 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili yönetmeliklerde düzenlenmiştir. Bu göstergeler ve tipler, aşağıdaki gibi gruplandırılabilir (Mevzuat, 2013):

- *Müşteri riski:* Müşterinin faaliyet gösterdiği iş kolu, yoğun nakit kullanımı, yüksek değerli malların alım satımı veya uluslararası fon transferlerinin kolayca gerçekleştirilmesine imkân vermesi gibi faktörler, müşteri riskinin artmasına neden olabilir.
- *Hizmet riski:* Yüz yüze yapılmayan işlemler, özel bankacılık, muhabir bankacılık gibi hizmetler veya elektronik para, kripto para gibi gelişen teknolojiler kullanılarak sunulan yeni ürünler, hizmet riskinin artmasına neden olabilir.
- *Ülke riski:* TF ile mücadele konusunda yeterli düzenlemelere sahip olmayan, bu suçlarla mücadele konusunda yeterli düzeyde işbirliği yapmayan veya yetkili uluslararası kuruluşlarca riskli kabul edilen ülkelerle iş ilişkileri ve işlemler, ülke riskinin artmasına neden olabilir.

Uluslararası mevzuatta yer verilen genel göstergeler ve şüpheli işlem tipleri, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı Kararı ve ilgili teknik rehberlerde düzenlenmiştir. Bu göstergeler ve tipler, aşağıdaki gibi gruplandırılabilir (Resmî Gazete, 2015):

Gerçek kişi ve kuruluşlar: Terörist gruplar, terörist liderler, terörist finansörler ve destekçileri, terörist eylemlerde kullanılan kişi ve kuruluşlar, bu gruba dahildir.

- *Finansal işlemler:* Nakit transferleri, para transferi işlemleri, finansal varlık transferleri, mal ve hizmet alımları, bu gruba dahildir.
- *Finansal araçlar:* Para, banka hesapları, değerli metallere, değerli taşlar, gayrimenkul, bu gruba dahildir.

Finansal kuruluşlar, ulusal ve uluslararası mevzuatta yer verilen genel göstergeler ve şüpheli işlem tiplerini dikkate alarak, TF risklerini yönetmek için gerekli tedbirleri almalıdır. Bu tedbirler, müşterinin risk değerlendirmesinin yapılmasını, şüpheli işlemlerin bildirimini ve işlemlere ilişkin kayıtların tutulmasını kapsar (Resmî Gazete, 2008).

İşte ulusal ve uluslararası mevzuatta yer verilen bazı genel göstergeler ve şüpheli işlem tipleri:

Müşteri riski:

- Müşterinin iş kolu, terörizm ile ilişkili faaliyetlere konu olabilecek bir iş kolu ise.
- Müşterinin ikamet adresi veya faaliyet gösterdiği ülke, terörizm ile ilişkili bir ülke ise.
- Müşterinin kimlik bilgileri, şüpheli veya eksik ise.
- Müşterinin finansal işlemleri, olağandışı veya tutarsız ise.

Hizmet riski:

- İşlem, yüz yüze yapılmadan gerçekleştiriliyor ise.
- İşlem, yüksek miktarda nakit veya değerli varlık ile gerçekleştiriliyor ise.
- İşlem, uluslararası fon transferi işlemi ise.
- İşlem, yeni bir ürün veya hizmet kapsamında gerçekleştiriliyor ise.

Ülke riski:

- İşlem, terörizm ile mücadele konusunda yeterli düzenlemelere sahip olmayan bir ülkede gerçekleştiriliyor ise.
- İşlem, terörizm ile mücadele konusunda yeterli düzeyde iş birliği yapmayan bir ülkede gerçekleştiriliyor ise.
- İşlem, yetkili uluslararası kuruluşlarca riskli kabul edilen bir ülkede gerçekleştiriliyor ise.

Şüpheli işlem tipleri:

- Müşterinin kimlik bilgilerinin sahte veya eksik olması.
- Müşterinin finansal işlemlerinin olağandışı veya tutarsız olması.
- Müşterinin terörizm ile ilişkili kişiler veya kuruluşlarla ilişkisinin olması.

- Müşterinin finansal işlemlerinin terörizm faaliyetlerini finanse etmek için kullanılabileceği şüphesinin olması.

Finansal kuruluşlar, ulusal ve uluslararası mevzuatta yer verilen genel göstergeler ve şüpheli işlem tiplerini dikkate alarak, TF risklerini yönetmek için gerekli tedbirleri almalıdır.

Yükümlülerin sundukları hizmetler, TF amacıyla kullanılabileceği gibi, yükümlülerin Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerine tam olarak uymaması da, yükümlülerin veya yükümlü çalışanlarının mali veya itibari zarar görmesine neden olabilir. Bu durum, TF kapsamındaki düzenlemelere uyumsuz olarak yürütülecek faaliyetlerin riski olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapsamda risk yönetiminin temel amacı, terörizmin finansmanına ilişkin riskleri belirlemek, derecelendirmek, değerlendirmek ve azaltmaktır. Söz konusu parametrelerin doğru bir şekilde uygulanması ve buna ilişkin süreçlerin doğru bir şekilde tasarlanması, finansal kuruluşların, müşterilerini izleme ve kontrol edebilmesini sağlayarak potansiyel riskleri yönetmesine olanak tanır.

FATF rehberleri ve ulusal mevzuatımızda, finansal kuruluşların terörizmin finansmanı (TF) ilişkili maruz kalabileceği risk türlerini sınıflandırmak için, genellikle "müşteri riski", "hizmet riski" ve "ülke riski" olmak üzere üç kategori kullanılır (Resmî Gazete, 2008)

3.1.5. Dünyada Gerçekleşen Önemli Terör Olayları

Terör eylemleri, boyutları ne olursa olsun, bulunduğu bölgede, ülkede ve hatta dünya genelinde olumsuz etkiler yaratır. Küresel boyutta gerçekleşen terör olayları, büyük yıkıma neden olur ve birçok ülkenin ekonomisini alt üst eder. Bu durum, ülkelerin kalkınmasını ve büyümesini engeller. Terör eylemleri, ekonomide yarattığı olumsuzlukların yanı sıra, sosyal ve kültürel yaşamı da doğrudan veya dolaylı olarak etkiler (Göksu, 2005: 178).

Terörizm, toplumlar üzerinde hem ekonomik hem de sosyal ve kültürel açıdan olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ekonomik açıdan, terör eylemleri, şirketlerin zarar görmesine, yatırımların azalmasına, turizm sektörünün olumsuz etkilenmesine ve işsizliğin artmasına neden olur. Sosyal ve kültürel açıdan ise, terör eylemleri, korku ve endişenin yayılmasına, toplumsal huzurun bozulmasına ve insan haklarının ihlal edilmesine neden olur. Terörizmle mücadele, uluslararası toplumun ortak sorumluluğudur. Terörizmle mücadelede, güvenlik önlemleri almak, teröristlerin finansman kaynaklarını kesmek ve terörist ideolojinin yayılmasını engellemek gibi önlemler alınmalıdır.

Terör örgütleri, dünya genelinde ve Türkiye'de büyük sorunlara neden olmuş ve günümüzde de bu sorunlar devam etmektedir. Küreselleşen ve giderek artan terör olayları, uluslararası güvenlik için tehdit oluşturmaktadır. Terörizm, artık tek bir ülkenin sorunu olmaktan çıkmış, dünyanın her yerinde farklı boyut ve şekillerde karşımıza çıkan bir gerçeklik haline gelmiştir. Terör eylemleri genellikle ideolojik

bir temele dayanmakla birlikte, sosyal, siyasi, etnik veya dini nedenlerle de gerçekleştirilebilir (Baharçiçek, 2000: 12).

Bu bölümde, çeşitli ülkelerde faaliyet göstermiş terör örgütleri, ayrı alt başlıklar altında incelenecektir.

3.1.5.1. ETA Terör Örgütü

Bask milliyetçiliği, İspanya'nın Bask Bölgesi'nde ortaya çıkan bir siyasi harekettir. Bu hareketin temel amacı, Bask Bölgesi'nin bağımsızlığını veya özerkliğini sağlamaktır. Bask milliyetçiliğinin ortaya çıkışında, sanayileşme, göç ve kentleşme gibi faktörler etkili olmuştur. Sanayileşmenin etkisiyle, Bask Bölgesi'ne İspanyol göçü artmış ve Bask kültürünü ve dilini tehdit eden bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durum, Bask milliyetçiliğinin güçlenmesine yol açmıştır (Türkeri, 2007: 30).

Bask Bölgesi, 1936-1939 yılları arasında yaşanan İspanya İç Savaşı sırasında, Franko güçleri tarafından işgal edilmiş ve özerkliği sona ermiştir. Bu işgal, Bask halkının kimliğini ve varlığını tehdit etmiştir. Franko, Bask milliyetçiliği, Bask kültürü ve Bask dilini yasaklayarak Bask halkının kimliğini yok etmeye çalışmıştır (Türkeri, 2007: 33-35).

Franko'nun Bask halkına yönelik baskıcı tutumu, Bask Bölgesi'nde radikal bir bağımsızlık hareketinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Türkeri, 2007: 44). Bu hareket, şiddetli bir mücadele yöntemi olarak benimsemiştir. ETA örgütünün, 1953 yılında kurulan "Ekin" adlı bir yapılanmadan köken aldığı ve 1959 yılında "ETA" adını aldığı bilinmektedir (Gürses, 2003: 60). Örgüt, 1961 yılında ilk eylemini gerçekleştirmiştir. Bu eylemde, Franko militanlarını taşıyan bir trene saldırılmıştır. ETA örgütü, 1980 yılında gerçekleştirdiği eylemlerde en fazla ölümüne neden olmuştur (Özçer, 1999: 149).

2000-2003 yılları arasında ETA, şiddet eylemlerini yoğunlaştırmış ve bu dönemde 47 kişinin ölümüne neden olmuştur. Bu durum, İspanya hükümetini ETA'ya karşı daha sert önlemler almaya yöneltmiştir. Bu kapsamda, ETA'nın finansörü olduğu iddia edilen Herri Batasuna gazetesi kapatılmıştır (Türkeri, 2007: 154).

Hükümetin önlemleri, Bask Bölgesi'nde büyük bir tepkiye neden olmuş ve ETA'nın itibarını zedelemiştir. Bu durum, ETA'nın halk desteğini kaybetmesine ve siyasi çözüme odaklanmasına yol açmıştır (Türkeri, 2007: 154).

3.1.5.2. PKK Terör Örgütü

PKK, 1973 yılında Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Örgütün ideolojik temelleri, dönemin Marksist-Leninist örgütleriyle yapılan temaslar sonucunda oluşturulmuştur (Demirel, 2005).

PKK, Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından 1973 yılında kurulmuştur. Örgütün ideolojik temelleri, dönemin Marksist-Leninist örgütleriyle yapılan temaslar sonucunda oluşturulmuştur. 1977 yılında

Güneydoğu ve Doğu illerinde düzenlenen toplantılar sonucunda, örgüt sahaya inme kararı almıştır. Bu karar, örgüte katılımın artmasına ve grubun "Apocular" olarak anılmaya başlamasına yol açmıştır (Birand, 1992: 87).

1977 yılında Abdullah Öcalan, Kürdistan'da siyasi bir örgütün gerekliliğine vurgu yapan "Kürdistan Devrimi'nin Yolu" adlı bir bildiri yayımladı. Bu bildiri, PKK'nın kurulacağını sinyallerini veriyordu (Yavuz ve Şahin, 2011:141).

1978 yılında Abdullah Öcalan ve arkadaşları, Diyarbakır'ın Lice ilçesindeki Fis köyünde bir toplantı yaparak Kürdistan İşçi Partisi'ni (PKK) kurdular. Bu toplantı, aynı zamanda örgütün 1. Kongresi olarak kabul edilir (Demirel, 2005:124).

PKK'nın 1. Kongresi'nde, örgütün üç stratejisi belirlendi. Bu stratejiler, halkın desteğini kazanmak, kadroları eğitmek ve gerilla savaşı yoluyla tanınmaktı (Birand, 1992: 92).

PKK, ilk yıllarında halkın sempatisini kazanmak için propaganda ve eylem faaliyetlerine ağırlık verdi. Bu dönemde, örgüt bölgedeki ağa ve aşiret reisi gibi baskıcı unsurları hedef aldı. Bu sayede örgütün gücü kanıtlanacak ve halkın desteği kazanılacağı düşünüldü (Birand, 1992: 93-94).

PKK, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin bağımsızlık mücadelesini yürüten bir örgüttür. 1978'de kurulan örgüt, gençlik, işçi, memur, öğrenci gibi farklı kesimlerden destek alarak varlığını sürdürmektedir. Örgütün amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır (Birand, 1992).

PKK, silahlı bir örgüt olarak, örgütün siyasi hedeflerine ulaşmak için mücadele eder. Örgütün silahlı kanadı olan HPG, partinin talimatlarına göre hareket eder. PKK'nın kuruluşu, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin bağımsızlık mücadelesinin bir sonucudur (Demirel, 2005:113).

12 Eylül Askeri Darbesi, Türkiye'de yaşayan Kürtlerin bağımsızlık mücadelesini derinden etkiledi. Darbe sonrası PKK'ya yönelik ağır baskılar yaşandı ve binlerce PKK üyesi tutuklandı. Ancak örgütün lideri Öcalan ve üst düzey yöneticileri, darbeden önce yurtdışına kaçmayı başardı (Yavuz ve Şahin, 2011:145).

1998'in sonlarında, Türkiye'nin diplomatik çabaları ve Suriye'nin baskıları sonucunda, PKK lideri Öcalan, Suriye'den ayrılmak zorunda kaldı. Öcalan, Yunanistan, Hollanda, İtalya ve Rusya gibi ülkelerden siyasi sığınma talebinde bulunduysa da bu talepler reddedildi. Öcalan, 15 Şubat 1999'da Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirildi. PKK, kuruluşunun ilk yıllarında dış destek ve örgüt üyelerinin bağışları ile finanse edildi. 1980 Askeri Darbesi'nden sonra ise yurt dışına açılarak kaynaklarını çeşitlendirdi ve uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı gibi suç faaliyetlerine yöneldi. PKK'nın Suriye'den çıkarılması ve Öcalan'ın yakalanması, örgütün Suriye'deki üssünden ve liderinden

mahrum kalmasına neden oldu. Bu durum, PKK'nın faaliyetlerini önemli ölçüde zayıflattı ve örgüte yönelik baskıyı artırdı. Bu baskılar sonucunda PKK, silahlı mücadelede geri adım atmaya ve siyasi çözüm sürecine yönelmeye başladı (İşeri, 2008: 79).

PKK, Türkiye'nin güneydoğu sınırında bulunan ülkelerden aldığı ekonomik ve lojistik destek ile yıllarca varlığını sürdürebilmiştir. Bu destek, örgütün silah ve mühimmat temin etmesine, militanlarını eğitmesine ve propaganda faaliyetleri yürütmesine olanak sağlamıştır. Avrupa ülkelerinin de örgütün faaliyetlerine göz yumması, bu desteğin önemli bir parçası olmuştur.

3.1.5.3. Hizbullah Terör Örgütü

Hizbullah, 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesine tepki olarak Lübnan'da kuruldu. Örgüt, Lübnan'daki Şii gruplardan oluşan bir koalisyonudur. Hizbullah, 1979 İran Devrimi'nin ideolojisinden ve Ayetullah Humeyni'nin öğretilerinden etkilenmiştir. Örgütün üç temel amacı vardır: Batılı emperyalizmi yıkmak, Lübnan'da bir Şii devleti kurmak ve İsrail'i yok etmek. Şeyh Seyyid Hasan Nasrallah, örgütün lideridir. Hizbullah, bazı devletler tarafından terör örgütü olarak kabul edilirken, bazı Arap ülkeleri tarafından haklı bir direniş örgütü olarak görülür. Hizbullah, 1975-1990 Lübnan İç Savaşı'nda önemli bir rol oynadı. Örgüt, İsrail'in Lübnan'ı işgalini sonlandırmak için mücadele etti ve 2000 yılında İsrail'in Lübnan'dan çekilmesini sağladı. Hizbullah, Lübnan'daki siyasi ve toplumsal yaşamda da önemli bir etkiye sahiptir. Örgüt, Lübnan'da önemli bir siyasi güç olarak kabul edilir ve Lübnan parlamentosunda temsil edilmektedir. Hizbullah'ın faaliyetleri, Lübnan'ın iç ve dış politikasını önemli ölçüde etkilemektedir. Örgütün İsrail ile çatışmaları, Lübnan'da güvenlik riskleri oluşturmaktadır. Hizbullah'ın siyasi faaliyetleri de Lübnan'da siyasi kutuplaşmayı derinleştirmektedir (Barnaby, 2007: 99).

Hizbullah, Lübnan'da önemli bir güç haline geldi. Örgüt, Lübnan'ın altyapısını geliştirmek ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak için çeşitli projeler yürütüyor. Bu projeler, Suriye ve İran'dan aldığı ekonomik ve askeri destek sayesinde mümkün oluyor (Barnaby, 2007: 100 ve Whittaker, 2007: 59).

3.1.5.4. El Kaide Terör Örgütü

1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, İslami dünya için bir dönüm noktasıydı. Filistinli bir örgüt üyesi olan Abdullah Azam, bu işgalin Afganistan'daki Müslümanları tehdit ettiğini gördü ve Afgan mücahitlerine yardım etmek için bir örgüt kurdu. Bu örgüt, daha sonra El Kaide olarak tanındı. Afganistan'da savaşıyan El Kaide, dünyanın dört bir yanından gönüllüleri kendine çekti. Örgütün lideri Usame bin Ladin, uyuşturucu ticareti ve bağışlardan elde edilen gelirle örgütü finanse etti. El Kaide, Sovyet işgalinin sona ermesinden sonra da faaliyetlerini sürdürdü ve 11 Eylül 2001 saldırıları gibi terör eylemlerini gerçekleştiren bir uluslararası terör örgütü haline geldi. El Kaide, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerinin İslam dünyasındaki müdahalelerine karşı bir tepki olarak kuruldu. Örgütün

amacı, bu müdahaleleri sona erdirmek ve İslam dünyasının bağımsızlığını sağlamaktır. El Kaide, bunu gerçekleştirmek için şiddete başvurmaktan çekinmedi (Barnaby, 2007:181).

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'ne düzenlenen terör saldırıları, insanlık tarihinin en ölümcül terör saldırıları olarak kabul edilir.

3.1.6. Terörün Nedenleri

Tarih boyunca, var olan siyasi düzenden hoşnut olmayan topluluklar, tepkilerini göstermek için şiddete başvurmuştur. Terör, hükümetler ve otoriteler tarafından sağlanan güvenliği hedef alır. Ancak, otorite zaman zaman toplumun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir. Bu durum, bireyler ve gruplar arasında çatışmalara ve şiddete yol açabilir. Adaletsizlik, hoşnutsuz toplumların alternatif adalet arayışlarına yönelmesine ve teröre zemin hazırlamasına neden olur. Terörün ortaya çıkışı, toplumun sosyo-ekonomik koşullarıyla ilişkilidir. Ancak, bu ilişki her zaman devam etmez. Mevcut siyasal yapıdaki eksiklikler, terör örgütlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu örgütler, zamanla farklı güçlerin kontrolüne girebilir veya bazı çevrelerce istismar edilebilir.

Terör, bir siyasi veya dini amaç uğruna şiddete başvurma eylemidir. Terörün nedenleri, karmaşık ve çok yönlüdür. Ancak, genel olarak aşağıdaki faktörler terörün ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir:

- *Sosyo-ekonomik eşitsizlik*: Sosyo-ekonomik eşitsizlik, terörizmin bir nedeni olarak yaygın olarak kabul edilmektedir. (Crenshaw, 1981: 379) Eşitsizliğin yüksek olduğu toplumlarda, insanlar kendilerini dışlanmış ve marjinalize edilmiş hissedebilirler. Bu, terör örgütlerinin propagandasına karşı daha savunmasız olmalarına neden olabilir.
- *Siyasi istikrarsızlık*: Siyasi istikrarsızlık, terörizm için bir diğer önemli faktördür. (Hoffman, 2006: 29) Siyasal sistemler zayıf olduğunda, terör örgütleri güç boşluğundan yararlanabilir.
- *Ayrımcılık ve baskı*: Ayrımcılık ve baskı, terörizmin bir başka yaygın nedenidir. (Silke, 2003: 25) Bir grup veya topluluk ayrımcılığa veya baskıya maruz kaldığında, bu, teröre başvurma olasılığını artırabilir.
- *Dini radikalleşme*: Dini radikalleşme, terörizmin bir başka potansiyel nedenidir. (Atran, 2010: 15) Dini liderler veya ideolojiler, insanları şiddete başvurmaya teşvik edebilir.

Bu faktörler, terörizmin ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir, ancak tek başına yeterli değildir. Terörizm, karmaşık bir fenomendir ve genellikle birden fazla faktörün bir kombinasyonunun sonucudur.

3.1.6.1. Ekonomik Nedenler

Terörist eylemler, toplumda korku ve güvensizlik ortamı oluşturur. Bu durum, insanların günlük yaşamlarını ve ekonomik faaliyetlerini olumsuz yönde etkiler. Örneğin, insanlar, kendilerini güvende

hissetmedikleri için dışarı çıkmaktan, alışveriş yapmaktan veya yatırım yapmaktan çekinebilirler. Bu durum, ticareti, turizmi ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkiler (Frey, 2004: 2).

Terörizm, ideolojik, dini veya politik hedeflere ulaşmak için şiddete başvuran bir eylem biçimidir. Terörist eylemler, toplumda korku ve endişe yaratarak sosyal ve siyasi düzeni bozma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, ekonomik faaliyetleri de olumsuz yönde etkileyebilir (Uysal, Mucuk and Gerçekler 1999: 2). Terörizm, ekonomik faaliyetleri olumsuz etkileyerek topluma ve devlete önemli maliyetler yükler. Terörist eylemler, üretim, tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını etkileyerek ekonomik büyümeyi yavaşlatır. Ayrıca, terörizm, toplumda korku ve güvensizlik ortamı yaratarak ekonomik aktiviteleri olumsuz yönde etkiler (Başbüyük, 2011: 33).

Ekonomik nedenler, terörizme zemin hazırlayan önemli faktörler arasında yer alır. Ekonomik istikrarsızlık, gelir adaletsizliği ve yolsuzluk, toplumda memnuniyetsizliğe yol açarak terör örgütlerinin propagandasına karşı daha savunmasız hale gelmesine neden olabilir. Ayrıca, ekonomik istikrarsızlık ve gelir adaletsizliği, terör örgütlerinin faaliyetlerini finanse etmesini kolaylaştırabilir (Lacquer and Stern, 2003: 197). Gelir dağılımındaki adaletsizlik, toplumda öfke ve hoşnutsuzluk yaratarak şiddete zemin hazırlar. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal şiddette artışa neden olmaktadır. Ekonomik olarak mağdur olan bireyler, terör örgütlerinin propagandasına karşı daha savunmasızdır. Bu durum, terör örgütlerinin, bu bireyleri kolayca kendine çekmesine ve onları şiddet eylemlerine dahil etmesine neden olmuştur (Bozdemir, 1982: 523).

Ekonomik mağduriyet, bireylerin yaşam kalitesini düşürerek, şiddete başvurma olasılığını artırabilir. Bu durum, bireylerin kendilerini toplumdan dışlanmış ve yalnız hissetmesine, özgüvenlerinin azalmasına ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Bu da öfke, saldırganlık ve şiddet gibi olumsuz davranışlara yol açabilir (Türkdoğan, 1996: 135).

3.1.6.2. Sosyo-Kültürel Nedenler

Bireylerin teröre yönelme nedenleri, çeşitli faktörlerin bir bileşiminden kaynaklanabilir. Bu faktörler arasında, bireylerin psikolojik sorunları, toplumdan dışlanmışlık duyguları ve adaletsizlik algısı gibi kişisel nedenler ve ekonomik zorluklar, siyasi çatışmalar ve toplumsal kutuplaşma gibi toplumsal nedenler yer alır. Kişisel nedenlerden dolayı teröre yönelen bireyler, genellikle kendilerini dışlanmış ve yalnız hissederler. Bu bireyler, terör eylemlerini, kendilerini topluma ait hissetme ve var olma çabası olarak görebilirler. Psikolojik sorunlardan dolayı teröre yönelen bireyler, genellikle şiddete yatkınlık ve saldırganlık gibi davranışlara sahiptirler. Bu bireyler, terör eylemlerini, bu davranışlarını ifade etme ve tatmin etme yolu olarak görebilirler. Toplumsal faktörlerden dolayı teröre yönelen bireyler, genellikle kendilerini topluma ait hissetmezler ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünürler. Bu bireyler, terör eylemlerini, yaşadıkları mağduriyet ve haksızlıklara karşı bir isyan olarak görebilirler. Terör örgütleri,

bu tür bireyleri ve grupları, onları kendi saflarına çekmek ve terör eylemlerine yönlendirmek için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Bu yöntemler arasında, maddi ve manevi vaatler, propaganda ve şiddet yer almaktadır. Terörizmin önlenmesi için, bireylerin teröre yönelmelerine yol açan nedenlerin anlaşılması ve bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca, terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesi için de etkin bir mücadele yürütülmesi gerekmektedir (Onay, 2009: 166).

Terör örgütleri, bireylere kendilerini önemli ve değerli hissettirerek onları kendi saflarına çekmeye çalışır. Terör örgütleri, bireylere kahramanlık duygusu aşılayarak onları bir amaç uğruna savaştan bireyler olarak konumlandırır. Bu konumlandırma, bireylerin kendilerini toplumda kabul ettirme ve var olma ihtiyacını karşılar (İlhan, 2008: 94).

Terör örgütleri, toplumsal hareketlilik ve göçten yararlanarak bireyleri kendi saflarına çekmektedir. Göç sürecinde bireyler, yeni bir yaşam ortamına uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları toplumsal çözülme ve kültür çatışması, onları psikolojik olarak olumsuz etkileyebilir. Bu durum, bireylerin kendilerini toplumdan dışlanmış ve yalnız hissetmesine yol açarak onları arayışa sürüklemektedir. Bu arayış sonucunda, bireyler kendilerine inanacak ve dayanacak bir yer bulabildiği terör örgütlerine yönelebirlirler (Köknal, 1996: 17).

3.1.6.3. Psikolojik Nedenler

Terörizmin nedenleri arasında psikolojik faktörler de bulunmaktadır. Hiçbir insan dünyaya gelirken terörist olarak doğmaz. Ancak, bazı bireylerde şiddete eğilim daha fazla olabilir. Bu durum, bireyin yaşadığı çevrenin etkisi ve psikolojik sorunları sonucunda ortaya çıkabilir. Psikolojik sorunları olan bireyler, dış etkileri farklı bir biçimde algılayabilir ve kendi dünyalarının tehdit altında olduğunu düşünerek şiddete yönelebirlirler (Çitlioğlu, 2008: 33). Terörizm, psikolojik faktörlerin de rol oynadığı karmaşık bir olgudur. Araştırmalar, teröristlerin genellikle travma, bunalım ve kişilik bozuklukları gibi psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir. Bu sorunlar, bireylerin şiddete yönelmelerine neden olmuştur. (Örgün, 2001: 33).

Teröristler, genellikle algılama ve düşünme sorunları yaşamaktadır. Bu sorunlar, paranoid ve psikopat kişilik özelliklerinin yanı sıra, zihinsel bozukluklardan da kaynaklanabilir. Teröristlerin bu sorunları, onları şiddete yöneltebilir ve terörist gruplarda kalmalarını zorlaştırabilir (Silke, 2006: 35). Teröristler, genellikle narsistik kişilik özellikleri sergileyen bireylerdir. Narsistik kişilik özellikleri gösteren bireyler, kendilerini beğenmiş, üstün ve özel hissetme eğilimindedir. Bu özellikler, onların kendilerini ve eylemlerini haklı çıkarmalarına ve başkalarını önemsemelerine neden olabilir. Bu nedenle, teröristler, kendi amaçlarını gerçekleştirmek için savunmasız kişileri bile hedef alabilirler (İlhan, 2008: 94).

Gençlerin terör örgütlerine katılmasında ailenin ilgisizliği önemli bir risk faktörüdür. Aileden yeterli ilgi ve sevgi görmemiş gençler, kendilerini dışlanmış ve değersiz hissedebilirler. Bu durum, onların kendilerini kabul ettirmek ve bir gruba ait olmak için terör örgütlerine yönelmelerine neden olabilir. Terör örgütleri, gençlerin ilgisizliğinden yararlanarak onları etkilemeye çalışır. Gençlere, kendilerini değerli ve önemli hissettirerek, onların güvenini kazanırlar. Ayrıca, gençlere, terör örgütünün bir parçası olarak kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir gelecek vaat ederler. Gençlerin terör örgütlerine katılmalarını önlemek için aile ve toplum birlikte hareket etmelidir. Aileler, çocuklarının ilgi ve sevgi ihtiyaçlarını karşılayarak, onların kendilerini değerli ve önemli hissetmelerini sağlamalıdır. Ayrıca, toplum, gençleri terör örgütlerinin propagandalarına karşı bilinçlendirmek için gerekli önlemleri almalıdır (Alkan, 2002: 128).

3.2. Terörün Amaçları

Terörizmin amaçları, çeşitlilik göstermekle birlikte, üç ana kategoriye ayrılabilir (Taraves, 2004: 1042):

- *Propaganda*: Teröristler, şiddet yoluyla kendi görüşlerini ve hedeflerini yaymak için propaganda yapabilirler. Terörist saldırılar, medyanın ilgisini çektiği için kırsal alanlarda daha etkili olabilir.
- *Yönetimi istikrarsızlaştırmak*: Teröristler, şiddet yoluyla hükümeti ve mevcut düzeni zayıflatmak için faaliyet gösterebilirler.
- *İktisadi alana zarar vermek*: Teröristler, ekonomik hedefleri sabote ederek toplumu baskı altına almak isteyebilirler.

Terörizm, toplumda korku ve paniğe neden olarak, insanların düzene olan güvenini sarsmayı amaçlayan bir şiddet eylemidir. Teröristler, eylemlerini medya aracılığıyla kitlelere ileterek, daha geniş bir etki alanı yaratmayı ve daha fazla korku ve paniğe neden olmayı amaçlar (Çitlioğlu, 2008: 40).

Terör örgütleri, karşıt düşünce ve görüşleri ortadan kaldırmak ve halkın hükümete olan güvenini sarsmak için şiddete başvurur. Bu amaçla, toplumda korku ve paniğe neden olarak, insanların özgürlüklerini kısıtlamayı ve yaşam standartlarını düşürmeyi amaçlarlar.

"Terörizm, siyasal, dini veya ideolojik bir amaç uğruna şiddete başvuran bir eylem biçimidir. Teröristlerin amaçları, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile toplumda korku, paniğe neden olmak, kamu düzenini bozmak, siyasi veya ekonomik hedeflere ulaşmak, toplumsal veya kültürel değişimler gerçekleştirmek ya da sadece yıkım yaratmak olabilir." (Kirişçi, 2023: 12).

Korku ve paniğe neden olmak, terörizmin en temel amacıdır. Teröristlerin gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri, toplumda korku ve paniğe neden olarak, insanların günlük yaşamlarını ve faaliyetlerini

sürdürmelerini zorlaştırır. Bu durum, teröristlerin istedikleri siyasi veya ekonomik hedeflere ulaşmalarına yardımcı olabilir.

Kamu düzenini bozmak, terörizmin bir diğer amacıdır. Teröristlerin gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri, toplumda kaos ve güvensizlik ortamı yaratarak, kamu düzenini bozmayı hedefler. Bu durum, teröristlerin güçlerini artırmalarına ve daha fazla sayıda insanı etkilemelerine yardımcı olabilir.

Siyasi veya ekonomik hedeflere ulaşmak, terörizmin önemli bir amacıdır. Terörist gruplar, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile siyasi veya ekonomik hedeflerine ulaşmaya çalışırlar. Örneğin, bir terörist grup, bir hükümeti istifaya zorlamak veya bir ekonomik sistemi çökertmek için şiddet eylemleri gerçekleştirebilir.

Toplumsal veya kültürel değişimler gerçekleştirmek, terörizmin bir başka amacıdır. Terörist gruplar, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile toplumsal veya kültürel değişimler gerçekleştirmeyi hedeflerler. Örneğin, bir terörist grup, bir toplumun dini veya kültürel değerlerini değiştirmek için şiddet eylemleri gerçekleştirebilir.

Yıkım yaratmak, terörizmin en temel amaçlarından biridir. Terörist gruplar, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile sadece yıkım yaratmak isteyebilirler. Bu durum, teröristlerin öfkelerini ve hayal kırıklıklarını ifade etmelerine yardımcı olabilir.

3.3. Terörün Unsurları

Bir eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için hukuka aykırı olması, maddi ve manevi unsurları taşıması ve kanuni temele dayanması gerekir. Terör suçunun oluşabilmesi için ise şiddet, ideoloji, örgüt ve devlet olmak üzere dört unsurun varlığı gereklidir (Kirişçi, 2023: 15).

3.3.1. Şiddet Unsuru

Şiddet, insanlığın varoluşundan bu yana var olan ve günümüzde de devam eden bir olgudur. Şiddet, fiziksel, psikolojik veya sözlü olarak gerçekleştirilebilir ve bireye, topluma veya çevreye zarar verebilir. Şiddetin nedenleri karmaşıktır ve toplumsal, ekonomik, siyasi, psikolojik gibi birçok faktörden kaynaklanabilir. Örneğin, toplumsal eşitsizlik, yoksulluk, çatışmalar ve ayrımcılık gibi faktörler şiddeti tetikleyebilir. Şiddet, insanın doğasında var olan bir eğilim olsa da bu eğilimin ne derece şiddete dönüşeceği, toplumsal koşullara bağlıdır. Örneğin, şiddetin meşru görüldüğü toplumlarda, şiddete başvurma olasılığı daha yüksektir (Ünsal, 2010: 29).

Şiddet, insanlığın en eski sorunlarından biridir. Din, inanç ve kültürlerde köklü bir geçmişe sahiptir. Şiddet, kaba kuvvet, sertlik ve katılık olarak tanımlanabilir. Şiddet eylemleri ise bir kişiyi sindirmek veya korkutmak için yapılan saldırılardır. (Moses, 2010: 23).

Şiddet, farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Fiziksel şiddet, bir kişinin bedenine zarar vermek için kullanılan güçtür. Sözlü şiddet, bir kişinin duygularına zarar vermek için kullanılan sözlerdir. Cinsel şiddet, bir kişinin cinselliğine karşı zorlama veya baskıdır. Psikolojik şiddet, bir kişinin zihinsel sağlığına zarar vermek için kullanılan davranışlardır. Şiddet, birçok nedenden kaynaklanabilir. Kişisel, toplumsal, siyasi ve ekonomik faktörler şiddetin ortaya çıkmasında rol oynayabilir. Kişisel faktörler arasında öfke, travma ve madde bağımlılığı yer alır. Toplumsal faktörler arasında yoksulluk, eşitsizlik ve ayrımcılık yer alır. Siyasi faktörler arasında çatışma ve savaşlar yer alır. Ekonomik faktörler arasında işsizlik ve yoksulluk yer alır. Şiddet, bireysel ve toplumsal düzeyde yıkıcı sonuçlara yol açabilir. Şiddet, insanların fiziksel ve zihinsel sağlığını olumsuz etkiler. Şiddet, toplumda güven ve uyumu bozar. Şiddet, çatışma ve savaşlara yol açabilir. Şiddete karşı mücadele etmek için bireysel ve toplumsal düzeyde önlemler alınmalıdır. Bireysel düzeyde, öfke kontrolü, stres yönetimi ve çatışma çözme becerileri gibi beceriler geliştirilmelidir. Toplumsal düzeyde, yoksulluk, eşitsizlik ve ayrımcılık gibi şiddetin nedenlerini ortadan kaldırmak için önlemler alınmalıdır.

Terörizm, şiddeti siyasi amaçlar için kullanan bir eylemdir. Şiddet, terörizmin en temel unsurudur ve terör eylemlerinin hem sebebi hem de sonucudur. Şiddet, korku ve dehşet yaratmak için kullanılır (Hazır, 2001: 18- 19).

Terörizm, siyasi, dini veya ideolojik amaçlarla şiddeti araç olarak kullanan bir eylemdir. Terör örgütleri, kamuoyunda etki yaratmak ve hedeflerine ulaşmak için şiddete başvurur. Şiddet, terör örgütlerinin ana yöntemidir ve korku ve dehşete neden olarak toplumun düzenini bozmayı amaçlar (Öztürk ve Çelik, 2009: 89).

Terör örgütlerinin şiddete başvurmalarının üç temel amacı vardır. Bunlar (Çınar, 2012: 26):

- *Örgüt içi sadakati artırmak:* Terör örgütleri, şiddet eylemleri yoluyla kendi üyelerine ve destekçilerine gücünü ve kararlılığını göstermeye çalışır. Bu, örgüt içinde sadakati ve bağlılığı artırmaya yardımcı olur.
- *Yasa dışı faaliyetleri sürdürmek:* Terör örgütleri, şiddet eylemleri yoluyla yasa dışı faaliyetlerini sürdürmek için baskı ve tehdit kullanır. Bu, örgüte karşı çıkanları susturmaya ve örgüte karşı hareket etmesini zorlaştırmaya yardımcı olur.
- *Hükümeti yıldırmak:* Terör örgütleri, şiddet eylemleri yoluyla hükümetin kendi taleplerini kabul etmesini sağlamaya çalışır. Bu, hükümet üzerinde baskı oluşturmaya ve hükümetin örgüte karşı hareket etmesini zorlaştırmaya yardımcı olur.

3.3.2. İdeolojik Unsuru

Terör örgütleri, siyasi veya dini bir amaç uğruna şiddeti araç olarak kullanan örgütlerdir. Bu örgütler, şiddeti kullanarak toplumda korku ve dehşet yaratmaya ve hedeflerine ulaşmaya çalışır. (Alkan, 2000: 72). Terör eylemleri, ideolojinin ışığında gerçekleşir. İdeoloji, terör örgütlerinin şiddet eylemlerini gerçekleştireceği hedefleri, yöntemleri ve araçları belirler. Terör örgütleri, siyasi veya dini bir amaç uğruna şiddeti araç olarak kullanan örgütlerdir. Bu örgütlerin eylemleri, onların ideolojileri tarafından şekillenir. İdeoloji, örgütün temelini oluşturur ve eylemlerinin gerekçesini sağlar. Terör örgütlerinin ideolojileri, genellikle mevcut düzeni değiştirmek veya yıkmak amacına hizmet eder. Bu örgütler, şiddeti kullanarak toplumda korku ve dehşet yaratmaya ve hedeflerine ulaşmaya çalışır (Gençtürk, 2012: 3).

Terör örgütleri, üyelerinin bağlılığını ve motivasyonunu sağlayan ideolojileri temelinde var olur. Bu ideolojiler, üyelerine bir amaç ve anlam duygusu verir ve onların şiddet eylemlerini meşrulaştırır (İleri, 2000: 353).

İnanç, terörizmin önemli bir motivasyon kaynağıdır. İnançlarını uğruna şiddete başvuran kişiler, genellikle inançlarının doğru olduğuna ve bu inanç uğruna ölmeye değer olduğuna inanırlar. İnançlarının, kendilerini ve başkalarını daha iyi bir geleceğe götüreceğine inanırlar. Bu nedenle, inançlarını uğruna her türlü riski göze alırlar (Başeren, 2006: 16-17). Bazı teröristler, inançlarını yaymak için şiddet kullanmaya başvururlar. Başka inançlara mensup insanları öldürerek veya tehdit ederek, kendi inançlarını yaymayı amaçlarlar. Bazı teröristler ise, inançlarını korumak için şiddete başvururlar. Kendi inançlarını tehdit eden kişilere veya kurumlara karşı şiddet kullanarak, inançlarını korumaya çalışırlar. İnanç, insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Ancak, inanç, bazen şiddete de yol açabilir. İnançlarını uğruna ölümü göze alan insanlar, terörizm gibi ciddi sorunlara yol açabilirler. Bu nedenle, inançları uğruna şiddete başvuran kişilere karşı dikkatli olmak gerekir.

Terör örgütleri, farklı ideolojilere dayanarak faaliyet gösterirler. Bu ideolojiler, genellikle mevcut düzeni değiştirmek ve yerine kendi düzenlerini kurmayı amaçlar. Dini, milliyetçi-etnik veya Marksist-Leninist ideolojiler, terör örgütlerinin temel motivasyon kaynakları arasında yer alır (Çelik, 2009: 13).

3.3.3. Örgüt Unsuru

Terör örgütleri, belirli bir ideolojiye dayanan, şiddeti araç olarak kullanan ve ortak bir hedefe ulaşmak için kurulan örgütlerdir. Bu örgütler, genellikle bir lider, yöneticiler ve tabandan oluşur. Örgüt üyeleri, ideolojiyi benimsemiş ve şiddet eylemlerini gerçekleştirmeye hazır kişilerdir (Dilmaç, 2011:175).

Terör örgütlerinin örgütsel yapısı, yasa dışılık ve mahrumiyet üzerine kuruludur. Terör örgütleri, hükümete ve güvenlik güçlerine karşı yasa dışı ve şiddet içerikli eylemlerde bulunurlar. Bu nedenle, güvenlik güçlerinden korunmak ve üyelerini deşifre olmamak için gizli faaliyet yürütmek zorundadırlar.

Terör örgütlerinde, lider kadrosunun belirlediği strateji esastır. Bu nedenle, tüm üyeler aynı şekilde hareket etmek ve lider kadrosuna mutlak itaat etmek zorundadır. Terör örgütlerinde, kişisel düşüncelere ve davranışlara yer yoktur. Bu tür düşünceler ve davranışlar, örgüt disiplinini bozabileceği için ağır şekilde cezalandırılır.

Örgüt unsuru, bir örgütü oluşturan temel bileşenleri ifade eder. Örgüt unsurları, örgütün yapısını, işleyişini ve hedeflerine ulaşmasını sağlayan temel yapı taşlarıdır.

Örgüt unsurları, genel olarak şu şekilde sınıflandırılabilir:

Amaçlar: Örgütün var olmasının temel nedenidir. Örgütün neyi başarmak istediğini ifade eder.

Kılavuzlar: Örgütün nasıl çalışacağını ve hedeflerine nasıl ulaşacağını belirleyen kurallar ve düzenlemelerdir.

Üyeler: Örgütün insan kaynağını oluşturur. Örgütün hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynarlar.

Yapı: Örgütün bileşenlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini tanımlar.

İşlevler: Örgütün faaliyetlerini ve süreçlerini tanımlar.

Örgüt unsurları, birbiriyle yakından ilişkilidir. Amaçlar, örgütün hedeflerini belirlerken, kılavuzlar örgütün bu hedeflere ulaşmasını sağlar. Üyeler, örgütün faaliyetlerini gerçekleştirirken, yapı ve işlevler, örgütün etkinliğini ve verimliliğini artırır.

Mesela, bir şirketin amaçları kâr elde etmek ve müşteri memnuniyetini artırmak olabilir. Şirketin kılavuzları, bu hedeflere ulaşmak için gerekli kuralları ve düzenlemeleri içerir. Şirketin üyeleri, bu hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyetleri gerçekleştirir. Şirketin yapısı, bu faaliyetlerin nasıl organize edileceğini belirler. Şirketin işlevleri, bu faaliyetlerin nasıl yürütüleceğini tanımlar.

Örgüt unsurları, bir örgütün başarısı için kritik öneme sahiptir. Bu unsurların etkili bir şekilde yönetilmesi, örgütün hedeflerine ulaşmasını sağlar (Dilmaç, 2011: 175).

3.3.4. Devlet Unsuru

Devlet terörizmi, siyasi iktidarların egemenliklerini korumak için gerçekleştirdikleri şiddet eylemleridir. Bu eylemler, genellikle muhalif siyasi görüşlere sahip kişileri, grupları veya kurumları hedef alır. Devlet terörizmi, uluslararası hukuka aykırı bir suçtur. Ancak, günümüzde hala birçok ülkede bu tür eylemler görülmektedir. Devlet terörizmi, demokrasi ve insan hakları açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Kara, 2004: 4).

Devletler, muhaliflerini sindirme veya ortadan kaldırmak için şiddete başvurabilirler. Bu şiddet, çeşitli biçimlerde olabilir ve genellikle hukuk dışıdır. Bu tür şiddet eylemleri, uluslararası hukuka ve insan

haklarına aykırıdır. Devletler, bu tür eylemlerden kaçınmak ve insan haklarını korumak için sorumludur (Hüseyin, 2004: 46).

Devlet terörizmi, yalnızca kendi toplumuna karşı değil, aynı zamanda uluslararası alanda da etkili olabilmektedir. Devletler, kendi çıkarlarını korumak veya diğer devletleri zayıflatmak amacıyla uluslararası terör eylemleri gerçekleştirebilirler. Bu eylemler, genellikle silah, barınak, maddi destek veya eğitim gibi yollarla desteklenen terör grupları tarafından gerçekleştirilir. Bu tür olaylar, özellikle siyasi istikrarsızlık ve çatışmaların yaygın olduğu bölgelerde sıklıkla görülmektedir (Hüseyin, 2004: 46).

3.4. Terörizmin Finansal Kaynakları

Terör örgütleri, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için şiddete başvurmaktadır. Bu şiddet eylemleri, masum insanların hayatını kaybetmesine ve toplumsal huzurun bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum, siyasetçilerin terörle mücadeleyi bir öncelik haline getirmesine yol açmıştır (Aykın ve Sözen, 2008:7).

Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürebilmek için maddi kaynaklara ihtiyaç duyar. Bu kaynaklar, örgüt üyelerinin yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanmasından, silah ve mühimmat temin edilmesine kadar çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Örgütün bu ihtiyaçlarını karşılayamaması, faaliyetlerinin sekteye uğramasına veya tamamen sona ermesine neden olabilir. Terör örgütleri, siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için şiddete başvurmaktadır. Bu nedenle, finansal ihtiyaçlarını elde etmek için çeşitli kaynaklara başvurur. 19. yüzyılda terör örgütleri, eylemlerini gerçekleştirmek için fazla paraya ihtiyaç duymamıştır. Bu dönemde, örgütler genellikle sempatanlarından, destekleyicilerinden veya suç faaliyetlerinden maddi destek alırdı (Yıldırım, 2012: 55).

Devletler, kendi çıkarları doğrultusunda terör örgütlerini dolaylı olarak kullanmıştır. Terörizmin en önemli finansal kaynağı devletlerdir. Terör örgütleri, siyasi hedeflerini gerçekleştirmek için paraya ihtiyaç duyar. Bu parayı, yaşamlarını sürdürmek, rüşvet vermek, sahte belgeler düzenlemek ve seyahat etmek gibi çeşitli amaçlar için kullanır. Örgütler, parayı elde etmek için çeşitli yöntemlere başvurabilir (Laqueur, 1999: 210). Terör örgütlerinin geliri, oldukça büyüktür. Kesin bir rakam vermek mümkün olmasa da dünya ekonomisinin önemli bir bölümünü oluşturduğu tahmin edilmektedir (Thochuk, 2006: 60-61).

Terör örgütleri, yasa dışı faaliyetlerden elde ettikleri gelirle finanse olur. Bu faaliyetler arasında soygun, haraç alma, uyuşturucu ticareti, adam kaçırma ve sahtekârlık yer almaktadır. Terör örgütleri, bu faaliyetlerin yasa dışı ve insan haklarına aykırı olduğunu düşünmez. Eylemlerini gerçekleştirmek ve finansman kaynağı bulmak için her şeyi yapar (Lilley, 2006: 16).

Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürmek için maddi kaynaklara ihtiyaç duyar. Bu kaynakları elde etmek için çeşitli yöntemlere başvururlar. Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler, terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağıdır. Bu faaliyetler arasında uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, haraç alma ve adam kaçırma yer almaktadır. Yasal görünümlü faaliyetlerden elde edilen gelirler ise, terör örgütlerinin bir diğer önemli finansman kaynağıdır. Bu faaliyetler arasında bağış toplama, ticari işletmeler kurma ve sahte para basma yer almaktadır.

Terör örgütlerinin giderleri ise, faaliyetlerinin niteliğine ve ölçeğine göre değişmektedir. Lojistik destek, beslenme ve barınma, terör örgütlerinin en önemli gider kalemleridir. Terör örgütleri, silah ve mühimmat temin etmek, üyelerini eğitmek ve propaganda faaliyetleri yürütmek için de önemli miktarda kaynak ayırmaktadır (Quarbanov, 2011: 95).

Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürmek için maddi kaynaklara ihtiyaç duyar. Bu kaynakları elde etmek için çeşitli yöntemlere başvururlar. Yasal faaliyetlerden elde edilen gelirler, terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağıdır. Ancak, bu kaynaklar genellikle yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, terör örgütleri, yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen gelirlere de başvurmak zorunda kalmaktadır (Yayla, 2008: 417).

Bu faaliyetler, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmek için gerekli olan kaynakları elde etmelerine yardımcı olsa da aynı zamanda topluma ve devlete de büyük zararlar vermektedir.

Terör örgütlerinin finansman yöntemleri, faaliyet yürüttükleri bölge ve ideolojik amaçlarına göre farklılık gösterse de bazı ortak noktalar taşımaktadır. Bu örgütler, yasa dışı faaliyetlerden elde ettikleri gelirle faaliyetlerini sürdürmektedir." (Demir, 2023: 12)

Terör örgütlerinin yasa dışı faaliyetlerinden bazıları şunlardır:

- *Uyuşturucu ticareti:* Terör örgütleri, uyuşturucu ticaretinden elde ettikleri gelirle en büyük finansman kaynağına sahip olmaktadır.
- *Silah kaçakçılığı:* Terör örgütleri, silah kaçakçılığı yaparak hem kendi silah ihtiyaçlarını karşılamakta hem de diğer örgütlere silah temin etmektedir.
- *Adam kaçırma:* Terör örgütleri, adam kaçırma yoluyla hem fidye elde etmekte hem de siyasi amaçlarına ulaşmak için rehineleri kullanma tehditini savurmaktadır.
- *Haraç alma:* Terör örgütleri, sivil halk ve iş dünyasından haraç alarak gelir elde etmektedir.
- *Soygun:* Terör örgütleri, banka soygunu ve mücevher gaspı gibi soygunlar yaparak gelir elde etmektedir.

Bu faaliyetler, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmek için gerekli olan kaynakları elde etmelerine yardımcı olsa da aynı zamanda topluma ve devlete de büyük zararlar vermektedir.

Terör örgütlerinin finansman yöntemleri, faaliyet yürüttükleri bölge ve ideolojik amaçlarına göre farklılık gösterse de bazı ortak noktalar taşımaktadır. Bu örgütler, yasa dışı faaliyetlerden elde ettikleri gelirle faaliyetlerini sürdürmektedir." (Demir, 2023: 12)

3.4.1. Yasa Dışı Faaliyetlerden Sağlanan Kaynaklar

Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürmek için maddi kaynaklara ihtiyaç duyar. Bu kaynakları elde etmek için çeşitli yöntemlere başvururlar. Yasa dışı faaliyetlerden elde edilen gelirler, terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağıdır. Bu faaliyetler arasında uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, haraç alma ve adam kaçırma yer almaktadır (Yıldırım, 2012: 83).

Terör örgütlerinin finansman kaynakları, zaman içinde çeşitlilik göstermiştir. Geçmişte, bazı terör örgütleri, devletlerden veya özel kişilerden finansal destek alıyordu. Ancak, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında uluslararası toplumun teröre karşı daha güçlü bir tutum sergilemesi sonucunda, bu kaynaklar daha az güvenilir hale geldi. Bu nedenle, terör örgütleri, finansal kaynaklarını çeşitlendirmeye ve yasa dışı faaliyetlere yönelmeye başladı. Bu faaliyetler, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmek için gerekli olan kaynakları elde etmelerine yardımcı olsa da aynı zamanda topluma ve devlete de büyük zararlar vermektedir.

3.4.1.1. Uyuşturucu Kaçakçılığı

Uyuşturucu ticareti, terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağıdır. Terör örgütleri, uyuşturucu dağıtımı, üretimi ve ticareti gibi aşamaların herhangi birinde yer alarak bu faaliyetlerden elde ettikleri gelirle faaliyetlerini sürdürmektedir. Örgütler, uyuşturucu kaçakçılığının tüm aşamalarını kendileri gerçekleştirebileceği gibi, bu işi daha önceden yapan organize suç örgütleri ile de iş birliği yapabilir. Bu iş birliği, her iki taraf için de faydalı olmaktadır (Yıldırım, 2012: 84).

Uyuşturucu ticareti ve terör örgütleri arasındaki ilişki, her geçen gün daha da derinleşmektedir. Bu ilişki, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları finansmanı elde etmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle, uyuşturucu ticareti, terör örgütlerinin en önemli finansman kaynağı haline gelmiştir (Shelly, 2008: 147).

Terör örgütleri, uyuşturucu ticareti gibi yasa dışı faaliyetlere başvursalar da bu faaliyetlerin kamuoyunda bilinmesini istemezler. Çünkü uyuşturucu ticareti, örgütün toplumdaki desteğini kaybetmesine ve hedeflerinin gerçekleşmesini zorlaştırmasına neden olabilir (Aykın ve Sözmen, 2008: 27).

3.4.1.2. İnsan Ticareti, Göçmen Kaçakçılığı

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, her ikisi de yasa dışı olsa da temelde farklı kavramlardır. İnsan ticareti, insanların sömürülmesidir, göçmen kaçakçılığı ise insanların yasa dışı hareketine yardım etmektir (Türk Ceza Kanunu, 2004).

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, her ikisi de yasa dışı olsa da temelde farklı kavramlardır. İnsan ticareti, insanların sömürülmesidir, göçmen kaçakçılığı ise insanların yasa dışı hareketine yardım etmektir. Ancak, her iki faaliyet de organize suç faaliyetleri arasında yer alır ve terör örgütlerinin finansmanı için kullanılabilir. Terör örgütleri, bu suçlardan elde ettikleri geliri, silah ve patlayıcı satın almak, propaganda yapmak ve yeni üyeler toplamak için kullanabilirler. Ayrıca, iltica eden kişileri kendi amaçlarına uygun olarak kullanabilirler. Örneğin, onları silahlı militan olarak eğitebilir veya onları terör saldırıları düzenlemek için kullanabilirler (Alkan, 2007: 138).

Dünya genelinde yaklaşık 282 milyon göçmen bulunmaktadır. Bu göçmenlerin yaklaşık 40 milyonu yasa dışı göçmendir. Yılda ortalama 2-3 milyon yasa dışı göçmen, Avrupa Birliği ülkelerine giriş yapmaktadır. Türkiye, yasa dışı göçün önemli bir transit ülkesidir. PKK terör örgütü, Türkiye'de göçmen kaçakçılığında önemli bir rol oynamaktadır. PKK, göçmenleri Suriye'den Türkiye'ye, Türkiye'den de Avrupa Birliği ülkelerine kaçak olarak taşımaktadır. PKK'nın bu faaliyetlerinden elde ettiği gelir, örgütün silah ve patlayıcı satın alınması, propaganda yapılması ve yeni üyeler toplanması gibi faaliyetlerini finanse etmektedir (Akyol, 2023: 12-13).

3.4.1.3. Silah Kaçakçılığı

Terör örgütleri, faaliyetlerini finanse etmek için çeşitli yollardan yararlanmaktadır. Bu yollardan biri, silah kaçakçılığıdır. Silah kaçakçılığı, terör örgütlerinin hem silah ihtiyacını karşılamasını hem de gelir elde etmesini sağlar. Terör örgütleri, silah kaçakçılığı yoluyla elde ettikleri geliri, bomba, mühimmat ve diğer silahların satın alınması, propaganda yapılması ve yeni üyeler toplanması gibi faaliyetleri için kullanmaktadır (KOM, 2006: 94).

Silah kaçakçılığı, terör örgütlerinin önemli bir finansman kaynağıdır. Ancak, bu kaynağın sürekliliği, uyuşturucu kaçakçılığı gibi diğer kaynaklara kıyasla daha azdır. Bunun nedeni, silaha sürekli bir talep olmamasıdır. Terör örgütleri, saldırılar düzenlemek için silaha ihtiyaç duyarlar. Ancak, bu saldırıların sıklığı ve şiddeti, silah kaçakçılığının sürekliliğini belirlemektedir (Yücebaş, 2011: 211).

Silah kaçakçılığı, uluslararası gerilimin arttığı ve terörist faaliyetlerin yoğunlaştığı dönemlerde daha yaygın hale gelmektedir. Bu dönemlerde, silaha olan talep artmakta ve bu da silah kaçakçılığının artmasına neden olmaktadır (Uyar, 2008: 53).

3.4.1.4. Sigara, Alkol, Akaryakıt Kaçakçılığı

Sigara, akaryakıt ve alkollü içki kaçakçılığı, terör örgütlerinin önemli finansman kaynakları arasında yer almaktadır. Sigaranın yüksek vergilendirilmesi ve cezai yaptırımların yetersiz olması, kaçakçılığı cazip hale getirmektedir. Terör örgütleri de kaçakçılardan çeşitli isimler altında haraç alarak bu piyasadan önemli gelir elde etmektedir (Utsam, 2010). Sigara kaçakçılığı, dünyanın birçok ülkesinde yaygın bir

sorundur. Sigaranın yüksek vergilendirilmesi ve cezai yaptırımların yetersiz olması, kaçakçılığı cazip hale getirmektedir. Terör örgütleri de kaçakçılardan çeşitli isimler altında haraç alarak bu piyasadan önemli gelir elde etmektedir (Shelley, 2008: 149).

Sigara kaçakçılığı, yüksek vergilerden dolayı tüketicilerin yasal yolları tercih etmemesi nedeniyle yaygınlaşmaktadır. Bu durum, kaçakçılara gelir kazandırmakta ve devletin vergi gelirlerini olumsuz etkilemektedir (Aykın ve Sözmen, 2009: 27). Terör örgütleri, faaliyetlerini finanse etmek için çeşitli kaçakçılık faaliyetlerine başvurmaktadır. Bu faaliyetler arasında sigara, akaryakıt, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sektörler yer almaktadır. Terör örgütleri, bu faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri, silah, mühimmat, propaganda ve yeni üyeler toplamak gibi faaliyetleri için kullanmaktadır (Lilley, 2006: 143).

3.4.1.5. Haraç, Adam Kaçırma, Fidyе

Terör örgütleri, faaliyetlerini finanse etmek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Bu yöntemlerden biri de adam kaçırma ve fidye talep etmedir. Terör örgütleri, iş adamları, diplomatlar ve bürokratlar gibi önemli kişileri kaçırmak, bunlardan fidye talep etmektedir. Bu fidyeler, terör örgütlerinin silah, mühimmat ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaktadır (Aykın ve Sözmen, 2008: 34).

ETA terör örgütü, eylemlerini finanse etmek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Bu yöntemlerden biri de hırsızlık ve gasptır. Örgüt, kuruluşundan kısa bir süre sonra bir banka soygunu gerçekleştirerek nakit para ihtiyacını karşılamıştır. Ayrıca, iş adamları ve ticari faaliyet yürüten bireylerden, "vergi" adı altında haraç talep etmektedir. Bu haraç miktarları, kişilerin gelirlerine göre belirlenmekte ve oldukça yüksek olabilmektedir. Terör örgütüne karşı çıkan veya haraç vermek istemeyenlerin iş yerlerine veya kendilerine yönelik saldırılar, bu kişileri çaresiz bir şekilde örgüte yardım etmeye zorlamaktadır (Kuyaksil, 2004).

Terör örgütleri, faaliyetlerini finanse etmek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Bu yöntemlerden biri de korku ve baskı yoluyla bireylerden para toplamaktır. Terör örgütleri, bu yöntemle devletin otoritesini sarsmayı ve toplumda güvensizlik ortamı yaratmayı amaçlamaktadır.

3.4.1.6. Sahtecilik

Yüksek teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte sahtecilik faaliyetleri de çeşitlenmiştir. Terör örgütleri, sahte belgeler, kimlikler ve mallar üreterek gelir elde etmektedir. Bu sahte belgeler, terör örgütlerinin yasadışı faaliyetlerini sürdürmesine ve yeni üyeler edinmesine yardımcı olmaktadır. Sahte mallar ise terör örgütlerinin finansmanında önemli bir rol oynamaktadır (Altunok ve Denizer, 2009: 112).

Terör örgütleri, finansman ihtiyaçlarını karşılamak için yasa dışı yollardan gelir elde etmeye çalışmaktadır. Bu yollardan biri de kredi kartı dolandırıcılığıdır. Terör örgütleri, yasa dışı yollardan elde

ettikleri kredi kartı bilgilerini kullanarak, internette alışveriş yapmak, telefonla ödeme yapmak veya havale yapmak suretiyle gelir elde etmektedir.

3.5. Yasal Görünümlü Faaliyetlerden Sağlayan Kaynaklar

Terör örgütleri, finansman ihtiyaçlarını karşılamak için yasa dışı yolların yanı sıra yasal görünümlü kuruluşlar aracılığıyla da gelir elde etmektedir. Bu kuruluşlar, terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı olarak finansman sağlayarak, onların faaliyetlerini sürdürmesine ve büyümesine katkıda bulunmaktadır.

3.5.1. Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar ve Ticari Organizasyonlar

Uluslararası kaynaklarda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, Türkiye'de vakıf ve dernekler olarak tanımlanmaktadır (Akın, 2009: 368).

Terör örgütleri, vakıf ve dernekler aracılığıyla aidat, yardım ve bağış adı altında para toplayarak finansman sağlamaktadır (Yıldırım, 2012: 77).

Terör örgütleri, vakıf ve dernekler aracılığıyla toplanan paraları, hayır kurumları adı altında kamuoyunu yanıltarak elde etmektedir. Bu paralar, terör örgütlerinin faaliyetlerini finanse etmek için kullanılmaktadır (Çakmak ve Ünsal: 2008).

Terörizm, yasal görünümlü faaliyetler yoluyla da finanse edilebilmektedir. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (STK) ve ticari organizasyonlar, terör örgütleri için önemli bir finansman kaynağıdır. STK'lar, hayır kurumları, kültürel dernekler ve dini kuruluşlar gibi çeşitli şekillerde olabilir. Terör örgütleri, bu kuruluşlar aracılığıyla bağış, yardım ve sponsorluklar toplayarak finansman sağlayabilir. Ticari organizasyonlar da terör örgütleri için önemli bir finansman kaynağı olabilir. Terör örgütleri, bu kuruluşları doğrudan kontrol ederek veya dolaylı olarak kullanarak gelir elde edebilir.

Örneğin, bir terör örgütü, bir otel veya restoranı satın alarak veya bir ticari şirket kurarak gelir elde edebilir. Terör örgütleri, ayrıca kara para aklama yoluyla da yasal görünümlü faaliyetlerden elde edilen gelirlerini aklayabilir. Terörizmle mücadelede, yasal görünümlü faaliyetlerden elde edilen finansman kaynaklarına yönelik önlemlerin alınması önemlidir. Bu önlemler, STK'ların ve ticari organizasyonların finansal faaliyetlerinin daha sıkı bir şekilde denetlenmesini ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesini içerebilir (Akdemir, 2023: 123-124).

3.5.2. Aidatlar ve Bağışlar

Terör örgütleri, finansman sağlamak için üyelerinden ve destekçilerinden para toplar. Üyeler, örgüte düzenli olarak aidat öderken, destekçiler ise gönüllü olarak bağışta bulunur (Aykın ve Sözmen, 2008: 44).

Terör örgütleri, finansman sağlamak için sempatisanlarından ve destekçilerinden para toplar. Bu para, bazen gönüllü olarak, bazen ise korkudan verilir. Terör örgütleri, kurban derilerinin bağışlanmasını da bir gelir kaynağı olarak kullanmaktadır (Temuh, 2001: 53).

Yurtdışında faaliyet gösteren PKK terör örgütü, sempatisanlarından aidat ve bağış yoluyla önemli bir gelir elde etmektedir. Örgütün sözde lideri Abdullah Öcalan'ın Almanya'da düzenlenen bir kampanyada 2 milyon Alman Markı'na yakın para toplandığını ifade etmesi, örgütün yurtdışındaki finansman kaynaklarının büyüklüğünü göstermektedir (Alkan, 2004: 40).

Aidatlar, terör örgütlerinin üyelerinden düzenli olarak toplanan paralardır. Bu paralar, örgütlerin faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan temel masrafları karşılamaktadır. Bağışlar ise, terör örgütlerine gönüllü olarak yapılan para ve eşya yardımlarıdır. Bu paralar, örgütlerin daha büyük ve karmaşık saldırılar düzenlemesine olanak tanımaktadır.

Terör örgütleri, aidat ve bağış toplama faaliyetlerini genellikle vakıf ve dernekler aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu kuruluşlar, terör örgütlerinin faaliyetlerini kamuoyunun gözünde meşrulaştırmak için kullanılmaktadır. Terörizmin finansmanının önlenmesi için, aidat ve bağış toplama faaliyetlerinin daha sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir (Akdemir, 2023: 123-124).

3.5.3. Örgütsel Yayınlar ve Sosyal Nedenler

Terör örgütleri, ideolojilerini yaymak ve taraftarlarını eğitmek için yayın faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Bu yayın faaliyetleri, dergi, internet sitesi, kitap ve televizyon programları gibi çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Bu yayınların satılması, terör örgütlerine önemli bir gelir kaynağı sağlamaktadır (Uyar, 2008: 47). Terör örgütleri, medya kuruluşlarını hem ideolojilerini yaymak hem de finansal kaynak elde etmek amacıyla kullanmaktadır. Terör örgütleri, medya kuruluşlarında reklam vererek veya terör taraftarı şirketlere reklam bedeli adı altında para ödeyerek finansal destek sağlamaktadır (Yıldırım, 2012: 80). Terör örgütleri, sosyal etkinlikler düzenleyerek finansman sağlamaktadır. Bu etkinlikler, sergiler, konserler, konferanslar, yardım galaları gibi çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilmektedir. Terör örgütleri, bu etkinlikleri genellikle kendi destekçilerine yönelik olarak düzenlemektedir. Bu etkinliklerden elde edilen gelirler, terör örgütlerinin faaliyetlerini finanse etmek için kullanılmaktadır (Aykın ve Sözmen, 2008: 45).

3.5.4. Dış Destekler

Terör örgütleri, faaliyetlerini sürdürebilmek için dış desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu destek, terör örgütlerinin finansal ve operasyonel kapasitelerini artırmanın yanı sıra, ideolojilerinin yayılmasına ve propaganda yapılmasına da yardımcı olmaktadır. Dış destek, devletlerin maddi ve askeri desteğinin yanı

sıra, siyasi destek, eğitim, sahte kimlik ve pasaport gibi çeşitli şekillerde sağlanabilmektedir (Yayla, 2008: 424).

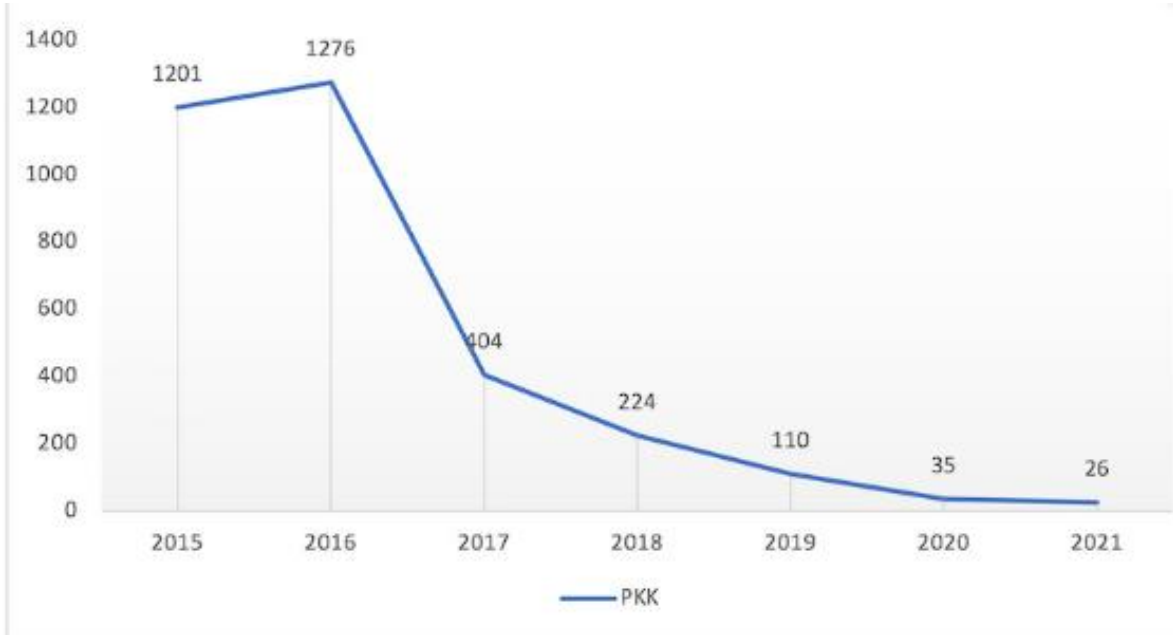
Günümüz dünyasında, devletler, doğrudan terör eylemleri gerçekleştirmekten ziyade, ülke içinde faaliyet gösteren terör örgütlerini taşeron olarak kullanmayı tercih etmektedir. Bu örgütler, devletlerin gizli servisleri tarafından desteklenmekte ve yönlendirilmektedir (Aykın ve Sözman, 2009). Türkiye'deki terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürebilmesinde, yandaş devletlerin sağladığı maddi ve manevi desteğin önemli bir rolü olduğu açıktır. Bu destek, terör örgütlerinin silah, mühimmat, eğitim, propaganda ve finansman ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamaktadır (Alkan, 2004).

4. KARA PARA AKLAMA VE TERÖRÜN FİNANSMANIN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ SOSYO VE MAKRO EKONOMİ ETKİLERİ

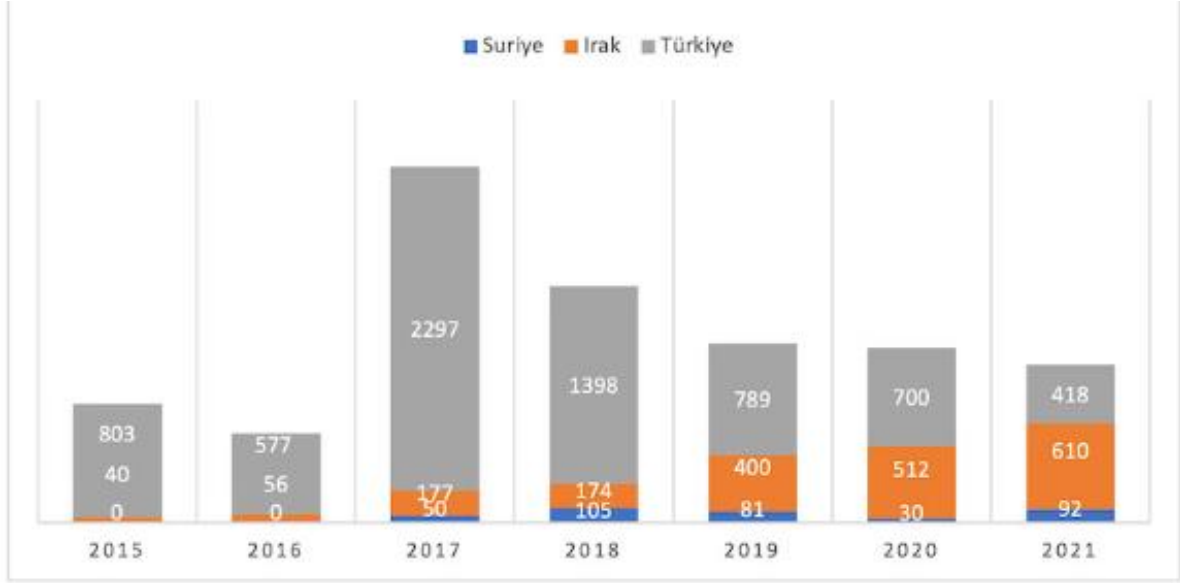
4.1. Kara Para Aklama ve Terörün Sosyo Ekonomik Etkisi

Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen paranın, yasadışı kaynaklarını gizlemek ve aklamak için yasal bir görünüme kavuşturulması olarak tanımlanabilir. Kara para aklama, Türkiye ekonomisinin ve toplumunun önemli bir sorunudur.

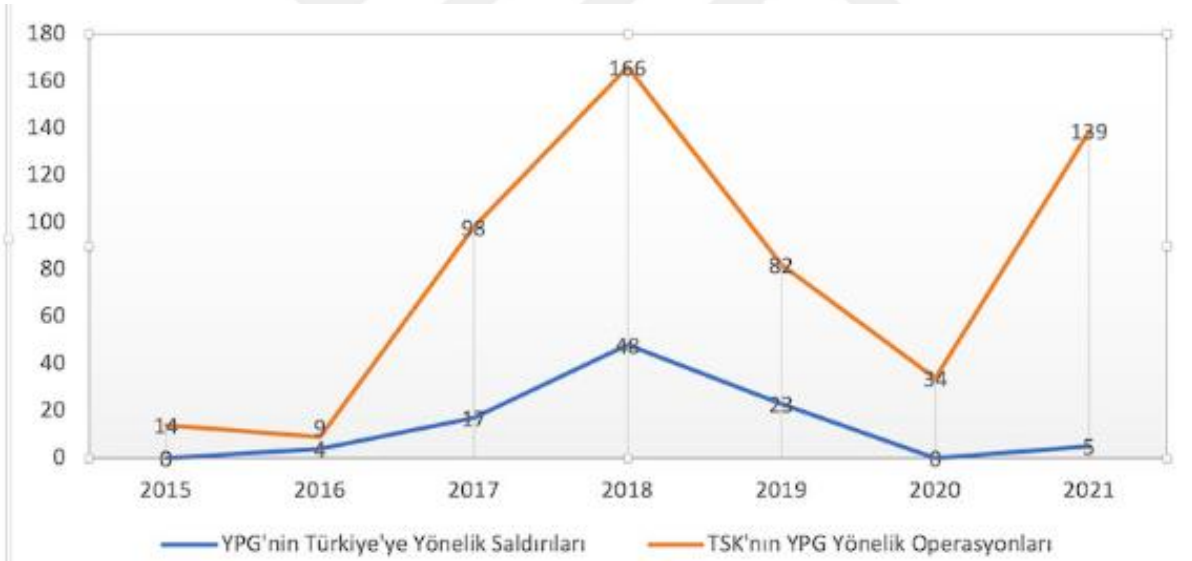
Grafik 4. Türkiye’deki PKK Saldırıları

Kaynak: Düz, S. (2022).

Grafik 5. PKK'ya yönelik güvenlik güçlerinin yaptığı operasyonlar

Kaynak: Düz, S. (2022).

Grafik 6. TSK Operasyonları ve YPG Saldırıları

Kaynak: Düz, S. (2022).

Kara para aklamanın Türkiye üzerindeki sosyo etkisi hem doğrudan hem de dolaylı olarak ortaya çıkabilir (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı,2023):

Doğrudan etkiler arasında:

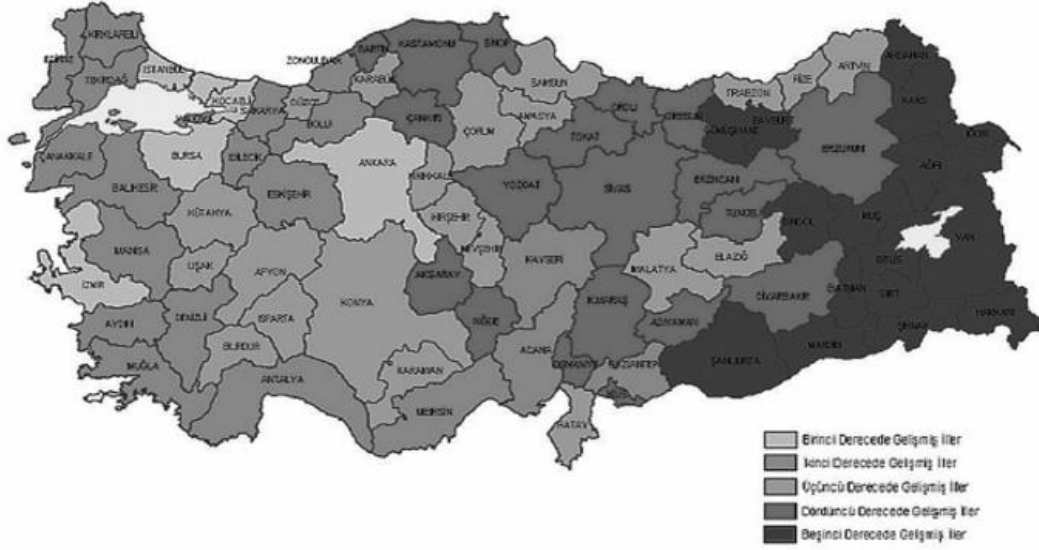
- *Yasadışı faaliyetlerin finanse edilmesi:* Kara para aklama, uyuşturucu ticareti, terörizm ve yolsuzluk gibi yasadışı faaliyetlerin finanse edilmesine yardımcı olabilir. Bu durum, toplumda şiddet, güvensizlik ve istikrarsızlık gibi sorunlara yol açabilir.
- *Fakirlik ve eşitsizliğin artması:* Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen paranın yasal ekonomiye aktarılmasıyla, zenginlerin daha da zenginleşmesine ve yoksulların daha da fakirleşmesine neden olabilir. Bu durum, toplumsal eşitsizliğin artmasına yol açabilir.
- *Kamu hizmetlerinin finansmanının zorlaşması:* Kara para aklama, vergi gelirlerinin azalmasına neden olarak, kamu hizmetlerinin finansmanının zorlaşmasına yol açabilir. Bu durum, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi temel hizmetlerin kalitesinin düşmesine neden olabilir.

Dolaylı etkiler arasında:

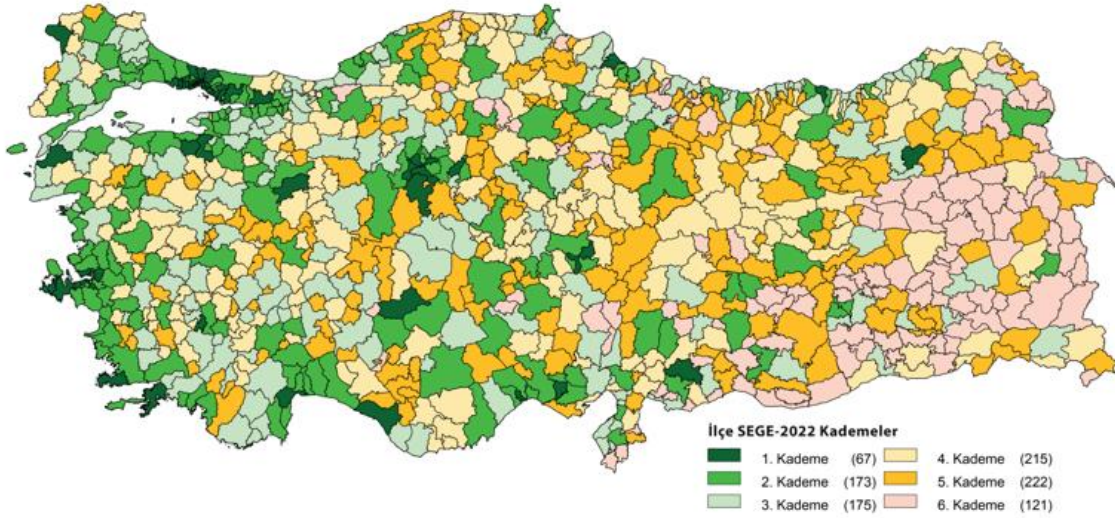
- *Ekonomik büyümenin yavaşlaması:* Kara para aklama, ekonomik faaliyetlerin şeffaflığını azaltarak, ekonomik büyümenin yavaşlamasına yol açabilir.
- *İşsizliğin artması:* Kara para aklama, kayıt dışı ekonominin büyümesine neden olarak, kayıtlı istihdam ve işsizliğin artmasına yol açabilir.
- *Yabancı yatırımların azalması:* Kara para aklama, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye yatırım yapmaktan çekinmesine neden olabilir. Bu durum, ekonomik büyümeyi ve istihdamı olumsuz etkileyebilir.

Kara para aklamanın Türkiye üzerindeki sosyo etkisini azaltmak için çeşitli önlemler alınabilir. Bu önlemler arasında:

- *Vergi sisteminin basitleştirilmesi ve vergi denetimlerinin etkinleştirilmesi:* Bu önlemler, kara para aklamaya olan talebi azaltmaya yardımcı olabilir.
- *Kayıt dışı ekonominin azaltılmasına yönelik politikaların uygulanması:* Bu politikalar, kayıt dışı ekonominin şeffaflaşmasını ve vergilendirilmesini sağlayarak, kara para aklamanın önlenmesine katkıda bulunabilir.
- *Finansal sistemin şeffaflaştırılması:* Bu önlemler, kara para aklamaya olan imkanları azaltmaya yardımcı olabilir.

Harita 1. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre iller (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, t.y)

Harita 2. İllere göre sosyo- ekonomik gelişmişlik düzeyi (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, t.y)

Tablo 8.
İllerin ve bölgelerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması sege 2017

Sosyo Ekonomik Sıra	İl Adı	Sosyo Ekonomik Sıra	İl Adı
81	Şırnak	1	İstanbul
80	Ağrı	2	Ankara
79	Muş	3	İzmir
78	Hakkâri	4	Kocaeli
77	Van	5	Antalya

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (t.y).

Kara para aklama, Türkiye ekonomisinin ve toplumunun önemli bir sorunudur. Bu sorunun çözümü için, yukarıda belirtilen önlemlerin alınması ve kara para aklamanın önlenmesine yönelik kapsamlı bir politikanın geliştirilmesi gerekmektedir (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı,2023).

Sosyal yapı, toplumu oluşturan kurumların ve ilişkilerinin bütünüdür. Terör, bu yapıyı hedef alarak toplumun işleyişini bozmaya çalışır. Bu nedenle terör örgütleri, sosyal yapının zayıf yönlerini kullanarak faaliyetlerini gerçekleştirmek için fırsat bulur (Kızılcılık ve Erjem, 1994: 506). Terör, karmaşık bir olgudur ve farklı disiplinlerin iş birliğini gerektirir. Sosyologların ve tarihçilerin terörizmin kökenlerini ve dinamiklerini anlama konusundaki uzmanlıkları, terörle mücadelede önemli bir rol oynayabilir. Terörizmle mücadele, tek bir alanda değil, tüm toplumu kapsayacak şekilde olmalıdır (Gökbunar, 2010: 184).

Terörle mücadele, uzun vadeli ve kapsamlı bir çabadır. Terör eylemleri, çocukların ve gençlerin de dahil olduğu kentlerde gerçekleşmektedir. Bu durum, çocukların terörist olma riskini artırmaktadır. Bu nedenle, ilköğretim öğrencilerinin spor yapmaya teşvik edilmesi, şiddet ve suça yönelmelerini önlemeye yardımcı olabilir. İlköğretim öğrencilerinin spor yapmasına teşvik edilmesi için, okul yönetimleri, spor federasyonu ve Gençlik ve Spor Bakanlığı iş birliği içinde çalışmalıdır. Öğrencilerin kendi yetenekleri doğrultusunda spor dallarını seçmeleri ve bu dallarda ilerlemeleri için burs ve diğer desteklerin sağlanması önemlidir. Ayrıca, ilçeler, iller ve bölgeler arasında düzenli olarak spor müsabakaları düzenlenerek, öğrencilerin motivasyonlarının artırılması ve rekabet ortamının oluşturulması sağlanabilir (Gökbunar, 2010: 184).

Spor, gençlerin terörizme yönelmelerini önlemede etkili bir araç olabilir. Spor, gençlere sağlıklı bir yaşam tarzı sunarak, onların kendilerini güvende ve mutlu hissetmelerine yardımcı olur. Bu durum, gençlerin terörizm gibi şiddet içeren eylemlere yönelme olasılıklarını azaltabilir. Üniversiteye gidemeyen veya az maaş alan spor yetenekleri olan gençlerin, sporun olumlu etkilerinden yararlanmaları için amatör takımlarda ve üçüncü ligde oynamaları teşvik edilmelidir. Bu takımlara, kamu kurumları,

belediyeler ve özel idareler tarafından maddi ve manevi destek sağlanmalıdır. İlköğretim çocukları için sanatsal ve kültürel etkinliklere destek verilmesi, onların kendilerini ifade etmelerine ve topluma daha fazla katkıda bulunmalarına yardımcı olacaktır. Bu etkinlikler, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmelerine, özgüvenlerini artırmalarına ve sosyalleşmelerine katkıda bulunabilir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, terör örgütlerine katılımın en fazla olduğu bölgelerdir. Bu bölgelerde işsizliğin önlenmesi ve istihdam oluşturulması için, bölgenin tarihi ve doğal güzelliklerini ön plana çıkaracak turizm projeleri hayata geçirilmelidir. Mardin, Van ve Tatvan gibi bölgeler, bu projeler için uygundur. Bu bölgelerde yapılacak yatırımlara, ücretsiz arsa, vergi indirimleri ve diğer teşvikler sağlanmalıdır. Terör örgütleri, kırsal kesimde yaşayan vatandaşları ekonomik olarak sömürerek finansman elde etmektedir. Bu sömürünün bir yolu da koyun ve keçi gibi hayvancılık ürünlerinin zorla ele geçirilmesidir. Kırsal alandan kentsel alana göç, terör örgütlerinin bu yöntemle elde ettiği geliri azaltmaktadır (Gökbunar, 2010: 185).

Tablo 9.
İllere göre sosyo- ekonomik veriler

	1.GSYİH	2.TARÜR	3.İSSANAYİ	4.İSTİCAR	5.İSZİRA	6.İSÜCRE	7.ORTHA	8.YOĞUNL
1.Grup	45,9	12,1	25,4	15,7	18,1	69	3,82	372
2. Grup	26,9	35,1	12,5	10,2	51,5	41,3	4,09	86
3. Grup	14,4	25,2	8,1	6,4	62,8	30,5	4,80	69
4. Grup	8,7	17,7	5,3	5,1	68,5	26,3	5,46	53
5. Grup	3,9	9,7	2,5	3,9	69,3	26,6	7,19	51
Türkiye	100	100	13,3	9,6	48,3	43,5	4,5	88

	9.DOĞORA	10.OKURYZR	11.OKYKA	12.OKMSL	13.ELKTR	14.KIRASF	15.İÇMES	16.YEŞİLK
1.Grup	1,95	92,8	88	29,1	2,08	77,3	91,6	5,8
2. Grup	2,12	89,1	83,2	22,8	1,70	66,3	86,4	12,2
3. Grup	2,41	87,6	81,1	18,2	1,12	44,9	88,4	18,7
4. Grup	2,88	82,4	73,5	15,2	0,69	31,4	83,1	25,2
5. Grup	4,76	71,1	56,3	6,6	0,54	26,6	77,1	26,2
Türkiye	2,53	87,3	80,6	20,4	1,43	45,2	84,9	14,9

	17.HEK	18.YATK	19.SANL	20.OSB	21.KRD	22.TŞV	23.İHR
1.Grup	22	31,5	822	16124	72,6	3480	5581
2. Grup	11	21,5	715	5178	14,3	4239	1537
3. Grup	9	21,6	501	4046	5,3	1437	549
4. Grup	7	19,3	144	2613	6,5	1462	249
5. Grup	4	9,3	33	765	1,2	469	151
Türkiye	13	23	550	28726	100	2668	2248

Not:

1. GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla İçindeki Pay
2. TARÜR: Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı
3. İSSANAYİ: Sanayi İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
4. İSTİCAR: Ticaret İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
5. İSZİRA: Tarım İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
6. İSÜCRET: Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (birim: yüzde)
7. ORTHA: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Doğurganlık Hızı (birim:kişi)
8. YOĞUNL: Nüfus Yoğunluğu (birim: 2000 Kişi/Km2)
9. DOĞORA: doğurganlık hızı (birim: adet)
10. OKURYZR: Okur-Yazar Nüfus Oranı (birim: yüzde)
11. OKYKA: Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı (birim: yüzde)
12. OKMSL: Mesleki ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı (birim: yüzde)
13. ELKTR: .Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı (birim: Mws)
14. KIRASF: Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı (birim: yüzde)
15. İÇMES: Yeterli İçme suyu Götürülen Nüfus Oranı (birim: yüzde)
16. YEŞİLK: Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı (birim: yüzde)
17. HEK: Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı (birim: hekim)
18. YATK: Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı (birim: adet)
19. SANL: Fert Başına İmalat Sanayii Elektrik Tüketimi (birim: Kws)
20. OSB: Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı (birim: adet)
21. KRD: Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay (birim: yüzde)
22. TEŞV: Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı (birim: milyon TL)
23. İHR: Fert Başına İhracat Miktarı (birim: ABD Doları)

Kaynak: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (t.y).

Türkiye'de küçükbaş hayvan sayısı, 1980'den bu yana düzenli olarak azalmaktadır. 2023 yılı itibarıyla koyun sayısı 42,5 milyona, keçi sayısı ise 10,7 milyona düşmüştür. Bu azalma, kırsal kesimde yaşayan insanların ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2023). Küçükbaş hayvancılık, kırsal kesimde yaşayan insanların önemli bir geçim kaynağıdır. Bu nedenle, küçükbaş hayvancılık sektörünün canlandırılması, işsizliğin önlenmesi için önemli bir adımdır. Koyun ve keçi yetiştiriciliğine yönelik teşvikler ve koyun ve keçiden elde edilen yünlerden üretilmiş ürünlerde katma değer vergisi indirimi, bu sektörün canlanmasına yardımcı olabilir (Gökbunar, 2010: 186).

Koruculuk sistemi, Türkiye'de Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde uygulanan ve hükümet tarafından kamu güvenliğini sağlamak amacıyla sivil vatandaşları silahlandıran bir sistemdir. Koruculuk yöntemi kaldırılırsa, bu bölgelerde yaşayan birçok kişi işsiz kalacaktır. Bu kişilerin işsiz kalmaması için, alternatif geçim kaynaklarına yönlendirilmeleri gerekmektedir. Hayvan yetiştiriciliği, bu bölgelerde yaşayan insanlar için önemli bir geçim kaynağıdır. Bu nedenle, koruculara hayvan yetiştiriciliği konusunda eğitim verilmesi ve destekler sağlanması, işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunabilir. Terörle mücadelede en önemli unsurlardan biri, kırsal kesimde yaşayan insanların ekonomik durumunun iyileştirilmesidir. Tarım kooperatiflerinin kurulması, kırsal kesimde yaşayan insanların gelir düzeyini artırmaya ve istihdam oluşturmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle, tarım kooperatiflerinin kurulması ve çiftçilere destekler sağlanması, terörle mücadelenin önemli bir parçasıdır (Gökbunar, 2010: 187).

Büyük şehirlerde terörün kaynağı, yoksulluk ve sosyal dışlanmadır. Bu bölgelerde yaşayan insanlar, işsizlik, eğitim eksikliği ve sosyal güvencesizlik gibi birçok sorunla karşı karşıyadır. Bu nedenle, büyük şehirlerde terörü besleyen ortamların yok edilmesi için, bu bölgelerde yaşayanlara ekonomik desteklerin yanı sıra, sosyal ve kültürel katılım imkânlarının sağlanması gerekmektedir. Terörü önlemek için, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın azaltılması gerekmektedir. Bu amaçla, sosyal yardımlar ve istihdam destekleri sağlanabilir, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılabilir, sosyal ve kültürel katılım imkânları artırılabilir. Bu önlemler, teröre katılma riski taşıyan insanların kendilerini topluma ait hissetmelerini ve teröre karşı daha dirençli olmalarını sağlayacaktır (Gökbunar, 2010: 189).

4.1.1. Kara Para Aklama ve Terör 'ün Yoksulluk ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etki

Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen paranın, yasal görünürlüğü kazandırmak için yasal bir işleme tabi tutulmasıdır. Kara para aklama, yoksulluk ve gelir dağılımı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Kara para aklama, yoksulluğu artırabilir. Kara para aklanan paralar, yasal ekonomiden çekilerek, bu ekonominin büyümesini yavaşlatabilir. Bu durum, işsizliğin artmasına ve ekonomik fırsatların azalmasına neden olabilir. Ayrıca, kara para aklanan paralar, yasal ekonomide rekabeti bozarak, küçük işletmelerin ve dezavantajlı grupların rekabet gücünü azaltabilir. Bu durum, yoksulluğun artmasına

katkıda bulunabilir (Acharya ve Menon,2014:225-244). Kara para aklama, gelir dağılımını bozabilir. Kara para aklanan paralar, genellikle varlıklı bireyler ve şirketler tarafından elde edilir. Bu paralar, yasal ekonomiye geri döndüğünde, varlıklı kesimin servetini artırarak, gelir dağılımını daha da bozabilir (Cobham ve Norheim, 2013:15-36, Ferguson, 2012).

Gelir eşitsizliğinin olduğu bir toplumda, yüksek gelirli bireyler ile düşük gelirli bireyler arasında sosyal statü, yaşam tarzı ve fırsatlar açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır (Whelan, Layte ve Maitre, 2003: 1). Gelir yetersizliği, bireylerin sosyal ve psikolojik açıdan savunmasız olmasına neden olarak terörizme zemin hazırlar (Kruger ve Meierrieks, 2009: 8). Yoksulluk ve toplumsal eşitsizlik, bireylerin şiddete yönelmesine neden olabilecek önemli faktörlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde, yoksulluk ve toplumsal eşitsizlikten kaynaklanan sorunlar, bireylerin şiddete yönelme riskini artırmaktadır. Kuzey İrlanda'da yapılan bir anket, terör örgütlerinin yoksul, eğitimsiz ve işsiz kişiler arasında daha fazla taraftar bulduğuna işaret etmektedir (Burgoon, 2006: 177).

Gelir eşitsizliği, terör örgütlerinin oluşumu için bir risk faktörüdür. Gelir eşitsizliğinin olduğu ülkelerde, ekonomik güvensizlik, siyasi aşırılık, yoksulluk ve gelir eşitsizliği daha yaygındır. Bu faktörler, bireylerin terör örgütlerine katılma riskini artırmaktadır. Refahı artırmaya yönelik çalışmalar ise bu risk faktörlerini azaltarak terörizmin azalmasına yardımcı olmaktadır (Burgoon, 2006: 197). Refah seviyesi yüksek ülkelerde, sosyal harcamaların artması, insanların daha mutlu ve huzurlu olmasını sağlamaktadır. Bu durum, bireylerin terörizme yönelme riskini azaltarak, terör eylemlerinin azalmasına yardımcı olmaktadır (Frey ve Stutzer, 2005: 221). Yoksulluk, bireyleri terörizme yöneltebilecek sosyal ve ekonomik risk faktörlerini artırmaktadır. Bu faktörler arasında gelir eşitsizliği, sosyal güvensizlik, siyasi aşırılık ve şiddet yer almaktadır. Yoksulluğu azaltmak için sosyal politikalar, özellikle eğitim ve sağlık hizmetleri, bu risk faktörlerini azaltmaya ve bireylerin terörizme yönelme riskini düşürmeye yardımcı olabilir (Burgoon, 2006: 176).

4.1.2. Terör ve Göç

Göç, insanların istekli veya zorunlu olarak bir yerden başka bir yere yerleşmesidir. Göç, ekonomik, siyasi ve toplumsal faktörlerden kaynaklanan karmaşık bir süreçtir. Göç, bireylerin ve toplulukların yaşam koşullarını iyileştirmek için gerçekleştirdiği bir eylemdir. Göç, hem göç edilen hem de göç edilen bölgelerde önemli sosyal ve ekonomik etkilere sahiptir (Şen, 2015: 46). Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, terör olayları nedeniyle yaşanan tahribat ve kaygılar, bölgenin sosyal ve ekonomik yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu olaylar, özellikle kırsal kesimde yaşayan insanların yaşamlarını ve geçim kaynaklarını tehdit etmiş, toplu göçlere neden olmuştur. Bu göçler, bölgenin demografik yapısını değiştirmiş ve ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemiştir (Sevim, 2010: 20).

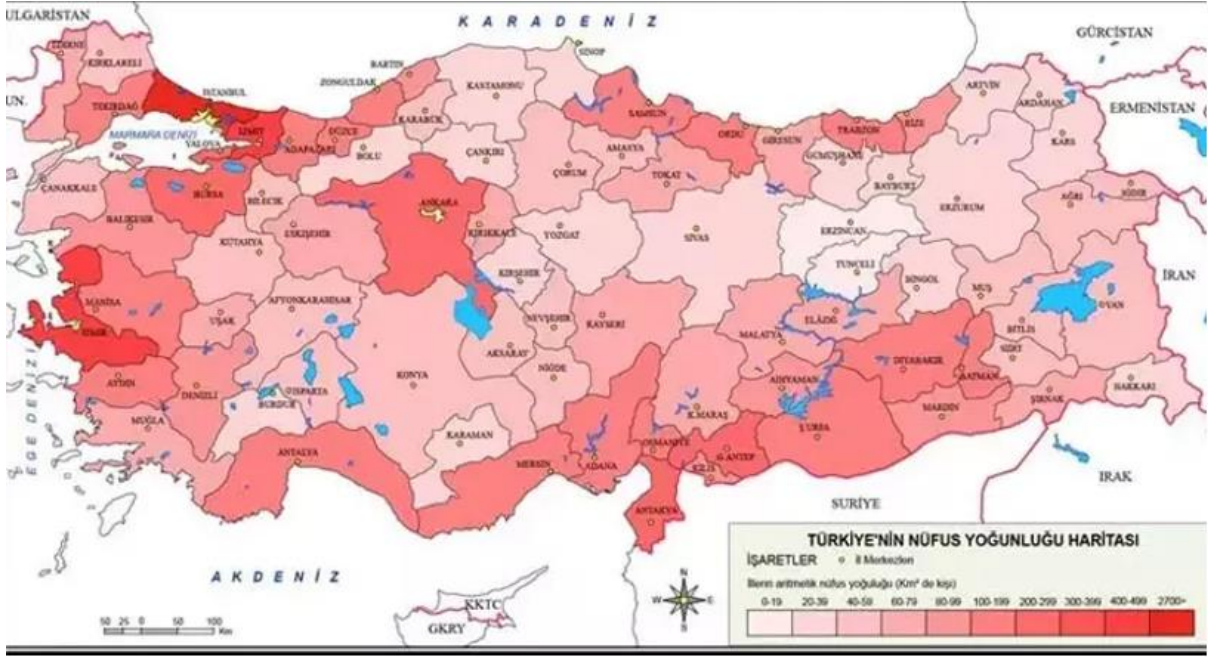
Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, terör olayları nedeniyle yaşanan tahribat ve kaygılar, bölgenin sosyal ve ekonomik yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu olaylar, özellikle kırsal kesimde yaşayan insanların yaşamlarını ve geçim kaynaklarını tehdit etmiş, toplu göçlere neden olmuştur. Bu göçler, bölgenin demografik yapısını değiştirmiş ve ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemiştir (Sevim, 2003: 27). Göç, tarım ve hayvancılığı olumsuz etkileyen önemli bir faktördür. Terör olayları nedeniyle göçe maruz kalan insanlar, işlerini ve topraklarını terk ederek, tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerinde önemli kayıplara yol açmaktadır. Terk edilen tarım arazileri ve meralar, işlenmeden kaldığı için verimsiz hale gelmekte ve tarımsal üretim azalmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri de göç nedeniyle olumsuz etkilenmekte, hayvan sayısı azalmakta ve hayvancılık ürünleri üretiminde düşüş yaşanmaktadır. (Arınç, 2010: 22).

Göç, tarım ve hayvancılığı olumsuz etkileyen önemli bir faktördür. Terör olayları nedeniyle göçe maruz kalan insanlar, işlerini ve topraklarını terk ederek, tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetlerinde önemli kayıplara yol açmaktadır. Terk edilen tarım arazileri ve meralar, işlenmeden kaldığı için verimsiz hale gelmekte ve tarımsal üretim azalmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri de göç nedeniyle olumsuz etkilenmekte, hayvan sayısı azalmakta ve hayvancılık ürünleri üretiminde düşüş yaşanmaktadır. Türkiye'de terör ve terörizm sebebiyle 2023 yılı Temmuz ayı itibarıyla 7 bölgeden toplam 1.5 milyon kişi göç etmiştir. Bu göç edenlerin büyük bir kısmı, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden olmak üzere, kırsal kesimde yaşayan insanlardır. Göç edenlerin en çok gittiği yerler, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya gibi büyük şehirlerdir. Bu şehirler, göç edenlere iş, eğitim ve sağlık hizmetlerine daha kolay erişim imkânı sunmaktadır. Terör ve terörizm sebebiyle gerçekleşen göç, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu göç, bölgenin demografik yapısını değiştirmiş, ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemiş ve toplumsal huzuru tehdit etmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Tablo 10.
Türkiye'deki Bölgelere Göre Göç Tablosu

Bölge	Göç Sayısı/Kişi
Doğu Anadolu	900.000
Güneydoğu Anadolu	600.000
Karadeniz	100.000
Marmara	200.000
Ege	100.000
Akdeniz	50.000
İç Anadolu	50.000

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023).

Harita 3. Türkiye'nin nüfus yoğunluğu haritası (Vatan Gazetesi, 2022)

Bu istatistiklere göre, terör ve terörizm sebebiyle en fazla göç Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gerçekleşmiştir. Bu iki bölge, Türkiye'nin terör olaylarının en yoğun yaşandığı bölgeleridir.

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri: Bu iki bölge, Türkiye'nin terör olaylarına en fazla maruz kalan bölgeleridir. Bu nedenle, bu bölgelerden gerçekleşen göçler de en fazladır. 2023 yılı Temmuz ayı itibarıyla, Doğu Anadolu bölgesinden 900.000, Güneydoğu Anadolu bölgesinden ise 600.000 kişi terör ve terörizm sebebiyle göç etmiştir. Bu iki bölgenin toplam göç sayısı, Türkiye'deki toplam göç sayısının %73'ünü oluşturmaktadır.

Diğer bölgeler: Diğer bölgelerden gerçekleşen göçler ise daha düşüktür. Karadeniz bölgesinden 100.000, Marmara bölgesinden 200.000, Ege bölgesinden 100.000, Akdeniz bölgesinden 50.000 ve İç Anadolu bölgesinden 50.000 kişi terör ve terörizm sebebiyle göç etmiştir.

Göç edenlerin gideceği yerler: Göç edenlerin en çok gittiği yerler, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya gibi büyük şehirlerdir. Bu şehirler, göç edenlere iş, eğitim ve sağlık hizmetlerine daha kolay erişim imkânı sunmaktadır.

Göçün etkileri: Terör ve terörizm sebebiyle gerçekleşen göç, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu göç, bölgenin demografik yapısını değiştirmiş, ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemiş ve toplumsal huzuru tehdit etmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

4.1.3. Türkiye'deki Bölgelere Göre Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonominin en çok olduğu bölgeler, genellikle kırsal kesimde bulunan ve ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerdir. Bu bölgelerde, işsizlik, yoksulluk ve eğitim düzeyinin düşüklüğü gibi faktörler, kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonomi, bir ülkenin ekonomik gelişimini olumsuz etkileyen önemli bir sorundur. Kayıt dışı ekonominin yaygınlaşması, vergi kaybına, istihdamda düşüşe ve kayıt dışı ekonomiye kaymanın artmasına neden olmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu,2023).

Tablo 11.
Türkiye'deki bölgelere göre kayıt dışı ekonominin bölgesel dağılımı

Bölge	Kayıt dışı ekonominin payı (% olarak)
Doğu Anadolu	47,5
Güneydoğu Anadolu	45,5
İç Anadolu	38,5
Karadeniz	37,5
Marmara	25,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2023.

Türkiye'de kayıt dışı ekonominin en çok olduğu bölge, Doğu Anadolu Bölgesi'dir. 2023 yılı Temmuz ayı itibarıyla, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kayıt dışı ekonominin payı, GSYİH'nın %47,5'ini oluşturmaktadır. Bu oran, Türkiye ortalamasının (%32,5) çok üzerindedir. Doğu Anadolu Bölgesi'ni, Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%45,5), İç Anadolu Bölgesi (%38,5) ve Karadeniz Bölgesi (%37,5) takip etmektedir. Marmara Bölgesi'ndeki kayıt dışı ekonominin payı ise %25,5 ile Türkiye ortalamasının altındadır (Türkiye İstatistik Kurumu,2023).

Kayıt dışı ekonominin en çok olduğu bölgeler, genellikle kırsal kesimde bulunan ve ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerdir. Bu bölgelerde, işsizlik, yoksulluk ve eğitim düzeyinin düşüklüğü gibi faktörler, kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. İşsizlik, kayıt dışı ekonominin en önemli nedenlerinden biridir. İşsiz olan insanlar, geçimlerini sağlamak için kayıt dışı işlerde çalışabilmektedir. Yoksulluk, kayıt dışı ekonominin bir başka önemli nedenidir. Yoksul insanlar, kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasına katkıda bulunan bir faktördür. Eğitim düzeyi düşük olan insanlar, resmi işlerde çalışmak için gerekli becerileri ve niteliklere sahip olmayabilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu,2023).

Kayıt dışı ekonomi, bir ülkenin ekonomik gelişimini olumsuz etkileyen önemli bir sorundur. Kayıt dışı ekonominin yaygınlaşması, vergi kaybına, istihdamda düşüşe ve kayıt dışı ekonomiye kaymanın artmasına neden olmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu,2023).

- *Vergi kaybı:* Kayıt dışı ekonomi, vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Vergi gelirlerinin azalması, devletin kamu hizmetlerini finanse etme kapasitesini azaltmaktadır.
- *İstihdamda düşüş:* Kayıt dışı ekonomi, kayıtlı istihdamda düşüşe neden olmaktadır. Kayıtlı istihdamda düşüş, işsizlik oranının artmasına ve sosyal refahın azalmasına neden olmaktadır.
- *Kayıt dışı ekonomiye kayma:* Kayıt dışı ekonominin yaygınlaşması, kayıtlı ekonomiye kaymanın azalmasına neden olmaktadır. Kayıtlı ekonomiye kaymanın azalması, devletin vergi gelirlerinin azalmasına ve ekonomik büyümenin yavaşlamasına neden olmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin azaltılması için yapılması gerekenler (Türkiye İstatistik Kurumu,2023):

- *İşsizlik ve yoksulluğun azaltılması:* İşsizlik ve yoksulluğun azaltılması, kayıt dışı ekonominin yaygınlaşmasını azaltacaktır.
- *Eğitim düzeyinin yükseltilmesi:* Eğitim düzeyinin yükseltilmesi, kayıt dışı ekonomiye kaymanın azalmasına yardımcı olacaktır.
- *Kayıt dışı ekonominin önlenmesi ve denetlenmesi:* Kayıt dışı ekonominin önlenmesi ve denetlenmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

4.1.4. Türkiye’de Terörizm Eylemlerinin Net Hata ve Noksan ile İlişkisi

Türkiye, son yıllarda terörizm eylemlerinin yoğun olarak yaşandığı bir ülkedir. Bu eylemler hem maddi hem de manevi anlamda büyük zararlar vermektedir. Terörizm eylemleri, kayıt dışı ekonominin de önemli bir nedenidir. Terörist gruplar, faaliyetlerini finanse etmek için kayıt dışı ekonomiden yararlanmaktadır.

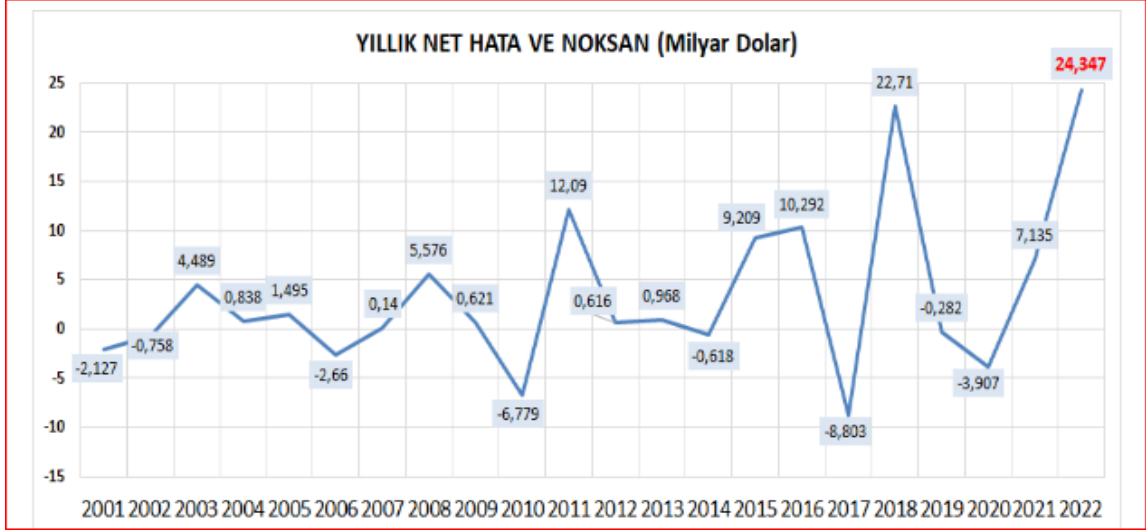
Terörizm eylemleri, kayıt dışı ekonominin gelişmesine çeşitli şekillerde katkıda bulunmaktadır. Örneğin, terörist gruplar, gasp, haraç ve uyuşturucu ticareti gibi suç faaliyetlerine karışarak kayıt dışı gelir elde etmektedir. Ayrıca, terörist gruplar, yasa dışı yollardan döviz kaçakçılığı yaparak da kayıt dışı ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

Net hata ve noksan, ödemeler dengesinde cari işlemler hesabı dışında kalan ve cari açığın finansmanında kullanılan kalemdir. Kara para aklama ise, suçtan elde edilen paranın yasa dışı yollarla meşrulaştırılmasıdır.Net hata ve noksandaki artış, cari açığın finansmanında dış kaynak ihtiyacının arttığını göstermektedir. Bu durum, kara para aklama için uygun bir ortam yaratmaktadır. Çünkü kara para aklayıcıları, yasa dışı yollarla elde ettikleri parayı meşrulaştırmak için, cari açığın finansmanında kullanılan net hata ve noksan kaleminden yararlanabilirler (Altan, 2023: 10)

Kara para aklayıcıları, net hata ve noksan kaleminden yararlanmak için çeşitli yöntemler kullanabilirler. Örneğin, gerçekte olmayan ithalat ve ihracat işlemleri yaparak, cari işlemler hesabını etkilemeye çalışabilirler. Ayrıca, yurt dışından gelen veya yurt dışına giden paraları, kaynağı ve sahibi belirsiz bir şekilde kayıt altına alarak, net hata ve noksan kaleminde yer almasını sağlayabilirler. Net hata ve noksandaki artış, kara para aklamaya ilişkin şüpheleri artırmaktadır. Bu nedenle, net hata ve noksan kaleminin yakından takip edilmesi ve kara para aklama şüphelerini gidermek için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Türkiye'de net hata ve noksan kalemindeki artış, kara para aklama şüphelerini artırmaktadır. OECD bünyesindeki Mali Eylem Gücü (FATF), Türkiye'nin gri listede yer almasının nedenlerinden biri olarak, net hata ve noksan kalemindeki artışa dikkat çekmektedir. Türkiye, net hata ve noksandaki artışa ilişkin şüpheleri gidermek için çeşitli önlemler almalıdır. Bu önlemler arasında, kara para aklamayı önlemeye yönelik düzenlemelerin yapılması, denetimlerin etkinleştirilmesi ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi yer almaktadır (FATF,2022).

Türkiye'de net hata ve noksan kalemindeki olağan dışı artış, ödemeler dengesinin bozulduğunu ve ekonomi politikalarında tutarsızlıklar olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bu para akışının kaynağı belirsiz olmasına rağmen ne bir araştırma ne de kamuoyunu bilgilendirici bir açıklama yapılmıştır. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası alanda güvenilirliğini zedelemektedir. Kredi derecelendirme kuruluşları, Türkiye'nin uluslararası alanda kaybettiği itibarı ve kırılgan ekonomisi nedeniyle, ülkeyi ağır şekilde eleştiriyor ve kredi notunu düşürüyor. Moody's 'in 2 Ağustos 2022 tarihli raporunda, cari açık, bütçe açığı ve enflasyondaki kötüleşme beklentileri dile getirilmiş ve "Giderek daha karmaşık hale gelen düzenlemelerin ve makro-ihtiyati önlemlerin makroekonomik istikrarı ve sürdürülebilirliği sağlamada ve enflasyonu düşürmede etkili olmayacağı görüşündeyiz" ifadeleri kullanılmıştır. OECD bünyesinde kurulan Mali Eylem Gücü (FATF), net hata ve noksan kaleminde, kaynağı ve sahibi belirsiz milyarlarca dolar para giriş çıkışlarının Türkiye'nin gri listede yer almasında etkili olduğunu belirtmektedir (Yurttan Sesler, 2022)

Grafik 7. Yıllık net hata ve noksan (Milyar Dolar)

Kayıt dışı ekonomi, terörizm eylemlerinin finansmanını kolaylaştırmaktadır. Terörist gruplar, kayıt dışı ekonomiden elde ettikleri gelirleri, silah ve mühimmat satın almak, propaganda faaliyetleri yürütmek ve terörist eylemler gerçekleştirmek için kullanmaktadır.

Türkiye'de terörizm eylemlerinin ve kayıt dışı ekonominin birbirini beslediği bir döngü söz konusudur. Terörizm eylemleri, kayıt dışı ekonomiyi teşvik ederken, kayıt dışı ekonomi de terörizm eylemlerini finanse etmektedir. Bu döngüyü kırmak için hem terörizm eylemlerine hem de kayıt dışı ekonomiye karşı etkili mücadele yapılması gerekmektedir.

4.2. Terörün ve Kara Aklamanın Makro Ekonomik Etkileri

Kara para aklama, suç gelirlerinin meşru bir şekilde görünmesini sağlamak için kullanılan bir dizi işlemdir. Bu işlemler, yasadışı yollarla elde edilen paranın ekonomik sisteme sokulması yoluyla suçluların haksız kazanç elde etmesine ve cezalardan kaçmasına olanak tanır.

Kara para aklamanın Türkiye ekonomisi üzerinde bir dizi olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bu etkilerden bazıları şunlardır:

- *Vergi kaybı:* Kara para aklanması, vergi gelirlerinin azalmasına neden olur. (Yılmaz, 2022: 10) Bu durum, devletin kamu hizmetlerini finanse etme kapasitesini azaltır.
- *İstihdamda düşüş:* Kara para aklanması, kayıtlı istihdamda düşüşe neden olur. (Yılmaz, 2022: 11) Kayıtlı istihdamda düşüş, işsizlik oranının artmasına ve sosyal refahın azalmasına neden olur.
- *Döviz kuru dalgalanmaları:* Kara para aklanması, döviz kuru dalgalanmalarını artırabilir. (Uluslararası Para Fonu, 2021: 25) Bu durum, ekonomik istikrarı olumsuz etkiler.

- *Finansal sistemde güven kaybı:* Kara para aklanması, finansal sistemde güven kaybına neden olabilir. (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2023: 15) Bu durum, yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler.

Türkiye'de kara para aklamanın ekonomik etkilerini azaltmak için çeşitli önlemler alınmaktadır. Bu önlemlerden bazıları şunlardır:

- *Kayıt dışı ekonominin azaltılması:* Kayıt dışı ekonomi, kara para aklamanın en önemli kaynaklarından biridir. (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2022: 20) Kayıt dışı ekonominin azaltılması, kara para aklamanın önlenmesine yardımcı olacaktır.
- *Bankacılık sektörünün denetiminin güçlendirilmesi:* Kara para aklamanın yaygın bir yolu, bankacılık sistemini kullanmaktır. (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2023: 20) Bankacılık sektörünün denetiminin güçlendirilmesi, kara para aklamanın önlenmesine yardımcı olacaktır.
- *Kara para aklamanın suç sayılması:* Kara para aklama, Türkiye'de bir suçtur. (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2023: 10) Kara para aklamanın suç sayılması, kara para aklayanların cezalandırılması için gerekli yasal zemini sağlar.

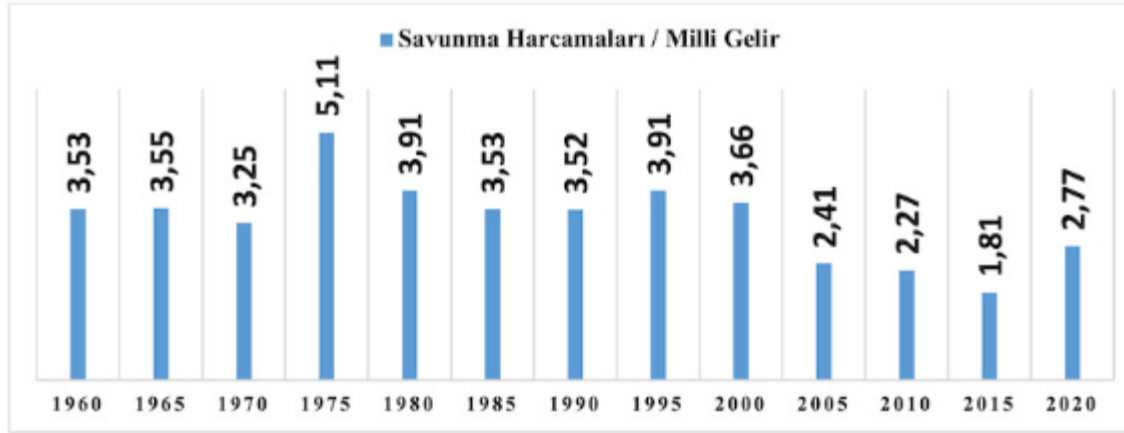
4.2.1. Türkiye'deki Savunma Harcamalarının Milli Gelire Etkisi

Türkiye, jeopolitik konumu ve tarihsel geçmişi nedeniyle, terörizm tehdidi ile karşı karşıya kalan bir ülkedir. Bu tehdit, Türkiye'nin savunma harcamalarının milli gelire etkisini önemli ölçüde etkilemektedir. Terörizm, ekonomik ve sosyal açıdan önemli maliyetlere yol açmaktadır. Terör saldırıları, can ve mal kaybına neden olmakta, üretimi ve yatırımları azaltmakta, toplumsal güveni sarsmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemekte, milli geliri azaltmaktadır.

Türkiye, terörle mücadele kapsamında, savunma harcamalarını artırmaktadır. Bu harcamalar, terör saldırılarının önlenmesine, can ve mal kaybının azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Ancak, savunma harcamalarının artması, milli gelirin bir kısmının başka alanlara ayrılmasını engellemektedir. Bu durum, eğitim, sağlık, altyapı gibi diğer kamu harcamalarının azalmasına neden olabilmektedir. Türkiye'de, terörizm tehdidinin devam etmesi durumunda, savunma harcamalarının milli gelire olan etkisinin artması beklenmektedir. Bu durum, toplumsal refahın ve ekonomik kalkınmanın önünde bir engel oluşturabilir.

Terörizm tehdidinin azaltılması, Türkiye'deki savunma harcamalarının milli gelire olan etkisini azaltmak için önemli bir adım olacaktır. Bu hedefe ulaşmak için, terörle mücadelede etkin bir stratejinin uygulanması, terörizme yönelik uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Terörizm tehdidinin azaltılması için, Türkiye'nin savunma sanayiini güçlendirmesi de önemli bir unsurdur.

Gelişmiş bir savunma sanayiine sahip olan ülkeler, terörle mücadelede daha etkin olabilmektedirler. Bu durum, savunma harcamalarının milli gelire olan etkisini azaltmaya yardımcı olabilir.

Grafik 8. Savunma harcamalarının milli gelire oranı (%) (Dünya Bankası, t.y)

Yukarıdaki grafikte, Türkiye'nin savunma harcamalarının milli gelire oranını göstermektedir. Grafikte, yatay eksen yılları, dikey eksen ise savunma harcamalarının milli gelire oranını göstermektedir.

Grafikte görüldüğü üzere, Türkiye'nin savunma harcamaları 1960 yılından 2000 yılına kadar artmaktadır. Bu dönemde, savunma harcamalarının milli gelire oranı %3,53'ten %5,11'e yükselmektedir. 2000 yılından sonra ise savunma harcamaları düşüşe geçmektedir. 2020 yılında, savunma harcamalarının milli gelire oranı %2,77'ye gerilemiştir.

Grafikteki bu değişimi, Türkiye'nin güvenlik ortamındaki değişimler ile ilişkilendirmek mümkündür. 1960-2000 yılları arasında, Türkiye'nin güvenlik ortamının daha belirsiz ve istikrarsız olduğu bir dönemden geçtiği söylenebilir. Bu dönemde, Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı, 12 Eylül Darbesi ve terör olayları gibi çeşitli güvenlik tehditleriyle karşı karşıya kalmıştır. Bu tehditlere karşı koymak için, Türkiye'nin savunma harcamalarını artırdığı söylenebilir.

2000 yılından sonra ise, Türkiye'nin güvenlik ortamının daha istikrarlı hale geldiği söylenebilir. Bu dönemde, Türkiye, NATO üyesi olarak, NATO'nun sağladığı güvenlik garantilerinden faydalanmaya başlamıştır. Ayrıca, Türkiye, iç güvenlik sorunlarını önemli ölçüde çözmüştür. Bu faktörlerin etkisiyle, Türkiye'nin savunma harcamaları düşüşe geçmiştir.

Grafikteki verilere göre, Türkiye'nin savunma harcamaları, milli gelire oranla hala yüksek bir seviyededir. 2020 yılında, Türkiye'nin savunma harcamalarının milli gelire oranı, NATO üyesi ülkelerin ortalamasının üzerindedir. Bu durum, Türkiye'nin güvenlik önceliklerinin NATO üyeliği ile uyumlu olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Kara Para Aklamanın ve Terörün Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi

Kara para aklama, suç gelirlerini yasallaştırmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, suçluların yasadışı yollarla elde ettikleri parayı ekonomik sisteme sokmasını ve böylece haksız kazanç elde etmesini ve cezalardan kaçmasını sağlar.

Kara para aklama, Türkiye'de büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkileyen bir sorundur. Bu sorunun etkilerini anlamak için bir örnek üzerinden bakmak faydalı olabilir. Örneğin, bir uyuşturucu çetesi, uyuşturucu satışından elde ettiği geliri kara para aklama yoluyla yasal bir iş olarak gösterebilir. Bu durumda, çete, yasal bir iş gibi vergi indirimi ve teşviklerden yararlanabilir. Bu durum, çetenin daha fazla kar elde etmesine ve faaliyetlerini genişletmesine olanak tanır.

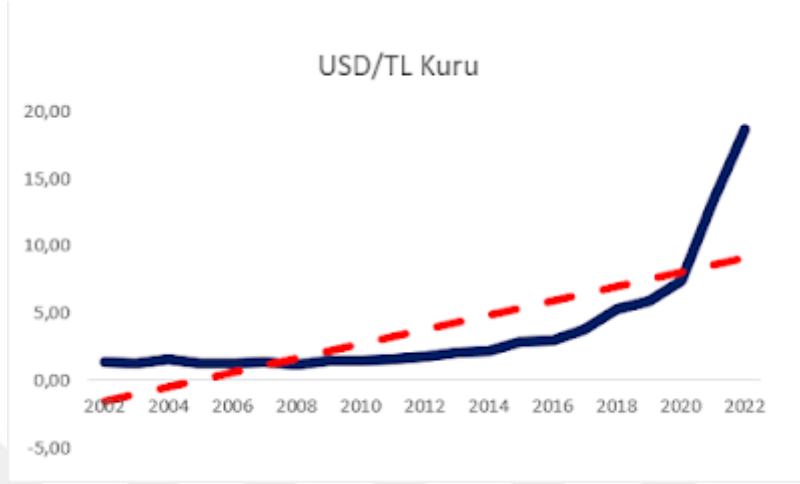
Kara para aklama, ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkileyen bir dizi etkeni tetikleyebilir. Bu etkenlerden bazıları şunlardır (Yılmaz, 2022: 10):

- *Vergi gelirlerinin azalması:* Kara para aklanması, yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin meşru hale getirilmesine olanak tanıyarak vergi kaçakçılığına yol açar. Bu durum, devletin kamu hizmetlerini finanse etme kapasitesini azaltır.
- *İstihdamda düşüş:* Kara para aklanması, kayıt dışı ekonomiyi teşvik ederek kayıtlı istihdamda düşüşe neden olur. Bu durum, işsizlik oranının artmasına ve sosyal refahın azalmasına yol açar.
- *Döviz kuru dalgalanmaları:* Kara para aklanması, döviz kurlarında oynaklığa neden olabilir. Bu durum, ekonomik istikrarı olumsuz etkiler.
- *Finansal sistemde güven kaybı:* Kara para aklanması, finansal sistemde güven kaybına yol açabilir. Bu durum, yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler.

Türkiye'de kara para aklamanın büyüme ve kalkınmaya olumsuz etkilerini azaltmak için çeşitli önlemlere başvurulmaktadır. Bu önlemler, kara para aklamanın önlenmesine ve suçluların cezalandırılmasına yöneliktir ve bazı önlemler şunlardır (Yılmaz, 2022: 10):

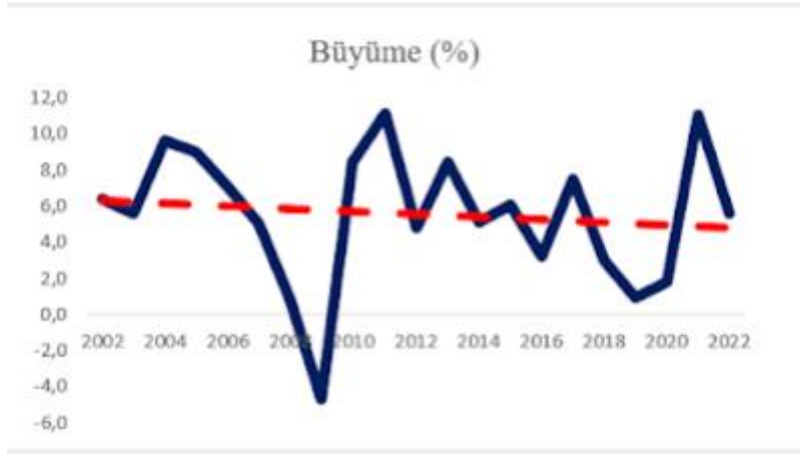
- *Kayıt dışı ekonominin azaltılması:* Kara para aklamanın en önemli kaynaklarından biri, kayıt dışı ekonomidir. Kayıt dışı ekonominin azaltılması, kara para aklamayı zorlaştıracığından, kara para aklamanın önlenmesine yardımcı olacaktır.
- *Bankacılık sektörünün denetiminin güçlendirilmesi:* Kara para aklamak için yaygın olarak kullanılan bir yöntem, bankacılık sistemini kullanmaktır. Bankacılık sektörünün etkin bir şekilde denetlenmesi, kara para aklamanın önlenmesine yardımcı olacaktır.
- *Kara para aklamanın suç sayılması:* Türkiye'de kara para aklamak, yasalara aykırı bir eylemdir. Bu eylemin suç sayılması, kara para aklayanların cezalandırılması için gerekli yasal altyapıyı oluşturmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, kara para aklamanın önlenmesine yönelik olarak çeşitli önlemler almıştır. Bu önlemler, bankacılık sektörünün denetiminin güçlendirilmesi, finansal kuruluşlara kara para aklama konusunda farkındalık kazandırılması ve kara para aklamanın suç sayılmasıdır (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası,2023).

Grafik 9. Türkiye’de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2002-2022), (Eğilmez, 2023)

Sonuç olarak, kara para aklama, ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumsuz etkileyen önemli bir sorundur. Türkiye’de kara para aklamanın büyüme ve kalkınmaya etkilerini azaltmak için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Grafik 10. Türkiye’de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2002-2022), (Eğilmez, 2023)

Ekonomik büyüme ve kalkınma, ülkelerin refah seviyesini ve yaşam standartlarını yükseltmek için gereklidir. Ekonomik büyüme, bir ülkede belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değerindeki artışı ifade eder. Hâsıladaki artışın sürekli olması, ekonomik büyümenin sürdürülebilir olması için önemlidir. Hâsılada bir artış olmaz ise ekonomik durgunluk veya gerileme meydana gelebilir

(Turan, 2008: 11). Ekonomik kalkınma, bir ülkenin refah seviyesini ve yaşam standartlarını yükseltme sürecidir. Bu süreç, gelir, tasarruf ve yatırım seviyelerinin artması, beşeri sermayenin geliştirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması ve genel nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi çeşitli şekillerde kendini gösterir (Özel, 2000: 12).

Terörizm, bir ülkenin ekonomik büyümesini olumsuz yönde etkileyen bir suçtur. Terörizm, ekonomik faaliyetlerin durmasına veya azalmasına, yatırımların azalmasına ve işsizliğin artmasına neden olarak ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkiler. Bu etki hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde görülür. Terörizmin ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemesinin bir nedeni, ekonomik faaliyetlerin yatırım harcamalarından kamu harcamalarına doğru yönelmesine neden olmasıdır. Terörizm, bir ülkenin güvenliğini tehdit ettiğinden, hükümetler terörle mücadele için kamu harcamalarını artırmaktadır. Bu durum, ekonomik büyüme için ayrılan kaynakların azalmasına neden olmaktadır (Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004: 474).

Terörizmin ekonomik büyüme ile olan ilişkisi, çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Bu araştırmalarda, terörün ekonomik büyümeye negatif yönlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bir devlet her yıl terörle karşı karşıya gelirse, ekonomik büyümenin %1,5-2,5 arasında düştüğü görülmektedir (Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004: 1010). Terörizm, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyen bir suçtur. Terörizm, yabancı yatırımları ve finans piyasalarını olumsuz etkileyerek ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır.

2004 yılında Taraves tarafından yapılan bir çalışmada, terörizm kaynaklı maliyetlerin kişi başı GSYH üzerindeki etkisi incelenmiştir. 1987-2001 yılları arası veriler kullanılarak yapılan araştırmada, terörün ekonomik büyüme üzerinde az fakat negatif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, terörizmin kişi başı GSYİH üzerinde %0,38 oranında olumsuz etkisi bulunmaktadır (Taraves, 2004: 1065). Terörizm, bir ülkenin ekonomik faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyerek ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir. Bu etki, tüketim ve tasarrufun azalmasına, yatırımların azalmasına ve işsizliğin artmasına neden olarak ortaya çıkar. Terörizm, toplumda korku ve endişe yaratarak, ekonomik ve sosyal kalkınmayı olumsuz yönde etkileyebilir. Bu etki, insanların iş ve yatırım yapma isteksizliğine, sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve kamu hizmetlerinin aksamasına neden olarak ortaya çıkar (Frey ve Luechhinger, 2007: 1- 24). Terörle mücadelede, temel nedenlerle mücadele etmek, en etkili yöntemdir. Bu nedenler arasında yoksulluk, eğitimsizlik ve işsizlik yer almaktadır. Yoksulluk ve işsizlik, insanların terör örgütlerine katılmasını kolaylaştırmaktadır. Eğitim, insanların teröre karşı direncini artırarak, terörle mücadeleye katkıda bulunmaktadır. Yoksulluğun ortadan kalkmasıyla birlikte, hukukun üstünlüğü ve güven ortamının tesis edilmesi, terörle mücadelede önemli bir kazanım olacaktır. İktisadi özgürlüklerin kısıtlandığı ve ekonomik kalkınmanın yetersiz olduğu ülkelerde, terörizme zemin hazırlayan koşullar oluşmaktadır. Bu koşullar arasında, yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik ve hukukun

üstünlüğünün sağlanamaması yer almaktadır. Bu koşullar, insanların terör örgütlerine katılma olasılığını artırmaktadır (Ackoff ve Strümpfer, 2003: 287). Terörizmin önlenmesi için gelişmekte olan ülkelerde büyüme ve kalkınmayı desteklemek amacıyla, uluslararası yardımlar yoluyla çeşitli hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler arasında, yoksulluğun azaltılması, eğitim ve istihdam fırsatlarının artırılması, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi yer almaktadır (Ackoff ve Strümpfer, 2003: 287):

Kalkınma için uluslararası yardımlar, aşağıdaki ilkeler doğrultusunda yürütülmelidir:

- Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere mali yardımda bulunmalıdır.
- Bu yardımlar, yalnızca kalkınma amacıyla kullanılmalıdır.
- Yardımların kullanımında şeffaflık ve hesap verebilirlik esas alınmalıdır.
- Yardımların etkinliğini değerlendirmek için bağımsız bir grup görevlendirilmelidir.
- "Bu yardımlar, insan haklarının korunması ve demokratik kurumların güçlendirilmesi gibi kalkınma için temel olan hususları desteklemelidir."

Sonuç olarak, bu maddeler, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına yardımcı olmak için uluslararası yardımların nasıl yürütülmesi gerektiğine dair temel ilkeleri ortaya koymaktadır.

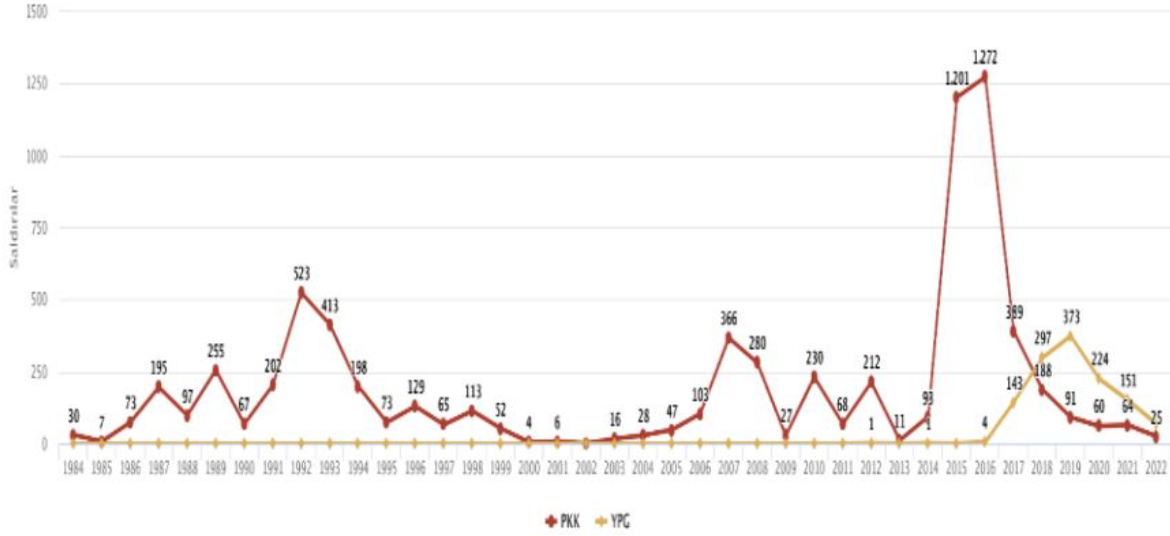

Grafik 11. Türkiye’de gerçekleşen büyüme oranları (%) (2013-2023) (TÜİK, t.y)

Tablo 12.
GSYH Büyüme oranları (Bir önceki yılın aynı dönemine göre % değişimi)

2018				2019				2020				2021				2022				2023	
I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
7,5	5,9	2,5	-2,6	-2,5	-1,6	1,0	5,9	4,3	-10,4	6,4	6,3	7,5	22,3	8,0	9,7	7,8	7,6	4,1	3,3	3,9	3,8

Kaynak: TÜİK (t.y).

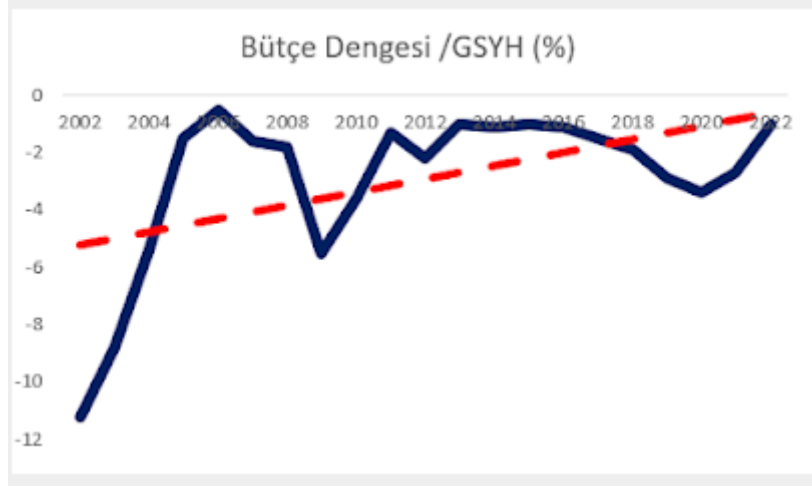

Grafik 12. 01.01.1984-07.06.2022 arasındaki saldırıların örgütlere göre yıllık dağılımı (Terörizm Analiz Platformu, t.y)

Yukarıdaki şekilde 2013-2023 yılları arasında Türkiye'nin ekonomik büyüme oranları ve 2015-2022 yılları arasındaki terör saldırıları gösterilmektedir. Büyüme oranlarında istikrarsız dalgalanmaların olduğu ve konjonktürel şokların ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Büyüme oranındaki istikrarsızlıkların terör faaliyetleri ile paralel olduğu görülmektedir. Özellikle Covid-19 etkisinden uzak olarak 2015-2016 arasındaki yıllarda terör olaylarının büyüme üzerindeki etkisi yoğun olduğu görülmektedir.

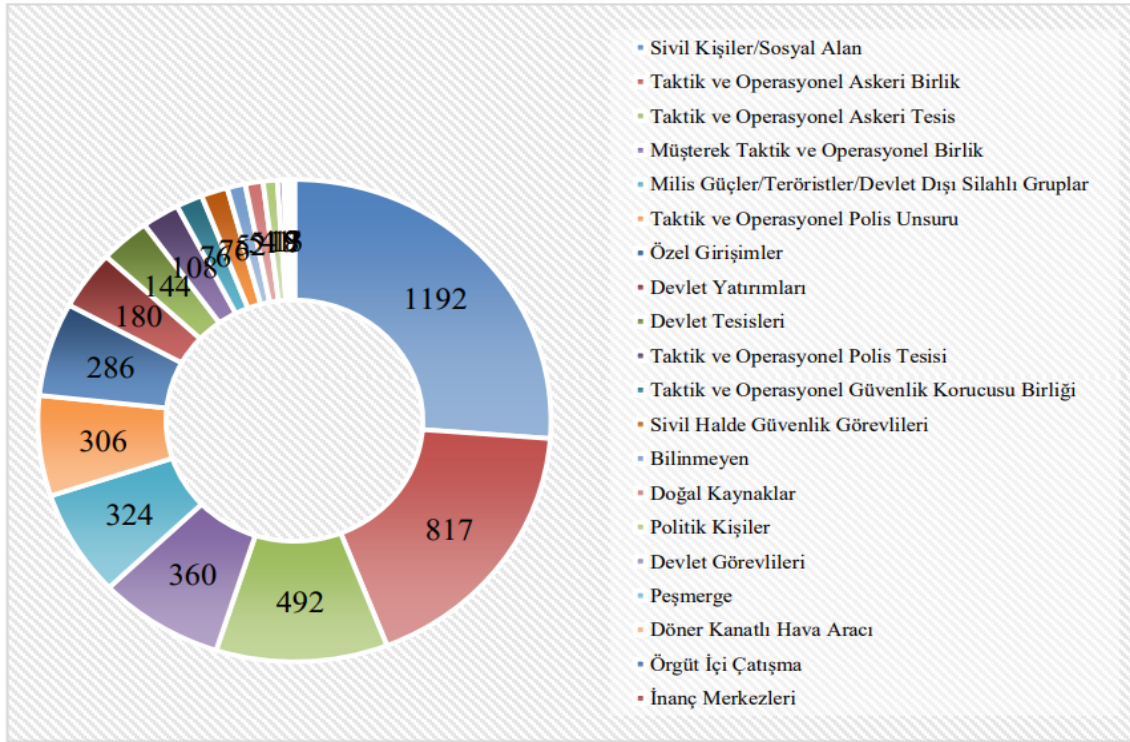
4.2.3. Kara Para Aklamanın ve Terörün Kamu Maliyesine Etkisi

Savunma hizmetleri, halkın güvenliğini ve refahını sağlamak için hükümet tarafından yürütülen temel görevlerden biridir. Savunma harcamaları, bu hizmetler için ayrılan kamu kaynaklarını ifade eder. Savunma ve güvenlik, iç ve dış tehditlere karşı koruma sağlamak, toplumsal düzeni korumak ve ülkeyi barış içinde tutmak gibi önemli hedeflere ulaşmak için gereklidir (Giray, 2004: 183). Terörizm, ekonomik ve sosyal kalkınmanın önünde önemli bir engeldir. Terörle mücadele için ayrılan kaynaklar, ekonomik kalkınma için ayrılan kaynakların azalmasına neden olmaktadır. Terör eylemleri, ekonomik büyümeyi, enflasyonu ve işsizliği olumsuz etkilemektedir. Terörizm, ekonomik faaliyetleri kesintiye uğratarak, vergi tabanını düşürmektedir. Bu da vergi gelirlerini azaltmaktadır (Das ve Lahiri, 2006: 21).

Grafik 13. Türkiye’de gerçekleşen bütçe dengesi/GSYH oranları (%) (2002-2022) , (Eğilmez, 2023)

Terörizm, kamu maliyesini çeşitli şekillerde olumsuz yönde etkilemektedir. Terör eylemleri, ekonomik faaliyetlerin azalmasına, vergi gelirlerinin düşmesine ve kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Bu etkiler, kamu maliyesini dengesiz hale getirebilir ve ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir (Gupta, 2004: 406). Terörizm, kamu harcamalarının dağılımında önemli değişikliklere neden olmaktadır. Terörle mücadele için ayrılan kaynaklar, eğitim, sağlık ve altyapı gibi diğer kamu hizmetlerine ayrılan kaynakların azalmasına neden olmaktadır. Bu durum, bu hizmetlerin kalitesinin düşmesine ve vatandaşların yaşam standartlarının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Ağır ve Kar, 2010: 13-32). Terör eylemlerinde artış, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Terörizm, ekonomik faaliyetlerin azalmasına, yatırımların durmasına ve kamu harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir ve ekonomik istikrarı bozmaktadır (Blomberg, 2003: 1007-1032).

Grafik 14. 2015-2022 arası dönemde saldırı hedef tipine göre saldırı sayıları (Terörizm Analiz Platformu, t.y)

Terörizm, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki tür maliyete neden olur. Doğrudan maliyetler, bina ve altyapılara zarar verme, can kaybı, yaralanma, kayıp ve hasar gibi maddi ve manevi kayıpları içerir. Dolaylı maliyetler ise, terörizmle mücadele için yapılan harcamalar, terör saldırıları nedeniyle yaşanan ekonomik kayıplar ve terörizm korkusu nedeniyle alınan önlemlerin maliyetlerini içerir.

Doğrudan maliyetler, terörist saldırıların doğrudan sonucudur ve genellikle ilk anda fark edilir. Dolaylı maliyetler ise, terörizmin daha uzun vadeli etkilerinden kaynaklanır ve genellikle daha zor ölçülür. Terörizm, dünya çapında önemli bir ekonomik ve sosyal sorundur. Terörizmle mücadele için yapılan harcamalar, hükümetlerin savunma bütçelerini önemli ölçüde artırmasına neden olmuştur. Bu durum, diğer kamu hizmetlerinin aksamasına ve ekonomik büyümenin yavaşlamasına yol açabilmektedir.

Terörizm korkusu nedeniyle alınan önlemler de maliyetlidir. Örneğin, havaalanı güvenlik önlemleri, kargo güvenliği önlemleri ve terör saldırıları nedeniyle yaşanan aksamalar, vatandaşlara ve işletmelere maliyet olarak yansımaktadır (Krugman, 2004: 1-2).

Grafik 15. Ülkemizin askeri harcamalarına ve GSYİH'ya oranı (SIPRI, t.y)

Türkiye'nin 2000-2022 yılları arasındaki savunma harcamalarını ve o dönemde gerçekleşen terör eylemlerini karşılaştırmaktadır. Savunma harcamalarının sürekli arttığı ancak özellikle terör eylemlerinin arttığı tarihlerde daha da arttığı görülmektedir. 2022 yılı itibariyle terör ile mücadelede alınan başarılı sonuçlar alınması sebebiyle 2019 yılına oranlar yaklaşık % 50 oranında bir azalma görülmektedir. Bu azalış sonucunda 2022 yılındaki yapılan harcamanın GSYİH pay oranı % 1.2 ile en düşük seviyede seyir etmiştir.

4.2.4. Kara Para Aklamanın ve Terörün Beşerî Sermaye Etkisi

Beşerî sermaye, ekonomik faaliyetlerin verimliliğini artıran bilgi, beceri ve diğer niteliklerden oluşan bir kavramdır. Nitelikli insan iş gücü, ekonomik büyümenin ve kalkınmanın temel unsurlarından biridir. Gelişmiş ülkelerde, beşerî sermayenin yüksek olması, refah seviyesinin artmasına ve ekonomik büyümenin hızlanmasına katkıda bulunmaktadır. Beşerî sermayenin oluşumunda eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. Eğitim, beşerî sermayenin geliştirilmesinde en önemli unsurlardan biridir. Eğitimli bireyler, daha üretken ve verimlidirler. Sağlıklı bireyler ise, daha uzun ve verimli bir yaşam sürebilirler. Sosyal hizmetler ise, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve yaşam standartlarının yükseltilmesine yardımcı olur. Beşerî sermaye, ekonomik büyümenin ve kalkınmanın en önemli itici güçlerinden biridir. Nitelikli insan iş gücü, yeni teknolojilerin geliştirilmesine, verimliliğin artmasına ve ekonomik büyümenin hızlandırılmasına katkıda bulunmaktadır (Beşerî Sermaye ve Kalkınma. İnsan Gelişme Raporu, 2023: 22-25).

Terörizm, bir ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorundur. Terörizm, beşerî ve sosyal sermaye üzerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki tür etki yaratmaktadır. Doğrudan etkiler, terörist saldırılar ve güvenlik önlemleri nedeniyle yaşanan maddi ve manevi kayıpları

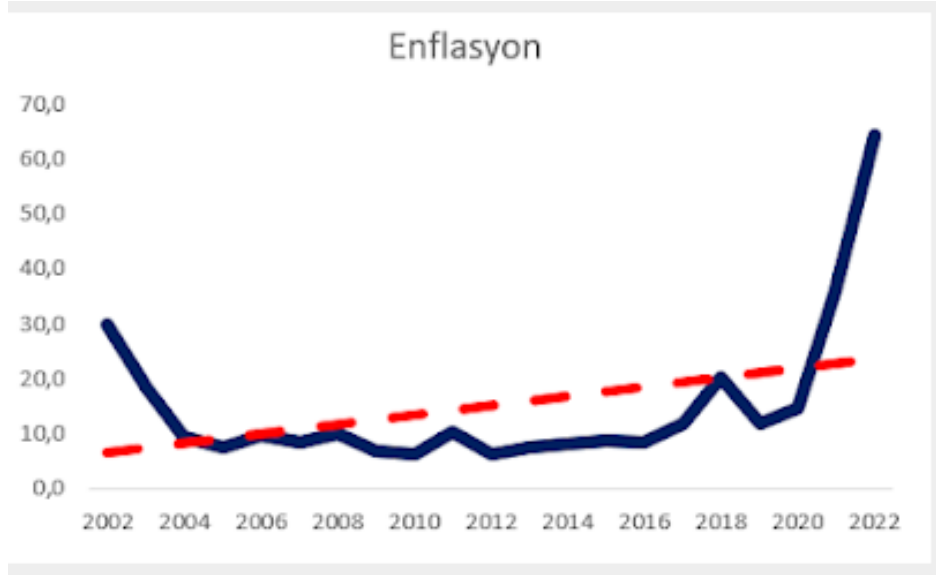
kapsamaktadır. Bu etkiler, bina ve altyapılara zarar verme, can kaybı, yaralanma, kayıp ve hasar gibi ekonomik ve sosyal kayıpları içermektedir. Dolaysız etkiler ise, terörizmle mücadele için yapılan harcamalar, terör saldırıları nedeniyle yaşanan ekonomik kayıplar ve terörizm korkusu nedeniyle alınan önlemlerin maliyetlerini kapsamaktadır. Bu etkiler, hükümetlerin savunma bütçelerini artırmasına, ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve sosyal ilişkilerin bozulmasına neden olabilmektedir. Terörizmin beşerî sermaye üzerindeki etkileri, eğitim ve istihdam alanında kendini göstermektedir. Terör saldırıları ve güvenlik önlemleri nedeniyle okullar kapanmakta, eğitim kalitesi düşmekte ve bireylerin işgücü piyasasına girmesi zorlaşmaktadır. Bu durum, çocukların ve gençlerin eğitim alma fırsatlarını kısıtlamakta, onların beceri ve yeteneklerini geliştirmesini engellemekte ve ekonomik kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Terörizmin sosyal sermaye üzerindeki etkileri ise, güven ve dayanışma duygusunu zedelemekte, toplumsal huzuru ve refahı azaltmaktadır. Terör, toplumda korku ve endişe yaratmakta, bireylerin birbirlerine karşı daha mesafeli olmasına neden olmaktadır. Bu durum, sosyal ilişkilerin bozulmasına, toplumsal huzurun ve refahın azalmasına yol açmaktadır. Terörizmin beşerî ve sosyal sermaye üzerindeki etkilerini azaltmak için kapsamlı önlemler almak gerekmektedir. Bu önlemler arasında eğitime yatırım yapmak, toplumda güven ve dayanışma duygusunu güçlendirmek, terörle mücadeleyi etkin bir şekilde yürütmek yer almaktadır (Gökbunar, 2010: 135).

4.2.5. Kara Para Aklamanın ve Terörün Enflasyon ile İlişkisi

Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen gelirin meşru kaynaklardan elde edilmiş gibi gösterilmesi işlemidir. Bu işlem, enflasyonu artırarak ekonomiye zarar verebilir. Kara para aklamak için, suçlular genellikle nakit parayı bankaya yatırır, gayrimenkul satın alır veya değerli eşyalara yatırım yapar. Bu işlemler, para arzı artırır ve fiyatları yükseltir.

Kara para aklamanın enflasyonu artırmasının iki ana nedeni vardır. Birincisi, kara paranın meşru ekonomiye girmesi, para arzı artırır. Para arzı arttığında, fiyatlar genel olarak yükselir. İkincisi, kara para aklama faaliyetleri, yasadışı yollardan elde edilen gelirin meşru ekonomiye girmesini sağlar. Bu, yasadışı faaliyetlere olan talebi artırabilir ve bu da fiyatların yükselmesine neden olabilir.

Kara para aklama, enflasyona ek olarak, ekonominin diğer yönlerine de zarar verebilir. Örneğin, kara para aklama, vergi gelirlerini azaltabilir, yatırımları caydırabilir ve finansal sistemin istikrarını tehdit edebilir (Şen, 2022: 123).

Grafik 16. Türkiye’de gerçekleşen enflasyon oranları (%) (2002-2022), (Eğilmez, 2023)

Enflasyon, mal ve hizmetlerin fiyatlarının sürekli ve genel olarak artması sonucu paranın değerinin düşmesidir. Enflasyon, ekonomik büyümeyi yavaşlatan, gelir dağılımını bozan ve toplumsal huzuru tehdit eden önemli bir sorundur. Yüksek enflasyon, bireylerin ve işletmelerin ekonomik kararlarını zorlaştırmakta, yatırımları ve tüketimi azaltmakta, faiz oranlarını yükseltmekte ve ekonomik dengeleri bozmaktadır. Türkiye’de enflasyon, 1970’li yılların sonundan itibaren önemli bir sorun haline gelmiştir.

Terör ve enflasyon arasındaki ilişki, makroekonominin hem tüketim hem de yatırım boyutunu ilgilendirmektedir. Terör eylemleri sonucunda, bireylerin ve işletmelerin ekonomik faaliyetlerinde belirsizlik ve risk artışı yaşanmaktadır. Bu durum, tüketim harcamalarını azaltmakta, yatırımları engellemekte ve ekonomik büyümeyi yavaşlatmaktadır. Ekonomik büyümenin yavaşlaması, toplam talep üzerinde etkili olarak enflasyonu tetiklemektedir. Ayrıca, terör olaylarından kaynaklanan üretim düşüşü de fiyatların artmasına neden olmaktadır. Terör eylemlerinin enflasyonist baskılar yoluyla ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğine dair bulgular bulunmaktadır. Akıncı (2014), 2002-2011 yılları arasında 152 ülkeyi kapsayan araştırmasında, terör eylemlerinin enflasyonu artırarak ekonomik büyümeyi yavaşlattığını tespit etmiştir. Bu durum, terör eylemlerinin hem tüketim hem de yatırım harcamalarını azaltmasına ve ekonomik belirsizlik ve riski artırmasına bağlıdır (Akıncı, 2014: 1-24).

Kırılgan ekonomiler, terörizmin üremesi için uygun bir ortam sağlar. Bu ülkelerde, yoksulluk ve gelir eşitsizliği yaygındır. Yüksek enflasyon, bu sorunları daha da şiddetlendirerek yoksulları daha da yoksullaştırır. Bu durum, yoksulların terörist gruplar tarafından kolayca hedef alınmasına neden olur.

4.2.6. Kara Para Aklamanın ve Terörün İşsizlik ile İlişkisi

Kara para aklama, işsizliğin artmasına neden olan bir dizi faktörden biridir. Kara para aklanan işletmeler, genellikle vergiden kaçınmak için yasa dışı yollarla elde edilen parayı kullanırlar. Bu durum, vergi gelirlerinin azalmasına ve kamu hizmetlerinin finansmanındaki zorluklara neden olabilir. Bu durum da ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve işsizliğin artmasına yol açabilir. (Şen, 2022: 12)

Kara para aklama, yasa dışı yollardan elde edilen paranın yasa dışı yollardan aklanması işlemidir. Bu işlem, genellikle kara paranın gerçek kaynağını gizlemek ve vergiden kaçınmak için yapılır. Kara para aklama, hem ekonomik hem de sosyal açıdan önemli bir sorundur.

Kara para aklamanın işsizlikle ilişkisi, iki yönlü olarak ele alınabilir. Birincisi, kara para aklamanın işsizliği artırabileceği yönündedir. Kara para aklanan işletmeler, genellikle vergiden kaçınmak için yasa dışı yollarla elde edilen parayı kullanırlar. Bu durum, vergi gelirlerinin azalmasına ve kamu hizmetlerinin finansmanındaki zorluklara neden olabilir. Bu durum da, ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve işsizliğin artmasına yol açabilir.

İkincisi, işsizliğin kara para aklamayı teşvik edebileceği yönündedir. İşsizlik, insanların yasa dışı yollarla gelir elde etmelerine daha fazla meyilli oldukları bir durumdur. Bu durum, kara para aklamanın artmasına neden olabilir.

Grafik 17. Türkiye’de gerçekleşen işsizlik oranları (%) (2002-2022), (Eğilmez, 2023)

İşsizlik, bir ülkenin ekonomik ve sosyal refahını olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorundur. İşsizliğin yüksek olması, ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir, gelir eşitsizliğini artırabilir ve sosyal huzuru bozabilir (Aktürk, 1999: 190). Kırılgan ekonomilerde işsizlik, terörizm için bir besin kaynağıdır. Terör nedeniyle bu bölgelere yapılan yatırımlar azalır ve işsizlik artar. Bu durum, terör örgütlerinin eleman

bulmak için yararlandığı bir fırsat haline gelir. Terör örgütleri, işsiz ve çaresiz insanları kendi saflarına çekerek onları terör eylemlerinde kullanır (Alkan, 2000: 34).

Terör, kırılgan ekonomilerde göçü tetikleyen önemli bir faktördür. Terör nedeniyle insanlar evlerini ve işlerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, göçmen nüfusun ağırlıklı olarak yaşadığı bölgelerde kaynakların atıl kalmasına ve altyapının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, göç, işsizliği de beraberinde getirerek ekonomik ve sosyal sorunlara yol açmaktadır (Mutlu, 2002: 474). Terör, doğal kaynakların ve ekonomik faaliyetlerin önündeki en büyük engeldir. Terör faaliyetleri nedeniyle otlaklar ve meralar işletilememekte, tarım ve hayvancılık olumsuz etkilenmektedir. Bu durum, işsizliği artırmakta ve ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir (Akan ve Arslan, 2008: 69). Terör faaliyetleri, kentlerde işsizliği ve göçün önemli bir nedenidir. Terör nedeniyle kırsal kesimden kentlere göç eden insanlar, kentlerde iş bulma konusunda zorluk çekmektedir. Bu durum, kentlerde işsizliği ve gizli işsizliği artırmaktadır (Sevim, 2010: 20).

4.3. Kara Para Aklama ve Terörün Piyasalara Etkisi

Terörizm, piyasalarda belirsizliği artıran önemli bir risk faktörüdür. Terör eylemleri, yatırımcıların ve şirketlerin kararlarını etkileyerek piyasalarda istikrarsızlığa ve belirsizliğe neden olur. Bu durum, risk priminin artmasına, işlem maliyetlerinin yükselmesine ve yatırımların azalmasına yol açabilir (Gasebner, 2006: 5).

Terörizm, ekonomik faaliyetler üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, dünya ekonomileri üzerinde yapılan çalışmalarda dört ana unsur üzerinden incelenmektedir (Abadiea ve Gardeazabalb, 2008: 1):

- *Yatırımlar:* Terörizm, yatırımcılarda belirsizlik ve risk algısını artırarak yatırımları azaltabilir.
- *Turizm:* Terörizm, turizm sektörünü olumsuz etkileyerek ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına yol açabilir.
- *Ticaret:* Terörizm, ticaret yollarını ve gümrük işlemlerini zorlaştırarak ticareti olumsuz etkileyebilir.
- *İşgücü piyasası:* Terörizm, işgücü piyasasını olumsuz etkileyerek işsizliği ve göçü artırabilir.

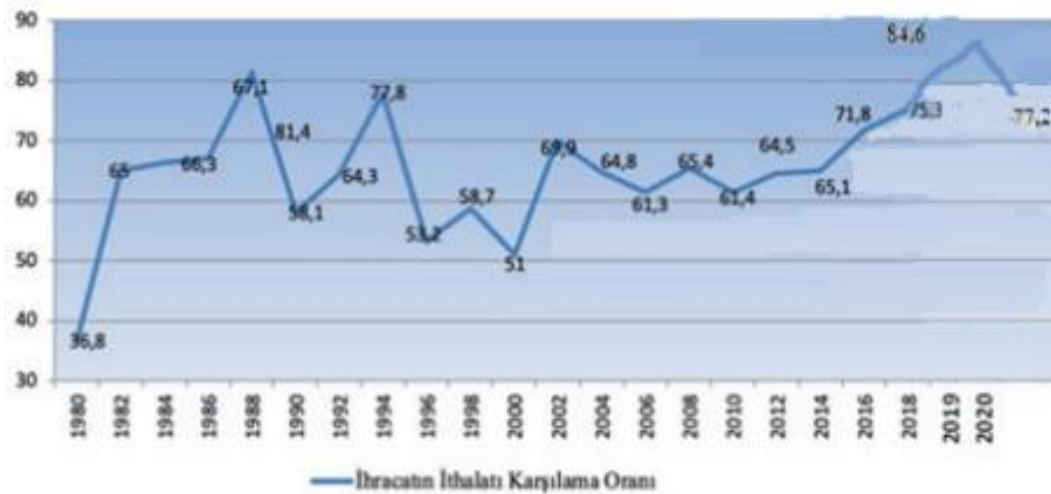
Terör, ekonomik faaliyetlerin temellerini sarsarak ekonomik performansı olumsuz etkiler. Teröristler, ekonomiyi hedef alır çünkü ekonomik faaliyetler, hükümetlerin varlığını ve meşruiyetini sağlayan temel unsurlardır. Ekonominin sorunsuz işleyişi, hükümetlerin vatandaşlarının refahını sağlama ve güvenliğini sağlama kabiliyetinin bir göstergesidir. Bu nedenle, teröristler ekonomik faaliyetleri hedef alarak, hükümetlerin temellerini sarsmayı ve meşruiyetini zedelemeyi amaçlarlar (Açıkalın, 2010:1).

4.3.1. Kara Para Aklama ve Terörün Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi

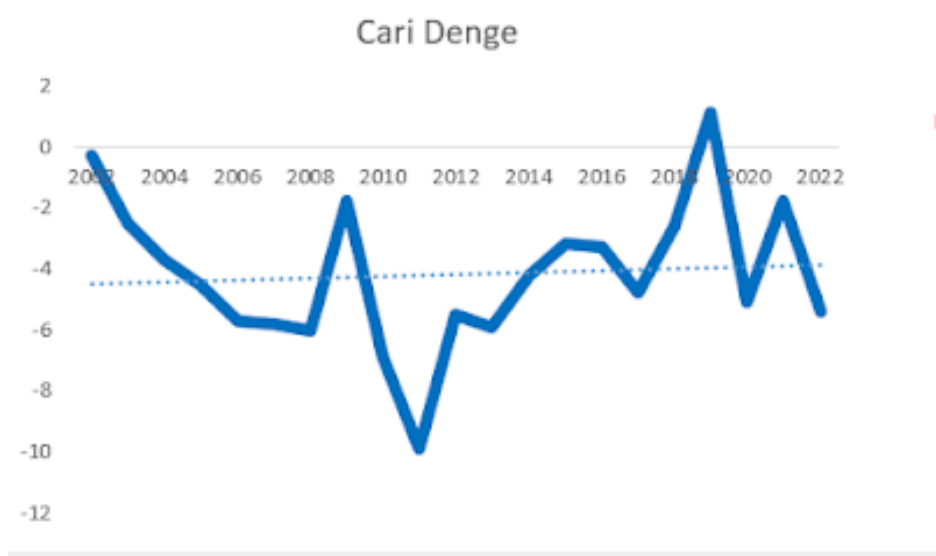
Terörizm, uluslararası ticaretin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Terör faaliyetlerinin yoğun olduğu ülkelerde, ticaret hacmi azalmaktadır. Bu durum, terör örgütlerinin ticarete ek maliyetler yüklemesinden kaynaklanmaktadır. Terör nedeniyle, ticareti yapan işletmelerin risk algısı artmakta ve bu da ticaretin maliyetini artırmaktadır. Artan güvenlik önlemleri nedeniyle işlem maliyetleri yükselmekte, ticareti konu alan malların zarar görme riski artmakta ve bu da ticareti daha az çekici hale getirmektedir (Frey ve Luechinger, 2007: 15).

Terörizm, uluslararası ticaretin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Terör faaliyetlerinin yoğun olduğu ülkelerde, ticaret hacmi azalmaktadır. Bu durum, terör örgütlerinin ticarete ek maliyetler yüklemesinden kaynaklanmaktadır. Terör nedeniyle, ticareti yapan işletmelerin risk algısı artmakta ve bu da ticaretin maliyetini artırmaktadır. Artan güvenlik önlemleri nedeniyle işlem maliyetleri yükselmekte, ticareti konu alan malların zarar görme riski artmakta ve bu da ticareti daha az çekici hale getirmektedir (Nitsch ve Schumacher, 2004: 423).

Dış ticarete güven ortamı, ticaretin temelini oluşturur. Güven ortamının olmadığı bir ülkede ticaret yapmanın maliyeti artar. Güvensizlik ortamı, hem uluslararası firmaların o ülkeye olan ilgisini azaltır hem de dış ticaret kaybına neden olur. Terör örgütleri, bu güven ortamını bozarak, ticareti olumsuz etkileyebilir. Terörist saldırılar, uluslararası ticarete önemli bir risk faktörüdür. Bu saldırılar, ticareti yapılan mallara zarar vermenin yanı sıra, uluslararası firmaların o ülke ile olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Bir ülkedeki risk ve güvenlik durumunun olmaması, işlem maliyetini artırarak uluslararası ticaret hacmini düşürebilir (Gökbunar, 2010: 97).

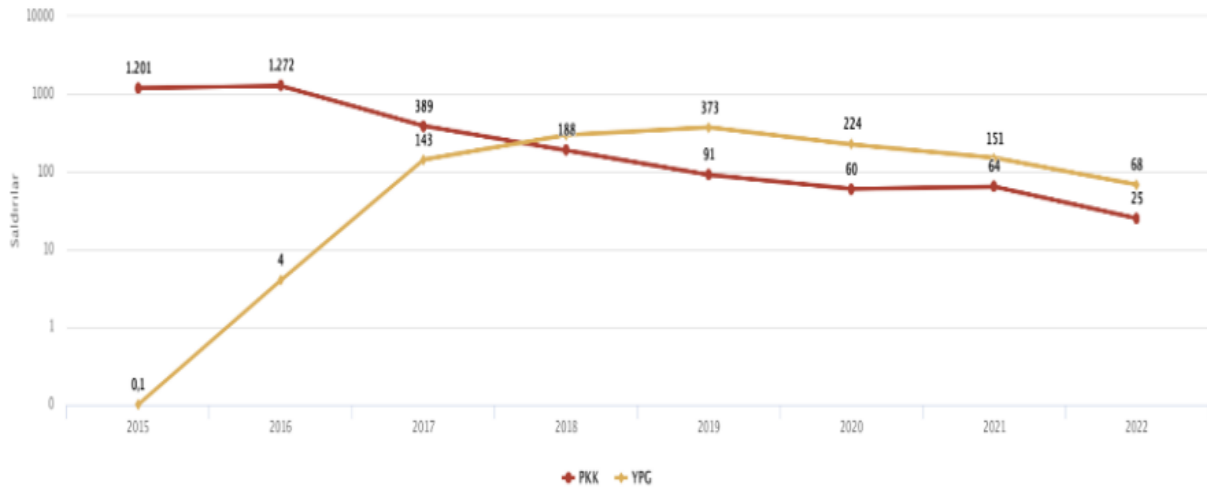

Grafik 18. Türkiye’de ihracatın ithalatı karşılama oranının seyri (TÜİK, t.y)

Grafik 19. Türkiye’de gerçekleşen cari denge oranları (%) (2002-2022), (Eğilmez, 2023)

Bu grafik, Türkiye'nin 1980-2021 yılları arasındaki ihracatının ithalatı karşılama oranını göstermektedir. Grafikte görüldüğü gibi, ihracatın ithalatı karşılama oranı, 1980'li yıllardan itibaren önemli bir artış göstermiştir. 2021 yılında ise bu oran %50,4'e yükselmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı, bir ülkenin dış ticaret dengesini gösteren önemli bir göstergedir. Bu oranın artması, ülkenin dış ticaret fazlası verdiğini göstermektedir.

Grafik 20. 2015-2022 arasında PKK/YPG yıllık saldırı sayıları (Terörizm Analiz Platformu, t.y)

Terör eylemleri, ihracatın ithalatı karşılama oranını olumsuz etkileyebilir. Terör eylemlerinin yoğun olduğu ülkelerde, firmalar riskten kaçınmak için o ülkeden mal ve hizmet ithal etmekten kaçınabilirler. Bu durum, ihracatın azalmasına ve dış ticaret açığının artmasına neden olabilir. Türkiye’de terör eylemlerinin yoğun olduğu dönemlerde, ihracatın ithalatı karşılama oranında düşüşler yaşandığı

görülmektedir. Örneğin, 1990'lı yıllarda PKK'nın eylemlerinin yoğunlaşması, ihracatın ithalatı karşılama oranında düşüşe neden olmuştur.

Tablo 13.
Türkiye’de 1980-2021 döneminde ihracatın gelişimi (Bin Dolar)

Yıl	İhracat	Değişim%	Yıl	İhracat	Değişim%
1980	2.910.122	28,7	2002	36.059.089	15,1
1982	5.745.973	22,2	2004	63.167.153	33,7
1984	7.133.834	24,5	2006	85.534.676	16,4
1986	7.456.726	-0,3	2008	132.027.196	23,1
1988	11.660.024	-6,3	2010	113.883.219	11,5
1990	12.959.288	11,5	2012	152.461.737	13,0
1992	14.714.629	8,2	2014	166.504.862	9,21
1994	18.105.872	18,0	2016	149.246.999	-10,36
1996	23.224.465	7,3	2018	177.168.756	18,71
1998	26.973.952	-1,4	2020	169.637.755	-4,75
2000	27.774.906	2,97	2021	271.355.000	59,9

Kaynak: TÜİK (t.y)

Bu tablo, Türkiye'nin 1980-2021 yılları arasındaki ihracatını göstermektedir. Tabloya göre, Türkiye'nin ihracatı 2021 yılında bir önceki yıla göre %59,9 artarak 271 milyar dolara yükselmiştir. Bu artış, Türkiye'nin ihracatta önemli bir başarı elde ettiğini göstermektedir.

İhracattaki bu artışa, aşağıdaki faktörler katkıda bulunmuş olabilir:

- *Küresel ekonomideki toparlanma:* 2021 yılında küresel ekonomide toparlanma yaşanması, Türkiye'nin ihracatını artırmıştır.
- *Döviz kurundaki düşüş:* 2021 yılında döviz kurundaki düşüş, Türkiye'nin ihracatını daha rekabetçi hale getirmiştir.
- *Yeni pazarlara açılma:* Türkiye, son yıllarda yeni pazarlara açılarak ihracatını artırmıştır.

İhracattaki bu artış, Türkiye'nin ekonomisi için önemli bir kazanımdır. İhracat, Türkiye'nin ekonomik büyümesine, istihdam yaratmasına ve cari açığını azaltmasına katkıda bulunmaktadır.

Terör faaliyetlerinin azaldığı ve etkili mücadele sonucunda dış ticaret hacminde olumlu yansımalar olduğu analiz edilmiştir. 2016 yılında yaşanan yoğun terör eylemleri neticesinde dış ihracat oranında önemli ölçüde azalma oluşmuştur.

Terör faaliyetleri, uluslararası ticaretin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Terör faaliyetlerinin yoğun olduğu ülkelerde, ticaret hacmi azalmaktadır. Bu durum, 2022 yılında, Türkiye'nin dış ticaret hacminin bir önceki yıla göre %3,2 azalarak 238 milyar dolara gerilemesinde de etkili olmuştur.

3.3.2. Kara Para Aklama ve Terörün Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi

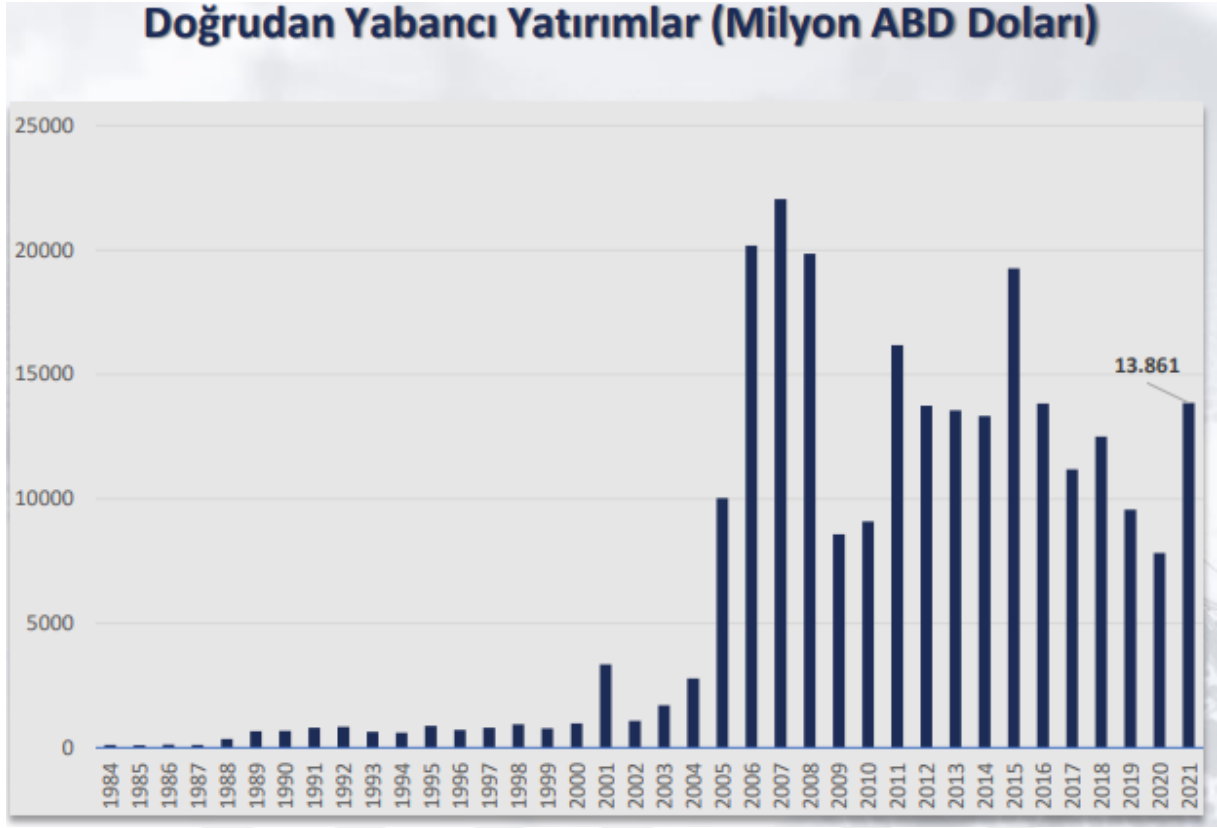
Kara para aklama, yasa dışı yollarla elde edilen gelirin, sanki yasal yollarla elde edilmiş gibi gösterilmesi işlemidir. Kara para aklama, bir ülkenin ekonomik büyümesini ve yatırım ortamını olumsuz etkileyen önemli bir faktördür.

Kara para aklama, doğrudan yabancı yatırımları aşağıdaki şekillerde olumsuz etkileyebilir:” (Eraslan ve diğerleri, 2023: 78):

- *Yatırım riskini artırarak:* Kara para aklamanın yaygın olduğu bir ülkede, yatırımcılar, yatırımlarının yasa dışı faaliyetlerle ilişkilendirilme riskini üstlenmek zorunda kalırlar. Bu durum, yatırım riskini artırarak, yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir.
- *Yatırım maliyetlerini yükselterek:* Kara para aklamanın yaygın olduğu bir ülkede, yatırımcılar, kara para aklamanın tespit edilmesini önlemek için ek maliyetler ödemek zorunda kalabilirler. Bu durum, yatırım maliyetlerini yükselterek, yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir.
- *Yatırım ortamının güvenilirliğini azaltarak:* Kara para aklamanın yaygın olduğu bir ülkede, yatırımcılar, yatırım ortamının güvenilirliğini sorgulayabilirler. Bu durum, yatırım ortamının güvenilirliğini azaltarak, yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

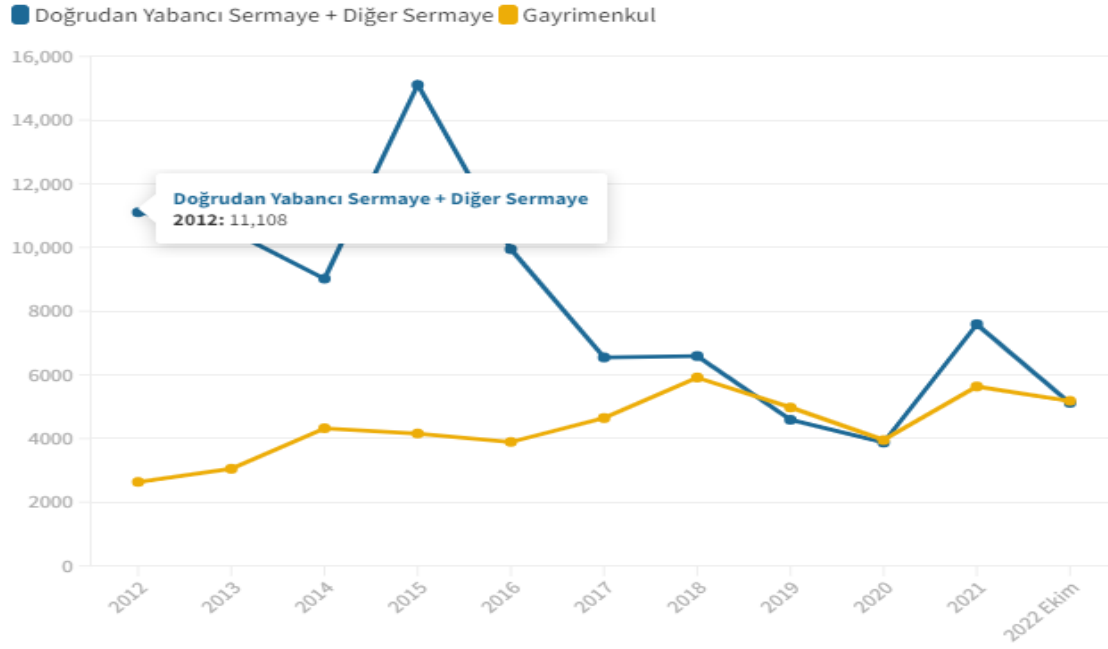
Doğrudan yabancı sermaye yatırımı, bir ülkenin firmalarının başka bir ülkeye yaptığı uzun vadeli yatırımdır. Bu yatırımlar, bir firmayı satın alma, yeni bir firma kurma veya mevcut bir firmanın sermayesini artırma yoluyla gerçekleşebilir. Doğrudan yabancı yatırımlar, iş yaratma, istihdam artışı ve teknoloji transferi gibi olumlu etkiler yaratabilir. Doğrudan yabancı yatırımların temel etkisi, ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlamasıdır (Görgün, 2004: 4). Gelişmekte olan ve orta gelire sahip ülkeler için doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve kalkınmanın önemli bir aracıdır. Bu ülkeler, sermaye birikimi, istihdam yaratma ve teknoloji transferi gibi faydalar sağlamak için doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekmeye çalışır. Doğrudan yabancı yatırımlar, ev sahibi ülkeye önemli faydalar sağlayabilir. Bu yatırımlar, ihracat, üretim ve istihdam artışı gibi ekonomik büyümeyi destekler. Ayrıca, yeni teknolojilerin ve bilginin transferine katkıda bulunur ve ödemeler bilançosuna olumlu katkı sağlar. Terörizm, doğrudan yabancı yatırımları ve ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyebilir. Terörizm, firmaların risk algısını artırarak yatırım kararlarına olumsuz yansır. Ayrıca, terörizmden kaynaklanan güvenlik maliyetleri ve iş kesintileri, firmaların karlılığını azaltabilir. Terörizm, belirsizlik ve risk algısını artırarak ekonomik faaliyetlere olan ilgiyi azaltır ve yatırım riskini

yükseltir. Bu durum, doğrudan yabancı yatırımlar ve portföy yatırımları gibi önemli ekonomik aktiviteleri olumsuz yönde etkiler (Enders, 2006: 517-518).

Grafik 21. Uluslararası doğrudan yabancı yatırımları (Milyar ABD Doları), (Türkiye Ticaret Bakanlığı, 2022)

Terörün doğrudan yabancı yatırımlar üzerindeki etkisi, zamana ve yere göre değişiklik gösterse de belirsizlik nedeniyle ortaya çıkan maliyetler, yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyecektir. Bu durum, sermaye ve yatırım kapasitesini azaltarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. 1991-2003 yılları arasında Türkiye ekonomisinde terör eylemlerinin doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu, yapılan çalışmalarda gösterilmiştir. Terör eylemleri, yatırım riskini artırarak ve yatırım maliyetlerini yükselterek, firmaların Türkiye'ye yatırım yapma kararlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Omay, 2001: 31). Terör eylemleri, bir ülkenin sermaye stokuna doğrudan zarar vermese de, dolaylı olarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebilir. Terör faaliyetlerinin yoğunlaşması, yatırım riskini ve maliyetini artırarak yatırımları caydırır. Bu durum, doğrudan yabancı yatırımların girişlerini de azaltabilir (Abadie ve Gardeazabal, 2008: 8).

Grafik 22. Uluslararası doğrudan yatırımları (Milyar ABD Doları), (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, t.y)

Grafik, Türkiye'de 2012-2022 yılları arasında gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımları (DYY) göstermektedir. Grafikten görülebileceği gibi, DDY'ler 2012-2015 yılları arasında bir düşüş trendi izlemiştir. Bu düşüş, Türkiye'nin yaşadığı ekonomik kriz ve siyasi istikrarsızlıktan kaynaklanmaktadır. 2016 yılından itibaren ise DDY'ler yeniden artışa geçmiştir. Bu artışta, küresel ekonomik toparlanmanın yanı sıra, Türkiye'nin uyguladığı makroekonomik istikrar politikaları ve yatırım ortamını iyileştiren reformlar etkili olmuştur. Terör eylemleri, bir ülkenin ekonomik büyümesini ve yatırım ortamını olumsuz etkileyen önemli bir faktördür. Terör eylemleri, yatırım riskini ve maliyetini artırarak, firmaların yatırım yapma kararlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu durum, doğrudan yabancı yatırımların girişlerini de azaltabilir. Türkiye'de 2012-2015 yılları arasında gerçekleşen terör eylemleri, DDY'lerin düşüşünü tetikleyen önemli bir faktördür. Bu dönemde, Türkiye'de PKK, FETÖ ve IŞİD gibi terör örgütleri tarafından düzenlenen saldırılar, yatırım ortamının güvenilirliğini azaltmış ve yatırım maliyetlerini artırmıştır. Bu durum, firmaların Türkiye'ye yatırım yapma kararlarını olumsuz yönde etkilemiştir. 2016 yılından itibaren ise Türkiye'de terör eylemlerinin sayısı azalmıştır. Bu durum, DDY'lerin yeniden artışa geçmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Grafik, Türkiye'de DDY'lerin 2012-2015 yılları arasında bir düşüş trendi izlediğini, 2016 yılından itibaren ise yeniden artışa geçtiğini göstermektedir. Bu değişimde, terör eylemlerinin azalmasının da önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Türkiye'de DDY'lerin artması, ekonomik büyüme ve istihdam yaratma açısından önemli bir gelişmedir. Terör eylemlerinin önlenmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi, Türkiye'nin DDY'leri daha da artırmasına yardımcı olacaktır.

4.3.2. Kara Para Aklama ve Terörün Turizm Üzerindeki Etkisi

Kara para aklama, yasa dışı yollardan elde edilen gelirin, yasal görünmesi için yasal bir ekonomik faaliyete dahil edilmesidir. Turizm, kara para aklama için yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Bu, turizmin nakit yoğun bir sektör olması ve kara para aklayıcıların otel rezervasyonları, seyahat acenteleri ve tur operatörleri aracılığıyla parayı aklayabilmeleri nedeniyledir (Koca, 2023: 12).

Terörizm, turizm sektörünü önemli ölçüde olumsuz etkileyebilir. Turizm, bir ülkenin ekonomik büyümesi ve kalkınması için önemli bir sektördür. İstihdam yaratma, yabancı para kazanma ve kültürel etkileşim gibi birçok faydası vardır. Terör saldırıları, turistlerin güvenliğini ve rahatlığını tehdit ederek turizm sektörünün büyümesini engelleyebilir. Bu durum, ekonomik kayıplara, işsizliğe ve toplumsal huzursuzluğa yol açmaktadır (Bulut, 2000: 71).

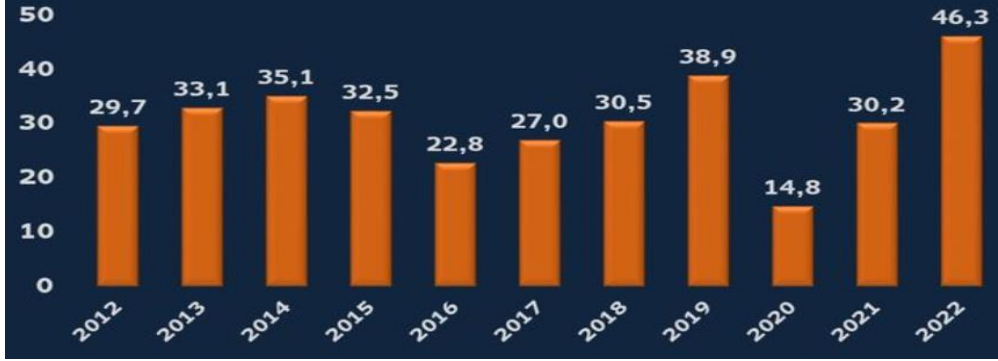
Turizm sektörü, bir ülkenin ekonomik büyümesi ve kalkınması için önemli bir sektördür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, turizm, döviz geliri yaratarak ve istihdam sağlayarak ekonomiye önemli katkılar sağlar. Terörizm gibi riskler, turizm sektörünü olumsuz etkileyerek, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı engellemektedir (Yeşiltaş ve Öztürk, 2008: 176). Terör saldırıları, turizm sektörünü olumsuz etkileyerek, ülkeye gelen turist sayısını ve harcamalarını azaltır. Bu durum, ülkeye döviz girişini azaltarak, ekonomik büyümeyi olumsuz etkiler (Sönmez ve Graefe, 1998: 119).

Terör örgütleri, turizm sektörünü hedef alarak, bu saldırıları medya aracılığıyla tüm dünyaya duyurarak, kendi ideolojilerini yayma ve siyasi hedeflerine ulaşma amacındadır (Sönmez, 1998: 445). Turizm, dünya genelinde yaşanan olumsuz olaylardan olumsuz etkilenmektedir. Bu nedenle, bir bölgede meydana gelen terör eylemleri, 6 aydan 1 yıla kadar tekrarlanmazsa, turizm sektörü kendini yenileyebilir. 11 Eylül saldırılarından sonra yapılan çalışmalar da bu durumu doğrulamaktadır (Arana ve Leon, 2008: 311).

Türkiye'nin Güney ve Doğu Anadolu bölgelerinde sosyo-politik ve güvenlik sorunlarının olmaması, bu bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimine önemli katkılar sağlayabilirdi. Turizm sektörü de bu bölgelerin kalkınmasında önemli bir rol oynayabilirdi (Tosun, 2003: 152). Turizm sektörü, ekonomik büyüme, istihdam yaratma ve kültürel etkileşim gibi birçok yönden sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu durum, yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir (Richardson, 2010: 3).

Turizm, gelişmekte olan ülkeler için önemli bir gelir kaynağıdır. Bu ülkelerde turizm, toplam hizmet ihracatının önemli bir bölümünü oluşturmakta ve GSYİH'ye önemli katkılar sağlamaktadır. Turizmin, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesini ve kalkınmasını desteklemesi için, bu ülkelerde turizm altyapısının geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması gerekmektedir. Turizm, gelişmekte olan ülkelerde önemli bir ekonomik faaliyettir. Bu ülkelerde turizm, toplam hizmet ihracatının %40'ını oluşturmakta ve GSYİH'nin %3 ila %10'unu oluşturmaktadır. Turizmin, gelişmekte

olan ülkelerin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına önemli katkıları bulunmaktadır. (Samimi, 2011: 1).

Grafik 23. Türkiye'nin turizm geliri 2022'de 46,3 milyar dolar oldu (TÜİK, t.y)

Grafikte, Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısını 2012-2022 yılları arasında göstermektedir. 2012 yılında 33,1 milyon olan ziyaretçi sayısı, 2016 yılında yaşanan terör saldırıları nedeniyle 22,8 milyona kadar gerilemiştir. 2017 yılından itibaren ise ziyaretçi sayısında artış gözlemlenmiştir. 2022 yılında ziyaretçi sayısı 46,3 milyona ulaşarak, 2016 yılı seviyesinin üzerine çıkmıştır.

Terör eylemleri, Türkiye'nin turizm sektörünü olumsuz etkilemektedir. Terör saldırıları, turistlerin güvenliğini ve güvenini sarsarak, Türkiye'yi ziyaret etme isteklerini azaltmaktadır. 2016 yılında yaşanan terör saldırıları, Türkiye'nin turizm sektöründe önemli bir düşüşe neden olmuştur.

Grafikten de anlaşılabacağı üzere, 2016 yılında yaşanan terör saldırıları sonrasında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısında önemli bir düşüş yaşanmıştır. 2017 yılından itibaren ise güvenlik önlemleri ve terörle mücadelede yaşanan başarılar sayesinde, Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısında artış gözlemlenmiştir.

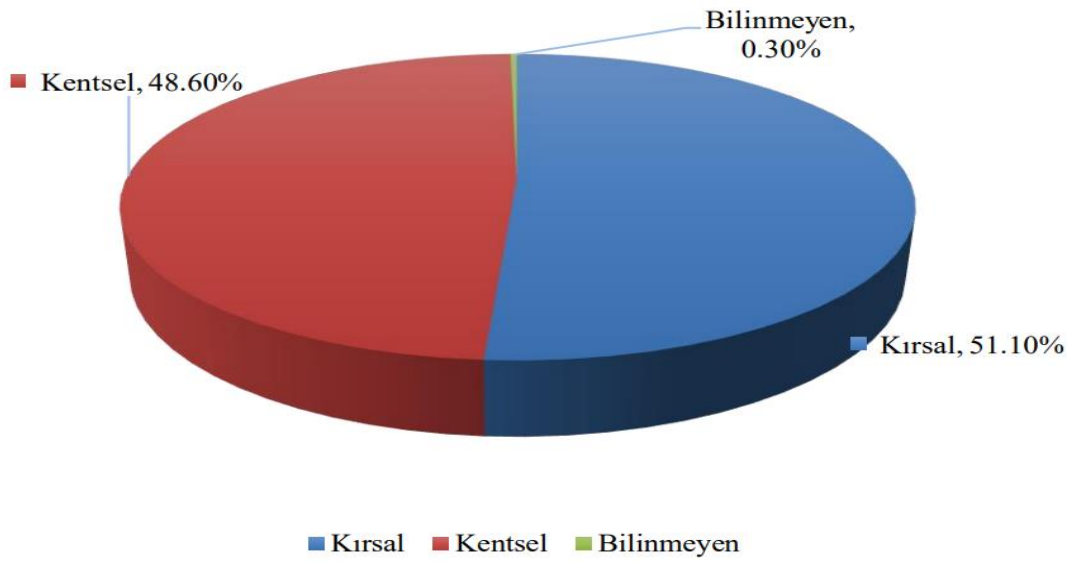
Türkiye'nin turizm sektörünün 2016 yılında yaşanan terör saldırılarına rağmen toparlanma sürecine girdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin turizm sektörünün potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

4.3.3. Kara Para Aklama ve Terörün Tarım ve Hayvancılık Üzerindeki Etkisi

Kara para aklama, yasa dışı yollardan elde edilen gelirin, yasal görünmesi için yasal bir ekonomik faaliyete dahil edilmesidir. Hayvancılık, kara para aklama için yaygın olarak kullanılan bir araçtır. Bu, hayvancılığın nakit yoğun bir sektör olması ve kara para aklayıcıların tarım arazileri, hayvancılık işletmeleri ve hayvan ürünleri ticareti aracılığıyla parayı aklayabilmeleri nedeniyledir (Koca, 2023: 12).

Tarım ve hayvancılık, ülke ekonomisinin temelini oluşturan sektörlerdir. Ancak bu sektörler, terörden önemli ölçüde zarar görmektedir. Terörle mücadele kapsamında uygulanan tedbirler, tarım ve

hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Terörle mücadele kapsamında köylerin boşaltılması, çiftçilerin üretim yapmasını engellemektedir. Ayrıca, tampon bölgelerde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin izlenmesi ve kontrol edilmesi, maliyetleri artırmaktadır. Bu durum, üretim maliyetlerinin artmasına ve verimliliğin düşmesine neden olmaktadır. Terör, bitkisel ve hayvansal üretim miktarını da olumsuz etkilemektedir. Üretim miktarının azalması, fiyatların artmasına yol açmaktadır. Bu durum hem üretici hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Terörle mücadele kapsamında alınan tedbirlerin, tarım ve hayvancılık faaliyetlerine olumsuz etkisini azaltmak için bazı önlemler alınabilir. Bu önlemler arasında, çiftçilere yönelik desteklerin artırılması, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin izlenmesi ve kontrol edilmesinin kolaylaştırılması ve terörle mücadele kapsamında uygulanan tedbirlerin tarım ve hayvancılık faaliyetlerini en az düzeyde etkileyecek şekilde düzenlenmesi yer almaktadır (Öztürk ve Çelik, 2009: 98).

Grafik 24. 2015-2022 arasında PKK/YPG saldırılarının güvenlik ortamına göre dağılımı (Terörizm Analiz Platformu, t.y).

Terör örgütü, tarım ve hayvancılığın önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Terörle mücadele kapsamında uygulanan tedbirler, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin, köylerin boşaltılması ve tampon bölgeler olarak kullanılması, çiftçilerin üretim yapmasını engellemektedir. Ayrıca, terörle mücadele kapsamında yapılan operasyonlar, tarım arazilerine ve hayvancılık işletmelerine zarar verebilmektedir. Terör örgütü, tarım ve hayvancılığın verimliliğini de olumsuz etkilemektedir. Örneğin, PKK'nın 2003 yılında yaptığı eylemlerde kullandığı gübrenin, azot oranı yüksek gübrenin yasaklanmasına neden olmuştur. Bu durum, tarım arazilerinin verimini düşürmüştür. Ayrıca, terör örgütü tarafından ormanlara verilen zararlar, tarım arazilerinin erozyona uğramasına ve verimsizleşmesine neden olmaktadır. Terör örgütü, tarım ve hayvancılığın ülke

ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini artırmaktadır. Tarım ve hayvancılık, Türkiye ekonomisinin temelini oluşturan sektörlerdir. Terör örgütü, bu sektörlerin gelişimini engelleyerek, ülke ekonomisine zarar vermektedir (Öztürk ve Çelik, 2009: 98).

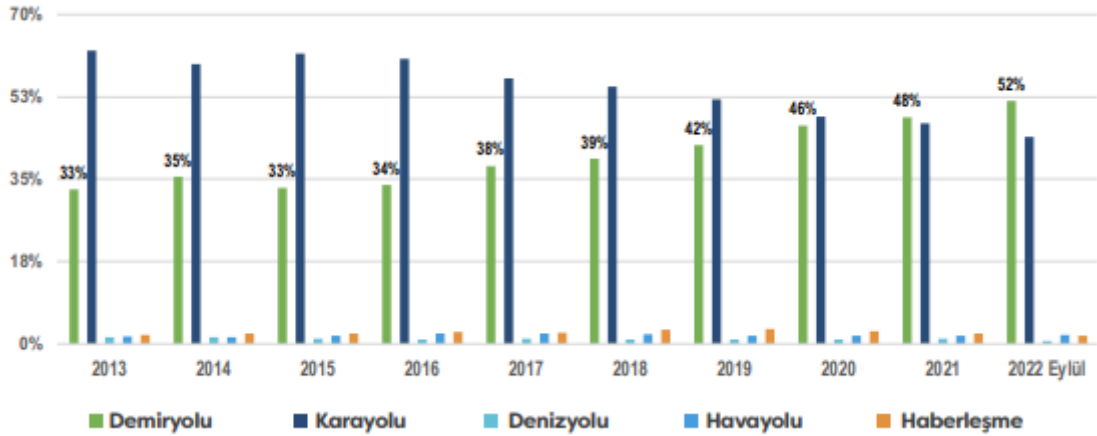
Terör riski nedeniyle mera ve otlaklar hayvancılığa kapatılabilir veya sınırlı izinler verilebilir. Bu durum, hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmesini zorlaştırarak, çiftçilerin gelir kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, mera ve otlaklarda yaşayan bitki ve hayvan türleri de zarar görmektedir. Tarım ve hayvancılık, Doğu Anadolu Bölgesi'nin ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Bölge, sahip olduğu verimli toprakları ve iklim koşulları ile tarım ve hayvancılık için ideal bir konumdadır. Ancak, bölgedeki terör eylemleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Terör eylemleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmesini zorlaştırarak, çiftçilerin gelir kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, terör eylemleri, mera ve otlakların verimli kullanımını da engellemektedir. Bu durum, hayvancılık faaliyetlerinin gelişimini ve bölgenin ekonomik kalkınmasını olumsuz etkilemektedir (Öztürk ve Çelik, 2009: 13).

Terör örgütleri, tarım ve ormancılık gibi temel sektörleri hedef alarak, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasını engellemeye çalışmaktadır. Orman yangınları, terör örgütlerinin en sık kullandığı eylemlerden biridir. Bu yangınlar, genellikle yaz aylarında, nüfusun yoğun olmadığı bölgelerde gerçekleştirilir. Orman yangınları, orman ekosistemine, tarımsal üretime ve hayvancılık faaliyetlerine ciddi zararlar vermektedir. Ayrıca, hava kirliliğine ve çevre felaketlerine neden olmaktadır. Terör örgütlerinin orman yangınları gibi eylemlerini önlemek için, güvenlik güçlerinin daha etkin önlemler alması ve halk bilincinin artırılması gerekmektedir (Öztürk ve Çelik, 2009: 98). Terör eylemleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yürütülmesini zorlaştırarak, çiftçilerin gelir kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, terör eylemleri, mera ve otlakların verimli kullanımını da engellemektedir. Bu durum, hayvancılık faaliyetlerinin gelişimini ve ülke ekonomisinin kalkınmasını olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'de tarım sektörünün istihdamdaki payı %57, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise %75'tir. Tarım sektörü, Türkiye'de GSYİH'nin %17'sini oluştururken, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu oran %35'tir. 1985 yılında Türkiye'de tarım verimliliği 2 ton civarında iken, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu oran 1 tonun altındadır. Hayvansal ürünlerde ise Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki verimlilik, Türkiye ortalamasının yarısı kadardır. Terör faaliyetleri, tarım ve hayvancılık sektöründe ciddi bir düşüşe neden olmuştur. Ancak bu düşüş, Türkiye genelinde yaşanmış ve tarım politikalarının da etkisi olmuştur. 1984 yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde 53,5 milyon küçükbaş hayvan mevcutken, bu sayı 1999 yılında %40'a düşmüştür. Oysa Türkiye genelinde hayvancılık sektörünün payı %29 azalırken, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu oran %13'tür (Öztürk ve Çelik, 2009: 13).

4.3.4. Kara Para Aklama ve Terörün Ulaştırma Üzerindeki Etkisi

Terör eylemleri, ulaşım sektörünü olumsuz etkilemektedir. Terör eylemleri, ulaşım sözleşmelerinin iptali, maliyetlerin artması ve yeni pazarlara girişin zorlaşması gibi sorunlara yol açmaktadır. Terör faaliyetlerine karşı alınan güvenlik önlemleri, teslimat sürelerini uzatır ve ulaşım maliyetlerini artırır. Bu maliyetler, uluslararası ticarete yabancı malların ulusal mallardan daha pahalı hale gelmesine neden olur. Terör eylemleri, ülkeler arası ticareti olumsuz etkilemektedir. Terör eylemleri, gümrük prosedürlerinin karmaşılaşması, ulaştırma maliyetlerinin artması ve yeni pazarlara girişin zorlaşması gibi sorunlara yol açmaktadır (Gordon, 2005: 2).

Grafik 25. Bakanlığımız yatırımlarının yıllara sâri dağılımı (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, t.y)

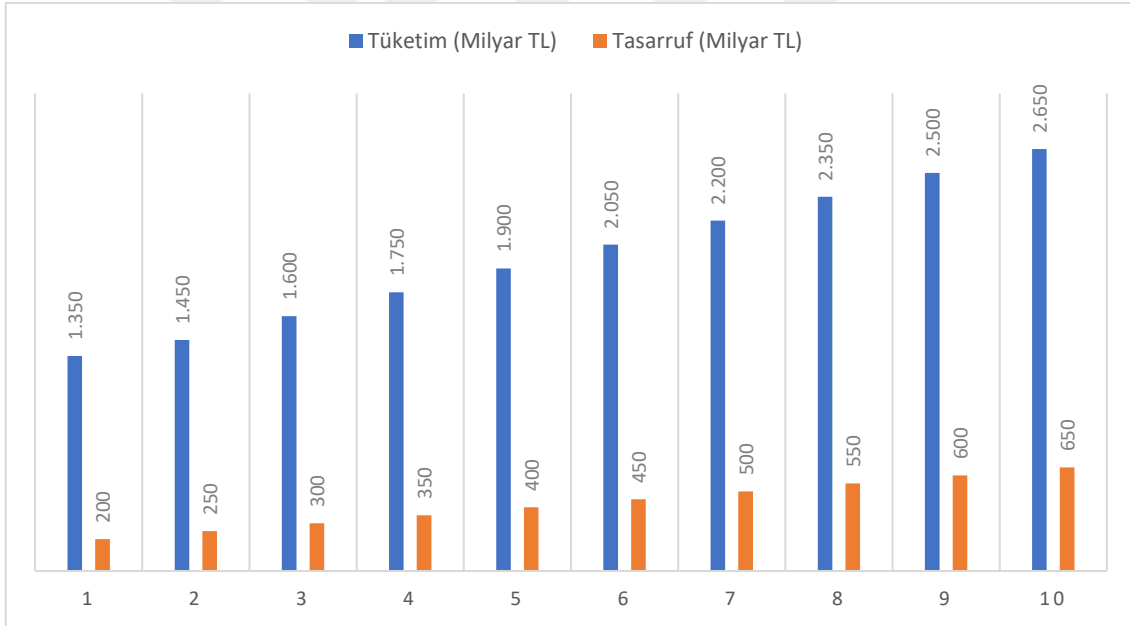
Görsel, 2013-2022 yılları arasında Türkiye'de yabancı işçilerin oranını göstermektedir. Grafikte, yabancı işçilerin oranının 2013 yılında %8,4'ten 2022 yılında %12,5'e yükseldiği görülmektedir. Bu artış, Türkiye'de ekonomik büyüme ve işgücü açığı gibi faktörlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Terör faaliyetleri, Türkiye'de yabancı işçilerin oranını olumsuz etkilemektedir. Terör eylemleri, Türkiye'nin uluslararası imajını olumsuz etkilemekte ve yabancı yatırımcılar açısından risk oluşturmaktadır. Bu durum, yabancı işçilerin Türkiye'ye gelmesini azaltmaktadır.

4.3.5. Kara Para Aklama ve Terörün Tüketim ve Tasarruf Üzerindeki Etkisi

Kara para aklama, tüketimi ve tasarrufu olumsuz yönde etkilemektedir. Kara para aklamak için kullanılan yöntemler, genellikle nakit paranın gerçek kaynağını gizlemeye yöneliktir. Bu durum, işletmelerin ve tüketicilerin güvenliğini sarsarak, tüketimi azaltmaktadır. Kara para aklamak için kullanılan yöntemlerden biri ise genellikle vergi kaçakçılığı ve dolandırıcılık gibi suçlarla ilişkilidir. Bu durum, bireylerin tasarruf yapma isteğini azaltarak, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Akgün, 2023: 10).

Terör olayları, bireylerin tüketim harcamalarını olumsuz etkilemektedir. Terör olayları, bireylerin güvenlik endişelerini artırarak, tüketim harcamalarını azaltmaktadır. Bu durum, bireylerin ihtiyaç dışı harcamalarını azaltmasına, tasarruflarını artırmasına ve yatırımlarını ertelemesine neden olmaktadır. Terör olayları, bireylerin tüketim ve tasarruf davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Terör olayları, bireylerin güvenlik endişelerini artırarak, tüketim harcamalarını azaltmakta ve tasarruflarını artırmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Ateş, 2017:154).

Kuzey İrlanda'da yapılan bir araştırmaya göre, insanlar terör saldırılarının azalmasına karşılık yıllık gelirlerinin %41'ini feda etmeye istekliler. Tüketim ve tasarruf oranları, terör olaylarından çeşitli şekillerde etkilenebilir. Terör eylemleri, risk seviyesini artırabilir (Frey ve Luechinger, 2007: 24). Terör olayları, riskin yüksek olduğu turizm, ulaşım ve sigorta sektörlerini olumsuz etkiler. Bu sektörlerde tüketim düşer ve bu durum, kaynakların bu sektörlerden çekilmesine ve büyümenin yavaşlamasına neden olur. Terör ayrıca, bireylerin paralarını vergi cennetlerine yatırarak tasarruf etmelerini teşvik edebilir (Bruck ve Wickstrom, 2004: 4).

Grafik 26. 2013-2022 tüketim ve tasarruf (Milyar TL), (TÜİK, 2013)

Grafikten, son 10 yılda Türkiye'de tüketim harcamalarının sürekli arttığı görülmektedir. 2013 yılında 1.350 milyar TL olan tüketim harcamaları, 2022 yılında 2.650 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu artış, Türkiye ekonomisinin büyümesi ve bireylerin gelir düzeyinin artması ile ilişkilendirilebilir.

Tasarruf ise, son 10 yılda tüketim harcamalarına paralel olarak artmıştır. 2013 yılında 200 milyar TL olan tasarruf, 2022 yılında 650 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu artış, bireylerin gelir düzeyinin artması ve tasarruf alışkanlıklarının gelişmesi ile ilişkilendirilebilir. Tüketim ve tasarruf verileri, bir ülkenin

ekonomik performansı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Tüketim harcamaları, ekonomik büyümenin ana itici güçlerinden biridir. Tasarruf ise, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için gereklidir.

Türkiye'de tüketim harcamaları ve tasarruf, son 10 yılda sürekli artmıştır. Bu artış, Türkiye ekonomisinin büyümesi ve bireylerin gelir düzeyinin artması ile ilişkilendirilebilir. Tüketim harcamalarının artması, ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, tüketim harcamalarının aşırı artması, ekonomik dengeleri bozabilir. Tasarrufun artması, ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmaya yardımcı olmaktadır. Tasarrufların yatırımlara dönüştürülmesi, ekonomik büyümeyi daha da artıracaktır.

Yukarıdaki açıklamalarda, kara para aklamanın tüketim ve tasarruf üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Kara para aklama, tüketim ve tasarrufu aşağıdaki şekillerde olumsuz yönde etkilemektedir. Terör eylemlerinin ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. Terör eylemleri, ekonomik büyümeyi aşağıdaki şekillerde olumsuz yönde etkilemektedir.

Kara para aklama tüketimi ve tasarrufu azaltmaktadır. Çünkü kara para aklama, bireylerin güvenlik endişelerini artırarak, tüketimi azaltmaktadır. Ayrıca bireylerin vergi kaçakçılığı ve dolandırıcılık gibi suçlarla ilişkilendirilmesinden dolayı, tasarrufunu da azaltmaktadır.

Terör eylemleri yatırımları ve tüketimi azaltmaktadır. Terör eylemleri, işletmelerin ve bireylerin yatırım yapma isteğini azaltmaktadır. Terör eylemleri, bireylerin güvenlik endişelerini artırarak, tüketimi de azaltmaktadır. Kara para aklama, terör eylemlerini finanse etmek için kullanılmaktadır. Kara para aklama, tüketimi ve tasarrufu azaltarak, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Terör eylemleri, ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Sonuç olarak, kara para aklama ve terör eylemleri, ekonomik büyümeyi ve refahı olumsuz yönde etkileyen önemli sorunlardır. Bu sorunların çözümü için, kara para aklamanın önlenmesi ve terörizmle mücadele edilmesi gerekmektedir.

5. GELECEĞİN TEKNOLOJİSİ BLOK ZİNCİRİ

5.1. Blok Zinciri Teknolojisinin Gelişimi ve Tarihi

Blok zinciri teknolojisi, kriptografik olarak birbirine zincirlenmiş bir dizi veri bloğu olarak tanımlanabilir. Bu bloklar, işlemleri, verileri veya diğer bilgileri içerebilir. Blok zinciri teknolojisi, bu blokların dağıtılmış bir ağda saklanması ve doğrulanması üzerine kuruludur. Bu, merkezi bir otoritenin bulunmadığı anlamına gelir. Blok zinciri teknolojisi, ilk olarak 2008 yılında Satoshi Nakamoto takma adıyla bilinen bir kişi veya grup tarafından Bitcoin isimli kripto para birimi için geliştirilmiştir. Bitcoin, blok zinciri teknolojisini kullanarak, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadan güvenli ve şeffaf bir şekilde işlem yapılmasını sağlamaktadır. Blok zinciri teknolojisi, ilk olarak finans sektöründe kullanılsa da, günümüzde birçok farklı sektörde kullanılmaya başlanmıştır. Bu sektörler arasında sağlık, gıda, lojistik, dış ticaret ve muhasebe sayılabilir (Nakamoto,2008).

2009 yılında Bitcoin'in ortaya çıkması, blok zinciri teknolojisinin gelişiminde önemli bir dönüm noktası oldu. Blok zinciri, internet üzerinden güvenli ve hızlı para transferi sağlayan bir teknolojidir. E-ticaretin gelişmesiyle birlikte, blok zinciri teknolojisi, ürün ve hizmetlerin internet üzerinden farklı ödeme seçenekleriyle temin edilmesine olanak tanıyarak, ekonomik düzende önemli bir değişime yol açmıştır (Taş ve Kiani, 2018: 369). Satoshi Nakamoto, 2008 yılında yayınladığı Bitcoin makalesinde, kripto paranın temelini oluşturan blok zinciri teknolojisini dolaylı olarak tanımladı. Nakamoto, makalesinde blok zinciri kelimesini kullanmasa da, kripto paranın çalışma şeklini açıklarken, kriptografik olarak birbirine zincirlenmiş bir dizi veri bloğu olarak tanımladığı bir teknoloji bileşeninden bahsetti. Satoshi Nakamoto, 2008 Kasım ayında, kriptografi alanında uzmanların buluşma yeri olan “Cryptography Mailing List”de, Bitcoin protokollerini yayınladı. 2009 yılında yayınladığı Bitcoin’in ilk versiyonundan sonra, 2010 yılına kadar Bitcoin üzerinde geliştirmeler yapmaya devam etti (coinkolik).

Bitcoin, dijital bir para birimi olarak geleneksel para birimlerinden birçok açıdan farklılaşmaktadır. En önemli özelliği, eşten eşe ödemelere olanak vermesidir. Blok zinciri teknolojisi sayesinde işlem maliyetleri önemli ölçüde azalmakta ve işlem süresi kısalmaktadır. Ayrıca, blok zinciri teknolojisi içerisinde en çok kullanılan dijital para birimi olması nedeniyle, Bitcoin'in oluşturulması, elde edilmesi, toplanması ve ticarete kullanımı elektronik olarak mümkündür (Raiborn ve Sivitanides, 2015, 26-27). Blok zinciri teknolojisinin ilk uygulaması olan Bitcoin, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadan eşler arası bir ağ üzerinde çalışır. İşlemler, ağdaki tüm katılımcıların onayıyla gerçekleşir. Bitcoin, açık kaynaklı bir yazılımdır ve herkes tarafından kullanılabilir. Bitcoin'in kendine özgü özellikleri, diğer ödeme yöntemleriyle yapılamayan çok farklı ödemelerin yapılmasını mümkün kılar (Bitcoin; Iansiti ve

Lakhani, 2008, 4). Blok zinciri, Bitcoin işlemlerinin kayıt defteridir. Bu, işlemlerin tek bir yerde depolanmadığı anlamına gelir. Blok zincirinin dağıtılmış yapısı, güvenliğini de sağlar. Çünkü Bitcoin topluluğu, tüm işlemleri birlikte doğrular. Bu nedenle, ödemeleri engelleyebilecek veya tersine çevirebilecek merkezi bir otorite yoktur. Ancak blok zinciri teknolojisi, Bitcoin'in yanı sıra diğer birçok alanda da kullanılabilir (Hampton, 2016).

Blok zinciri teknolojisi, birçok sektörde devrim yaratma potansiyeline sahip yenilikçi bir teknolojidir. Bu teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte, maliyetlerin düşmesi, güvenilirliğin artması, şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artması ve işlemlerin hızlanması gibi faydalar gözlemlenmesi beklenmektedir. Blok zinciri teknolojisi, ilk olarak finans sektöründe uluslararası para transferi için kullanıldı. Ancak kısa sürede birçok sektörde, özellikle sağlık, gıda, lojistik, dış ticaret ve muhasebe gibi alanlarda da kullanılmaya başlandı. Bu teknolojinin sağladığı maliyet, güven, şeffaflık ve hız gibi avantajlar nedeniyle, kullanımı son zamanlarda hızla artmaktadır.

5.1.1. Blok Zinciri Teknolojisi ile İlgili Temel Kavramlar

Blockchain teknolojisi, sürekli gelişen ve yenilenen bir teknolojidir. Bu nedenle, Blockchain teknolojisinin çalışma prensiplerini anlamak için öncelikle Blockchain teknolojisi ile ilgili temel kavramları bilmek gerekir. Bu kavramlar arasında veri, veritabanı, düğüm (node), şifreleme, anahtar yapıları, dijital imza, özet fonksiyonu (hash), SHA-256 ve Merkle ağacı yer alır

5.1.1.1. Veri ve Veritabanı

Veri, gerçek dünyayı yansıtan ve anlamlı sonuçlara ulaşmamızı sağlayan ham bilgidir. Veriler, çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Yapılandırılmış veriler, belirli bir formatta düzenlenmiş verilerdir. Statik veriler, zaman içinde değişmeyen verilerdir. Dinamik veriler, zaman içinde değişen verilerdir. Kapalı veriler, yalnızca belirli kullanıcı gruplarına erişimi olan verilerdir. Açık veriler, herkes tarafından erişilebilen verilerdir. Ücretli veriler, erişimi için ücret talep edilen verilerdir. Ücretsiz veriler, erişimi için ücret talep edilmeyen verilerdir. Büyük veri, çok büyük miktarda veridir. Veri, yazının bulunmasıyla birlikte kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Verilerin, belirli bir amaç için bilgisayar ortamında düzenlenmesi ve depolanması sonucunda veri tabanı oluşur. Veri tabanları, farklı kaynaklardan gelen verilerin bir araya getirilmesiyle büyük veri kavramına yol açmıştır. Büyük veri öbeklerini saklamak, erişimini sağlamak ve anlamlı sonuçlar elde etmek için veri tabanı yönetim sistemleri kullanılır. Veri tabanı yönetim sistemleri, dijital ortamda depolanan verilerin verimli ve güvenli bir şekilde yönetilmesini sağlayan yazılımlardır. En yaygın veri tabanı yönetim sistemlerinden biri, Microsoft tarafından geliştirilen Excel programıdır. Veri tabanı yönetim sistemleri, verileri analiz ederek anlamlı bilgiler elde edilmesini sağlar, raporlar oluşturarak bu bilgileri kullanıcılara sunar ve paylaşarak

verilerin diğer kullanıcılarla birlikte kullanılmasını sağlar. Veri tabanı yönetim sistemleri, aynı zamanda veri depolama alanı olduğundan, verilerin güvenliğini sağlamak için çeşitli önlemler alır (Akşit, 2018: 4).

5.1.1.2. Kriptografi (Şifreleme)

Tarih boyunca insanlar, gizliliğe önem vermiş ve gizlilik için kendi özel haberleşme yöntemlerini geliştirmiştir. Verilerin şifrlenmesini ifade eden kriptografi, Yunanca'da "yazmak" anlamına gelen "graphein" kelimesinden türetilmiştir. Kriptoloji, mesajların gizliliğini sağlamak ve matematiksel olarak şifrenmiş mesajların analiz edilerek çözülmesini kapsar. Teknolojinin gelişmesi ve büyük veri kümelerinin ortaya çıkmasıyla, veri güvenliği kapsamında bilgisayar bilimleriyle gelişmiştir. Bilgisayar ortamında matematiksel algoritmalar kullanılarak oluşturulan şifreler, blockchain teknolojisinin temelini oluşturur (Sabonchi vd., 2016: 103).

5.1.1.3. Genel Anahtar Özellikleri ve Dijital İmza

Kriptoloji, mesajların gizliliğini ve bütünlüğünü sağlamak için kullanılan bir bilim dalıdır. Kriptolojide kullanılan yöntemlerden biri olan dijital imza, bir mesajın göndericisini doğrulamak ve mesajın değiştirilip değiştirilmediğini belirlemek için kullanılır. Dijital imza, anahtar olarak adlandırılan bir şifreleme yöntemi ile oluşturulur. Kriptolojide şifreleme, simetrik ve asimetrik olmak üzere iki ana başlıkta incelenir. Simetrik şifrelemede, şifreleme ve çözme işlemleri için aynı anahtar kullanılır. Örnek olarak bir Excel dosyasını şifrelediğinizde, şifreleme ve çözme için aynı şifreyi kullanırsınız. Bir Excel dosyasını şifreleyerek e-posta ile gönderirsiniz. Bu durumda, dosya tek bir şifre ile şifrelendiğinden, şifreyi bilen herkes dosyayı açabilir ve değiştirebilir. Blokzincir sistemi, şifreleme için hem açık hem de özel anahtar kullanır. Bu, yalnızca dosya sahibinin dosyayı açmasına ve değiştirmesine izin verir. Açık anahtar ile şifrelenen mesajın yalnızca gizli anahtar ile açılabilmesi, açık anahtarın çalınması durumunda bile mesajın güvenliğini sağlar. Bu, mesajın yalnızca gönderici tarafından okunabilmesini ve değiştirilebilmesini engeller. Gönderici, mesajı özetleme fonksiyonu kullanarak bir özet değeri elde eder. Bu özet değeri, mesajın değişmeden kaldığını doğrulamak için kullanılır. Gönderici, özeti mesajın içine koyar ve gizli anahtarı kullanarak şifreler. Alıcı, mesajı gizli anahtarı kullanarak çözer ve özeti çıkarır. Alıcı, mesajın özetini, göndericinin gönderdiği özet ile karşılaştırır. Eğer özetler eşleşiyorsa, mesajın değişmeden geldiği anlaşılır. Blockchain teknolojisinde, dokümanlar dijital imzalı hale gelir. Dokümanın kim tarafından oluşturulduğunu ve değiştirilip değiştirilmediğini doğrulamak için iki anahtar kullanılır. Göndericide bulunan anahtar, dokümanın imzalanması için kullanılır. Herkese açık olan anahtar ise dokümanın doğrulanması için kullanılır (Çetin ve Aydar, 2019;132-142).

5.1.1.4. Hash (Parmak İzi) ve SHA256 Algoritması

Büyük verilerin aktarımı, hem zaman hem de maliyet açısından zorlu bir süreçtir. Kriptografik şifreleme, verilerin aktarımını daha güvenli ve verimli hale getirmenin bir yoludur. Ancak, kriptografik şifrelenmiş verilerin aktarımı ve çözülmesi için özel sistemlere ihtiyaç vardır. Hash fonksiyonu, verilerin belirli bir algoritmaya göre dönüştürülmesi ve şifrelenmesini sağlayan bir yöntemdir. Hash fonksiyonu, verilerin aktarımında kullanılan bir tür parmak izi olarak da tanımlanabilir ve büyük bir girdiyi belirli bir algoritmaya göre dönüştürerek özetleyen bir fonksiyondur. Hash fonksiyonu, standart şifreleme ile olan farkını ortaya koyan beş temel özelliğe sahiptir. Bu özelliklerden biri, hash fonksiyonunun hızlı bir şekilde dönüştürülmesidir. Bu, hash fonksiyonunun gerçek zamanlı uygulamalarda kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Bir diğer özellik ise, metin, görsel veya sayıdan oluşan bir girdinin değişmemiş olması durumunda aynı hash değerini üretmesidir. Bu özellik, hash fonksiyonunun veri bütünlüğünü sağlamada kullanılmasını sağlamaktadır (Tektaş vd., 2020).

Hash değeri, kullanılan algoritmaya göre belirlenir. Blockchain teknolojisinde kullanılan hash sistemi, SHA256 algoritmasına dayanır. Bu durumda, SHA256 algoritması ile oluşturulan bir girdi, örneğin "Dobby çok sevimli bir köpektir" cümlesi, her seferinde aynı hash değerini üretir. Bu hash değeri, 0-1 arasında 256 bit uzunluğunda bir sayı dizisidir. Zincire giren tüm girdiler için bu değer farklı olmak zorundadır. Girdideki en ufak bir değişiklik, girdinin hash değerini tamamen değiştirir. Bu özellik, Blockchain teknolojisinde veri bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynar. SHA256 algoritması, 256 bitlik bir çıktı oluşturarak birbirinden benzersiz değerler üretir. Bu değerler, dışarıdan çözülemeyecek kadar karmaşıktır. SHA-256 algoritması ile oluşturulan hash değeri, gönderilen verinin içeriği ne olursa olsun her zaman aynıdır. Bu özellik, hash fonksiyonunun mesajın içeriğinden bağımsız olması gerektiği ilkesini karşılar. Hash değeri ve dijital imza, birbirini tamamlayan iki kavramdır. Hash fonksiyonu ile elde edilen özet değer, dijital imza ile imzalanarak üç aşamalı bir güvenlik protokolü oluşturulur. Özetle, önce SHA-256 algoritması ile 256 bitlik bir hash değeri oluşturulur. Daha sonra, gizli anahtar ve açık anahtar şifresi biliniyorsa, bu hash değerinden orijinal veri elde edilebilir (Güven ve Şahinöz, 2018: 45-51).

5.1.1.5. Merkle Ağacı ve Merkle Kökü

Merkle ağaçları, büyük veri kümelerinin bütünlüğünü ve tutarlılığını sağlamak için kullanılan bir veri yapısıdır. Her yaprak düğümü, bir veri bloğunun benzersiz bir özetini içerir. Yaprak olmayan düğümler, alt düğümlerinin özetlerini birleştirerek oluşturulur. Bu yapı sayesinde, bir veri bloğunun değiştirilmesi veya silinmesi, ağacın özet değerinin değişmesine neden olur. Bu da veri bloğunun bütünlüğünün ihlal edildiğinin bir göstergesidir. Merkle ağaçları, büyük veri kümelerinin bütünlüğünü ve tutarlılığını sağlayan bir veri yapısıdır. Bu ağaçlar, her biri bir veri bloğunun benzersiz bir

özetini içeren yaprak düğümlerden oluşur. Yaprak düğümler, alt düğümlerinin özetlerini birleştirerek oluşturulan düğümlerle birleştirilerek bir ağaç yapısı oluşturur. Kök düğüm, ağacın en üst düğümüdür ve ağacın özetini temsil eder. Merkle ağaçları, veri bütünlüğünü sağlamanın etkili bir yoludur. Bir veri bloğunun değiştirilmesi, silinmesi veya eklenmesi, ağacın özet değerinin değişmesine neden olur. Bu, veri bloğunun bütünlüğünün ihlal edildiğinin bir göstergesidir. Merkle ağaçları, veri kümelerinin boyutunu önemli ölçüde azaltabilir. Bu, verilerin depolanmasını ve aktarılmasını daha verimli hale getirir. Merkle ağaçları, verilerin doğruluğunu hızlı ve kolay bir şekilde doğrulamak için kullanılabilir. Bu, veri kümelerinin büyük boyutlarda olduğu durumlarda özellikle faydalıdır (Dedeoğlu, 2019: 24-26).

5.1.1.6. Node (Düğüm)

Blockchain teknolojisinde, işlemleri doğrulayan ve yeni bloklar oluşturan bilgisayarlara düğüm adı verilir. Düğümler, işlemler sonucunda oluşan blokların parçalarını kopyalayarak ve saklayarak Blockchain'in bütünlüğünü ve tutarlılığını sağlar. Bir düğüm olarak kullanılabilecek bilgisayarların, işlemleri doğrulamak için gereken yüksek hesaplama gücüne sahip olması gerekir. Bu nedenle, güçlü işlemci ve ekran kartına sahip bilgisayarlar genellikle düğüm olarak kullanılır. Düğümler, blokların kopyalanması ve saklanması dışında, işlemleri doğrulama, yeni bloklar oluşturma ve blok zincirinin bütünlüğünü koruma gibi önemli işlevler de gerçekleştirir. Düğümler, Blockchain teknolojisinin işleyişini ve devamlılığının temelini oluşturur (Karaarslan ve Akbaş, 2017: 16-21).

5.2. Blockchain Teknolojisinin Temel Unsurları

Blockchain teknolojisini diğer veri dağıtım tabanlarından ayıran dört temel özelliği vardır. Bu özellikler, bloklar, eşler arası ağ, dağıtık defter teknolojisi ve mutabakat mekanizmasıdır.

5.2.1. Blok Kavramı

Blockchain, verileri bloklar halinde zincirleyerek depolayan bir teknolojidir. Bloklar, verilerin yanı sıra bir önceki bloğun hash değerini de içerirler. Bu sayede blok zinciri, bir bütün olarak tutarlılığını korur. Blockchain mimarisinin temelini oluşturan başlangıç bloğu, zincirin yaratıcısı tarafından oluşturulur ve 256 bitlik bir hash değerine sahiptir. Bloklar, Merkle ağacında yer alan hash değerlerini ve bu değerlere karşılık gelen işlem yığını tutar. Blok zinciri, her bloğun önceki bloğun hash değerini içerdiği bir yapıdır. Bu sayede blok zinciri, değiştirilemez ve güvenilir bir yapıya sahiptir. Yeni bir blok oluşturulduğunda, bu blok önceki bloğun hash değerini içerir ve zincire eklenir. Bir blokta, yaklaşık 350-500 işlem bilgisi bulunur. Blok, sihirli sayı, blok boyutu, blok başlığı, kayıt sayacı ve kayıtlar olmak üzere beş temel alandan oluşur. Blok zincirindeki her bloğun benzersiz bir kimliği vardır. Bu kimlik, sihirli sayı adı verilen, her zaman rakam ve harflerden oluşan 10 karakterli bir bilgisayar algoritması ile

oluşturulur. Blok boyutu ise bloktaki verilerin byte cinsinden uzunluğudur. Bloklara kaydedilen işlemler, kayıt fonksiyonu ile açıklanır ve kayıt sayacı, bu işlemlerin sayısını gösterir.

Blok zincirindeki her bloğun benzersiz bir kimliği vardır. Bu kimlik, blok başlığı adı verilen ve bloğun temel bilgilerini içeren alanda bulunur. Blok başlığı, sürüm, önceki blok hash'i, Merkle kökü, zaman damgası, zorluk hedefi ve nonce değerinden oluşur. Blok başlığı içerisinde yer alan bilgiler, hash fonksiyonu algoritmasından geçirilerek bloğa ait hash bilgisine ulaşılır (Çakın, 2019).

Blockchain teknolojisi, belirli kurallara göre işleyen bir sistemdir. Bu kurallar, konsensüs mekanizması ile sağlanır. Sürüm, bu kurallarda sonradan yapılacak değişiklikler sonucunda oluşabilir. Bu değişiklikler, zincirde farklı kurallara sahip blokların oluşmasına ve yazılımların yeni kurallara göre güncellenmesine neden olur. Sürüm, genellikle çatallaşma sonucunda oluşur. Çatallaşma, gönüllü ve zorunlu olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilir. Gönüllü çatallaşmada, aynı zincirde farklı uzlaşma mekanizmaları kullanılarak zincir devam eder. Zorunlu çatallaşmada ise iki farklı zincir oluşur. Zaman damgası, bir verinin sistemde var olduğu zamanı saniye cinsinden ifade eden özet değeridir. Zorluk derecesi, blok oluşturulma süresi ile doğru orantılıdır. Bloğa girilen veriler onaylanır ve hash değeri hesaplanır. Blok süresi uzadıkça, blok içerisine daha fazla veri eklenir ve hash değeri hesaplanması için daha fazla işlem gücü gerekir. Bu işlem gücü, madenciler tarafından sağlanır ve karşılığında madenciler ödül alır (Kırbaş, 2018: 75-82).

5.2.2. Eşler Arası Ağ (Peer to Peer)

Eşten eşe (P2P) ağları, 2000'li yıllardan itibaren veri depolama ve dağıtımı için yaygınlaşmaya başlamıştır. Blockchain sistemindeki P2P ağları ise belirli mutabakat protokolleri ve anahtar yapıları ile eşten eşe ağını merkeziyetsiz bir yapıda sunmaktadır. Geleneksel veri tabanlarında veriler merkezi bir sunucu üzerinde tutulmakta ve bu da verilerin güvenliğini ve erişilebilirliğini riske atmaktadır. Merkez sunucu, tüm verileri tek bir noktada toplayan ve yöneten bir sistem olarak düşünülebilir. Bu durumda, bu verilere birden çok kullanıcının erişmek istemesi doğaldır. Ancak, merkez sunucu bu verileri tek bir noktadan korumakta ve saklamakta zorlanacaktır. Ayrıca, merkez sunucuya yapılan herhangi bir saldırıda, veriler tehlikeye girebilir ve kaybolma riski ortaya çıkabilir. Blockchain, düğümlerin birbirleriyle bağlantılı olduğu ve verilerin düğümler tarafından onaylanarak kaydedildiği bir ağ sistemidir. Düğümler arasında hiyerarşi yoktur ve veriler sürekli olarak paylaşılır. Ağa katılan düğüm sayısı arttıkça ağ daha da sağlamlaşır (Şamiloğlu ve Kahraman, 2019: 183-188).

5.2.3. Dağıtık Defter Teknolojisi

Verilerin güvenliğini sağlamak için, onları birden çok yerde saklamak gerekir. Geleneksel sistemlerde, bu verileri kopyalayıp dağıtmak gerekir. Ancak, blokzincir sistemi, verileri karmalayarak

benzersiz bir hale getirir. Bu nedenle, blokzincirde verileri kopyalayıp dağıtma ihtiyacı yoktur. Blokzincir teknolojisinde, veriler şifrelenerek bloklara kaydedilir ve ağdaki tüm düğümlere dağıtılır. Bu sayede, veriler birden çok yerde saklanır ve güvenliği sağlanır. Bloklar, hash değeri ve zaman damgası ile birlikte kaydedilir. Bu, verilerin değiştirilmesini veya sahteciliğini zorlaştırır. Blokzincir teknolojisi, merkezi olmayan bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, tek bir noktadan saldırıya uğraması mümkün değildir. Bu durum, blokzincir teknolojinin siber güvenlik tehditlerine karşı avantajlı olmasını sağlar (Özcan, 2020).

5.2.4. Konsensüs Protokolü ve Algoritma Çeşitleri

Dağıtılmış defterlerde verilerin doğruluğu ve bütünlüğü için, verilerin eşlerinin bulunması ve doğrulanması gerekir. Bu nedenle, dağıtılmış defterlerde bir mutabakat mekanizması kullanılır. Mutabakat mekanizması, verilerin doğruluğunu ve bütünlüğünü sağlamak için gereklidir. Mutabakat mekanizması önceden belirlendiğinde, çıktı karışıklığı neden olmaz ve blokların belirli bir sırayla oluşturulmasını sağlar.

Dağıtılmış sistemlerde verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak için, mutabakat protokolleri kullanılır. Mutabakat protokolleri, dağıtık sistemlerde bulunan katılımcıların ortak bir doğruluk görüşüne varmalarını sağlayan mekanizmalardır. En yaygın mutabakat protokolleri iş ispatı (PoW) ve hisse ispatı (PoS) olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

İş ispatı (PoW), Blockchain sistemlerinde kullanılan bir mutabakat protokolüdür. Bu protokolde, bloklar oluşturmak için, yüksek hesaplama gücü gerektiren karmaşık matematiksel problemler çözülmesi gerekir. Bu problemleri çözen katılımcı, bloku oluşturma ve ödülü kazanma hakkını elde eder. Bu sayede, blokların oluşturulması için büyük miktarda enerji harcanır ve blokların değiştirilmesi zorlaşır. SHA-256 karma algoritması, PoW protokolünde kullanılan bir algoritmadır. Bu algoritma, blokların içeriğini benzersiz bir şekilde temsil eden 256 bitlik bir çıktı üretir. Bloklar oluşturmak için, üretilen çıktının belirli bir değere denk gelmesi gerekir. Bu değer, blokların oluşturulmasını zorlaştıracak şekilde seçilir.

Dağıtılmış sistemlerde, verilerin doğruluğu ve güvenilirliğini sağlamak için mutabakat protokolleri kullanılır. Bu protokoller, dağıtık sistemlerde bulunan katılımcıların ortak bir doğruluk görüşüne varmasını sağlar. En yaygın mutabakat protokolleri iş ispatı (PoW) ve hisse ispatı (PoS) olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

İş ispatı (PoW), blok zinciri sistemlerinde kullanılan bir mutabakat protokolüdür. Bu protokolde, blokları oluşturmak için, katılımcılar karmaşık matematiksel problemleri çözmeye çalışır. Problemi çözen katılımcı, bloku oluşturma ve ödül alma hakkını elde eder. Bu sayede, blokların oluşturulması için büyük miktarda enerji harcanır ve blokların değiştirilmesi zorlaşır.

SHA-256 karma algoritması, PoW protokolünde kullanılan bir algoritmadır. Bu algoritma, blokların içeriğini benzersiz bir şekilde temsil eden 256 bitlik bir çıktı üretir. Blokları oluşturmak için, üretilen çıktının belirli bir değere denk gelmesi gerekir. Bu değer, blokların oluşturulmasını zorlaştıracak şekilde seçilir.

PoS algoritmasında, blok doğrulayıcısı olarak görevlendirilen tek bir madenci, blok değerini hesaplar. PoW algoritmasında ise, bloku oluşturan madeni belirlemek için tüm katılımcılar, blok özetiyle belirli bir değeri elde etmeye çalışır. PoW algoritması, yüksek hesaplama gücü gerektirdiği için enerji tüketimine ve zaman kaybına neden olur (Palabıyık ve Başol, 2020).

5.3. Blok Zinciri Teknolojisinin Özellikleri

Blok zinciri teknolojisinin üç temel özelliği şunlardır: merkeziyetsizlik, doğrulama ve değişmezlik. Merkeziyetsizlik, sistemin merkezi bir otoriteye dayanmaması, katılımcıların kendi aralarında doğrudan iletişim kurmasıdır. Bu sayede katılımcılar, ağ üzerinde gerçekleşen işlemleri şeffaf bir şekilde görebilir ve onaylayabilir. Örneğin, bir üyenin yaptığı bir hesap veya ödeme işlemi, blok zincirinde yer alan tüm katılımcılar tarafından paylaşılır ve bu sayede her katılımcı bu işlemin birer kopyasına sahip olur.

Blok zinciri teknolojisinin doğrulama özelliği, ağdaki tüm katılımcıların kendilerine ait özel anahtarlara sahip olması ve bu anahtarları kullanarak ağ üzerinde işlem gerçekleştirmesidir. Bu sayede, sadece anahtara sahip olan katılımcılar ağa giriş yapabilir ve işlem gerçekleştirebilir. Dijital imzalar, katılımcıların özel anahtarlarıyla oluşturulur ve diğer katılımcılar tarafından genel anahtarlarla doğrulanabilir. Ancak katılımcılar, kimliklerini gizli tutmak için özel anahtarlarını paylaşmak zorunda değildir. Çünkü bu anahtarlar, kişilerin gerçek dünyadaki kimlikleriyle ilişkilendirilmemektedir.

Blok zinciri teknolojisinin değişmezlik özelliği, yazılımın uzlaşma tabanlı algoritmasından kaynaklanmaktadır. Ağdaki tüm katılımcılar, bir bloktaki işlemleri doğrulamak için birlikte çalışırlar. Eğer bir bloğun geçerliliği konusunda fikir birliği sağlanamazsa, o blok zincire eklenmez. Ancak eğer ki bir bloğun geçerliliği konusunda fikir birliği sağlanırsa, o blok zincire eklenir. Her blok için bir şifreleme karması oluşturulur. Her blok, sadece kendi işlem kayıtlarını değil, aynı zamanda bir önceki bloğun karmasını da tutar. Bu, blokların birbirine zincirlenmesini sağlar. Blok zincirindeki bir işlemin geriye dönük olarak değiştirilmesi, sadece ağdaki katılımcıların cihazlarındaki yerel kayıtları değil, aynı zamanda zincirdeki her bloğun şifreleme karmasını da değiştirmeyi gerektirir (Hackius ve Petersen, 2017, 5-6).

Şekil 5. Blok zinciri teknolojisinin temel özellikleri (Hackius ve Petersen, 2017:5)

5.3.1. Blok Zincir Çeşitleri

5.3.1.1. Açık Blok Zinciri

Blok zinciri ağları, herkese açıktır. Bu ağlar, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymayan, tamamen dağıtık sistemlerdir. Ethereum ve Bitcoin, akıllı sözleşmeleri destekleyen ve geliştiricilerin dağıtık uygulamalar oluşturmaya olanak tanıyan blok zinciri ağlarına örnektir (Ünal ve Uluyol, 2020:169). Halka açık blok zincirleri, işlem hacmi açısından sınırlıdır ve işlemler daha uzun sürer. Yetkilendirme gerektirmez ve kullanıcı sayısı yüksektir, ancak güvenlik seviyeleri düşüktür. Bu nedenle, şirketler tarafından genellikle tercih edilmezler (Bakan ve Şekkeli, 2019:2854).

5.3.1.2. Özel Blok Zinciri

Özel blok zincirleri, yazma izinlerinin merkezi bir otorite tarafından kontrol edildiği blok zinciri türüdür (Uzun, 2020:93). Özel blok zincirleri, ağlarındaki kullanıcılara güvenen ve hassas bilgileri korumak isteyen oluşumlar tarafından tercih edilmektedir (Avunduk ve Aşan, 2018:378). Blok zinciri ağlarına yalnızca yetkili kullanıcılar katılabilir. Ağdaki mutabakata katılım, herkese açık veya izin gerektiren olarak tanımlanabilir. Özel blok zinciri ağlarında, izinli kullanıcılar mutabakat yapısına dahil olabilirken, izinsiz kullanıcılar da sisteme yerleşebilir. Bu ağlarda, merkezi bir otorite, ihtiyaçlara göre kuralları değiştirmek ve işlemleri geri almak gibi yetkilere sahiptir. Özel blok zinciri ağları, maliyetleri düşürmek ve verimliliği artırmak için kullanılır (Usta ve Doğanekin, 2017:35; Ünal ve Uluyol, 2020:169).

5.3.1.3. Konsorsiyum Blok Zinciri

Konsorsiyum blok zinciri ağları, katılımcıların belirli bir yetki düzeyine sahip olması gereken, hibrit bir yapıya sahip blok zinciri ağlarıdır. Bu ağlarda, düğümler, bir konsorsiyumun üyeleri tarafından yönetilir. Veriler, konsorsiyumun ortak kararıyla açık veya özel olarak kabul edilebilir. Konsorsiyum blok zinciri

ağlarına katılım, herkese açıktır, ancak katılımcıların verilere erişimi ve mutabakat sürecine katılımı, konsorsiyumun onayıyla gerçekleşir. Bu durum, ortak bir amaç doğrultusunda iş birliği yapmak isteyen kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılabilir. Ancak, genellikle, aynı sektörde faaliyet gösteren birkaç işletmenin oluşturduğu yarı kapalı sistemler için daha uygundur. Konsorsiyum blok zinciri ağlarının bir örneği, Singapur hükümeti tarafından uluslararası ticaretin kolaylaştırılması amacıyla geliştirilen Fast Track Trade platformudur. Bu platform, alıcıları ve satıcıları aracısız olarak bir araya getirerek, işlem sürecini hızlandırmayı ve maliyetleri düşürmeyi amaçlamaktadır. IBM'in geliştirdiği Hyperledger projesi de konsorsiyum blok zinciri ağlarının önemli bir örneğidir. Bu proje, farklı sektörlerden kuruluşları bir araya getirerek, ortak bir platform üzerinden iş birliği yapmalarını sağlamaktadır (Ünal ve Uluç, 2020:169; Özyüksel ve Ekinci, 2020:87; Uzun, 2020:93).

Tablo 14.
Blockchain ağ türleri ve özellikleri

Blockchain Ağ Türleri			
	Genel	Özel	Konsorsiyum
İzinli Mi Dahil Olunur?	Hayır	Evet	Evet
Kimler Okuyabilir?	Herkes	Yalnızca davet edilen kullanıcılar	Duruma göre değişir
Mutabakata Kimler Katılabilir?	Herkes	Onaylanmış katılımcılar	Onaylanmış katılımcılar
Ağ Sahibi Kimdir?	Hiç kimse	Tek bir birim	Birden fazla birim
Katılımcılar ve Düğümler Bilinir Mi?	Hayır	Evet	Evet
İşlem Hızı	Yavaş	Hızlı	Hızlı

Kaynak: Binance Akademisi, 2022.

5.4. Blok Zinciri Teknolojisinin Potansiyel Faydaları

Blok zinciri teknolojinin potansiyel yararları, stratejik, organizasyonel, ekonomik, bilgisel ve teknolojik olmak üzere beş kategoride incelenebilir.

Stratejik olarak blok zinciri teknolojisi, ağdaki tüm kullanıcıların zincir içerisinde gerçekleşen tüm işlemleri eş zamanlı olarak görmelerini ve verilere erişimlerini sağlar. Bu, şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırır. Saldırıları ve yetkisiz değişiklikleri tespit etmeyi zorlaştırır. Bilgiler, dağıtılmış bir defterde saklandığı için değiştirilmesi veya manipüle edilmesi zordur. Bundan dolayı dolandırıcılık ve

manipölasyona engel olur. Dağıtılmış defterler aracılığıyla verilerin bozulmasını ve değiştirilmesini zorlaştırır. Bu potansiyel yarar ise yolsuzluğun azaltılmasına yardımcı olur.

Organizasyonel olarak blok zinciri teknolojisi, kayıtların değiştirilmesini zorlaştırır ve verileri birden çok düğüm tarafından doğrular bu sayede sürecin güvenilirliğini artırır. İşlemlerin geçmişinin birden çok kayıt defterinde saklanması sayesinde şeffaflık ve denetlenebilirliği sağlar. Tüm tarih bilgilerinin geriye doğru izlenebilmesini sağlar. Bu, geçmişe dayalı tahminleri daha doğru ve güvenilir hale getirebilir. Sistemdeki tüm bilgilerin birden çok düğüm tarafından doğrulanması sayesinde veri doğruluğunu ve kalitesini artırır.

Ekonomik olarak blok zinciri teknolojisi, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadığı için işlemlerin gerçekleştirilmesi ve doğrulanması için oluşan maliyetleri azaltır. Kendi içinde yüksek düzeyde güvenlik sağladığı için siber saldırılara karşı daha fazla esneklik ve koruma sağlar. Bu, mevcut güvenlik önlemlerinin maliyetini düşürmeye yardımcı olabilir.

Bilgisel veri olarak blok zinciri teknolojisi, bilgilerin birden çok düğüm tarafından doğrulanması sayesinde üstün veri kalitesi ve veri bütünlüğü sağlar. İşlemlerin ve kontrollerin otomatikleştirilmesi sayesinde insan kaynaklı hataları azaltır. Bilgilerin dağıtık bir şekilde depolanması sayesinde bilgiye hızlı ve kolay erişim sağlar. Şifreleme anahtarları aracılığıyla kullanıcılara anonimlik sağlar. Bu, kullanıcıların kimlik bilgilerinin ağdaki diğer kişiler tarafından görülmesini önler. Verilerin birden çok düğüm tarafından kopyalanarak dağıtık bir şekilde depolanması sayesinde güvenilirliği artırır. Bu, bilgilerin değiştirilmesini veya silinmesini zorlaştırır.

Teknolojik olarak blok zinciri teknolojisi, dağıtık yapısı sayesinde kötü niyetli davranışlara karşı daha esnektir. Merkezi olmayan yapısı sayesinde verileri ele geçirmeyi ve kötü niyetli işlemlerin fark edilmeden yapılmasını zorlaştırır. Verilerin birden çok düğüm tarafından kopyalanarak dağıtık bir şekilde depolanması sayesinde, verilerin kalıcılığını ve değişmezliğini sağlar. Veriler bir blok zincirine yazıldıktan sonra değiştirilmesi veya silinmesi çok zordur. Artan verimlilik ve işlem mekanizmaları sayesinde ağda kullanılan enerji tüketimini azaltabilir.

5.4.1. Blockchain Teknolojisinin Avantaj ve Dezavantajları

Blockchain teknolojisi, dağıtık veri depolama ve paylaşımı sağlayan bir teknolojidir. Bu sayede, büyük verileri merkezi bir sunucuya ihtiyaç duymadan, birden fazla sunucuya dağıtarak saklayabilir. Bu, verilerin güvenliğini ve doğruluğunu artırmaya yardımcı olur. Ayrıca, geleneksel veri depolama sistemlerine göre daha ucuz maliyetli olabilir. Blockchain teknolojisi, merkezi bir kontrol mekanizmasına ihtiyaç duymayan, katılımcıların anonim olarak işlem yapabildiği bir teknolojidir. Bu durum, gizliliğe önem veren kişiler için önemli bir avantajdır. Tarafsız düğümler tarafından onaylanan anlaşma ve protokoller, aracı kurumların müdahalesini ortadan kaldırarak, paydaşların birbirlerine olan

güvenini artırır. Zincirde yer alan tüm işlemlerin silinemez şekilde kaydedilmesi ve daha sonra yapılan işlemlerin, ilk bloktan itibaren takip edilebilmesi, verilerin güvenilirliğini sağlar. Blockchain teknolojisi, dağıtık yapısı ve akıllı sözleşmeler özelliği sayesinde farklı sektörlerle uyumlanabilir. Akıllı sözleşmeler, otomatik işlemler sağlayarak verimliliği artırır. Zincirde kullanılan şifreleme sistemi ve Merkle ağacı tekniği, siber saldırılara karşı güçlü bir koruma sağlar (Meriç, 2022).

Blockchain teknolojisi, anonim geliştiricileri nedeniyle altyapısı hakkında bilgi eksikliği ve güven sorunu yaşatmaktadır. Toplum tarafından yeniliklere karşı önyargılar mevcuttur. Bireylerin, yeniliklerin potansiyel risk ve tehditlerini tam olarak kavrayamamaları, bu yeniliklerin benimsenmesini zorlaştırmaktadır. Blockchain teknolojisinin benimsenmesi, karmaşık yapısı ve potansiyel güvenlik riskleri nedeniyle zor bir süreçtir. Blockchain teknolojisinde verilerin silinemez ve değiştirilemez olması, olası bir hata durumunda işlemin tekrarlanmasına neden olur. Bu durum, konsensüs protokollerinden emek ispatı kullanılması durumunda yüksek enerji ve güçlü bilgisayarlara ihtiyaç duyulması nedeniyle zaman ve maliyet kaybına yol açar. Geleneksel blokzincir ağlarında dağınık mimari kullanılması, ağda yer alan tüm düğümlerin blokların bir kopyasını elinde bulundurmasına neden olur. Bu durum, kötü niyetli düğümler tarafından güvenlik açığı olarak değerlendirilebilir (Tanrıverdi vd., 2019: 203-217).

Blockchain güçlü yönleri olarak, merkezsiz yapısı sayesinde, araçlara ihtiyaç duymadan, anonim olarak ve şeffaf bir şekilde veri kaydı ve işlem yapılmasını sağlar. Verilerin silinmesi ve değiştirilmesi mümkün olmadığı için güvenilir bir sistemdir. Düşük maliyetlidir ve akıllı sözleşmeler ile programlanabilir. Güçlü algoritma yapısı sayesinde siber saldırılara karşı dirençlidir. Zayıf yönleri olarak Blockchain teknolojisi, henüz gelişmekte olan bir teknoloji olması nedeniyle bazı dezavantajlara sahiptir. Bu dezavantajlar arasında, uzman sayısının az olması, toplum tarafından önyargı ile karşılaşması, silinemez ve geri döndürülemez bir yapıya sahip olması, teknik riskler taşıması, blokların oluşmasında yüksek enerji ve zaman harcanması ve güçlü bilgisayarlara ihtiyaç duyulması sayılabilir.

Güçlü ve zayıf yönleri olan Blockchain yapısının fırsat ve tehdit yanları da bulunmaktadır. Fırsat yapısı ile Blockchain teknolojisi, gelişmeye açık ve esnek bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, geleneksel veri tabanlarının yerine alternatif olarak kullanılabilir. Ayrıca, big data yönetiminde piyasada açık bir şekilde bulunmaktadır. Devletlerin kabul etmesi ve uygulamaya koyması, blockchain teknolojisinin yaygınlaşması için önemli bir faktördür. Gelecek dönemde, toplum tarafından güvenlik açısından daha fazla tercih edilebilecek olması, blockchain teknolojisinin potansiyelini göstermektedir. Tehdit olarak ise Blockchain teknolojisi, güçlü güvenlik özellikleriyle öne çıksa da, bazı güvenlik risklerine de sahiptir. Bu risklerden biri, güçlü bir siber saldırının blockchain ağına zarar vererek verileri ele geçirmesidir. Diğer bir risk ise, blockchain ağının dağınık mimarisi nedeniyle, kötü niyetli düğümlerin ağdaki verileri manipüle etmesidir.

5.5. Blockchain Teknolojisinin Hukuki Yapısı

Dijital dönüşüm, hukuk alanında da önemli değişikliklere yol açmıştır. E-posta ve dijital mesajların hukuki işlemlerde kanıt olarak kabul edilmesi, bu değişimlerden biridir. Blockchain teknolojisi de hukuk alanında yeni olanaklar sunmaktadır. Bu teknolojinin hukuktaki yeri, dijital veri tabanı ağı veya akıllı sözleşmeler gibi kullanım durumları açısından değerlendirilmelidir.

Vergi denetmenleri, vergi mükelleflerinin vergisel yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğini Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre denetler. Bu kanun, vergiye tabi işlemlerin nasıl denetleneceğini ve hangi işlemlerin denetleneceğini belirler. Elektronik belgeler, Hazine ve Maliye Bakanlığının usul ve esaslarına uygun olarak kayıt altına alınabilir ve tebliğ edilebilir (VUK, 1961).

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 205. maddesinin ikinci fıkrasında, usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik verilerin, senet hükmünde olduğu belirtilmektedir (Hukuk Mahkemeleri Kanunu, 2011).

Blockchain teknolojisi ile oluşturulan ve dijital imza ile imzalanan veriler, kanunen elektronik imza niteliğindedir. Bu nedenle, senet, çek gibi değerli evrak niteliği taşıyan belgeler de Blockchain teknolojisi kullanılarak oluşturulabilir ve dijital imza ile imzalanabilir. Bu durum, kamu ve özel finans sistemlerinin Blockchain teknolojisi altyapısı ile kullanılmasına engel teşkil etmemektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 135, 136 ve 138. maddelerinde kişisel verilerin kaydedilmesi, paylaşımı ve saklanması ile ilgili sorumluluklar düzenlenmiştir. Bu sorumluluklar, müteselsil sorumluluklardır. Blockchain teknolojisi, bu sorumluluğun tümünü karşılayacak şekilde tasarlanmıştır (TCK, 2004).

Türk Ceza Kanunu, verilerin gizliliği ve güvenliğinin ihlali durumunda yaptırımlar öngörmektedir. Ancak, verilerin korunması yalnızca cezai yaptırımlara dayandırıldığında, bu alandaki riskler tam olarak giderilememektedir. Blockchain teknolojisi, verilerin güvenliğini algoritmalar aracılığıyla sağlaması ve silinemez şekilde kaydetmesi sayesinde, kanuna aykırı işlemlerin önlenmesine yardımcı olabilecek bir potansiyele sahiptir (Gürel ve Mengilli, 2021).

5.6. Kayıt Dışı Ekonomi Sorununa Blok Zinciri ile Çözüm

Kayıt dışı ekonomi, kamu otoritelerinin denetiminden kaçan, resmi kayıtlarda yer almayan tüm ekonomik faaliyetlerin toplamıdır. Bu faaliyetler, yasadışı olan veya olmayan her türlü ekonomik faaliyeti kapsayabilir. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, ülkenin ekonomik performansını gösteren göstergeleri, örneğin gayri safi milli hasıla (GSMH) ve makroekonomik faktörleri doğrudan etkiler. Ticari faaliyette bulunan kişi ve kurumlar, kayıt altına almayarak, resmî belgeleri tutmayarak veya bilinçli yanlış beyan vererek kayıt dışı işlemlerde bulunur. Bu işlemler sonucunda vergi kaybı veya vergi kaçakçılığı ortaya çıkmaktadır (DPT, 2001). Kayıt dışı ekonomilerde vergi kaçakçılığı, ekonomilerin

istikrarını ve büyümesini olumsuz etkileyebilir. Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanında önemli bir rol oynar. Vergiler, bir ekonominin üretim, gelir ve fiyatları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilir. Gelişmekte olan ülkelerde, vergiler, kalkınma hedeflerine ulaşmak için önemli bir araçtır (Yılmaz, 1996).

Kayıt dışı ekonominin oluşmasındaki temel etken, kamu denetiminin yetersizliğidir. Kişiler, rasyonel davranarak vergi yükümlülüklerini azaltmak için gelirlerini gizlemeyi tercih eder. Denetlenmeyen kişiler ve kurumlar da aynı şekilde gelirlerini gizlemekten kaçınmaz. Denetimin etkin ve vergi cezalarının caydırıcı olduğu ülkelerde, kayıt dışı ekonomi oranı, denetimin yetersiz olduğu veya eski sistem olduğu ülkelere göre daha düşüktür.

Dünya Bankası'nın 2021 yılında yaptığı bir araştırmada, 1999-2018 yılları arasında ülkelerin kayıt dışı ekonomilerinin GSYİH'ye oranı belirlendi. Araştırma, 158 ülkeyi kapsadı ve 38 OECD ülkesinin büyüklüğü de incelendi. Araştırma sonuçlarına göre, 2018 yılı itibarıyla kayıt dışı ekonomisi en büyük ikinci ülke Türkiye oldu. Kayıt dışı ekonominin gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) içindeki payı, ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Örneğin, 2018 yılında GSYİH'si 736,089 milyon ABD doları olan İsviçre, kayıt dışı ekonomi sıralamasında en düşük ikinci sırada yer alırken, GSYİH'si 779,694 milyon ABD doları olan Türkiye, kayıt dışı ekonomi sıralamasında en yüksek ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki ülkenin GSYİH'leri birbirine oldukça yakın olmasına rağmen, kayıt dışı ekonomi büyüklüklerindeki farklılıklar önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Tablo 15.
GSYH'ye göre kayıt dışı ekonominin oranı

Economy	Code	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
United States	USA	9,4	9,3	9,1	9,0	8,8	8,7	8,5	8,5	8,3	8,2
Switzerland	CHE	8,6	8,5	8,5	8,6	8,6	8,5	8,5	8,5	8,5	8,3
Austria	AUT	10,2	10,0	9,8	9,8	9,9	9,9	9,9	9,9	9,7	9,5
Luxembourg	LUX	10,4	10,2	10,1	10,4	10,4	10,2	10,1	9,9	10,0	10,0
Japan	JPN	11,3	11,1	11,1	11,0	10,8	10,7	10,5	10,4	10,3	10,2
New Zealand	NZL	12,7	12,7	12,6	12,6	12,4	12,1	12,1	12,0	12,0	12,0
United Kingdom	GBR	13,3	13,1	13,0	13,0	12,9	12,6	12,4	12,4	12,3	12,3
Netherlands	NLD	13,6	13,6	13,5	13,6	13,7	13,6	13,6	13,4	13,2	13,0
Australia	AUS	13,9	13,7	13,8	13,7	13,6	13,8	14,1	14,0	14,1	14,1
Ireland	IRL	16,8	16,6	16,5	16,4	16,3	15,9	15,0	15,0	14,7	14,4
France	FRA	15,7	15,6	15,4	15,6	15,6	15,6	15,4	15,3	15,1	14,8
Germany	DEU	16,4	16,0	15,4	15,4	15,6	15,3	15,2	15,2	15,1	15,1
Iceland	ISL	16,2	16,4	16,3	16,2	16,0	15,9	15,6	15,2	15,2	15,1
Canada	CAN	16,3	16,1	15,9	15,8	15,6	15,5	15,6	15,6	15,4	15,5
Slovak Republic	SVK	17,5	17,5	17,3	17,2	17,2	17,1	17,0	16,8	16,7	16,6
Czech Republic	CZE	18,3	18,2	17,9	17,8	18,0	17,5	17,2	17,0	16,8	17,0
Denmark	DNK	18,8	18,8	18,5	18,5	18,3	18,3	17,9	17,6	17,4	17,1
Finland	FIN	18,3	18,1	17,9	18,1	18,3	18,5	18,6	18,4	18,0	17,8
Chile	CHL	19,2	18,8	18,5	18,2	18,2	18,4	18,5	18,7	19,0	18,7

Tablo 13. (devam)
GSYH'ye göre kayıt dışı ekonominin oranı

Sweden	SWE	19,4	18,8	18,7	19,1	19,3	19,3	18,9	19,1	18,8	18,7
Norway	NOR	19,1	19,1	19,1	18,8	19,0	19,2	19,4	19,7	19,2	19,2
Israel	ISR	21,0	20,5	20,3	20,4	20,3	20,2	19,9	19,7	19,6	19,7
Portugal	PRT	23,2	23,1	23,1	23,2	23,1	23,1	22,4	22,0	21,3	21,0
Belgium	BEL	22,8	22,5	22,4	22,5	22,7	22,7	22,4	22,2	21,9	21,7
Spain	ESP	23,6	23,6	23,8	23,9	24,0	23,7	23,3	22,9	22,6	22,4
Hungary	HUN	24,9	24,9	24,5	24,5	24,2	24,0	23,7	23,5	23,2	22,8
Slovenia	SVN	26,1	26,5	26,7	26,8	26,8	26,2	26,0	25,7	24,8	24,4
Poland	POL	26,6	26,6	25,9	25,8	25,8	25,5	25,3	25,2	24,9	24,7
Costa Rica	CRI	25,8	25,9	25,8	25,4	25,5	25,5	25,5	25,3	25,3	25,1
Korea, Rep.	KOR	27,0	26,6	26,4	26,4	26,3	26,3	26,3	26,2	26,1	26,1
Latvia	LVA	28,8	28,8	28,3	27,8	27,5	27,2	27,1	27,0	26,8	26,4
Italy	ITA	28,9	28,6	28,2	29,0	29,6	29,8	29,3	28,9	28,5	28,4
Lithuania	LTU	31,7	31,6	30,9	30,4	30,0	29,7	29,4	29,2	28,9	28,5
Estonia	EST	31,7	31,5	30,6	30,4	30,3	30,1	30,0	30,0	29,6	29,2
Greece	GRC	28,3	28,7	29,5	30,4	30,2	30,1	30,2	30,1	29,8	29,3
Mexico	MEX	32,0	31,5	31,0	30,6	30,7	30,7	30,3	30,0	29,8	29,9
Türkiye	TUR	33,5	32,6	31,4	31,3	30,9	30,8	30,7	31,2	30,7	30,9
Colombia	COL	36,6	36,1	35,3	35,0	34,8	34,9	34,7	34,5	34,8	34,9

Kaynak: Elgin vd., 2021; World Bank, Understanding

Son yıllarda Türkiye'de vergi dairelerinde bilgisayar ağlarının kullanımının artması, vergi ile ilgili işlemlerin daha hızlı ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır (Sarılı, 2002: 46). Vergilendirme kurumları, vergilendirme işlemlerini yürütmek için birbirinden bağımsız birçok sistem kullanmaktadır. Bu sistemler, vergilendirme sürecinin her aşamasını kayıt altına almak, ödemeleri takip etmek ve denetimini sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Vergilendirme süreçlerinde kullanılan internet tabanlı programlar, borç takibi, borç bildirimi ve arşivleme gibi işlemleri kolaylaştırmaktadır. Ancak, bu programlar aracılığıyla ödeme yapabilmek için aracı kurumlar kullanılmaktadır. Vergi mükellefleri ve vergi dairelerinin kullandığı ödeme sistemleri, birbirleriyle doğrudan bağlantılıdır. Vergi dairelerinin

veya borçlanılacak kamu kurumunun vergi ve harçları takip edebilmesi için özel kuruluşlarının muhasebesinin de izlenmesi gerekmektedir. Dijital muhasebe dönüşümü, büyük firmalar tarafından yaygın olarak benimsenmiş olsa da, küçük firmalar bu dönüşümden henüz tam olarak yararlanamamaktadır. Şirketler, kendi muhasebe sistemlerinde tuttıkları kayıtları, GİB uygulaması veya regülatörler aracılığıyla dijital ortama aktarmaktadır. Ancak, bu işlemlerin ayrı ayrı modüllerde yapılması, vergi mükelleflerinin beyanlarının hatalı veya eksik olmasına neden olmaktadır. Bu durum, kayıt dışı ekonominin artmasına ve vergi sistemlerinin şeffaflığının ve güvenilirliğinin azalmasına yol açmaktadır (Beşel ve Çokgezer, 2015: 13-23). Dünya Bankası tarafından yapılan bir araştırmaya göre, son 10 yılda birçok ülkede kayıt dışı ekonomide düşüş yaşanırken, Türkiye'de dijital dönüşüme rağmen bu düşüş yaşanmamıştır. Özellikle dijital dönüşümün hız kazandığı son 3 yılda kayıt dışı ekonomide artış gözlemlenmiştir. Kayıt dışı ekonomide yasak faaliyetlerin gerçekleşmesinde devlet politikalarının eksikliği de etkili olsa da Türkiye'de yasa dışı iş ve işlemlerin temel sebebi denetim eksikliğidir. Dijital dönüşüm aşamasında yaşanan aksaklıklar ve uyum sorunları, denetim açığının artmasına neden olmuştur. Bu durum da vergi kaybına yol açmaktadır.

Açık veri tabanları, beyan esasına dayalı vergilendirme sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu veri tabanlarının denetimi, veri hacminin artması ve işlem karmaşıklığının yükselmesi nedeniyle zor olmaktadır. Blockchain teknolojisi, bu sorunu çözmek için geliştirilen bir teknolojidir. Konsorsiyum ağ türünde blockchain teknolojisi, blok ekleme ve işlem görme yetkilerini izne dayalı olarak sağlamaktadır. Bu sayede, blok sahipliği birden fazla kuruma dağıtılabilir. Vergi mükelleflerinin de zincir içerisinde bir kimliğe sahip olması gerekmektedir. Blockchain tabanlı muhasebe sistemlerinde, mükellefler kendilerine özel bir kimlik kullanarak veri girişi yapabilirler. Bu kimlik, blockchain yöneticileri tarafından oluşturulur ve verilir. Blockchain sisteminde girilen tüm veriler, özel kodlar kullanılarak bloklara dönüştürülür. Bloklar, bir önceki bloğun kodunu doğrulayarak bir sonraki bloğa eklenir. Bu sayede, verilerin kaydı tüm ilgili kurumlar tarafından onaylanabilir.

Blockchain teknolojisi, sisteme girilen tüm verilerin şeffaf ve güvenilir bir şekilde kayıt altına alınmasını sağlar. Kamu kurumları arasındaki entegrasyon sayesinde, tüm izin verilen kullanıcılar ilgili işlemleri zincir üzerinden takip edebilir (Durukal ve Öztürk, 2019: 449-456). Blockchain teknolojisi, işlemlerin ve borçlarının otomatik olarak kaydedilmesini ve takip edilmesini sağlayarak, resmi evrak tutma gereksiniminin azaltılmasına yardımcı olabilir (Şuekinici ve Çatikkaş, 2020: 56).

Tablo 16.
Kayıt dışı ekonomiye çözüm için bütçe hedefleri

FAALİYETLER	2021 Bütçe	2022 Bütçe	2023 Tahmin	2024 Tahmin
1-Vergi Kayıp ve Tahmin	363.496.000	449.781.000	519.045.000	577.052.000
2-Vergilendirme, Denetim, Planlama ve Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Konularında Veri Sağlamak	3.343.000	3.864.000	4.392.000	4.844.000
3-Vergiye Uyum Analizleri	3.509.000	4.068.000	4.614.000	5.084.000
Toplam	370.348.000	457.713.000	528.051.000	586.980.000

Kaynak: GİB, 2022

Tablo 17.
Vergiye uyum ve denetim kapsamında yürütülecek faaliyet maliyetleri

PROGRAM SINIFLANDIRMASI	2022	2023	2024
	BÜTÇE İÇİ	BÜTÇE İÇİ	BÜTÇE İÇİ
Kamu Gelirleri Yönetimi	3.631.085.000	4.137.272.000	4.570.815.000
Kamu Gelirleri Düzenlemeleri	19.170.000	22.156.000	24.649.000
Kamu Gelirlerinin Toplanması	3.404.297.000	3.875.590.000	4.279.872.000
Vergiye Gönüllü Uyumun Sağlanması ve Uyum Maliyetlerinin Azaltılması	207.618.000	239.526.000	266.294.000
Elektronik Vergi Hizmetleri	13.716.000	15.360.000	16.822.000
Vergiye Gönüllü Uyum Kapsamında Bilgilendirme Faaliyetleri	193.902.000	224.166.000	249.472.000
Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele	457.713.000	528.051.000	586.980.000
Vergiye Uyum ve Denetim	457.713.000	528.051.000	586.980.000
Vergi Kayıp ve Kaçağının Önlenmesi	449.781.000	519.045.000	577.052.000
Vergilendirme, Denetim, Planlama ve Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Konularında Veri Sağlamak	3.864.000	4.392.000	4.844.000
Vergiye Uyum Analizleri	4.068.000	4.614.000	5.084.000
Yönetim ve Destek Programı	1.445.063.000	1.691.966.000	1.896.556.000
Teftiş, Denetim ve Danışmanlık Hizmetleri	1.716.000	1.930.000	2.120.000
Üst Yönetim, İdari ve Mali Hizmetler	1.443.347.000	1.690.036.000	1.894.436.000
GENEL TOPLAM	5.533.861.000	6.357.289.000	7.054.351.000

Kaynak: GİB, 2022

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), 2022 yılı performans programı kapsamında gizli ekonominin azaltılması için çözüm önerilerini ve izleyeceği yolları açıkladı. Raporda, vergilendirmenin gizli ekonomiyle mücadelede önemli bir araç olduğu vurgulandı ve Maliye Politikası On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) hedeflerindeki vergilendirme hedefleri benimsendi. Bu, gizli ekonominin azaltılmasına ve vergi gelirlerinin artmasına katkıda bulunacaktır. GİB, kayıt dışı ekonomiyle mücadelede verginin öngörülebilirliğini ve şeffaflığını artırarak gönüllü uyumu desteklemeyi ve kurumsal kapasitesini genişletmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, dijital sistemlerin geliştirilmesi ve mükelleflerin dijital sistemlere yönlendirilmesi planlanmaktadır. GİB üzerinden kullanılan elektronik belge sistemlerinin 2020 yılındaki kullanım oranları da raporda yer almaktadır. Kayıt dışı ekonomiyle mücadelede, Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), vergilendirmede veri toplama, doğrulama ve ilgili kurumlara aktarma yoluyla vergi ziyanını önlemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, 2021 yılı için 370.348.000 TL ve 2022 yılı için 457.713.000 TL bütçe ayrılmıştır. Ancak, World Bank'ın çalışmasına göre, GİB'in bu harcamaları kayıt dışı ekonominin azaltılmasına yeterli olmamıştır.

GİB, vergi sisteminin etkinliğini ve verimliliğini artırmak amacıyla Blockchain teknolojisini kullanarak verilerin güvenilir bir şekilde kayıt altına alınmasını ve ilgili kurumlarla güvenli bir şekilde paylaşılmasını hedeflemektedir. Bu sayede, veri manipülasyonu ve sahteciliği gibi olumsuz durumlar önlenerek, vergi akışı daha şeffaf ve hesap verebilir hale gelecektir. GİB'in 2022 yılı blok zinciri teknolojisi değerlendirmesine göre, blok zincirinin dağınık defter teknolojisi ve veri transferi gibi özellikleriyle yılda 457.000 TL tasarruf sağlanacak. Bunun yanı sıra, blok zincirinin kurumlar arası hızlı işlemlere olanak tanınması ve doğru, güvenilir veri elde edilmesini sağlaması da önemli faydalar sunuyor.

5.6.1. Blockchain Finansal Sisteme Etkileri

Küreselleşme, dünyanın farklı bölgeleri arasındaki etkileşimin artması ve bu bölgelerin giderek daha birbirine bağlı hale gelmesi sürecidir. Bu süreç, üretim faktörlerinin, mal ve hizmetlerin uluslararası yayılımının önündeki engellerin kaldırılması, ülkeler arasında sosyal, kültürel ve politik etkileşimin artması ve sınırların ortadan kalkması gibi unsurlarla karakterize edilir (Hayaloğlu & Kalaycı & Artan, 2015). Küreselleşme, dünyanın giderek daha birbirine bağlı hale gelmesi sürecidir. Bu süreç, 20. yüzyılda ticaret ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Küreselleşmenin etkileri, bireylerin mal ve hizmetlere erişiminde yaşanan kolaylıklar, şirketlerin ve markaların dünyaya yayılması gibi günlük hayatta karşımıza çıkan örneklerle gözlemlenebilir.

Dışa açık ekonomiler, ülkelerin birbirleriyle serbestçe ticaret yapmasına olanak tanıyan ekonomi modelleridir. Bu modeller, küreselleşmenin önemli bir itici gücüdür. Küreselleşme, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve sınır tanımaz hale gelmesidir. Bu süreç, uluslar ve uluslarüstü kuruluşlar tarafından yürütülmektedir (Saçık, 2009). Küreselleşme, ticaretin artmasına ve ülkelerin birbirine daha fazla

entegre olmasına neden olsa da ülkelerin ekonomik güçleri farklıdır. Bu nedenle, kurumlar rekabet ortamında ayakta kalabilmek için sürekli olarak değişen piyasa koşullarına uyum sağlamak zorundadır. Bireylerin talepleri ve ihtiyaçları ise davranışları ile birlikte değişir. Yaşam alanları, kültürel farklılıklar ve günlük aktiviteler, bireylerin satın alma kararlarını etkiler. Tüketici taleplerinin değişimi, farklı piyasaların oluşmasına ve rekabet ortamının daha da zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, rekabette ayakta kalmak isteyen işletmeler, rekabet ortamını etkileyen faktörleri iyi anlamalı ve bu faktörler üzerinde olumlu etki yaratacak stratejiler geliştirmelidir (Doğan vd., 2003).

Üretilen mal ve hizmetlerin yerel piyasalarda satışı ve ithalat yoluyla dünya piyasalarında yer alması, firmaların ve ülkelerin ekonomisini etkilemektedir. İthalat ve ihracatın etkileri, makroekonomik faktörler olan GSYH, GSMH, dış ticaret hadleri ve döviz kurları ile değerlendirilebilir. Makroekonomik faktörler, ülkelerin büyüme ve refah seviyelerini doğrudan etkilemektedir. Ekonomik büyüme ve refahın sağlanması, hedef ve amaçların birlikte gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, mal ve hizmet piyasaları ile finansal piyasaların uyumlu bir şekilde çalışması gerekir. Üretim sonucunda elde edilen gelir, harcamalar yoluyla veya tasarruflar yoluyla mal piyasasına aktarılır. Bu süreç, ekonomide istikrarın sağlanmasına katkıda bulunur (Sever ve Mızrak, 2007: 266-267). Belirli mallarda oluşan balon piyasalar, arz ve talep dengesini bozarak enflasyona neden olabilmektedir. Bu nedenle, enflasyona neden olan faktörlerin tespit edilmesi ve buna yönelik iyileştirici çalışmaların yapılması önemlidir (Albeni & Demir, 2005: 4). Enflasyonun çeşitleri ve seviyesi, ekonomik faktörlerden etkilenmekle birlikte, enflasyon da diğer ekonomik faktörleri etkilemektedir. Blockchain teknolojisi kullanılarak oluşturulacak bir üretim zinciri sistemi, mal ve hizmet üretiminin her aşamasını takip etmeyi ve şeffaf bir şekilde raporlamayı mümkün kılacaktır. Bu sayede, günümüz piyasalarında yaşanan balon piyasalar veya arz-talep dengesizlikleri erkenden tespit edilerek, bunların önüne geçilmesi veya etkilerinin azaltılması için gerekli adımlar atılabilir. Verimli üretim yapan fabrikalar, elde ettikleri gelir ile finans piyasalarını olumlu etkileyecek ve finans kuruluşlarının fon kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır. Blockchain ağ yapısı ile fon kaynaklarının aktarımında riskler azaldığında, ülke içerisinde oluşturulan özel fonların kullanımı da daha şeffaf ve etkin bir şekilde izlenebilecektir. Bu sayede, KOSGEB tarafından girişimcilere verilen fonların nasıl kullanıldığı, verilen fon ile ne kadar üretime katkı sağlandığı ve gelir elde edildiği takip edilebilecektir. Bu durum, ülke ekonomisinin büyümesine ve istihdam artmasına katkıda bulunacaktır. Girişimcilerin artması, ihracat alanının genişlemesine de olanak sağlayacaktır.

Rekabet koşulları, ekonomilerin verimli ve sürdürülebilir bir şekilde işleyişi için gereklidir. Türkiye, kapasite koşullarındaki eksikliklere rağmen lojistik konumu sayesinde rekabet avantajına sahiptir. Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla ithalat ve ihracat yaparken aynı zamanda diğer ülkeler arasında önemli bir transit noktasıdır. Bu nedenle, lojistik sistemlerinin güvenilir olması, Türkiye'nin cazibesini

artıracaktır. Blockchain teknolojisi ile entegre edilecek uluslararası kullanım olanağına sahip bir yazılım, tüm üretim aşamalarının şeffaf bir şekilde izlenmesini sağlayarak güven ortamının yaratılmasına katkıda bulunabilir. Güven ortamının yaratılması, lojistik performans endeksi (LPI) ile ölçülmektedir. Türkiye'nin lojistik performansını (LPI) yükseltmek için sağladığı güvenlik ve gizlilik takip şartları, diğer ülkelere kıyasla rekabet avantajı sağlayacaktır. Lojistik sektörünün gelişmesi, ithalat ve ihracat oranlarını artıracak ve gümrük işlemlerinin daha hızlı ve verimli bir şekilde yapılmasına olanak tanıyacaktır. Blockchain teknolojisi ile akıllı sözleşmeler, aracı kurumları ortadan kaldırarak maliyetleri düşürecek ve uluslararası ticaretin daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunacaktır. Üretim maliyetlerinin düşürülmesi, ülke ekonomisi için önemli bir kazançtır. Lojistik sisteminin tek bir sistem üzerinden takip edilmesi, firmaların gümrük işlemlerinin daha verimli ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayacaktır. Bu durum, vergi kaçakçılığı ve kayıt dışı ekonominin önlenmesine de katkıda bulunacaktır. Ayrıca, ülkeye giren ve çıkan dövizin takibi de bu sayede daha kolay ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilebilecektir.

Grafik 27. Lojistik performans endeksi (LPI) 2010-2018 (Arvis vd., 2018)

Döviz, yabancı ülke paraları veya bu paraların yerine geçen her türlü ödeme aracıdır. Nakit yabancı paralara efektif döviz, yabancı paranın yerine geçen; döviz poliçeleri, banka havaleleri, ödeme emirleri, mevduat sertifikaları veya seyahat çekleri ise kaydi döviz adı verilir (Ersöz, 2006: 3-4). Döviz kuru ve ithalat fiyatları, enflasyondaki değişimleri tahmin etmek için önemli birer göstergedir. Döviz kurundaki değişiklikler, ithalat oranlarına bağlı olarak üretici ve ithal tüketim malları fiyatlarında artışa neden olabilir. Bu durum da tüketici fiyatlarının yükselmesine yol açabilir (Aktaş, 2017). Türkiye, ihracatından daha fazla ithalat yapan bir ülkedir. Bu durum, ülkenin dış borç riskini artırmaktadır. Türkiye'nin 2022

Şubat ayı itibarıyla kısa vadeli dış borcu 130,5 milyar ABD dolarıdır. İthalatın ihracatı aşması, döviz kurlarında dalgalanmalara neden olmakta ve finans kuruluşlarını zorlamaktadır.

Dış ticarete açık ekonomilerde, döviz kuru arz ve talep dengesine göre oluşur. Arz ve talebi etkileyen tüm faktörler, döviz kurlarını da etkiler. Blockchain teknolojisi, alıcılar ve satıcıların 7/24 işlem yapabilmesini sağlayarak döviz piyasalarını daha etkin bir şekilde yönetmeyi mümkün kılar. Bu sayede, döviz piyasalarındaki anlık dalgalanmalar, kur açıkları ve vergilendirmeler ile kontrol altına alınabilir (Ersöz, 2006).

5.7. Endüstri 4.0'ın Dönüştürücü Gücünde: Blok Zinciri ve Kripto Paralar

Tarih boyunca üç büyük endüstriyel devrim yaşandı ve günümüze geldiğimizde Dördüncü Endüstri Devrimi önemli bir dönüm noktası olarak öne çıkıyor. İlk olarak, 18. yüzyılda buhar makinelerinin kullanımıyla başlayan Birinci Endüstri Devrimi (Endüstri 1.0), üretimin artmasına katkı sağladı. Ardından, 20. yüzyılın başlarındaki seri üretime geçiş ve elektrik enerjisinin yaygın kullanımıyla İkinci Endüstri Devrimi (Endüstri 2.0) gerçekleşti.

Üçüncü Endüstri Devrimi (Endüstri 3.0), elektronik aletlerin ve bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaşmasıyla ortaya çıktı ve üretim otomasyonunu daha yüksek seviyelere taşıdı. Ancak Dördüncü Endüstri Devrimi, dijital akıllı üretim modelini benimseyerek insanlar, makineler ve ürünler arasında iletişim kurmayı ve bu sayede daha verimli üretim yapmayı, müşteri taleplerine özel çözümler sunmayı hedeflemektedir (Pamuk ve Soysal, 2018: 3). Bu devrim, endüstriyel süreçlerdeki büyük bir değişimi temsil ediyor ve teknolojinin iş dünyası ve toplum üzerindeki etkilerini daha da derinleştiriyor.

Bitcoin'in 2009'da piyasaya sürülmesinden bu yana, blok zincir teknolojisi büyük bir ilgi görmüş ve tartışma konusu olmuştur. Başlangıçta, birçok insan bu yeni sanal para birimine şüpheli bir yaklaşım sergilemiştir (Avunduk ve Aşan, 2018: 370). Ancak zaman içinde, blok zincir teknolojisi paranın dijitalleşme sürecine büyük katkı sağlayarak hayatımızda daha fazla yer almaya başlamıştır. Son dönemlerde popülerliği artan kripto para Bitcoin'in ne kadar daha yükseleceği ise merak konusu olmuştur.

Uluslararası düzeyde, insanların kripto paralar hakkında bilgi sahibi olmasında Bitcoin'in önemli bir rol oynamaktadır ve Bitcoin'in temelinde blok zincir teknolojisi yatmaktadır (Dilek, 2018: 8). Bu teknoloji, finansal sistemin dönüşümünde ve dijital varlıkların yönetiminde büyük potansiyel taşımaktadır ve gelecekte daha fazla inovasyon ve kullanım alanı beklenmektedir.

Blok zincir teknolojisi ve Bitcoin, alıcılar ile satıcılar arasında doğrudan bir ilişki kurma olanağı sunarak, işlemleri üçüncü taraflara olan bağımlılığı ortadan kaldırır. Bu teknoloji, benzer alternatiflere kıyasla oldukça düşük ve makul maliyetlerle işlemlerin gerçekleştirilmesine imkan tanır. Ayrıca, zamandan

bağımsız bir şekilde dünyanın her yerine para transferine olanak sağlayan bir sistem sunar (Carpenter, 2016: 11). Bu özellikleriyle blok zincir ve Bitcoin, finansal işlemleri daha hızlı, daha güvenli ve daha erişilebilir hale getirerek finansal dünyada önemli bir dönüşüm yaratmıştır.

blok zinciri altyapısı sadece sanal para transferleri için tasarlanmamıştır, aynı zamanda sayısal veya fiziksel varlıkların izlenmesi ve bu varlıklar üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenli bir şekilde takip edilmesi için kullanılabilir (Kırbaş, 2018: 76). Bu çok yönlü teknoloji, birçok sektördeki çeşitli kullanım alanlarına sahiptir. Örneğin:

- *Tedarik Zinciri Yönetimi:* Blok zinciri, ürünlerin tedarik zinciri boyunca izlenmesi ve tedarikçiler arasındaki işlemlerin kaydedilmesi için kullanılabilir. Bu, ürünlerin kaynağına dair daha fazla şeffaflık sağlar ve taklit ürünlerin önlenmesine yardımcı olabilir.
- *Gayrimenkul Takibi:* Blok zinciri, mülkiyet belgeleri ve gayrimenkul işlemleri gibi büyük değerli varlıkların kaydedilmesi ve doğrulanması için kullanılabilir. Bu, sahte mülkiyet iddialarını azaltabilir.
- *Oy Verme Sistemleri:* Blok zinciri, güvenilir ve şeffaf oy verme sistemleri oluşturmak için kullanılabilir. Bu, oy hırsızlığı ve manipülasyonunu önleyebilir.
- *Sağlık Kayıtları:* Sağlık sektöründe, hastaların sağlık kayıtları ve tıbbi geçmişleri blok zinciri üzerinde güvenli bir şekilde saklanabilir. Bu, veri güvenliğini artırabilir ve sağlık hizmetlerinin koordinasyonunu kolaylaştırabilir.
- *Sanayi ve Üretim:* Endüstriyel süreçlerin izlenmesi ve verilerin paylaşılması için blok zinciri kullanılabilir, bu da üretim süreçlerini daha verimli hale getirebilir.

Bu örnekler, blok zinciri teknolojisinin çeşitli sektörlerde güçlü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Blockchain, verilerin güvenilir bir şekilde saklanması, paylaşılması ve izlenmesi için yenilikçi bir araç olarak kabul edilmektedir.

5.7.1. Sanayi Devrimleri: Dünyanın Dönüşümü

"Blok zinciri teknolojisi ve sanal paralar, Endüstri 4.0 ile birlikte gelecekte iş dünyasını nasıl etkileyebilir? Bu konu üzerine düşünmek önemlidir. Sanal paraların, geleneksel finansal sistemlerin yanı sıra tedarik zinciri yönetimi ve veri güvenliği gibi farklı alanlarda nasıl bir etki yaratacağını anlamak, bu teknolojilerin potansiyelini anlamak için önemlidir. Ayrıca, yeni iş modellerinin geliştirilmesi ve verilerin daha şeffaf hale getirilmesi gibi fırsatlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, bu potansiyel faydaların yanı sıra düzenleme ve güvenlik gibi zorluklar da dikkate alınmalıdır. Sanal paraların ve blok zinciri teknolojisinin gelecekteki etkileri, bu zorlukların nasıl aşıldığına bağlı olacaktır."

İnsanlık tarihinin evrimsel bir dönüm noktası olarak kabul edilen ilk devrim tarım devrimidir. Tarımın keşfi ve yerleşik hayata geçiş, insanoğlunun temel ihtiyaçlarını karşılamak için tarım toplumlarını oluşturmasını sağlayarak, tarihteki ilk büyük sosyal devrimi başlatmıştır. Bu aşamadan sonra, endüstriyel devrim olarak bilinen bir dizi dönüşüm yaşanmıştır. Endüstriyel devrim, üç farklı aşamada gelişmiştir. Günümüzde ise dördüncü endüstriyel devrimin eşiğinde olduğumuzu görmekteyiz (Bulut, 2017). Bu dönem, teknolojinin hızla ilerlemesi, dijitalleşme ve otomasyon gibi faktörlerle iş dünyası ve toplum üzerinde büyük etkilere sahip olması açısından önemlidir.

5.7.1.1. Sanayi Devrimi'nin Başlangıcı: Buharın Gücü

Sanayi Devrimi, insan veya hayvan gücünden ziyade makinelerin üretim süreçlerine dahil olduğu bir üretim tarzına geçişin tanımıdır (Yediyıldız, 1994: 78). Birinci Sanayi Devrimi, 1750-1890 yılları arasında başlamış ve "Buhar Çağı" olarak da bilinir. James Watt'ın buhar makinesinin icadı, bu dönemin başlangıcı olarak kabul edilir ve bu nedenle Buhar Çağı adını almıştır. Buhar gücünün kullanımı, suyun gücünden yararlanan ilk mekanik makinelerin geliştirilmesiyle artmıştır. Ayrıca, makineler için çeşitli araç ve gereçler bu dönemde geliştirilmiştir. Sanayi Devrimi sırasında dokuma sanayisinde de büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Gemicilik ve demiryolları, çelik üretiminin artmasının etkisiyle hızla gelişen sektörlerden biri olmuştur (Ayvaz vd, 2010: 2).

5.7.1.2. Sanayi Devrimi 2.0: Modern Üretimin Doğuşu

Teknoloji Devrimi olarak da bilinen bu dönemde, elektrik enerjisiyle çalışan ilk üretim bantları kullanılmış ve seri üretime geçilmiştir. Teknoloji Devrimi'nin dikkate değer gelişmeleri arasında, çelik üretiminin öncülük ettiği teknolojik dönüşümle birlikte demiryollarının yaygınlaşması, ulaşımın daha erişilebilir hale gelmesi, haberleşmenin büyük ilerlemeler kaydetmesi ve bunun sonucunda ticaretin hız kazanması bulunmaktadır. Ayrıca, petrol kullanımının artması ve içten yanmalı motorların ortaya çıkması, otomotiv sektörünün gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu dönemde, telgraf ve telefon gibi önemli icatlar da ortaya çıkmıştır (Akbulut, 2011: 3).

5.7.1.3. Sanayi Devrim 3.0: Otomasyon ve Entegrasyon

Sanayi Devrimi 3.0, 20. yüzyılın sonlarında başlayan ve günümüze kadar devam eden bir dönemdir. Bu dönem, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla karakterize edilir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, üretimde otomasyon ve entegrasyonu artırdı ve yeni iş modellerinin ortaya çıkmasına yol açtı. Elektronik ve bilgi teknolojileri, üretimde gelişmiş otomasyonun temelini oluşturarak büyük ilerlemelere yol açmıştır. Bu dönemde, telefonlar, televizyonlar, uydu antenleri gibi elektronik cihazlar yaygınlaşmıştır. Ayrıca, 1969 yılında tanıtılan programlanabilir ilk kontrol cihazı olan Modicon (Programmable Logic Controllers), endüstriyel süreçlerin otomasyonunda önemli bir

adımı temsil etmiştir (Öztürkcan, 2016: 7). Bilgisayar teknolojisi, telekomünikasyon, lazer gibi teknolojiler de bu dönemin vazgeçilmez parçalarıdır.

Ancak, bu dönemde dünya kaynaklarının zarar görmesi ve tükenme riski gündeme gelmiştir. Bu nedenle, çevre kirliliğine yol açan işlemlerden vazgeçilmiş ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme eğilimi başlamıştır (Kavrakoğlu, 2014). Bu çevresel duyarlılık, sürdürülebilirlik ve doğal kaynakların korunması konularının önemini vurgulamıştır.

5.7.1.4. Endüstriyel Devrim 4.0: Üretimde Dijital Dönüşüm

Sanayi 4.0, 21. yüzyılın başlarında başlayan ve günümüzde devam eden bir dönemdir. Bu dönem, nesnelerin interneti (IoT), yapay zeka (AI), robotik ve diğer dijital teknolojilerin üretimde yaygınlaşmasıyla karakterize edilir. Sanayi 4.0, üretimde verimliliği, esnekliği ve kişiselleştirmeyi artırarak yeni bir üretim paradigması yaratmaktadır.

Endüstri 4.0, üretim süreçlerini tamamen makine gücüne dayalı olarak yönetebilen ve dış müdahaleye gerek duymayan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşım, dijital dönüşüm olarak da bilinir ve sürekli iletişim halinde olan bir otomasyon sistemini içerir (Fırat ve Fırat, 2017: 211). Bu sayede üretim süreçleri daha verimli hale gelir ve endüstriyel operasyonlar daha akıllı ve bağlantılı hale gelir.

Endüstri 4.0 terimi ilk kez 2011 yılında Hannover Fuarı'nda öne çıktı ve Alman hükümetinin desteklediği bir teknoloji projesi olarak ortaya çıktı. Bu proje, geleneksel üretim yöntemlerinden farklı olarak bilgisayar ve internet destekli bir üretim modeline geçişi teşvik etmek amacıyla başlatıldı (Bulut, Akçacı, 2017: 5). Bu dönem, endüstriyel süreçlerin dijitalleşmesi ve otomasyonunun önemli bir adımını temsil ediyor ve üretim alanında büyük dönüşümlere yol açıyor.

Endüstri 4.0, yalnızca makineler arasındaki iletişimle sınırlı değildir; aynı zamanda bilgi işleme gibi birçok farklı alanda işleri kolaylaştıracak ve verimliliği artıracak bir yaklaşımı temsil eder (Schwab, 2017: 17). Bu sistem, tamamen internet altyapısı üzerine kuruludur ve her şey bir ağ oluşturacak şekilde bağlantılıdır. Bu akıllı ağlar, sadece verileri veya makineleri değil, aynı zamanda akıllı ürünleri ve insanları da içeren bir ağı kapsar ve tüm bu unsurlar birbiriyle ilişkilidir (Fırat ve Fırat, 2017: 15). Bu bütünsel yaklaşım, endüstriyel süreçlerin daha verimli ve entegre bir şekilde yönetilmesini sağlar.

Endüstri 4.0'ın sağladığı avantajlar;

- *Sistemin İzlenmesi ve Sorunların Hızlı Teşhisi:* Endüstri 4.0, üretim sistemlerinin sürekli olarak izlenmesini ve olası arızaların hızlı bir şekilde teşhis edilmesini sağlar. Bu sayede üretim sürekliliği artar.

- *Otomasyon ve Kendi Kendini Yönetme*: Sistemlerin kendi kendini yönetebilme yeteneği, insan müdahalesine daha az bağımlı bir üretim sürecini mümkün kılar. Bu, verimliliği artırır ve operasyonları optimize eder.
- *Verimlilik Artışı*: Endüstri 4.0, geleneksel üretim yöntemlerine göre daha yüksek verimlilik sağlar. Makineler arası iletişim, işlemleri daha verimli hale getirir ve üretim kaynaklarının daha etkili kullanılmasını sağlar.
- *Esneklik*: Endüstri 4.0, üretim süreçlerinde esnekliği artırır. Üretim hattının hızlı bir şekilde değiştirilebilmesi veya özelleştirilmiş ürünlerin üretilmesi gibi esneklik avantajları sunar.
- *Maliyet Azaltma*: Daha verimli iş süreçleri, enerji tasarrufu, azalan atık ve bakım maliyetlerinin azaltılması gibi faktörlerle maliyetler düşer.
- *Yeni İş Alanlarının Oluşumu*: Endüstri 4.0, yeni iş alanlarının oluşmasına olanak sağlar. Veri analitiği, siber güvenlik, IoT (Nesnelerin İnterneti) gibi alanlarda yeni fırsatlar yaratır.
- *Zaman Tasarrufu*: Otomasyon ve veri analitiği sayesinde iş süreçleri daha hızlı ve etkili bir şekilde yürütülür, bu da zaman tasarrufu sağlar.

Bu avantajlar, Endüstri 4.0'ın iş dünyasına getirdiği önemli kazanımlardır ve rekabetçi bir avantaj sağlar.

Endüstri 4.0, genel olarak insanın fiziksel gücünün yerine zekasını kullanabildiği, üretimin robotlar tarafından yönetildiği, büyük verilerin hızla analiz edilip değerlendirildiği ve 3D yazıcılar gibi araçlarla kişilerin evlerinde kendi ürünlerini üretebileceği bir sistem olarak tanımlanabilir (Endüstri Otomasyon, 2016). Bu yaklaşım, üretim süreçlerini daha akıllı, verimli ve kişiselleştirilebilir hale getirirken, aynı zamanda teknolojik ilerlemeyi ve otomasyonu vurgular.

5.7.2. Kripto Paralar: Geleceğin Finans Sistemi

5.7.2.1. Bitcoin

Bitcoin, ilk olarak gerçek kimliği bilinmeyen Satoshi Nakamoto takma adını kullanan bir kişi veya kişiler tarafından 2008 yılında yayımlanan bir makale ile tanıtıldı. Ardından, 2009 yılında piyasaya sürülerek büyük ilgi gördü. Bitcoin, merkezi bir otoriteye bağlı olmayan sanal bir para birimi veya varlık olarak kabul edilir (Dulupçu, Yiyit ve Genç, 2017: 44).

Bitcoin sistemi başlatıldığında, belirli bir miktar kripto para madencilerin ödülü olarak havuza eklenmiştir. Toplam Bitcoin miktarı 21 milyon adet ile sınırlıdır ve şu anda piyasada 16 milyondan fazla Bitcoin dolaşmaktadır. 2140 yılında, 21 milyon Bitcoin'in tamamının üretilmesi öngörülmektedir. Bu sistem, finansal kurumların aracı rolünü ortadan kaldırarak elektronik para transferini doğrudan bir taraftan diğer tarafa yapma olanağı sağlar. Ayrıca, kurulan blok zincir sistemi çifte harcamaları önler (Çetiner, 2018: 2).

BTC kısaltmasıyla gösterilen Bitcoin, 8 ondalık basamağa kadar bölünebilen bir yapıya sahiptir, bu da 0,00000001 Bitcoin'lik bir işlem yapmanın mümkün olduğu anlamına gelir. En küçük birim, Satoshi olarak adlandırılır. Dolayısıyla, 100 milyon Satoshi, 1 BTC'yi temsil eder (Çarkacıoğlu, 2016: 11). Bu bölünebilirlik, Bitcoin'in işlem esnekliğini artırır ve mikro işlemlerin gerçekleştirilmesine olanak tanır.

Ticaret dünyasında, Bitcoin'in uluslararası pazarlara kolay erişim, hırsızlığa karşı koruma, düşük komisyon ücretleri, gizlilik ve finansal özgürlük gibi avantajlar sunması nedeniyle kullanımı hızla yayılmaktadır. Bitcoin, yeni sanal paraların oluşturduğu bir ekonomik sistemin yolunu açmaktadır (Sagona-Stophel, 2015: 17). Bu, geleneksel finansal sistemlere alternatif bir dijital ekonomi oluşturma eğilimini yansıtır.

Bitcoin, merkezi bir otoriteye bağlı olmayan, herkesin her yerde anında ödeme yapma olanağı sunan dijital bir kripto paradır. Bitcoinler alınıp satılabilir ve diğer para birimleriyle takas edilebilir. Bitcoin, kabul edilebilir bir düzeyde gizlilik ve anonimlik sunma yeteneğine sahiptir. Bitcoin sahipleri, işlemlerinin kendilerine ait olduğunu kanıtlayan özel anahtarlarını kullanarak Bitcoin ağındaki işlemleri gerçekleştirir ve sahip oldukları miktarı harcayabilir veya yeni sahiplere transfer edebilirler (Çarkacıoğlu, 2016: 12). Bu özellikler, Bitcoin'i geleneksel finansal sistemlere alternatif bir dijital ödeme yöntemi haline getirir.

Bitcoin'in benzersizliğini sağlayan en önemli özelliklerden biri, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadan doğrudan alıcı ve satıcı arasında dijital alanda transfer yapılabilmesidir. Bitcoin, diğer kripto paraların temel altyapısını oluşturan blok zincir teknolojisi sayesinde, taraflar arasındaki ihtiyacı olan merkezi yapıyı ortadan kaldırarak matematiksel olarak kesin bir güvence sunar (Dilek, 2018: 13). Bu, finansal işlemlerin daha hızlı, daha güvenli ve daha şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanır.

Bitcoin sistemi, belli aralıklarla yayınlanan karmaşık teknik sorunları çözmek için yarışan bireyler veya profesyoneller tarafından yönetilmektedir. Bu sorunları başarıyla çözenlere ödül olarak Bitcoin verilir ve bu şekilde dolaşımdaki Bitcoin miktarı, para arzına benzer şekilde artar. Bu işi yapmak için gerekli teknik bilgi ve donanımına sahip olanlar, ödül olarak belirli bir miktar Bitcoin kazanırken, bu teknik altyapıya sahip olmayanlar mevcut piyasa fiyatı üzerinden Bitcoin satın alabilirler. Bitcoin miktarının sınırlı olması, talebin artmasıyla birlikte değerinin yükselmesine neden olur. Bu da Bitcoin'i yatırım aracı olarak tercih edenlerin sayısının artmasına ve sonuç olarak Bitcoin'in değerinin daha da artmasına yol açar (Çetiner, 2018: 2). Bu durum, Bitcoin'in benzersiz ekonomik dinamiklerini yansıtır.

Dünya genelinde birçok ülke, Bitcoin'e olumlu bir bakış açısına sahip olsa da, yurttaşlarını korumak amacıyla dikkatli olmaları gerektiği konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Bu uyarıların temel nedenleri arasında Bitcoin'in aşırı fiyat dalgalanmalarına tabi olması, somut bir güvenceye dayanmaması ve hiçbir fiziksel varlık ile bağlantılı olmaması gibi faktörler yer almaktadır (Çarkacıoğlu, 2016: 56). Bu nedenle,

yatırım yapmadan önce insanların Bitcoin'in risklerini ve avantajlarını dikkatlice değerlendirmesi önemlidir.

5.7.2.2. Altcoinler

Bitcoin'in kaynak kodları açık bir proje olduğu için, bu teknolojiyi temel alan ve Bitcoin'i referans alan bir dizi kripto para geliştirilmiştir. Bu tür kripto paralara "altcoin" denir. Altcoinler, farklı teknolojiler, anonimlik seviyeleri, iş kanıtı yöntemleri, ödeme kolaylığı gibi özelliklerle birbirlerinden ayrılarak farklı kullanım amaçları sunarlar (Çarkacıoğlu, 2016: 54). Bu çeşitlilik, kripto para ekosisteminin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlar.

Altcoinler, Bitcoin ile aynı kripto para piyasalarında işlem gören farklı dijital paralardır ve bu nedenle Bitcoin'in rakipleri olarak kabul edilebilirler. Altcoinler, Bitcoin'in temel fikirlerinden türetilmiş ve geliştirilmiş olan dijital paralardır. Şu an için Bitcoin kadar yaygın ve popüler olmasa da, Bitcoin'in kabulü arttıkça ve fiyat istikrarı sağlandıkça, altcoinlerin spekülasyon bir şekilde kullanılma olasılığı vardır (Prypto, 2016: 208). Bu nedenle, kripto para piyasasında işlem yaparken yatırımcılar genellikle hem Bitcoin'i hem de altcoinleri dikkate alır ve portföylerini çeşitlendirirler.

Altcoinlerin popülerliğinin bir nedeni, Bitcoin'in merkezi bir otoriteye bağlı olmadan bağımsız olarak çalışabilmesidir. Kripto para piyasasının toplam piyasa değeri, Aralık 2020 itibarıyla yaklaşık olarak 653 milyar Amerikan dolarıdır. Bu piyasa değeri içinde Bitcoin 434 milyar dolar, Ethereum 67 milyar dolar, Tether 20 milyar dolar, Ripple 11 milyar dolar ve Litecoin 7 milyar dolarlık piyasa değeri ile en yüksek beş kripto parayı içermektedir (Coinmarketcap.com, 2020). Bu veriler, kripto paraların genel olarak giderek daha fazla kabul edildiğini ve yatırımcılar tarafından tercih edildiğini göstermektedir.

5.7.2.3. Kripto Paralar: Geleneksel Ekonominin Devrimi

Bitcoin'in artan popüleritesi, çeşitli ekonomik faaliyet alanlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu faaliyet alanları altı temel grupta incelenebilir (Gültekin ve Bulut, 2016: 87):

- *Madencilik (Mining) Firmaları:* Bitcoin ağında gerçekleşen işlemleri onaylayan, işlem güvenliğini sağlayan ve yeni Bitcoin üretimini gerçekleştiren firmalardır. Madencilik, Bitcoin'in işleyişinin temelini oluşturur ve yeni Bitcoin'lerin dolaşıma girmesini sağlar.
- *E-Cüzdan (E-Wallet) Hizmeti Veren Firmalar:* E-cüzdanlar, kişisel Bitcoin anahtarlarını depolayarak işlemlerin gerçekleştirilmesine olanak tanır. Bu hizmeti veren firmalar, kullanıcılara Bitcoinlerini güvenli bir şekilde saklama ve işlem yapma imkanı sunar.
- *Finansal Hizmet Sağlayan Firmalar:* Bu firmalar, Bitcoin'i kullanarak hisse senedi alım-satımı, forex işlemleri gibi çeşitli finansal varlıkların işlemlerini sağlarlar. Kripto paraların finansal piyasalardaki etkisi giderek artmaktadır.

- *Para Piyasaları:* Bitcoin veya diğer kripto paraların diğer para birimleriyle alım-satımını sağlayarak bu işlemlerden komisyon alan firmalardır. Kripto para ticaretinin yapıldığı borsalar bu kategoriye girer.
- *Ödeme İşlecileri:* Bitcoin veya diğer sanal para birimleriyle alışveriş yapmak isteyen kişilere ödeme işlemi yapma imkanı sunan firmalardır. Bu şekilde online alışverişlerde kripto paralar kullanılabilir.
- *Çok Amaçlı Firmalar:* Bu firmalar, yukarıda bahsedilen işlemlerin birçoğunu tek bir platformda birleştirerek çok yönlü hizmet sunarlar. Kullanıcılara madencilik, e-cüzdan, finansal hizmetler ve ödeme işlemleri gibi birçok farklı seçenek sunarlar.

Bitcoin ve diğer sanal kripto paralar, bir dizi ekonomik faaliyet alanının ortaya çıkmasına neden oldu ve bu alanlarda faaliyet gösteren firmaların sayısı hızla artmıştır (Gültekin ve Bulut, 2016: 90).

Bitcoin ilk olarak piyasaya sürüldüğünde, madencilik işlemi için yalnızca Microsoft Outlook programını indirip çalıştırmak yeterliydi. Ancak günümüzde madencilik, daha karmaşık hale geldi ve daha az karlı hale geldi. Kullanıcı sayısının sürekli artması ve işlemlerin zorlaşması nedeniyle madencilikten kar elde etmek isteyenler, özel depolar tutma ve sadece Bitcoin madenciliği için tasarlanmış oldukça pahalı makinelerle madencilik yapma yoluna gitmektedir (Vigna ve Casey, 2017: 70).

Kripto para birimlerinin, özellikle Bitcoin'in sunduğu en büyük avantajlar, üçüncü tarafları ortadan kaldırarak yüksek işlem hızı, düşük maliyet ve güvenlik sağlamalarıdır. Hızlı, güvenli ve düşük maliyetli işlem yapma yeteneği, kripto paraları cazip kılan en önemli faktörlerden biridir. Uluslararası para transferlerinde yüksek komisyonlardan kaçınmak ve herhangi bir banka veya finansal kuruluşa bağımlı olmaksızın, sadece kullanıcının kendi cüzdanını kullanarak istediği kişiye istediği miktarda para gönderme olanağı sunar. Bu, küresel ekonomi için önemli bir gelişme ve yenilik olarak kabul edilmektedir (Dilek, 2018).

Merkez bankaları açısından, bağımsız sanal para birimlerinin gerçek para ve gerçek ekonomi ile olan etkileşimi, bu para birimlerinin yaygınlığı ve izlenen para politikaları, finansal istikrarın sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptir. Sanal para birimlerinin, merkez bankalarının uyguladığı para politikalarına yönelik olası etkileri, ekonomik işlemlerin, vergi ödemeleri gibi yasal para birimi ile gerçekleştirilmesi gereken günlük işlemlerin dışında, alternatif para birimleriyle gerçekleştirilmeye başlaması durumunda ortaya çıkabilir. Bu durumda, gerçek ekonomi ile yoğun etkileşimde bulunan sanal paralar, para politikasının fiyat istikrarına etkisini artırabilir. Bu etki, merkez bankasının mevcut para birimine olan talep, piyasa arzı, para biriminin dolaşım hızı ve açık piyasa işlemlerine etkisini değiştirebilir (Çavuşoğlu, 2015: 80).

Kripto paralar, bankalar ve diğer finansal kuruluşlarla rekabet etmeye çalışan ve son yıllarda hızla büyüyen finansal teknoloji (Fintek) hareketinin sadece bir parçasını oluşturuyor. Bu nedenle, kripto paraları incelemek istediğinizde, FinTech açısından ele almanın yararlı olabileceğini söyleyebilirim. FinTech, temel olarak finansal hizmet veren şirketlerin, uygulamaların, süreçlerin ve iş modellerinin yenilikçi teknolojik gelişmelerle değiştiği bir alan olarak tanımlanabilir. Bu gelişimin tarihine bakıldığında, günümüzdeki teknolojik ilerlemelerin FinTech'in olası etkilerini artırdığını söylemek mümkün olacaktır (Schueffel, 2016: 45).

Finansal sistemde yükselen teknolojiler, yeni fırsatlar sunarken aynı zamanda önemli finansal riskler de taşıyor. Bu teknolojilerin finansal risklerini denetlemek ve düzenlemek için nasıl bir yaklaşım benimseneceği büyük bir sorun teşkil ediyor. Özellikle Bitcoin gibi kripto paraların, bir ülkenin para birimi olarak mı yoksa bir meta olarak mı kabul edileceği, ülkelerin kendi düzenlemelerine bağlı olarak değişebilir. Bu belirsizlikler, FinTech'in gelişimini etkileyen önemli faktörlerden birini oluşturuyor (Yağcı, 2018: 22).

Sanal paraların ekonomiye etkisi konusunda dikkate alınması gereken bir başka önemli faktör, bu paraların kullanıcılarının yaygınlığıdır. Örneğin, Bitcoin gibi sanal paraların dünya genelinde birçok ülkede kullanıcıları olduğu bilinmektedir. Ancak bir sanal para biriminin özellikle belirli bir ülkeye odaklandığı durumlarda, o ülkenin para arzı üzerinde ciddi etkiler yaratabilir. Bu duruma örnek olarak, Qcoin adlı sanal paranın Çin üzerinde yarattığı etkileri gösterebiliriz. İlk olarak bir mesajlaşma servisinde kullanılmak üzere oluşturulan Qcoin, zamanla amacı dışında birçok oyun sitesinde ve hatta gerçek ekonomide mal veya hizmet alımı için kullanılmaya başlandı. Bu nedenle Qcoin, illegal bir para sistemi haline geldi. Çin hükümeti, bu paranın finansal sisteme olumsuz etkilerini sınırlamak amacıyla 2009 yılında gerçek ekonomide kullanımını yasakladı (Çavuşoğlu, 2015: 81).

5.7.3. Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi Ağ Yapısı

Blok zinciri (Blockchain) terimi, Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında yayınlanan orijinal Bitcoin makalesinde kullanılmıştır. Blok zinciri, kripto paranın temel teknolojisini oluşturan, birbirine bağlı ve kriptografik olarak güvence altına alınmış veri bloklarının bir dizisi olarak tanımlanmıştır (Satoshi, 2008).

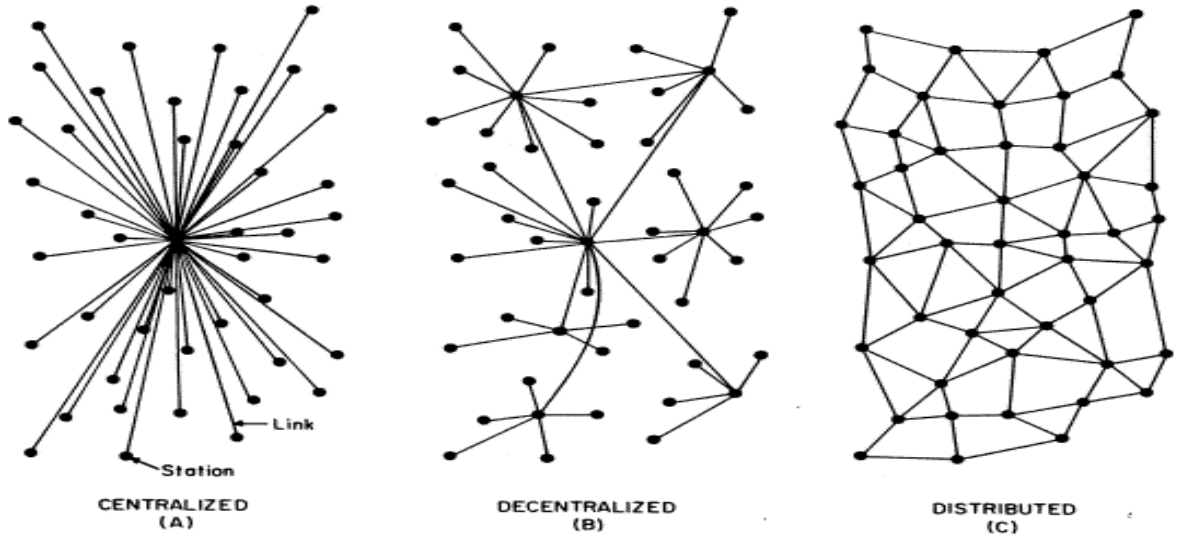
Blok zincir teknolojisinin ilk uygulamalarından biri Bitcoin'dir (Iansiti ve Lakhani, 2008: 120). Bitcoin, sadece finansal bir araç olmanın ötesinde, geleneksel hukuki çerçevelerin dışında işleyen yeni piyasalar ve finansal enstrümanlar yaratmıştır. Bu, merkezi bir düzenleyiciye ihtiyaç duymadan para birimi oluşturmayı mümkün kılan blok zincir teknolojisinin merkezi olmayan yapısı sayesinde gerçekleştirilebilmiştir (Vardi, 2016: 62).

Blok zincir teknolojisini öne çıkaran en önemli özelliklerden biri, kullanıcılar aracılığıyla merkezi olmayan bir doğrulama sistemine sahip olmasıdır. Bu nedenle, dijital dönüşümün en önemli alanlarından biri olarak kabul edilmektedir (Şerif, 2018: 12).

Blok zincir teknolojisi, dağıtık bir ağ yapısını temsil eder. Bu ağ yapısı, internet üzerinde dağıtık, hızlı, güvenilir ve esnek bir şekilde çalışabilen bir teknolojiyi içerir. Blok zincir, ağdaki her katılımcı (düğüm) tarafından bağımsız olarak güncellenen bir veritabanı olarak tanımlanabilir. Bu veritabanı merkezi olmayan bir yapıda kayıtları saklar. Şekil 1'de gösterilen (A) Tek merkezli ağlar, (B) Çok merkezli ağlar ve (C) Dağıtık ağ yapısı olarak sınıflandırılabilir.

- (A) Tek merkezli ağlar: Alıcılar, tek bir merkezi sunucuya bağlanarak veri alır. Bu tür uygulamalar, merkezi ağ yapısına örnektir. Özellikle kamu ya da finansal verilerin saklandığı banka veya devlet kurumları gibi yerler, tek merkezli ağ yapılarını kullanabilirler. Ancak, sunucu sayısı sınırlı olduğunda bilgi güvenliği risk altında olabilir. Merkezi sunucu kötü niyetli kişilerin eline geçerse tüm alıcı verilerine erişebilir.
- (B) Çok merkezli ağlar: Bu yapıda, birden fazla merkezi sunucu bulunur ve alıcılar bu sunuculara bağlanarak veri alır. Çok merkezli ağlar daha fazla kaynak ve işlem gücü sağlayabilir, ancak yine de merkezi bir yapıya sahiptir.
- (C) Dağıtık ağ yapısı: Blok zincir teknolojisi, en güvenli ağ yapısı olarak kabul edilen dağıtık ağ yapısına sahiptir. Veriler dünya genelinde dağıtılmış bir şekilde saklanır ve güncellenir. Bu nedenle verilere erişmek isteyen kötü niyetli kişilerin tüm verilere ulaşması neredeyse imkânsızdır.

Blok zincir teknolojisi, veri güvenliği ve güvenilirliği konusunda büyük bir adım atmıştır, çünkü verileri merkezi bir sunucuda saklama ihtiyacını ortadan kaldırır ve verilerin dağıtık bir şekilde güncellenmesini sağlar.

Şekil 6. Blockchain teknolojisi ağ yapısı (Durbilmez ve Türkmen, 2020) Blok zinciri, Nakamoto tarafından 2008 yılında geliştirilen bir kriptografi tekniği ile üretilen veri bloklarının bir araya gelmesiyle oluşur. Bu teknoloji, güvenilir bir üçüncü tarafa ihtiyaç duymadan bireyler arasında bağımsız işlem yapma yeteneği sunar. İsteyen herkes, tüm işlem geçmişini kolayca görüntüleyebilir. Tüm işlem geçmişinin eksiksiz bir şekilde görüntülenebilmesi, her sanal paranın geçerliliğini sağlar ve tüm sanal paraların oluşturulduğu andan itibaren izlenebilir olduğunu gösterir. Aynı zamanda, blok zinciri teknolojisi, içerdiği özellikler sayesinde netlik sağlar ve geriye dönük şeffaflık sunar. Mevcut kayıtların değiştirilmesini engeller ve bu sayede yönetim ihtiyacını ortadan kaldırarak işlemlerin düşük maliyetli bir şekilde gerçekleşmesini mümkün kılar (Avunduk ve Aşan, 2018: 372).

Kripto paraların temelini atan blok zincir teknolojisi, bir dizi avantaj sunmaktadır. Bu teknolojinin en belirgin özelliklerinden biri, aracı kurumlara gerek olmaksızın işlem yapabilme imkanı sunmasıdır. Ayrıca, tüm işlemlerin şeffaf bir şekilde kaydedilmesi ve yüksek güvenlik düzeyi sağlaması da dikkat çekicidir. Blok zincir, işlemleri hızlandırarak, güvenliği artırarak, maliyetleri düşürerek ve operasyonları kolaylaştırarak kullanıcılara büyük fayda sağlar.

Bu teknoloji, büyük bir potansiyele sahiptir. Kripto paraların daha yaygın hale gelmesi, üçüncü taraflara olan ihtiyacı azaltabilir. Blok zincir teknolojisi, merkezi olmayan bir sistem sunar ve transferlerin anonim olarak düşük maliyetle gerçekleştirilmesine olanak tanır. Bu nedenle ekonomik sistem üzerinde önemli bir değişiklik yaratabilir ve büyük bir etki oluşturabilir (Shin, 2015: 13).

Blok zincir teknolojisi sadece finans sektörüyle sınırlı kalmayıp, dijital teknolojinin sunduğu olanakları işletmeler için de bir fırsata dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu özelliği, blok zincir teknolojisinin hızla büyüdüğünü ve dördüncü sanayi devriminin (Endüstri 4.0) merkezine yerleşmeye adım adım yaklaştığını göstermektedir (Mouyegar ve Buterin, 2016: 21). Önümüzdeki yıllarda teknolojinin etkisinin, yapay zeka, sosyal medya veya robotlar gibi alanlarda değil, asıl devrimin dijital (sanal)

paranın altyapısını oluşturan blok zincir teknolojisinde gerçekleşeceği ifade edilmektedir (Tapscott, 2016: 33).

5.7.3.1. Blok Zincir (Blockchain) Teknolojisinin Uygulama Alanları

Blok zincir teknolojisi, başlangıçta Bitcoin gibi sanal para birimlerinin alt yapısı olarak ortaya çıksa da, zaman içinde farklı alanlarda kullanılabilme potansiyeli keşfedilmeye başlanmıştır (Avunduk ve Aşan, 2018: 378). Teknolojinin daha fazla tanınması ve gelişmesiyle birlikte, uygulama alanlarının da çeşitleneceği açıktır.

Blok zinciri teknolojisi artık sadece finans alanında değil, sağlık, tedarik zinciri, finans, telekomünikasyon gibi birçok farklı sektörde kullanılma potansiyeline sahiptir. Blok zinciri yapısı sadece para kullanımı ile sınırlı değildir ve sayısal olarak ifade edilebilen her türlü değerin satın alınması veya transfer edilmesinde kullanılabilir (Kırkbaş, 2018). Bu nedenle, blok zinciri teknolojisinin gelecekte daha geniş bir uygulama yelpazesi görmesi muhtemeldir.

Blokszincir teknolojisi, merkezi otoriteye güven sorunu yaşayan birçok farklı sektörde devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Blok zincir teknolojisinin kullanılabileceği bazı alanlar oldukça çeşitlidir ve şunlar arasında sayılabilir (Usta ve Doğantekin, 2017):

1. Kripto para
2. Dijital kimlik uygulamaları
3. Fon toplama işlemleri
4. Akıllı sözleşmeler
5. Para transferleri
6. Değerli belgelerin oluşturulması ve saklanması
7. Pasaport işlemleri
8. Sosyal güvenlik sistemleri
9. Bağış sistemleri
10. Müşteri tanıma işlemleri (KYC)
11. E-Ticaret ve ödemeler
12. Tedarik zinciri yönetimi
13. Kayıt sistemleri
14. Takas yönetimi

15. Doküman yönetimi

16. Oy kullanma

17. Vergi sistemi

18. Ödeme sistemleri

19. Telif kayıt sistemleri

20. Sigorta işlemleri

21. Tapu işlemleri

22. Yetkilendirme ve doğrulama işlemleri

23. Sağlık sistemleri

24. Noter İşlemleri

- *Akıllı sözleşmeler:* Blok zinciri üzerinde çalışan ve belirli koşullar yerine getirildiğinde otomatik olarak yürütülen sözleşmelerdir. Akıllı sözleşmeler, merkezi bir otoriteye ihtiyaç duymadan, taraflar arasında güvenilir bir şekilde işlem yapmayı sağlar.
- *Bağış Toplama Etkinliği ve Yönetimi:* Blok zinciri, bağışların izlenmesi, güvenilir bir şekilde yönetilmesi ve bağışçılar arasında şeffaf bir şekilde dağıtılmasına yardımcı olabilir.
- *Dijital Kimlikler:* Kişisel kimliklerin güvenli bir şekilde saklanması ve yönetilmesi için blok zinciri kullanılabilir.
- *Yeni Girişimler için Sermaye İhtiyacı Karşılama:* ICO'lar (Initial Coin Offerings) gibi finansman yöntemleri, yeni girişimlerin sermaye ihtiyacını karşılamak için blok zinciri kullanabilir.
- *Dijital Ürünlerin Kopyalanmasına Karşı Koruma:* Blok zinciri, dijital içeriklerin kopyalanmasını engelleyerek sanatçılar ve dijital içerik sağlayıcıları için koruma sağlayabilir.
- *Sanat Eseri Satışları:* Blok zinciri, sanat eserlerinin sahipliğini ve geçmişini izlemek için kullanılabilir, bu da sahteciliği önleyebilir.
- *Uluslararası Ödeme Sistemleri:* Blok zinciri, sınırların ötesinde hızlı ve düşük maliyetli ödeme işlemleri için kullanılabilir.
- *Nesnelerin İnterneti:* IoT cihazlarının verilerinin güvenli bir şekilde paylaşılmasına ve işlenmesine yardımcı olabilir.
- *Noterlik Uygulamaları:* Belge onaylama ve doğrulama süreçlerini hızlandırabilir ve güvenilirliği artırabilir.
- *Tapuya Kayıt Sistemleri:* Mülkiyet haklarının kaydedilmesi ve güvenliği için blok zinciri kullanılabilir.

- *Tedarik Zinciri ve Lojistik Yönetimi:* Ürünlerin izlenmesi ve lojistik süreçlerin optimize edilmesi için blok zinciri uygulamaları kullanılabilir.
- *Telif Kayıt Sistemleri:* Sanat, müzik ve edebiyat eserlerinin telif haklarının yönetimi için blok zinciri kullanılabilir.
- *Müşteri tanıma işlemleri (KYC):* Müşteri tanıma işlemleri (KYC), finansal kurumların, müşterilerinin kimliklerini ve finansal durumlarını doğrulamak için yürüttüğü bir dizi prosedürdür. KYC, finansal kuruluşların kara para aklama, terörizmin finansmanı ve diğer mali suçlara karşı korumasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

Blockchain, dağıtık bir defter teknolojisidir. Bu teknoloji, verileri merkezi bir otoriteye güvenmeden, birden fazla bilgisayarın üzerinde güvenilir bir şekilde saklamak için kullanılır.

Blockchain, KYC işlemlerinin daha verimli ve etkili hale getirilmesinde kullanılabilecek bir teknolojidir. Blockchain, aşağıdaki şekillerde KYC işlemlerini iyileştirebilir:

Veri doğruluğu: Blockchain, verilerin değiştirilmesini veya silinmesini zorlaştırarak verilerin doğruluğunu artırabilir. Bu, finansal kurumların kara para aklama ve terörizmin finansmanı gibi mali suçları tespit etme yeteneğini artırabilir.

İşlem verimliliği: Blockchain, KYC verilerinin paylaşılmasını ve yönetilmesini kolaylaştırarak işlemlerin verimliliğini artırabilir. Bu, finansal kurumların KYC işlemlerini daha hızlı ve daha düşük maliyetle tamamlamasına yardımcı olabilir.

Daha fazla şeffaflık: Blockchain, KYC verilerinin daha şeffaf bir şekilde paylaşılmasını sağlayarak finansal kurumların daha şeffaf bir şekilde çalışmasını teşvik edebilir. Bu, müşterilerin finansal kurumlarının KYC işlemlerini nasıl yürüttüğünü daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.

Blockchain, KYC işlemlerinin gelecekteki gelişiminde önemli bir rol oynayabilecek bir teknolojidir. Blockchain, finansal kurumların KYC işlemlerini daha verimli, etkili ve şeffaf hale getirmelerine yardımcı olabilir.

Blockchain ve KYC'nin bazı potansiyel kullanımları şunlardır:

Dijital kimlik yönetimi: Blockchain, dijital kimlik bilgilerinin güvenilir bir şekilde saklanması ve paylaşılması için kullanılabilir. Bu, finansal kurumların müşterilerinin kimliklerini daha hızlı ve daha kolay doğrulamasına yardımcı olabilir.

Gerçek zamanlı izleme: Blockchain, KYC verilerinin gerçek zamanlı olarak izlenmesini sağlayabilir. Bu, finansal kurumların şüpheli faaliyeti daha hızlı tespit etmesine yardımcı olabilir.

Otomatik doğrulama: Blockchain, KYC verilerinin otomatik olarak doğrulanması için kullanılabilir. Bu, finansal kurumların KYC işlemlerini daha verimli hale getirmesine yardımcı olabilir.

Blockchain, KYC işlemlerinin geleceğini şekillendirme potansiyeline sahiptir. Blockchain, finansal kurumların KYC işlemlerini daha verimli, etkili ve şeffaf hale getirmelerine yardımcı olabilir.

Şekil 7. Blokzinciri uygulama alanları (Venkat, 2018)

Bu alanlar, blok zinciri teknolojisinin potansiyel faydalarını gösteren sadece birkaç örnektir ve teknoloji daha birçok sektörde kullanılabilir hale gelmektedir.

Blok zincir teknolojisi, alışverişlerde genellikle ihtiyaç duyulan üçüncü tarafları ortadan kaldırmada büyük bir rol oynar. Geleneksel alışverişlerde, bir aracı veya üçüncü şahıs, taraflar arasındaki anlaşmanın düzgün bir şekilde yapılmasını sağlamak için kullanılır. Ancak blok zinciri, bu üçüncü taraflara olan ihtiyacı ortadan kaldırır ve taraflara akıllı sözleşmeler aracılığıyla anlaşma şartlarını bilme ve bu şartların yerine getirilmesinden sonra otomatik olarak sözleşmenin uygulanmasını sağlama yetkisi verir (Gupta, 2017). Bu sayede güvenli, şeffaf ve otomatik bir şekilde işlem yapma imkanı sunar, böylece alışverişler daha verimli ve güvenilir hale gelir.

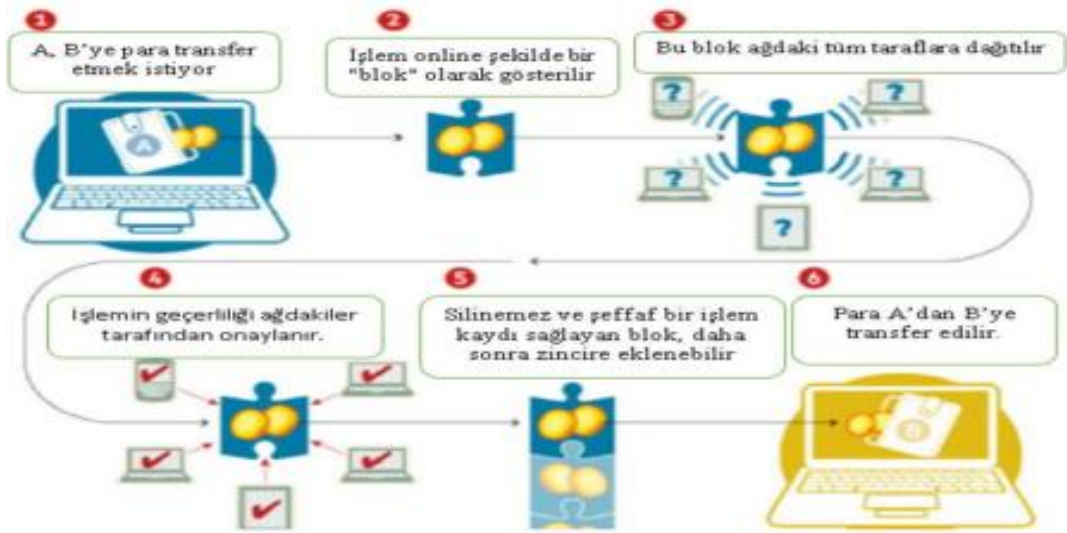
Dağıtık bir yapıya sahip olan "Nesnelerin İnterneti" (IoT) uygulamaları için güvenlik duvarı yazılımı olmayan cihazların, blok zincir uygulamaları aracılığıyla güvenli bir şekilde iletişim kurabilmesine olanak tanıyabilir. Bu tür cihazların uzaktan güvenli yazılım güncellemelerini yapabilmesi için üretici, sisteme gömülü bir akıllı sözleşme yazılımı kullanabilir (Kırbaş, 2018).

Bu yaklaşım, IoT cihazlarının güvenliğini artırmak ve güncellemelerin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak için oldukça önemlidir. Blok zinciri, cihazların güncellenmesi için güvenilir bir ortam sağlayarak potansiyel güvenlik açıklarını azaltabilir ve IoT uygulamalarının daha güvenli ve sağlam hale gelmesine katkıda bulunabilir.

Blok Zinciri Teknolojisi'nin Uluslararası Para Transferinde Kullanım Şekli

Bitcoin ile yapılan en temel finansal işlem, para transferidir. Fiziksel para transferlerinde güvenlik, paranın sahteciliğe karşı dayanıklı olmasına dayanır. Dijital para transferlerinde ise güvenlik, işlemlerin dijital imzalar aracılığıyla doğrulanmasına dayanmaktadır. Bu nedenle, A kişisi B kişisine para gönderirken, işlemini kendi dijital imzasıyla doğrulayarak güvence altına almaktadır (Ünsal ve Kocaoğlu, 2018, 56).

Blok zinciri teknolojisi, eşler arası bir ağda çalışan katılımcıların yeni işlemleri kaydetmesi, yeni işlem bloklarını doğrulaması ve bu blokları zincire eklemesi yoluyla çalışır.

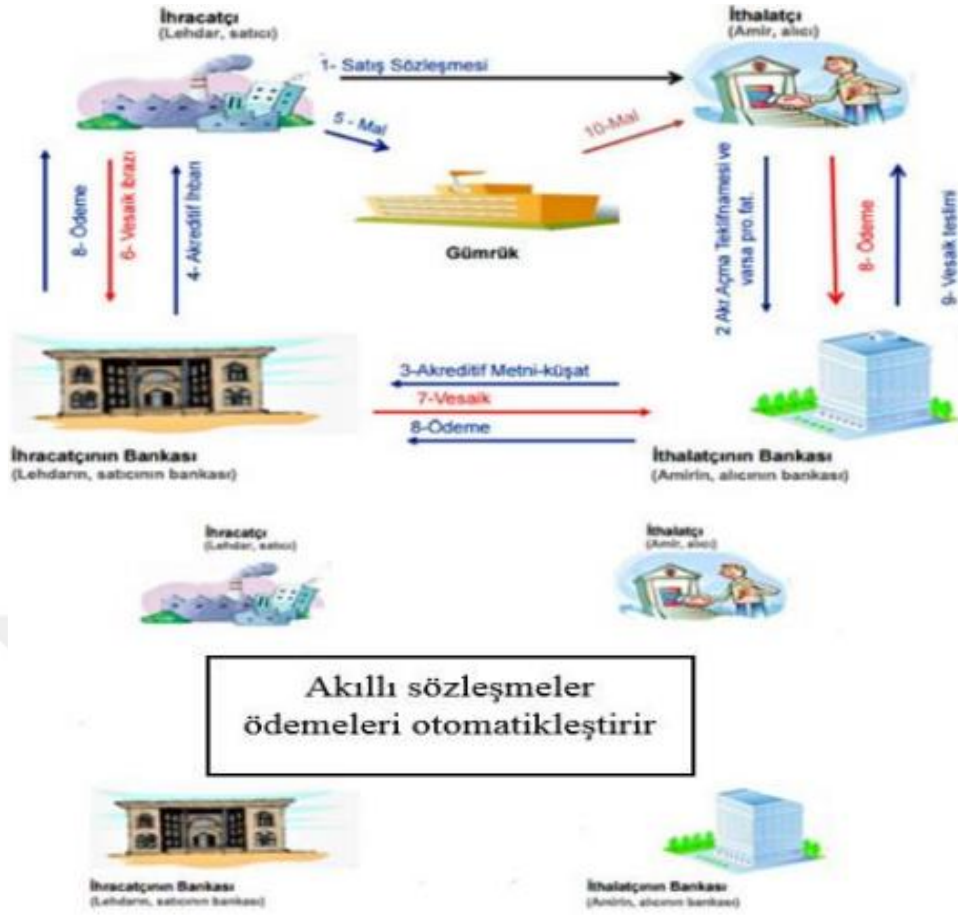

Şekil 8. Blok zinciri teknolojisi ile uluslararası para transferi (Crosby vd. 2016:10; Wild, Arnold ve Stafford, 2015)

Blok Zinciri ile Uluslararası Ticarete Ödemeler Daha Hızlı, Daha Güvenli ve Daha Ucuz Olabilir

Uluslararası ticarete en yaygın ödeme yöntemlerinden biri akreditiftir. Akreditifi takiben açık hesap ödemesi, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme ve peşin ödeme gelir. Açık hesap ödemeleri, ihracatçı için yüksek risk taşır. İhracatçı için malları teslim ettikten sonra ödemenin yapılması hayati önem taşır.

Klasik akreditif ödeme yöntemi, tarafların çokluğu, gerekli belgelerin hazırlanması, bu belgelerin tek tek kontrol edilmesi, gönderilmesi ve takibi gibi nedenlerle karmaşık bir süreçtir. Blok zinciri teknolojisinin akreditifli ödemelerde benimsenmesi, ödeme sürecini basitleştirerek, evrak yönetimini kolaylaştıracak ve maliyetleri düşürecektir.

Şekil 9. Dış ticarete klasik akreditifli ödeme işlemi (Gürsoy, 2016:83)

Blok zinciri teknolojisi, dış ticaret işlemlerini ve bankacılık faaliyetlerini dijitalleştirerek, ödeme ve finansman yöntemlerini, nakit paraya erişimi ve ticaret işlemlerinin başlatılması ve yürütülmesini kolaylaştırabilir. Ayrıca, blok zinciri kullanımı, dış ticarete ilişkin belgelerin dijitalleştirilmesine olanak tanıyarak, zamandan ve maliyetten tasarruf edilmesini sağlayabilir.

Blok zinciri teknolojisi, sınır ötesi ödemeler için önemli fırsatlar sunuyor. Deloitte'un araştırmasına göre, blok zinciri teknolojisi ile uluslararası ödeme işlemlerinde işlem maliyetleri %40-%80 oranında azalabilir. Bunun nedeni, blok zinciri teknolojisinin aracı kurumları ortadan kaldırarak işlem sürecini basitleştirmesidir. Bu sayede, para transferleri 4-6 saniye gibi kısa bir sürede gerçekleştirilebilir (Khandaker, 2019).

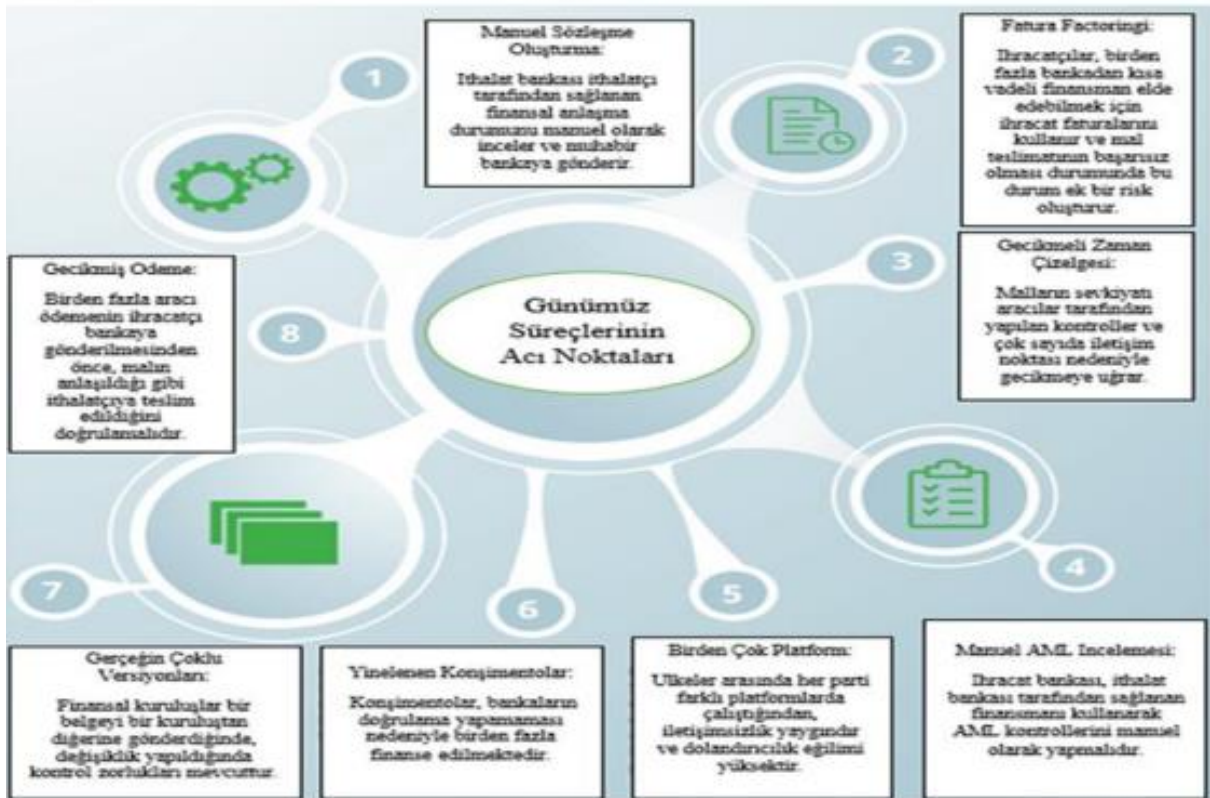
Dış Ticarete Gelecek: Yeni Teknolojiler, Yeni Fırsatlar

Tedarik zinciri, hammaddelelerden nihai tüketiciye kadar mal veya hizmetlerin akışının tüm aşamalarını kapsayan bir sistemdir. Bu süreç, hammadde tedarikini, imalatı, depolanmasını, dağıtımını ve satışını içerir. Tedarik zinciri, tüm paydaşların koordinasyonunu ve faaliyetlerin etkili bir şekilde yürütülmesini sağlamak için gereklidir (Lai ve Cheng, 2016, 153).

Uluslararası ticaret, mal, para ve belgelerin farklı ülkeler arasında değişimidir. Mal ve hizmetler, ihracatçıdan ithalatçıya gönderilirken, para, ithalatçıdan ihracatçıya transfer edilir. Belgeler ise, taraflar arasında karşılıklı olarak transfer edilir. Bu belgeler arasında fatura, yükleme belgeleri, sigorta belgeleri, tercihli ticaret anlaşmalarında kullanılan muafiyet sağlayan belgeler, menşei belgeleri ve garanti ve izin belgeleri yer alır.

Dış ticaret işlemleri, çok sayıda faktörün rol aldığı karmaşık bir süreçtir. Bu faktörler, eşya, para ve evrak trafiğini zorlaştırarak işlem maliyetlerini artırmaktadır. Geleneksel dış ticaret sürecinde, ihracatçı ve ithalatçının yanı sıra gümrük müşavirlikleri, bankalar, lojistik firmaları ve liman işletmeleri gibi birçok kişi ve kurum yer almaktadır. Bu kurumların her birinin kendi süreçleri ve gereksinimleri bulunmaktadır. Bu durum, işlem karmaşıklığını ve maliyetini artırmaktadır.

İşlem karmaşıklığının bir diğer nedeni, çok sayıda belgenin işleme konulması gerekliliğidir. Bu belgeler, genellikle basılı olarak hazırlanmaktadır. Basılı belgelerin kaybolma, yırtılma veya kopyalanma riski bulunmaktadır. Bu riskler, işlem maliyetlerini artıran ve işlem güvenilirliğini düşüren faktörlerdir.

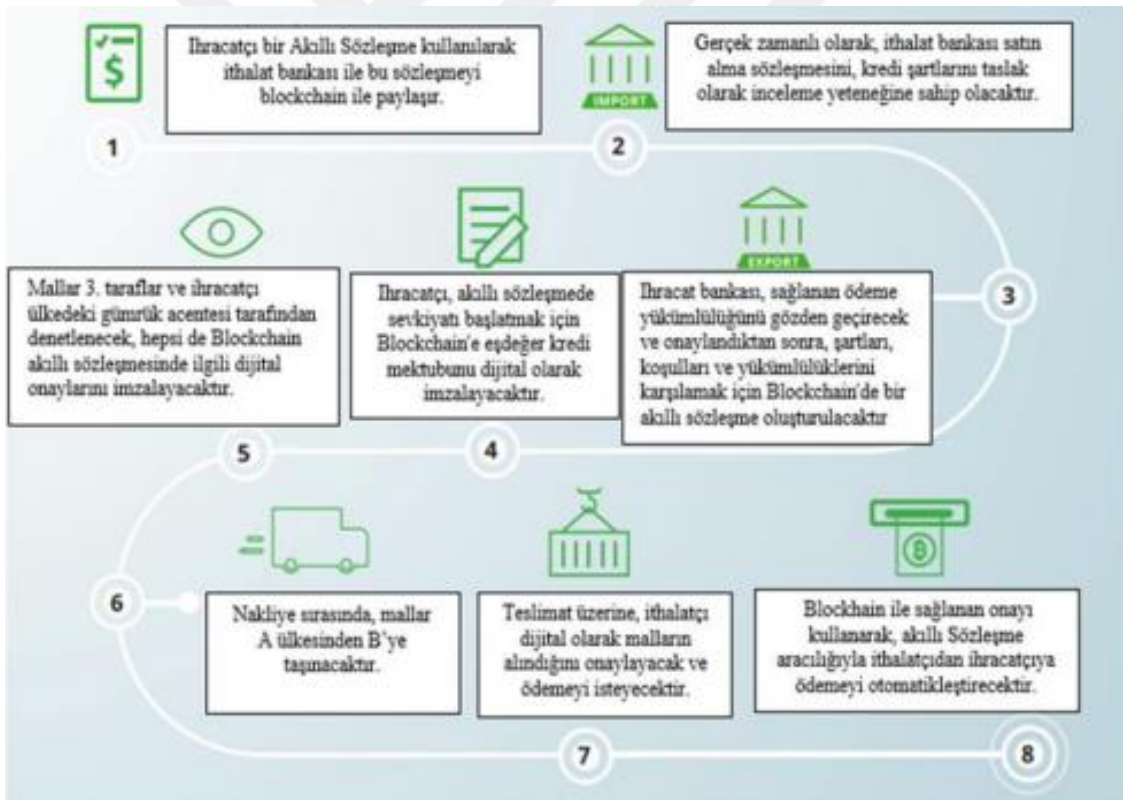
Şekil 10. Klasik dış ticaret süresi (Deloitte, t.y)

Dış ticaret işlemlerinde kullanılan belgelerin doğru ve geçerli olması, gümrükleme sürecinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi için gereklidir. Ancak, bu belgelerin kontrolü ve yönetimi, araçların sayısının fazla olması nedeniyle işlem maliyetlerini artırmaktadır. Ayrıca, tedarik zinciri sürecinin şeffaf

olmaması, ihracatçı ve ithalatçı arasındaki mal veya hizmetin gerçek değerinin ve yapılan satışın yasal durumunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır (Marr, 2018; Özyüksel ve Ekinci, 2020, 89). Blok zinciri teknolojisi, işlemlerin şeffaf bir şekilde takip edilmesini ve yalnızca izin verilen kişilerin işlem yapmasını sağlar. Bu özellikler, dış ticaret işlemlerinde karşılaşılan bazı sorunları çözmeye yardımcı olabilir.

Dış Ticarete Blok Zinciri ile Geleceğin Teknolojisi

Blok zinciri teknolojisi, dijital para, finansal varlık ve diğer dijital belgelerin gerçek zamanlı olarak takip ve kaydedilmesini sağlayan bir yazılımdır. Bu teknoloji, iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen işlemleri şeffaf ve güvenilir bir şekilde belgeleme potansiyeline sahiptir. Blok zincirinin dış ticaret iş sürecine entegrasyonu, bu potansiyeli dış ticaretin tüm tarafları için faydaya dönüştürme fırsatı sunmaktadır. Tedarik zinciri yönetimine birçok değer katma potansiyeline sahiptir. Bu değerler, işlem maliyetlerinin düşürülmesi, işlem sürelerinin kısalması, olası müdahalelerin azaltılması ve şeffaflığın ve izlenebilirliğin artırılması olarak sıralanabilir.

Şekil 11. Blok zinciri teknolojisi ile dış ticaret süreci (Deloitte, t.y)

Blok zinciri teknolojisi, tedarik zinciri yönetiminde önemli faydalar sağlayabilir. Örneğin, ABD'de bir paketleme malzemesinin sevkiyat süresi, blok zinciri teknolojisi ile geleneksel yöntemlere kıyasla %40

oranında azalmıştır. Bu da işlem maliyetlerinin düşürülmesine ve verimliliğin artmasına yardımcı olmuştur.

Diğer bir örnekte, Kenya'dan Hollanda'ya ihraç edilen bir ürün için geleneksel yöntemlerde 25 cm. kalınlığında kâğıt doküman hazırlanması ve 30'dan fazla kurum ve 100'den fazla kişinin sürece dahil olması gerekmektedir. Bu durum, işlem süresini 34 güne çıkarmakta ve riskleri artırmaktadır. Blok zinciri teknolojisi ile bu süreç dijitalleştirilebilir ve tüm taraflar tarafından tek bir platform üzerinden yönetilebilir. Bu da, işlem süresinin kısılmasına, risklerin azalmasına ve maliyetlerin düşürülmesine yardımcı olabilir.

Bu örnekler, uluslararası ticaret işlemlerinde hem süre hem de doküman yönetimi anlamında blok zinciri teknolojisinin önemli potansiyeline işaret etmektedir (Özyüksel ve Ekinci, 2020, 90).

5.7.3.2. Dünyada ve Türkiye’de Blok Zincir

Blok zincir teknolojisinin bilinirliği arttıkça, birçok şirket ve ülke bu teknolojiye ilgi göstermekte ve bu alandaki potansiyeli fark etmektedir. Geleceğin rekabetçi dünyasında önde olabilmek için, büyük teknoloji şirketleri ve ülkelerin resmi kurumları bu yeni teknolojiyi tanımak, anlamak ve etkili bir şekilde kullanmak amacıyla çalışmaktadır. Aşağıda, Türkiye ve diğer ülkelerin blok zincir teknolojisine ve kripto paralara yaklaşımının incelendiği bir değerlendirme sunulabilir:

Türkiye: Türkiye, blok zincir teknolojisine ilgi gösteren ve bu alandaki potansiyeli değerlendirmeye çalışan ülkelerden biridir. Türk hükümeti, blok zinciri teknolojisinin kullanımını teşvik etmek için adımlar atmış ve blok zinciri projelerine destek sağlamıştır. Özellikle finans sektörü, sağlık sektörü ve kamu hizmetlerinde blok zinciri uygulamaları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye'deki kripto para ticareti de hızla büyümekte ve ülkenin blok zinciri teknolojisine olan ilgisini yansıtmaktadır.

Diğer Ülkeler: Dünya genelinde birçok ülke, blok zinciri teknolojisini farklı şekillerde benimsemekte ve değerlendirmektedir. Özellikle Çin, ABD, İngiltere, İsviçre gibi ülkelerde blok zinciri teknolojisinin gelişimi hızla ilerlemektedir. Bu ülkeler, kripto para düzenlemeleri, blok zinciri projelerine yatırım ve Ar-Ge çalışmaları gibi alanlarda liderlik yapmayı hedeflemektedirler.

Değerlendirme: Blok zinciri teknolojisi, dünya genelinde önemli bir inovasyon olarak kabul edilmektedir. Hem Türkiye hem de diğer ülkeler, bu teknolojinin potansiyelini tanımakta ve farklı sektörlerde uygulamalar geliştirmektedirler. Blok zinciri teknolojisi, finans, sağlık, tedarik zinciri yönetimi, oy verme sistemleri gibi birçok alanda potansiyel kullanım alanlarına sahiptir. Ülkeler, bu teknolojiyi kullanarak daha şeffaf, güvenilir ve verimli hizmetler sunma amacı taşımaktadır. Ancak, bu teknolojinin düzenlemeleri, güvenlik önlemleri ve standartları konusunda çalışmalar devam etmektedir.

ve bu alanlarda uluslararası işbirliği önemlidir. Blok zinciri teknolojisinin geleceği, bu tür çalışmaların sonuçlarına ve ülkelerin yaklaşımlarına bağlı olarak şekillenecektir.

Dünyanın Blok Zincir Teknolojisine Bakışı

Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı gelişmiş ülkelerin blok zincir ve kripto paralara bakış açıları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 18.
Ülkelerin blockchain teknolojisi ve kripto paralara karşı bakış açıları ve çalışma alanları

Ülke	Kripto Para	Blok Zincir	Çalışma
Avrupa Birliği	Tarafsız	Olumlu	Finans
ABD	Olumlu	Olumlu	Finans
İngiltere	Olumlu	Olumlu	Tapu
Türkiye	Olumlu	Olumlu	Ar-Ge
Çin	Olumsuz	Olumlu	Ticaret
Japonya	Olumlu	Olumlu	Yerel Yönetim
Güney Afrika	Olumlu	Olumlu	Finans
Avustralya	Olumlu	Olumlu	Yerel Yönetim
Rusya	Tarafsız	Olumlu	Yerel Yönetim
Vietnam	Tarafsız	Olumlu	Eğitim
Bolivya	Olumsuz	Olumsuz	Hayır

Kaynak: Bilgi Teknolojiler ve İletişim Kurumu (2020).

Bu bilgilere dayalı olarak, farklı ülkelerin kripto paralara ve blok zincir teknolojisine yaklaşımlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. İşte bazı ülkelerin bu konudaki tutumlarına dair daha ayrıntılı bir değerlendirme:

Rusya ve Çin: Hem Rusya hem de Çin, kripto paralara olumsuz bir yaklaşım sergilemektedirler. Her iki ülke de kripto paraların kullanımını sınırlamak ve denetlemek amacıyla çeşitli yasaklar ve yaptırımlar uygulamıştır. Bu ülkeler, kripto paraların finansal istikrarı tehlikeye atabileceğinden endişe etmektedirler.

Türkiye: Türkiye, kripto paralara karşı tarafsız bir tutum sergilemektedir. Türkiye'de henüz kripto paralara yönelik geniş kapsamlı bir yasal düzenleme yapılmamıştır, ancak bu konuda çalışmalar devam etmektedir.

Hindistan ve Japonya: Hindistan ve Japonya, kripto paralara olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Her iki ülke de kripto para işlemlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla belirli kurallar ve düzenlemeler getirmişlerdir. Özellikle Japonya, kripto paraların kabul edilmesi ve kullanımının teşvik edilmesi konusunda öncü bir ülke olarak öne çıkmaktadır.

Diğer Ülkeler: Diğer ülkeler, kripto paralara ve blok zincir teknolojisine karşı çeşitli yaklaşımlar sergilemektedirler. Bazıları olumlu bir düzenleme ve teşvik politikaları benimsemişken, bazıları ise tarafsız kalmayı tercih etmektedir. Ülkeler arasındaki yaklaşımlar, genellikle ekonomik, finansal ve siyasi faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir.

Genel olarak, blok zincir teknolojisi dünya genelinde olumlu bir şekilde kabul görmekte ve kullanılmaktadır. Ancak kripto paraların statüsü ve düzenlemeleri ülkeden ülkeye büyük farklılık gösterebilmektedir. Bu alandaki gelişmeler, ülkeler arasındaki yaklaşımların ve düzenlemelerin değişebileceğini göstermektedir. (Sarigül ve Topcu, 2020).

Avrupa Birliği üyeleri, 2018 ve 2019 yıllarında, European Blockchain Partnership (EBP) adını verdikleri bir girişim için bir bildiri imzaladılar. Bu bildiri ile, bu ülkeler, dijital kamu hizmetlerini uluslararası alanda desteklemek amacıyla birlikte hareket etmeyi taahhüt ettiler. Bu taahhütün bir sonucu olarak, yüksek güvenlik ve gizlilik standartlarına sahip bir Avrupa Birliği Blok Zincir Hizmetleri Altyapısı oluşturulmaya çalışıldı. Oluşturulan bu ortaklık, Avrupa'da Blok Zincir Teknolojileri'nin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için atılan önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Bu partnerlik, Avrupa çapında bir blok zincir düğümleri ağı olarak kullanılmak üzere tasarlanmıştır (Blockchain Türkiye Platformu, 2020).

Günümüzde dünya genelinde kullanılan para sistemleri sürekli bir evrim geçiriyor. Finansal sistemler, eski takas yöntemlerinden kredi kartları aracılığıyla nakit kullanmadan yapılan ödemelere kadar büyük bir değişim geçirdi. Şu anda birçok ülke, Blok Zincir Teknolojisi'ni kabul ederek, ödeme sistemlerine entegre etmeye, yatırım yapmaya ve işlemleri daha güvenli hale getirmeye çalışıyor. Bu hedef doğrultusunda çeşitli testler ve denemeler gerçekleştiriliyor (Sharma, 2019).

Uluslararası büyük kripto şirketleri, Amerika'da faaliyet göstermekten kaçınma nedenlerinin başında, ABD Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'nun kripto paraları devlet denetimine almayı düşünmesinin caydırıcı bir etken olduğunu belirtmiştir. Illinois eyaleti ise blok zincir teknolojisinin geliştirilmesini teşvik edeceğini duyurmuş ve bu çerçevede doğum kayıtları ve kimlik tespiti gibi sistemlerini bu yeni teknolojiye geçirmeyi başarmıştır. Bu proje, kimlik güvenliğini artırmayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra ulusal düzeyde, Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Ajansı ve Pentagon'un, ABD'nin güvenliğini artırmak için blok zincir temelli protokolleri kullanma konusunda ciddi çalışmalar yaptığı bilinmektedir (Durbilmez ve Türkmen, 2020).

Blok Zinciri Teknolojisinin Dünyadaki Uygulaması

2018 ve 2019 yıllarında, 30 Avrupa ülkesi, sınır ötesi dijital kamu hizmetlerini desteklemek için Avrupa Blockchain Ortaklığı'nı (EBP) oluşturmak için bir anlaşma imzaladı. Bu ortaklık, yüksek güvenlik ve gizlilik standartlarına sahip bir Avrupa Blockchain Hizmetleri Altyapısı (EBSI) kurmayı amaçlıyor. Bu altyapı, ülkeler arasında veri ve bilgi paylaşımını kolaylaştırarak, kamu hizmetlerinin daha verimli ve etkili bir şekilde sunulmasını sağlayacak. Avrupa Blockchain Ortaklığı'na üye 30 ülkenin 27'si AB üyesidir. Bu ortaklık, Avrupa'nın blok zinciri teknolojilerinin gelişimini ve yaygınlaşmasını desteklemek için önemli bir adım olarak görülüyor (European Commission, 2018). Avrupa Blockchain Ortaklığı, Avrupa genelinde blok zinciri düğümleri oluşturmak ve birbirine bağlamak için tasarlanmıştır (Blockchain Türkiye Platformu, 2020).

Para sistemleri, takas sisteminden nakitsiz ödeme sistemlerine kadar dünya çapında sürekli değişime uğramaktadır. Blok zinciri teknolojisi, ödeme sistemlerini daha güvenli ve verimli hale getirme potansiyeline sahip olduğundan, birçok ülke bu teknolojiyi benimseyerek pratik bir teste tabi tutmuştur.

Dünyada blok zinciri teknolojisinin lider ilk 10 ülke, Avustralya, Çin, Japonya, Dubai, Malta, İsviçre, ABD, Estonya, İngiltere ve Singapur'dur. Bu ülkelerin bu teknolojiye geldikleri aşamalar şu şekilde özetlenebilir (Sharma, 2019; Partz, 2018; Aktaş, 2018, 27; Xi Xu, 2017, 854; Boucher, 2017, 18):

- Avustralya: Avustralya, blok zinciri teknolojisini kamu hizmetleri, tedarik zinciri yönetimi ve sigortacılık gibi çeşitli sektörlerde uygulamaya başlamıştır.
- Çin: Çin, blok zinciri teknolojisini finans, sağlık hizmetleri ve e-ticaret gibi sektörlerde yoğun bir şekilde kullanmaktadır.
- Japonya: Japonya, blok zinciri teknolojisini bankacılık, perakende ve enerji sektörlerinde öncü olarak kullanmaktadır.
- Dubai: Dubai, blok zinciri teknolojisini hükümet hizmetlerinde, kamu güvenliğinde ve akıllı şehir uygulamalarında öncü olarak kullanmaktadır.
- Malta: Malta, blok zinciri teknolojisini finans, kumar ve turizm sektörlerinde öncü olarak kullanmaktadır.
- İsviçre: İsviçre, blok zinciri teknolojisini bankacılık, finans ve sigortacılık sektörlerinde öncü olarak kullanmaktadır.
- ABD: ABD, blok zinciri teknolojisini finans, sağlık hizmetleri ve enerji sektörlerinde yoğun bir şekilde kullanmaktadır.
- Estonya: Estonya, blok zinciri teknolojisini e-devlet uygulamaları ve kamu hizmetlerinde öncü olarak kullanmaktadır.

- İngiltere: İngiltere, blok zinciri teknolojisini finans, sağlık hizmetleri ve perakende sektörlerinde öncü olarak kullanmaktadır.
- Singapur: Singapur, blok zinciri teknolojisini finans, tedarik zinciri yönetimi ve akıllı şehir uygulamalarında öncü olarak kullanmaktadır.

Merkez Bankalarının Dijital Paralarına Yaklaşımı

Kripto paraların finansal istikrara yönelik potansiyel riskleri göz önüne alındığında, merkez bankaları tarafından çıkarılan dijital para birimleri, bu riskleri azaltmaya yönelik potansiyel bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, merkez bankalarının dijital para birimleri çıkarmaya yönelik çalışmaları dünyada giderek hızlanmaktadır.

Dijital varlıkların artan popülaritesi, merkez bankalarını geleneksel ödeme sistemlerinin geleceğini yeniden düşünmeye zorluyor. Kripto para birimleri ve sabit coinlerin güvenilirliğine ilişkin endişeler, bu varlıkların geleneksel ödeme sistemlerine rakip olmalarının yaratabileceği riskleri artırmaktadır.

Bu riskler, merkez bankalarını dijital varlıkların düzenlenmesini ve denetlenmesini güçlendirmek için yeni araçlar geliştirmeye teşvik etmektedir. Bununla birlikte, ticarete nakit kullanımının azalması ve büyük teknoloji şirketlerinin kripto para birimi oluşturma girişimleri de merkez bankalarının dijital para birimlerini çıkarma çalışmalarını hızlandırıyor. Bu gelişmeler, dijital para birimlerinin gelecekte ödeme sistemlerinde daha önemli bir rol oynama olasılığını artırmaktadır.

2023 yılı itibarıyla, Nijerya ve 10 diğer ülke, dijital para birimlerini tamamen piyasaya sürdü. Çin, halihazırda 260 milyon kişiye ulaşan pilot uygulamasıyla, toplu taşıma, teşvik ödemeleri ve e-ticareti de içeren 200'den fazla senaryoda dijital parasını test ediyor. G20 ülkelerinden 19'u, merkez bankası dijital para birimi geliştirmeye yönelik çalışmalarda ileri aşamaya gelmiştir. Bunlardan 9'u, pilot uygulama aşamasında bulunuyor. Son 6 ayda neredeyse her G20 ülkesi bu alanda önemli ilerleme kaydetti ve yeni kaynaklar yatırmıştır.

Bu yıl, 20'den fazla ülke merkez bankası, dijital para birimlerinin pilot uygulamasına yönelik adımlar atmayı değerlendiriyor. Avustralya, Tayland ve Rusya pilot testlere devam etmeyi, Hindistan ve Brezilya ise 2024'te piyasaya dijital para sürmeyi planlamaktadır. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) tarafından yapılan bir ankete göre, 2030 yılına kadar 24 merkez bankasının dolaşımda dijital para birimine sahip olması beklenmektedir.

Rusya-Ukrayna arasında olan savaş ve G7 ülkelerinin uyguladığı yaptırımlar, bankalar arası ödemelerde merkezi dijital para birimlerinin (CBDC) benimsenmesini hızlandırdı. Halihazırda 12 sınır ötesi CBDC projesi bulunmaktadır.

Perakende kullanıma yönelik CBDC çalışmalarında ise ABD'de yavaşlama görülürken, İngiltere ve Japonya gibi diğer G7 ülkeleri bu alanda ilerlemeye devam ediyor. Bu ülkelerde CBDC prototipleri geliştirilirken, gizlilik ve finansal istikrar gibi konularda kamu ve özel sektörle görüşmeler sürdürmektedir.

Avrupa Merkez Bankası (ECB), dijital avronun piyasaya sürülüp sürülmeyeceğine ilişkin araştırmalarını sürdürüyor. ECB, dijital avro için pilot uygulamaya başlamak için hazırlıklarını yapmaktadır.

ECB'nin web sitesinde yer alan bilgilere göre, dijital avro, Avro Bölgesi'nde herkesin kullanabileceği bir elektronik ödeme aracı olacak. Nakit para gibi güvenli ve kullanıcı dostu olacak. Banknot ve madeni paraları tamamlayacak ve insanlara ödeme araçları konusunda ek bir seçenek sunmaktadır.

Araştırma aşaması Ekim 2021'de başladı ve Ekim 2023'te sona ermesi bekleniyor. Dijital avronun nasıl tasarlanıp dağıtılacağı ve pazar üzerinde yaratabileceği etkiye ilişkin araştırmalar devam etmektedir. Dijital avronun hayata geçirilip geçirilmeyeceğine daha sonra karar verilecektir.

ABD'deki bölgesel merkez bankaları hem toptan hem de perakende merkez bankası dijital para birimi (CBDC) uygulamaları için araştırmalar yürütmektedir. New York Fed, "Project Cedar" adlı toptan CBDC deneyiyle bu alanda ABD'yi araştırmadan geliştirme aşamasına taşımaktadır. "Project Cedar", New York Fed ve Singapur Merkez Bankası tarafından ortaklaşa yürütülen bir toptan sınır ötesi CBDC projesidir. Boston Fed ise Massachusetts Institute of Technology'nin Dijital Para Birimi Girişimi ile "Project Hamilton" adlı bir perakende CBDC projesi üzerinde çalışmaktadır.

Çin Merkez Bankası (PBoC), dijital yuan (e-CNY) projesiyle yurt içi ve sınır ötesi ödeme ağlarının geliştirilmesinde öncü rol oynamaktadır. 2017'de başlayan projenin 2019'da başlayan pilot uygulamasıyla 260 milyon kişiye ulaştığı kaydediliyor. PBoC, mevcut ödeme kanallarını e-CNY ile entegre etmek için çalışmaktadır. Ocak 2023'te para birimi dolaşım hesaplamalarına e-CNY'yi dahil eden Çin, dijital yuanın merkez bankasındaki nakit ve rezervlerin yüzde 0,13'ünü oluşturduğunu açıklamıştır. PBoC'nin bu alandaki çalışmalarının ana motivasyonları arasında, merkez bankası ödeme sistemlerinin verimliliğini artırmak, ticari perakende ödemeler sistemine destek sağlamak ve daha fazla finansal katılımı teşvik etmek yer almıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Dijital Türk Lirası Projesi'nin birinci fazında, 2022 Aralık ayında Dijital Türk Lirası Ağı üzerinde ilk ödeme işlemlerini başarıyla tamamlamıştır.

TCMB, dar kapsamlı ve kapalı devre pilot uygulama testlerine 2023 yılının ilk çeyreğinde de devam edecek. Dijital Türk Lirası İşbirliği Platformu'nun 2023 yılında seçili bankalar ve finansal teknoloji firmalarının katılımıyla genişletilmesi ve geniş katılımlı pilot testlerin gerçekleştirilmesi planlamıştır.

Bu kapsamda, dağıtık defter teknolojilerinin ödemeler ekosistemlerinde kullanımı ve anlık ödeme sistemleri ile entegrasyonu gibi konularda tasarlanan özgün mimari kurgulara ait testlere devam etmiştir. Ayrıca, dijital Türk lirasının teknolojik gereksinimlerinin yanı sıra iktisadi ve hukuki çerçevesine dair çalışmalar da yürütülecektir.

TCMB Başkanı Hafize Gaye Erkan, projenin ikinci faz hazırlıklarının sürdüğünü açıklamıştır. Birinci fazdaki çalışmalara dair bulguların yakın dönemde bir rapor olarak yayımlanacağını belirten Erkan, Orta Vadeli Program (OVP) döneminde dijital Türk lirası çalışmalarını tamamlamayı planladıklarını belirtmiştir (Bloomberght,2023).

Çin 13 Aralık 2023 tarihinde çıkan habere göre, 1,4 milyar nüfusunun gerçek isim kimliklerini doğrulamak için blockchain teknolojisini kullanmaya hazırlanıyor (Blockchain Türkiye, 2023).

JPMorgan 8 Eylül 2023 tarihinden çıkan habere göre, blockchain teknolojisini kullanarak bankacılık işlemlerini hızlandırmaya ve maliyetleri düşürmeye çalışıyor (Donanım Haber, 2023).

JPMorgan 26 Haziran 2023 tarihli habere göre, JPM Coin adı verilen bir blockchain tabanlı ödeme sistemini geliştirdi. JPM Coin, geleneksel ödeme sistemlerine göre daha hızlı ve daha güvenli bir şekilde para transferi yapmayı sağlıyor (Forbes India, 2023)

Güney Kore 17 Ekim 2022 tarihinde çıkan haberlere göre , dijitalleşme yolunda önemli bir adım atarak, 2023 yılında fiziksel kimlik kartlarını blockchain tabanlı dijital kimlik kartlarıyla değiştirmeye hazırlanıyor. Bu yeni kimlikler, vatandaşların kimlik bilgilerini daha güvenli ve daha kolay bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyacak (Donanım Haber, 2023).

2 Ocak 2023 tarihide çıkan habere göre, Türkiye, e-Devlet hizmetlerine yeni bir boyut kazandıracak blokzincir tabanlı bir giriş sistemini hayata geçirmeye hazırlanıyor (TRT Haber,2023).

Blok zincir teknolojisi, bilgi teknolojileri gibi kalkınmanın önemli bir unsurudur. Bu teknolojinin kamu sektöründe verimliliği artırma ve devletlerin kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olma potansiyeli vardır (Carda ve Kısa,2023).

5.7.3.3. Türkiye'nin Blok Zincir Teknolojisine Yaklaşımı

Türkiye'de finansal alanda ilk blok zincir teknolojisinin kullanıldığı proje, Eylül 2018'de Borsa İstanbul Bilişim Teknolojileri ekibi tarafından başlatılmıştır. Bu proje hakkında herhangi bir teknik doküman yayınlanmamış olup, projenin içeriği ve amacı sadece Borsa İstanbul'un internet sitesindeki bir duyuru ile kamuoyuna duyurulmuştur (Borsa İstanbul, 2018).

Son zamanlarda, diğer dünya ülkeleri gibi Türkiye'de de blok zincir teknolojisiyle ilgili büyük bir gelişim yaşanmaktadır. Bu alandaki çalışmaları desteklemek ve teşvik etmek amacıyla çeşitli vakıflar,

topluluklar ve araştırma merkezleri kurulmuştur. TÜBİTAK BİLGEM tarafından kurulan Blok Zincir Araştırma Laboratuvarı, blok zincir ve dijital para konularında akademik açık literatürü takip etmeyi, katkı sağlamayı, pratik uygulamalardaki teknolojik altyapıları incelemeyi ve analiz etmeyi, ayrıca blok zincir ve dijital para teknolojileriyle ilgili akademik projelere ve tezlere uluslararası düzeyde katkı sunmayı amaçlamaktadır (blockchain.bilgem.tubitak.gov.tr, 2018). Bu sayede, blok zincir teknolojisi üzerine yapılan çalışmalara ve uygulama denemelerine önemli bir rehberlik sağlamıştır.

Birçok üniversite ve kurumun sunduğu eğitimlerin yanı sıra, Türkiye'de düzenlenmiş olan Birinci Blok Zincir Çalıştayı, bu alanda düzenlenmiş en kapsamlı etkinliklerden biri olarak öne çıkar. Bu çalıştay, Ankara'da TÜBİTAK tarafından organize edilmiştir. Çalıştayın katılımcıları arasında, çalışmalarını sunan akademisyenler, teknik destek sağlayabilecek yurt dışından gelen konuklar ve Türkiye'nin blok zincir konusundaki yol haritasını tartışmak üzere devletin ilgili kurumlarından misafirler bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Hazine Müsteşarlığı ve Takasbank gibi önemli kurumların bu konuyu yakından takip ettiği ve desteklediği belirtilmektedir (Durbilmez ve Türkmen, 2020). Bu çalıştay, Türkiye'nin blok zincir teknolojisi alanındaki ilerlemesine önemli bir katkı sağlamıştır.

Blok Zinciri Teknolojisinin Türkiye'deki Uygulamaları

BKM, blok zinciri teknolojisini finansal servisler, dijital kimlik, akıllı sözleşmeler ve dağıtık kayıt defteri gibi farklı alanlarda kullanmaya başlamıştır. Bu kapsamda, Ankara merkezli T2 Software ile birlikte "keklik" adlı bir şifrelenmiş para birimi geliştirmiştir. Bu proje, 200 özel kullanıcı tarafından kullanılmaktadır ve kullanıcılar mobil cihazlarda çevrimdışı olarak da çalışabilen P2P ile para transferi ve mağazalardan ürün satın alıp ödeme gibi işlemler yapabilmektedir.

Global Miles ise, banka ve diğer hava yolu şirketlerinden bağımsız bir mil programı sunmaktadır. Şirket, Kasım 2016'dan beri blok zinciri teknolojisini kullanarak sanal birer varlık olan havayolu millerini tamamen dijital bir varlık haline getirmiştir. Mil transferi işlemi de bu altyapı üzerinden güvenli bir şekilde gerçekleştirilmektedir (Demirel, 2017).

Borsa İstanbul, finans kurumları arasındaki iş akışlarını hızlandırmak ve güvenilirliğini artırmak için blok zinciri teknolojisini kullanmaya başladı. Şirket, bu kapsamda, Takas İstanbul ve Merkezi Kayıt İstanbul ile birlikte bir blok zinciri projesi hayata geçirdi. Bu projeye, üç kurumun elektronik başvuruya ait müşteri veri tabanında yer alan bilgiler tek bir platformda birleştirildi.

Proje kapsamında, yeni müşteri bilgisi ekleme, mevcut bilgilerin değiştirilmesi ve doküman yönetimi işlemleri blok zinciri ağı üzerinden gerçekleştirilecek. Bu sayede, veri tabanına bilgi girişindeki olası hatalar önlenecek ve daha hızlı, güvenilir ve şeffaf bir platform oluşturulacak (NTV, 2018).

2019-2023 yılları arasındaki 11. Kalkınma Planı doğrultusunda, Türkiye ekonomisi için kurumsal olarak güçlü bir finans sektörü oluşturmak amacıyla finansal araçlar çeşitlendirilecektir. Bu kapsamda Blok Zinciri teknolojisine dayalı dijital Merkez Bankası parası hayata geçirilecektir. Bu sayede fintech ekosisteminin Türkiye’de hem geliştirilmesi hem de uygulanması için çalışmalar yürütülecektir (Ulukan, 2019). Blok Zinciri Teknolojisi’nin Türkiye’de daha fazla kullanılması, avantajlarının incelenmesi ve stratejik amaçların saptanması gibi amaçlarla, Türkiye Bilişim Vakfı 8 Haziran 2018 tarihinde Blok Zinciri Türkiye Platformu (BCTR’yi) kurmuştur. Bu platform, bu teknoloji ile gerçekleştirilen işlemlerin kolaylaştırılması için Türkiye’de kalıcı bir blok zinciri ekosistemi inşa etmeyi amaçlamaktadır (Türkiye Bilişim Vakfı, 2019).

Türkiye'nin 2019-2023 dönemini kapsayan 11. Kalkınma Planı'na göre, finans sektörünün kurumsal yapısını güçlendirmek için finansal araç çeşitliliği artırılacak. Bu kapsamda, blok zinciri tabanlı dijital Merkez Bankası parası uygulamaya konulacak. Bu uygulama ile birlikte fintech ekosisteminin Türkiye'de gelişmesi ve uygulanması için çalışmalar yapılacaktır.

Türkiye Bilişim Vakfı, blok zinciri teknolojisinin Türkiye'deki kullanımını artırmak, faydalarını araştırmak ve stratejik hedefler belirlemek amacıyla 8 Haziran 2018'de Blok Zinciri Türkiye Platformu'nu (BCTR) kurdu. BCTR, Türkiye'de sürdürülebilir bir blok zinciri ekosistemi oluşturarak, bu teknoloji ile yapılan işlemlerdeki zorlukların giderilmesini hedefliyor (Türkiye Bilişim Vakfı, 2019).

Akbank, uluslararası para transferlerinde şeffaflığı, işlem süresini ve maliyetleri iyileştirmek için blok zinciri teknolojisini kullanan Ripple ile anlaşılan ilk Türk bankası oldu. 29 Haziran 2017'de imzalanan anlaşmayla Akbank, Ripple ile iş ortaklığına girdi. Silikon Vadisi merkezli Ripple ile birlikte, finans dünyasında yeni bir çığır açacak blok zinciri teknolojisini kullanmaya başladı. Akbank, Almanya'da faaliyet gösteren iştiraki Akbank AG aracılığıyla ödemeleri kapsayan bir pilot çalışma başlattı (COINTRAL, 2019).

Takasbank, blok zinciri teknolojisini kullanarak "BİGA Dijital Altın" adlı bir sistem hayata geçirdi. Bu sistem, fiziksel altına dayanan ve dijital bir varlığa dönüştürülebilen altınları, zaman kısıtlaması olmaksızın kişiden kişiye transfer etmeyi sağlamaktadır (Yavuz, 2019). Başak Burcu Yiğit ve Ebru Güven, Türkiye'de kadınların blok zinciri teknolojisinde daha fazla yer almasını sağlamak için "Blockchain Women" adlı bir platform kurdu. Bu platformun amacı, kadınların blok zinciri ekosistemindeki varlığını artırmak, farkındalık yaratmak ve bilgi paylaşımını sağlamaktır (bfmedia, 2019).

Türkiye'de Güler Dinamik Gümrük Müşavirliği ve ulusal yazılım şirketi ATEZ tarafından, Hyperledger Fabric platformu üzerinden ve IBM'in teknoloji desteğiyle geliştirilen bir projede, Fransa'nın Lyon kentinden Manisa'ya ihraç edilecek bir eşyanın ticari ve finansal takibi yapılacak (Aktaş, 2018, 27).

Türkiye'de, eşten eşe ağların birbirine bağlandığı ve tedarik zincirinin yönetildiği ilk ve en önemli girişim hayata geçiriliyor. Bu girişim, IBM Blok Zinciri Platformu üzerinden ürünün tedarik aşamasından teslimatına kadar geçen sürede gerçekleşecek. Projenin amacı, blok zinciri teknolojisini hatasız, güvenilir, şeffaf ve hızlı bir şekilde

Türkiye'nin dış ticaretine uyarlamak. Buna göre, tedarikçiler tarafından üretilen bir ürün öncelikle Schenker Lyon Dağıtım Merkezi'ne getirilecek. İhracat ile ilgili evraklar blok zinciri ağına yüklenerek şifrelenecek. Türkiye'ye ulaşan ürün ile ilgili olarak özet beyanın verilmesi, ürünün gümrüklü antrepoya alınması, antrepo ve ithalat beyannamelerinin verilmesi gibi birçok gümrük işlemi blok zinciri üzerinden gerçekleştirilecek. Sonuç olarak, dış ticaret süreci ile ilgili bütün evraklar blok zinciri teknolojisi ile korunarak izlenecek ve dijitalleşecek (Yanık, 2018). Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, ihracat alanındaki dijital dönüşüm çalışmalarının devam ettiğini ve blok zinciri teknolojisini kullanarak yeni projeler geliştirileceğini açıkladı. Türkiye, AB, Singapur ve Güney Kore ile dış ticarete veri ve belge paylaşımı için görüşmelere başladı (GÜMRÜK TV, 2020).

Türkiye İş Bankası, 2021 yılının Mayıs ayında, Şişecam ve Kuraray arasında gerçekleşen bir dış ticaret işleminde ödeme garantisi verdi. Bu işlem, blockchain teknolojisi kullanılarak gerçekleştirilen ilk canlı dış ticaret işlemi olma özelliğini taşıyor. İşlem, Marco Polo platformu üzerinden gerçekleştirildi. Marco Polo platformu, blockchain teknolojisini kullanarak dış ticaret işlemlerini hızlandırmayı, şeffaflaştırmayı ve güvenilir hale getirmeyi amaçlıyor. İş Bankası Genel Müdür Yardımcısı Şahismail Şimşek, blockchain teknolojisinin dış ticaret işlemlerini hızlandırdığını, şeffaflaştırdığını ve güven sağladığını belirtti. Şişecam Mali İşler Başkanı Görkem Elverici ise, blockchain teknolojisini kullanarak dış ticaret işlemlerini daha verimli hale getirmeyi hedeflediklerini ifade etti. Marco Polo'nun Türkiye Sorumlusu Cyril Broutin ise, blockchain teknolojisinin dış ticaret işlemlerinde giderek daha yaygın hale geleceğini öngördü (İŞBANKASI, 2023).

	BİGA	DTS	Kitle Fonlaması	BES
Önyüz	ANGULARJS JBoss TRUFFLE	React	React	node Microsoft .NET
Geliştirme Dili	Java spring SOLIDITY Go	JavaScript Go C	SOLIDITY	SOLIDITY
Blockchain Framework	HYPERLEDGER Quorum	Octa	ethereum	Quorum
Veritabanı	CouchDB docker PostgreSQL	PostgreSQL docker	docker	docker
AR-GE Odağı	Dijital Altın	Dijital Değer	Token ve ICO	Akıllı Kontrat Yönetimi
AR-GE Paydaşları	Fintech Şirketi - 1 ve TUBİTAK	Fintech Şirketi - 2 ve TUBİTAK	Fintech Şirketi - 3 ve TUBİTAK	Fintech Şirketi - 4 ve TUBİTAK

Şekil 12. Takas İstanbul Blockchain projelerinde kullanılan teknolojiler (Takasbank, 2018)

5.7.4. Endüstri 4.0. ve Blockchain

Endüstri 4.0, dijitalleşmenin üretim süreçlerine entegre edilmesiyle ortaya çıkan dördüncü sanayi devrimini ifade eder. Bu devrim, üretim süreçlerine nesnelerin interneti (IoT), yapay zekâ (AI), makine öğrenimi (ML) ve büyük veri gibi teknolojilerin entegre edilmesiyle gerçekleşmektedir. Blockchain ise, kriptografik olarak birbirine zincirlenmiş bir dizi veri bloğu olarak tanımlanabilir. Bu bloklar, işlemleri, verileri veya diğer bilgileri içerebilir. Blockchain teknolojisi, bu blokların dağıtılmış bir ağda saklanması ve doğrulanması üzerine kuruludur. Bu, merkezi bir otoritenin bulunmadığı anlamına gelir. Endüstri 4.0 ve blockchain teknolojileri, birbirini tamamlayan teknolojilerdir. Blockchain teknolojisi, endüstri 4.0'ın temelini oluşturan dijitalleşmeyi desteklemek için kullanılabilir.

Endüstri 4.0 dönemi, makinelerin birbirleriyle iletişim kurabilmesi, verilerin toplanması ve bu veriler üzerinden işlemlerin gerçekleştirilmesi gibi önemli gelişmeleri beraberinde getiriyor. Ancak bu verilerin güvenliği ve bütünlüğü büyük bir önem taşıyor. Verilerin manipülasyonundan kaçınılması ve dış müdahalelere karşı korunması gerekiyor. Bu nedenle, güvenlik açısından en uygun teknolojilerden biri şu anda blok zincir teknolojisi olarak kabul edilmektedir.

Blok zincir, genellikle kripto paraların temel altyapısı olarak düşünülse de verilerin güvenli bir şekilde kaydedilmesi ve korunmasında büyük bir rol oynayabilir. Blok zincir, dağıtık ve merkezi olmayan bir ağda farklı taraflar arasında paylaşılan, şeffaf, denetlenebilir ve bir kez kaydedilen verilerin asla silinemeyeceği bir yapıya sahiptir (Riedel, 2016). Bu nedenle, endüstri 4.0'ın gerektirdiği veri güvenliği ve şeffaflığı açısından blok zincir teknolojisi önemli bir araç olabilir. Bu teknoloji, endüstriyel süreçlerde

verilerin güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak için kullanılabilir ve bu da endüstri 4.0'ın başarılı bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayabilir.

Blok zincir teknolojisi, işlemlerin güvenli ve şeffaf bir şekilde kaydedilmesi ve korunması için son derece etkili bir araçtır. İşte bu teknolojinin bazı temel özellikleri:

- *Şeffaflık:* Blok zincirdeki veriler herkes tarafından görülebilir. Bu, işlemlerin şeffaf bir şekilde kaydedilmesini ve denetlenmesini sağlar.
- *Değiştirilemezlik:* Bir kez kaydedilen veriler, sonradan değiştirilemez. Bu, verilerin güvenilirliğini artırır ve manipülasyonu zorlaştırır.
- *Dağıtık Depolama:* Veriler blok zincirde merkezi olmayan bir ağda saklanır. Bu, verilere erişimi daha güvenli hale getirir çünkü verilere tek bir noktadan müdahale etmek zorlaşır.
- *Onay Süreci:* İşlemler blok zincirine eklenmeden önce belirli bir onay sürecinden geçer. Bu, işlemlerin doğruluğunu ve geçerliliğini sağlar.

Endüstrilerin ve kuruluşların veri güvenliği, şeffaflık ve bütünlüğü konularında blok zincir teknolojisini benimsemeleri hem tüketici güvenini artırabilir hem de dürüstlük ve hesap verebilirlik ilkelerine katkıda bulunabilir.

Endüstri 4.0 ile birlikte fabrikalardaki otomasyonun ve makineler arası iletişimin artması, iş süreçlerini daha verimli hale getirebilirken, aynı zamanda veri güvenliği ve bütünlüğü konularını da gündeme getiriyor. Bu noktada blok zincir teknolojisi, makineler arası iletişimi koruma ve veri güvenliği sağlama açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

İşte blok zincirin endüstri 4.0 için faydaları:

- *Veri Güvenliği:* Blok zincir, verilerin güvenli bir şekilde kaydedilmesini ve değiştirilmesini engeller. Makineler arasındaki iletişimde kullanılan veriler, blok zincirde şifrelenir ve değiştirilmez hale gelir. Bu, verilerin güvenliğini artırır.
- *Yetkilendirme ve İzleme:* Blok zincir, herhangi bir değişiklik veya işlem için yetkilendirmeyi gerektirebilir. Bu, sadece yetkilendirilmiş kişilerin veya makinelerin sisteme müdahale edebilmesini sağlar. Ayrıca, blok zincir üzerinden yapılan işlemler izlenebilir ve denetlenebilir.
- *Dış Müdahaleyi Önleme:* Blok zincir, merkezi olmayan bir yapıya sahip olduğu için dışarıdan müdahaleyi önler. Bu, kötü niyetli saldırılara ve veri manipülasyonuna karşı daha iyi bir koruma sağlar.
- *Şeffaflık:* Blok zincirdeki veriler herkes tarafından görülebilir, bu da iş süreçlerinin şeffaflığını artırır. İşlemler kaydedildiğinde, bu kayıtlar silinemez, değiştirilemez ve herkes tarafından doğrulanabilir.

- *Otonom İşlemler:* Endüstri 4.0'ın bir parçası olarak makinelerin otonom olarak çalışması yaygınlaşıyor. Blok zincir, bu otonom işlemleri güvence altına alır ve insan müdahalesi gerektiğinde doğru şekilde gerçekleşmesini sağlar.

Sonuç olarak, blok zincir teknolojisi, endüstri 4.0'ın getirdiği otomasyon ve makineler arası iletişimdeki güvenlik zorluklarına etkili bir çözüm sunabilir. Bu sayede makinelerin daha güvenli ve verimli bir şekilde çalışması sağlanabilir, veri güvenliği ve bütünlüğü korunabilir ve iş süreçleri daha şeffaf hale getirilebilir.

6. SONUÇ

Devletlerin en önemli temel görevi, halkının can ve mal güvenliğini sağlayıp huzur içerisinde yaşama imkânı sunmasıdır. Kara para aklama suçları ve suç örgütleri, toplumda huzur ve güven ortamının bozulmasına, ekonomik kalkınmanın engellenmesine ve devlet otoritesinin zayıflamasına neden olur. Bu nedenle, suç ve suç örgütleriyle mücadele etmek, devletlerin temel önceliklerinden biridir. Ancak günümüzde, terör, terörizmle bağlantılı faaliyetler, teröre destek ve kara para aklama gibi suçlarla mücadelede yetersiz kalan ülkeler bulunmaktadır. Bu durum hem toplum hem de devlet için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Terör örgütleri, varlıklarını sürdürmek ve faaliyetlerini devam ettirebilmek için ihtiyaç duydukları finansmanı sağlamak amacıyla yasal ve yasa dışı her türlü yöntemi kullanmaktadır. Yasadışı yollardan sağlanan terör finansmanı, uyuşturucu kaçakçılığı, haraç, gasp, adam kaçırma, fidye alma gibi suçlardan elde edilen gelirlerden oluşur. Bu gelirler, genellikle kara para aklama yöntemleriyle yasallaştırılarak terör örgütlerinin kullanımına sunulur. Yasal yollardan sağlanan terör finansmanı, bağış, yardım, bağış toplama, ticari faaliyetler gibi yöntemlerle sağlanır. Bu yöntemler, terör örgütlerinin faaliyetlerini meşru göstermelerine ve kamuoyunda sempati kazanmalarına yardımcı olur. Terör örgütleri, finansman ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli yöntemler kullanırlar. Bu yöntemler, terör örgütlerinin büyüklüğüne, yapısına ve faaliyet alanına göre farklılık gösterebilir. Ancak, her yöntemin ortak amacı, terör örgütlerinin faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli mali kaynakların sağlanmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda, suç faaliyetlerini organize bir şekilde yürüterek düzenli gelir elde etmektedir. Bu gelirler, örgüt üyelerinin sayısının artmasını ve terör eylemlerinin yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Öte yandan, artan gelirleri korumak için kara para aklama yöntemlerine başvururlar. Bu nedenle, terör örgütleri öncelikle terörü finanse etmek için yasal ve yasa dışı faaliyetlere girer, ardından ise bu finansmanı korumak için kara para aklamayı tercih etmektedir.

Kara para aklama, yasadışı yollardan elde edilen gelirin, kaynağını gizlemek ve meşru göstermek için yasal bir ekonomik faaliyete sokulması işlemidir. Bu işlem, kayıt dışı ekonomi ve net hata noksan ile yakından ilişkilidir. Kayıt dışı ekonomi, vergilendirilmeyen ve resmi kayıtlara geçmeyen ekonomik faaliyetlerdir. Kara para aklama, kayıt dışı ekonominin önemli bir parçasıdır. Kara para aklamak isteyenler, elde ettikleri geliri kayıt dışı ekonomiye sokarak, kaynağını gizler ve vergi ödemekten kaçınırlar.

Net hata noksan, bir hesap döneminde gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan ve nedeni belirlenemeyen farktır. Kara para aklama, net hata noksan ile de ilişkilidir. Kara para aklamak isteyenler, elde ettikleri geliri kayıtlı ekonomiye sokarken, bu işlemin kayıtlarda görünmesini önlemek

için çeşitli yöntemler kullanılır. Bu yöntemler, muhasebe kayıtlarında sahtecilik yapmak, gerçek olmayan işlemler yapmak veya geliri başka bir ülkeye transfer etmek gibi çeşitli şekillerde olabilir. Bu işlemler sonucunda, net hata noksanlarda artışlar meydana gelir. Kara para aklama, terör eylemleri ile de ilişkilidir. Terör örgütleri, faaliyetlerini finanse etmek için kara para aklama yöntemlerinden yararlanırlar. Elde ettikleri yasadışı gelirleri, kayıt dışı ekonomiye sokarak ve net hata noksanlarda yaratarak, bu gelirleri meşru gösterebilir ve terör eylemlerini finanse edebilirler.

Bankacılık sektörü, terörün finansmanında önemli bir rol oynamaktadır. Bankalar, para ve finansal varlıkları saklamak, transfer etmek ve işlemek için kullanılan kurumlardır. Bu nedenle, terör örgütleri, bankacılık sistemini kullanarak, yasadışı yollardan elde ettikleri gelirleri yasallaştırmaya, yasal yollardan elde ettikleri gelirleri terör faaliyetlerini finanse etmeye ve finans kuruluşları aracılığıyla terör örgütlerine finansman sağlamaya çalışırlar.

Türkiye'de kara para aklama ve terörün finansmanı engellenmesinde önemli bir rol oynayan Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), bu suçların önlenmesi ve tespiti için önemli bir engel oluşturmaktadır. MASAK'ın etkin çalışması, Türkiye'nin bu suçlarla mücadelede uluslararası standartlara uygun olmasını ve kamu güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Aklama ve terörün finansmanı suçlarının önlenmesi ve tespiti için, MASAK'ın temel görevi, bu suçların finansmanını engellemek ve tespit etmektir. Bu amaçla, politikaların oluşturulmasına ve düzenlemelerin yapılmasına katkıda bulunur, hızlı ve güvenilir bir şekilde bilgi toplar ve analiz eder, araştırma ve incelemeler yapar ve elde ettiği bilgileri ilgili makamlara iletir.

Bankacılık sektöründe yapılan işlemlere dair müşteriden talep edilen bilgi ve belgeler, kara para aklama ve terörizmin finansmanı suçlarının önlenmesi ve tespiti için önemli bir araçtır. Bu belgeler, müşterinin kimliğini, finansal durumunu ve işlem amacını belirlemek için kullanılarak, suçların işlenmesine ilişkin şüpheleri ortaya çıkarılmasında önem arz etmektedir. Finansal kuruluşlar, bu bilgi ve belgeleri etkin bir şekilde kullanarak, bu suçların işlenmesini önlemeye ve kamu güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Kamu güvenliği sağlanamaması durumunda makro ekonomik açıdan kara para aklama suçları; ekonomik büyümeyi, enflasyonu ve kamu finansmanını olumsuz etkilemektedir. Kara para aklanması, yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin yasallaştırılması anlamına gelmesi sebebiyle ekonomik sistemin gerçek durumunu yansıtmayan, yanıltıcı bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümenin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini engellemekte, enflasyonu artırmakta ve kamu finansmanını bozmaktadır.

Terör eylemleri ise, doğrudan ekonomik faaliyetlere zarar vermekte, ekonomik güveni sarsmakta ve yatırımları azaltmaktadır. Terör eylemleri, işletmelerin faaliyetlerini durdurmasına, mal ve hizmetlerin

retiminin azalmasına ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümeyi yavaşlatmakta, işsizliği artırmakta ve yaşam standartlarını düşürmektedir.

Sosyo ekonomik açıdan, kara para aklama suçları ve terör eylemleri, toplumsal huzur ve güvenliği tehdit etmektedir. Suç örgütlerinin aklama suçu sonucunda terör eylemlerini gerçekleştirmesiyle toplumda güçlenmesine ve toplumda huzursuzluğa neden olmaktadır. Terör eylemleri, doğrudan insan hayatına ve mal varlıklarına zarar vermekte, toplumsal travmalara yol açmaktadır.

Türkiye köklü devlet geleneği ve bulunduğu coğrafyada kritik konumda olması sebebiyle yıllardır yoğun terör eylemleri ile mücadele etmektedir. Mücadele ederken yoğun bir şekilde askeri harcamalar yapmaktadır. Bu durum kamu giderlerinin artmasına yol açmaktadır. Kamu harcamalarının makro ve sosyo ekonomik açıdan ciddi problemlere yol açtığı görülmektedir. Bu olumsuz etkilerin bulunması sebebiyle suçların önlenmesi ve etkilerinin azaltılması için, etkin bir mücadele yürütülmesi gerekmektedir.

Türkiye aklama suçu ve terörün finansmanı ile ilgili uluslararası ve ulusal mücadelesini sürdürmesine rağmen FATF (Financial Action Task Force) tarafından gri listeye alınan ülkeler arasında bulunmaktadır. Gri listede bulunan ülkemiz uluslararası itibar kaybı, dış yatırım çekme sürecinde zorluklar, kredi kuruluşları ve yatırımcılar nezdinde güven kaybı gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, ihracat ve ithalat ağı geniş şirketler için pazar paylarının daralmasına ve sermaye akışında olumsuz etkilere yol açmaktadır.

Geleceğin teknolojisi olacağı düşünülen blok zinciri her ne kadar ilk olarak Bitcoin ve altcoinler ile ortaya çıkmış olsa da aslında kullanım alanları ve çok daha fazlası olduğu gözlemlenmiştir. Blok zinciri, verileri bloklar halinde saklayan ve bu blokları dağıtık bir ağda paylaşan bir veri kayıt defteridir. Bloklar, tarih sırasına göre birbirine bağlanır ve her blok, bir önceki bloğa bir hash değeri ile bağlanır. Bu hash değeri, bloğun içeriğini özetler ve değiştirilmesini zorlaştırır.

Blok zinciri temel özellikleri olarak verilerin merkezi olmayan bir şekilde depolanmasını, şeffaf bir şekilde tutulmasını ve değiştirilmesini ve sahteciliğini zorlaştıran bir güvenlik mekanizmasına sahip olmasını sağlayan bir teknolojidir. Bu temel özellikler, blok zincirinin birçok alanda kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin, blok zinciri, sanal paralar, sözleşmeler, kimlik doğrulama ve e-imza gibi uygulamalarda kullanılmaktadır.

Blok zinciri teknolojisi, kimlik tespiti alanında devrim yaratabilecek potansiyele sahiptir. Bu teknolojinin, kimlik sahteciliğini ve kimlik hırsızlığını azaltarak, kimlik bilgilerinin daha güvenli ve verimli bir şekilde yönetilmesini sağlayarak, kimlik tespiti sürecini daha güvenli ve verimli hale getirmesi beklenmektedir.

Blok zinciri teknolojisi, bankacılık alanında devrim yaratabilecek potansiyele sahiptir olduğu yapılan araştırmalar ile teyit edilmiştir. Bu teknolojinin, bankacılık işlemlerini daha güvenli, verimli ve şeffaf hale getirmesi beklenmektedir. Bankacılık alanında; ödeme işlemleri, kripto paralar, akıllı sözleşmeler, kredi ve borç verme, tedarik zinciri finansmanı, kimlik doğrulama ve e-imza ve dijital varlık yönetimi alanlarında kullanılabilir.

Blok zinciri teknolojisi, aklama suçunun ve terörün finansmanın engellenmesi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir. Blok zinciri, verilerin değiştirilmesini ve sahteciliğini zorlaştıran bir güvenlik mekanizmasına sahiptir. Bu, aklama suçunda kullanılan yöntemlerin birçoğunu daha zor ve maliyetli hale getirebileceği yorumuna varılmıştır. Örnek verilecek olursak blok zinciri tabanlı bir ödeme sistemi, kara para aklamak için kullanılan para transferlerini takip etmeyi daha kolay hale getirebilir. Ayrıca, blok zinciri, işlemlerin herkes tarafından görüntülenebilir ve doğrulanabilir olmasını sağlar. Bu, terörün finansmanını takip etmeyi ve şüpheli işlemleri belirlemeyi kolaylaştıracağı sonucuna varmıştır.

Blok zinciri teknolojisinin aklama suçunun ve terörün finansmanın engellenmesindeki önemi şu şekilde özetleyecek olursak; veri güvenliği ve şeffaflığı artırır, kara para aklama ve terörün finansmanı için kullanılan yöntemleri zorlaştırır ve aklama suçunu ve terörün finansmanını tespit etmeyi kolaylaştırır. Blok zinciri teknolojisinin bu alandaki potansiyeli henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak, bu teknolojinin aklama suçunun ve terörün finansmanının önlenmesine önemli katkılar sağlayabileceği yapılan araştırmalar sonucunda düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada kara para aklama teknikleri, yöntemleri ve aklama aşamalarının nasıl oluşturulduğu, kayıt dışı ekonomi ve net hata noksanın kara para aklama ve terörün finansmanı üzerindeki etkisi, aklama suçunun terörün finansmanı ile bağlantısı ve terörün finansmanın sağlayan yasal/ yasal olmayan kaynakları araştırılmıştır. Bu araştırmalar ile kara para aklama ve terörün finansmanın ulusal ve uluslararası mücadelesi incelenmiştir. Araştırmalar ve incelemeler sonucunda terörün finansmanın engellenmesinde Mali Suçları Araştırma Kurulu tarafından belirlenen yükümlülerin işlemlerde etkin mücadele edebilmek için müşteri tanımlama, banka hesaplarında gerçekleşen transfer işlemlerinin mahiyeti ve paranın kaynağı hakkında paylaşılan bilgi ve belgelerin değiştirilemez, hızlı erişilebilir, güvenilir ve şeffaf olması gerektiği tespit edilmiştir.

Birinci ve ikinci bölümden alınan sonuçlar ile ülkemizdeki terör eylemlerinin ülkemize verdiği makro ve sosyo ekonomik etkileri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar sonucunda ülkemizde terör eylemlerin artış gerçekleştiği zamanlarda makro ve sosyo ekonomiye olan olumsuz etkileri paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Son bölümde terör eylemlerinin ülkemize verdiği tahribatına çözüm olarak blok zinciri teknolojisinin yapısı ve kullanım alanları itibarıyla kara para aklama ve terör finansmanın

engellenmesinde önemli rol oynayacağı kanaatine varılmıştır. Blockchain entegrasyonu ile kara para aklama ve terörün finansmanının engellenmesinin Türkiye üzerindeki sosyo ve makro etkileri incelenmiş olup blok zincirinin adaptasyonun ülkemiz için kara para aklama ve terörün finansmanının engellenmesi ile birçok açıdan faydası olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu tezde Blockchain'in finansal sistem üzerinden kara para aklama ve terörün finansmanının engellenmesinde tam olarak nasıl kullanılacağı yeterince tartışılmamıştır ancak Blockchain teknolojisinin, kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi için şeffaflık, izlenebilirlik ve doğrulama gibi özellikleri sayesinde etkili bir araç olabilir. Fakat, bu teknolojinin bu alanda etkin bir şekilde kullanılması için, teknik, yasal ve uygulama zorluklarının aşılması gerekmektedir. Bu zorlukların aşılması için, blockchain teknolojisinin kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi için kullanılmasına yönelik yeni araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu araştırmalar, blockchain teknolojisinin bu alandaki potansiyelini daha iyi anlamamıza ve literatüre ve ülkemiz ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2008). Terrorism and The World Economy. *European Economic Review*, 52(1), 1-27.
- Acharya, V. V., & Menon, J. (2014). The impact of financial crime on economic growth and poverty. *Journal of Financial Crime*, 21(2), 225-244.
- Ackoff, R. L. & Strümpfer, J. P. (2003). Terrorism: A systemic view. *Systems Research*, 20, 287-294.
- Açıklan, S. (2010). Terörün Ekonomik Maliyeti: Diyarbakır Olayları Örneği. *Uşak Raporları*, No:10-1, 1-20.
- Ağır, H., & Kar, M. (2010). Terörizmin Makroekonomik Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 47(539), 13-32.
- Akan, Y., & Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi Türkiye Üzerine Bir Uygulama*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Akbulut, U. (2011). Sanayi devrimi dünyanın gidişini değiştirdi. <https://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/SANAYİ-DEVİRİMİ-DÜNYANIN-GİDİŞİNİ-DEĞİŞTİRDİ-HAZİRAN-2011.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/08/2023)
- Akdemir, H. (2023). *Terörizmin finansmanı: Yasal görünümlü faaliyetler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akdiş, M. (2008). Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara para ve Aklanmasına Olan Etkileri. S. Aydın (Ed.), *Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (s. 32-38). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akıncı, M., Akıncı, G., & Yılmaz, Ö. (2014). Terörizmin Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Panel İki Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 5(1), 1-24.
- Akıncı, M., Akıncı, G., & Yılmaz, Ö. (2015). Terörizmin Doğrudan ve Dolaylı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: Dış Yatırımlar Ne Kadar Telafi Edici. *Ankara Üniversitesi: SBF Dergisi*, 70(1), 1-33.
- Aktaş, A. (2017, Şubat 2). Kur artışı enflasyonu nasıl mı tetikliyor? İşte Merkez Bankası'nın analizi. *Dünya Gazetesi*, s. 8.
- Aktürk, F. (1999). Türkiye'de İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(3), 190.
- Akyay, İ. (2008). Mali İstihbarat Birimi (MİB) Kurulması, Fonksiyonları, Tipleri ve Karşılaştırmaları. S. Aydın (Ed.), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (s. 12-22). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akyol, M. (2023). *PKK'nın göçmen kaçakçılığındaki rolü: Türkiye örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Akyürek, K. (2022). Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force – FATF)'nın Değerlendirilmesi ve Türkiye'deki Yansımaları. <https://blog.lexpera.com.tr/mali-eylem-gorev-gucu-nundegerlendirilmesive-turkiyedeki-yansimalari/#fnref28> (Erişim Tarihi: 22/08/2023)
- Albeni, M., & Demir, Y. (2005). Makro ekonomik göstergelerin mali sektör hisse senedi fiyatlarına etkisi (IMKB uygulamalı). *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 1-18.
- Alkan, N. (2000). *Psikolojik Harekât, Polis ve Terörizm*. Ankara: EGM Yayınları.
- Alkan, N. (2004). Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları. *Polis Dergisi*, 40, 22-36.
- Alkan, N. (2007). *Söz Bitmeden Terörle Mücadele Önleme Stratejileri*. Ankara: Baran Ofset Yayınları.
- Altan, F. (2023). Türkiye'de net hata ve noksan: Nedenleri, etkileri ve önlemleri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 1-22.

- Altuğ, O. (1999). *Kayıtdışı Ekonomi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Arana, J., & Leon, C. L. (2008). The Impact of Terrorism. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 299-315.
- Arıcan, R. (2010). *Türkiye’de Başlıca Kara Para Aklama Yöntem ve Alanları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arvis, J.-F., Ojala, L., Wiederer, C., Shepherd, B., Raj, A., Dairabayeva, K., & Kiiski, T. (2018). *Connecting to compete 2018: Trade logistics in the global economy: The logistics performance index and its indicators*. World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29971>, (Erişim Tarihi: 22/08/2023)
- Ateş, L. (2017). Küreselleşme Perspektifinde Terörün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. *Econder International Academic Journal*, 1(2), 142-163.
- Atran, S. (2010). *Talking to terrorists: Why understanding the enemy is essential to defeating them*. New York, NY: HarperCollins.
- Avrupa Komisyonu. (2021). Kara paranın aklanmasının önlenmesi ve terörün finansmanının önlenmesi yasa paketi. <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=69> (Erişim Tarihi: 22/08/2023)
- Avunduk, H., & Aşan, H. (2018). Blok zinciri (blockchain) teknolojisi ve işletme uygulamaları: Genel bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 369-384.
- Avunduk, H., & Aşan, H. (2018). Blok Zinciri (Blok zinciri) Teknolojisi ve İşletme Uygulamaları: Genel Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(1), 378-379.
- Aydın, N. (2005). *PKK Terör Örgütü Orta Doğu’da Bir Truva Atı Mı? PKK’nın Sosyo-Kültürel*. İstanbul: Kum Saati Yayın Dağıtım.
- Aydın, N. (2009). *Küresel Terör, Terörizm*. İstanbul: Kum Saati Yayın Dağıtım.
- Aydın, S. (2008). Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanına Dair, S. Aydın (Ed.), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (s. 45-52). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aykın, H. (2007). “Kara Paranın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar”. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 25, 33-40.
- Aykın, H. (2010). *Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu*. Ankara: Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı,
- Aykın, H., & Sözman, H. (2008). *Terörün Finansmanı*. Ankara: Masak Yayınları.
- Aykın, H., & Sözman, H. (2009). *Terörün Finansmanı*. Ankara: Masak Yayınları.
- Ayvaz, Z. R., Kırbaslar, F. G., & Güneş, Z. Ö. (2010). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Kimya Öğretiminde B de Materyali Kullanımına İlişkin Düşünceleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 1-18.
- Azam, J., & Paul, M. (2003). Civill War and The Social Contract. *Public Choice* 115, 455-475.
- Baburoğlu, S. (2008). Eylemler ve yöntem şaşırtmacaları. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 7(77), 401-416.
- Bağırzade, E. (2012). Kayıt dışı ekonomi kavramına ortak yaklaşım sorunu: Makroiktisat kapsamlı kavramsal analiz. *Sosyoekonomi*, 2, 195-223.
- Bakan, İ., & Şekkeli, Z. H. (2019). Blok zincir teknolojisi ve tedarik zinciri yönetimindeki uygulamaları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2847-2877.
- Bardakçı, M. (2022). *Fransız Devrimi (1789-1799)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Barnaby, F. (2007). *The Future of Terror*. London: Granta Books.

- Başak, R. (1998). *50 Soruda Kara para ve Kara paranın Aklanmasının Önlenmesi*. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:206, 1998.
- Başeren. (2006). *Kavramsal Özellikleri ile Terörizm*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayınları, 7-18.
- Başbüyük, O. (2011). *Terörle Mücadelede Mikro ve Makro Yaklaşımlar*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Beall, J. (2006). Cities, Terrorism and Development. *Journal of International Development*, 18(1), 51-67.
- Bell, R. E. (2004). The confiscation. Forfeiture and disruption of terrorist finances. *Journal of Money Laundering Control*, 7(2), 105-125.
- Beşel, F., & Çokgezer, C. (2015). Maliye alanında e-teknolojiler ve etkinliği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 13-23.
- Bfmedia. (2019). Blockchain Teknolojisinde Kadın Estetiği. <https://www.bfmedia.io/haberler/turkiyenin-ilk-blockchain-kadinplatformu-9925.html> (Erişim Tarihi: 21.02.2023,)
- Bilgi Teknolojiler ve İletişim Kurumu. (2020). Kripto para araştırma raporu, 2020. <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf> (Erişim Tarihi: 22.02.2023,)
- Binance Akademisi. (2022). <https://academy.binance.com/tr> (Erişim Tarihi: 21.07.2020,
- Birand, M. (1992). *Apo ve PKK*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). (2023). *Beşeri Sermaye ve Kalkınma. İnsan Gelişme Raporu 2023*, 22-25. UNDP, New York.
- Blockchain Bilgem. (2018). <https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.08.2023)
- Blockchain Türkiye (2023). Çin vatandaşları için blockchain tabanlı kimlik doğrulamayı başlatıyor. <https://bctr.org/cin-vatandaslari-icin-blockchain-tabanli-kimlik-dogrulamayi-baslatiyor-30994/#:~:text=%C3%87in'in%20ulusal%20d%C3%BCzeydeki%20blockchain,ad%C4%B1%20overilen%20giri%C5%9Fime%20%C3%B6nc%C3%BCI%C3%BCK%20ediyor.> (Erişim Tarihi: 17/08/2023)
- Blockchain Türkiye Platformu. (2020). Avrupa Blokzinciri Altyapısı (EBSI) Devreye Girdi. <https://bctr.org/avrupa-blokzinciri-altyapisi-ebsi-devreye-girdi-14246/> (Erişim Tarihi: 11.07.2020,)
- Blomberg, S. B., Hess, G. D., & Gregory, D. W. (2004). *Economic Conditions and Terrorism*. *European Journal of Political Economy*, 20, 463-478.
- Blomberg, S. B., Hess, G. D., & Orphanides, A. (2003). The Macroeconomic Consequences of Terrorism. *Journal of Monetary Economics*, 51 (5), 1007-1032.
- Blomberg, S., Brock, N. H., Broussard, H., & Gregory, D. H. (2011). New Wine in Old Wineskins? Growth, Terrorism and The Resource Curse in Subsaharan Africa. *European Journal of Political Economy*, 27, 50-63.
- Bloomberght (2023). <https://www.bloomberght.com/merkez-bankalarindan-dijital-para-yarisi-2338189> Erişim Tarihi: 22.08.2023
- Booth, M. (1997). *Haşhaştan Eroine Uyuşturucunun 600 Yıllık Öyküsü*, 1. Baskı, İstanbul Sabah Yayınları 1997.
- Borsa İstanbul (2020). www.borsaistanbul.com Erişim Tarihi: 14.08.2023
- Bozdemir, M. (1982). *Terör (mü) ve Terörizm (mi)*. Ankara: SBF Basın Yayın Yüksek Okulu, Yıllık, C.4.

- Bruck, T., & Wickstorm, B. (2004). *The Economic Consequences of Terror: A Brief Survey, Hicn Working Paper*. School of Social Sciences and Cultural Studies University of Sussex, No 3.
- Bulut, E. (2000). Türk turizminin Dünya'daki yeri ve dış ödemeler bilançosuna etkisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 71-86.
- Bulut, E., & Akçacı, T. (2017). Endüstri 4.0 ve İnovasyon Göstergeleri Kapsamında Türkiye Analizi, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 12(7), 18-23.
- Bulut, U. (2009). *Sanayi devrimleri dünyanın gidişatını değiştirdi*. <https://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/SANAYI%C4%B0-DEVR%C4%B0M%C4%B0-D%C3%9CNYANIN-G%C4%B0D%C4%B0%C5%9E%C4%B0N%C4%B0-DE%C4%9E%C4%B0%C5%9ET%C4%B0RD%C4%B0-HAZ%C4%B0RAN-2011.pdf> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)
- Carda, H., & Ökkeş, K. (2023). Blok Zincir Teknolojisi Perspektifinden Kalkınma. *International Journal of Public Finance*, 8(2), 289-314.
- Carpenter, A. (2016). Portfolio diversification with Bitcoin. *Journal of Undergraduate in France*, 3(1), 1-27.
- Caşın, M. (2008). *Uluslar Arası Terrörizm*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Cobham, A., & Norheim, G. (2013). *The impact of tax evasion on public finances and economic growth*. In *Tax evasion and avoidance: Global trends and policy responses* (pp. 15-36). International Monetary Fund.
- Coinkolik (t.y). *Satoshi Nakamoto Kimdir?*. <https://www.coinkolik.com/bitcoin-rehberi/satoshi-nakamoto-kimdir/>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023).
- Coinmarket. (2020). <https://coinmarketcap.com/> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)
- Cointral. (2019). *Ripple Teknolojisi Kullanan Akbank, Blockchain Kullanan İlk Türk Bankası Oldu!*. <https://cointral.com/tr/ripple-teknolojisi-kullanan-akbank-blockchain-kullanan-ilk-turk-bankasi-oldu/>, (Erişim Tarihi: 17.02.2023)
- Crenshaw, M. (1981). The causes of terrorism. *Comparative Politics*, 13(4), 379-399.
- Çakın, H. M. (2019). *Türkiye ve Dünya Boyutlarıyla Kara Para Gerçeği ve Aklama Suçu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çakmak, H. (2008). *Tarihi Açıdan Terör, Terörizm*. İstanbul: Platin Yayınları.
- Çakmak, H., & Ünsal, Z. (2008). *Terörizmin Yasal Finans Kaynakları*. Ankara: Barış Platin Kitap, 117-137.
- Çalışkan, A. (2008). *“Kara Para Aklama Yöntem ve Tipolojileri ile Bu Amaçla Kullanılan Sektörler”, Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.
- Çarkacıoğlu, A. (2016). *Kripto-Para Bitcoin*. İstanbul: Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi.
- Çelik, A. (2009). *Terörün Spot Analizi*. <http://www.stratejikboyut.com>. (Erişim Tarihi: 10.05.2023).
- Çelik, K., Koçağra, S. I., & Güler, K. (2000). *Kara para Aklama Tanımı Aşamaları Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar*. Ankara: Masak Yayınları, 2000.
- Çetin, S. C., & Aydar, M. (2019). Blokzincir protokolleri üzerine örnek kodlar yardımıyla genel bir inceleme. In *IV. INSAC International Natural and Engineering Sciences Congress* (pp. 132-142). <https://insac.org.tr/insac2019/>. (Erişim Tarihi: 22/08/2023).
- Çetiner, M. (2018). Bitcoin (Kripto Para) ve Blok Zincirin Yeni Dünyaya Getirdikleri, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(20), 45-52.
- Çetinkaya, İ. (2010). *Ekonomik ve Politik Faktörlerin Uluslararası Terörizm Üzerine Olası Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (t.y). <https://sehirciliksurasi.csb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14/01/2024)
- Çınar, B. (2012). *Terör Eylemleri Olarak Sivil İtaatsizlik vs. Şiddet*. İstanbul: Zaman Yayınları.
- Çitlioğlu, E. (2008). *Gri Tehdit Terörizm*. 1.Baskı, Ankara: Destek Yayınları,
- Çomaklı, Ş. E. (2004). *Türkiye’de gizli vergi potansiyeli ve bunu etkin vergilendirme yolları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çulcu, M. (1998). *Maşya Üzerine Notlar*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Das, S. P., & Lahiri, S. (2006). A Strategic Analysis of Terrorist Activity and Counter-Terrorism Policies. *Topics in Theoretical Economics*, 6(1), 45-62.
- Daşdemir, A. (2008). *ABD Üyesi Ülkelerde Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dedeoğlu, D. (2019). *A’dan Z’ye Blockchain* (2. Baskı). İstanbul: KODLAB.
- Değirmenci, O. (2007). *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Deloitte. (2018). *Blokszincir Potansiyelinin Keşfi: 2018 Yılı Türkiye Blokszincir Araştırması*. (ss. 26). <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/consulting/blokszincir-potansiyelinin-kesfi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.04.2023.)
- Demir, H. (2023). *Terörizmin finansmanı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Demirel, E. (2005). *Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Demirel, F. (2017). *Türkiye’de Blockchain Teknolojisi Üzerinde Çalışan Şirketler*. <https://webrazzi.com/2017/08/07/turkiyede-blockchain-kullanan-sirketler/> (Erişim Tarihi: 15.02.2023.)
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı, kayıt dışı ekonomi özel ihtisas komisyonu raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Sekizinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-Kayit-Disi-Ekonomi-OIK-Raporu.pdf>, (Erişim Tarihi: 16/08/2023.)
- Dızman, Ş., & Yanık, R. (2016). Türkiye’de şeffaflık ve hesap verebilirliğin kayıt dışı ekonomi ve vergi kaybı açısından ekonomik kalkınmaya etkilerinin değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1), 337-368.
- Dilek, Ş. (2018). Blockchain teknolojisi ve Bitcoin. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Dergisi*, 4(231).
- Dilmaç, S. (1997). *Terörizm Sorunu ve Türkiye*. Ankara: EGM Yayınları.
- Dilmaç, S. (2011). *Terörizmde Tanım Sorunu ve Yaklaşımlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Ö., Marangoz, M., & Topoyan, M. (2003). İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 22-28.
- Donanım Haber (2023a). JP Morgan Blockchain tabanlı ödeme sistemine odaklandı. <https://www.donanimhaber.com/jpmorgan-blockchain-tabanlı-odeme-sistemine-odaklandı--168604> (Erişim Tarihi: 17/08/2023)
- Donanım Haber, (2023b). Güney Kore fiziksel kimlik karlarını dijital kartlara dönüştürdü. <https://www.donanimhaber.com/guney-kore-fiziksel-kimlik-kartlarini-dijital-kartlara-donusturu-154770> (Erişim Tarihi: 17/08/2023)
- Dönmez, U. (2010). *Kara para ve Türkiye’de Kara paranın Aklanması ile Mücadele*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

- Dulupçu, M. A., Yiğit, M., & Genç, A. G. (2017). Dijital Ekonominin Yükselen Yüzü: Bitcoin'in Değeri ile Bilinirliği Arasındaki İlişkinin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (Kayfor 15 Özel Sayı), 2241-2258.
- Durbilmez, E. S., & Türkmen, Y. S. (2020). Blockchain Teknolojisi ve Türkiye Finans Sektöründeki Durumu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1).
- Dünya Bankası. (t.y). *Turkey Overview*. <https://www.worldbank.org/tr/country/turkey> (Erişim Tarihi: 15.02.2023)
- Düz, S. (2022). Türkiye'nin terörle mücadelesinde etki temelli operasyonel yaklaşım ve örgütsel etkileri. *Kriter Dergisi*, 6(66), 1.
- Eğilmez, M. (2023). *AKP Ekonomisinin 20 Yılı*. <https://www.mahfiegilmez.com/2023/03/akp-ekonomisinin-20-yl.html>, (Erişim Tarihi: 17/01/2024)
- Emecen, F. (2019). *Fransız Devrimi Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Enders, W., & Sandler, T. (2006). The Impact of Transnational Terrorism on US Foreign Direct Investment. *Political Research Quarterly*, 59(4), 517-531.
- Enders, W., Sandler, T., & Parise, G. F. (1992). An Econometric Analysis of The Impact of Terrorism On Tourism. *Kyklos*, 45(4), 531-554.
- Ergül, E. (1998). *Kara paranın Aklanması ve Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ergül, E. (2001). *Kara para Endüstrisi ve Aklama Suçu*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Ergül, E. (2005). *Kara Ekonomi ve Aklama Suçu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Eurasion Group. (2022). <https://eurasiangroup.org/en> (Erişim Tarihi: 16.02.2023)
- Euronews. (2020, 25 Eylül). BM Raporu: Dünyada Her Yıl 1,6 Trilyon Dolar Kara Para Aklanıyor. <https://tr.euronews.com/2020/09/25/bm-raporu-dunyada-her-y-l-1-6-trilyon-dolar-kara-para-aklan-yor> (Erişim Tarihi: 22.07.2023)
- Federal Bureau of Investigation [FBI]. (2023). <https://www.fbi.gov/aboutus/investigate/terrorism/terrorism-definition> (Erişim Tarihi: 18.08.2023)
- Federal Bureau of Investigation [FBI]. (t.y). www.fbi.gov (Erişim Tarihi: 26.02.2023)
- Ferguson, N. (2012). *The Ascent of Money: A Financial History of the World*. Penguin Books.
- Fırat, O. Z., & FIRAT, S. Ü. (2017). Endüstri 4.0 yolculuğunda trendler ve robotlar. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(2), 211-223.
- Forbes India (2023). JP Morgan Bank implements jpm coin for eurodenominated transactions. <https://www.forbesindia.com/article/cryptocurrency/jpmorgan-bank-implements-jpm-coin-for-eurodenominated-transactions/86117/1> (Erişim Tarihi: 17/08/2023)
- Frey, B. S., & Stutzer, A. (2005). Happiness Research: State and Prospects. *Review of Social Economy*, 62, 22-32.
- Frey, B. S., Luechgner, S., & Stutzer, A. (2007). Calculating Tragedy: Assessing The Costs of Terrorism. *Journal of Economic Surveys*, 21(1), 1-24.
- Frey, B. S., Simon L., & Alois, S. (2004). Calculating tragedy: Assessing The Costs of Terrorism. *Institute for Empirical Research in Economics. Working Paper 205*, University of Zurich.
- Frowein, F. (1988). The present state of research carried out by the English-speaking section of the Centre for Studies and Research. *Legal Aspects of International Terrorism*, 55-96.
- Gasebner, M., Keck, A., & Teh, R. (2005). The Impact of Disasters and Terrorism On International Trade. *Staff Working*, 04.
- Gelir İdaresi Başkanlığı [GİB]. (2022). <https://www.gib.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.02.2023)

- Gençtürk, T. (2012). *Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar*. Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- GİABA. (2022). West African Intergovernmental Action Group Against Money Laundering. https://www.giaba.org/about-giaba/index_656.htm (Erişim Tarihi: 28.03.2023)
- Gilmore, W. C. (1992). International Efforts To Combat Money Laundering. *Commonwealth Law Bulletin*, 18(3), 1129-1142.
- Giray, F. (2004). Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme. *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 181-196.
- Gordon, P., Moore, J. E., Park, J. Y., & Richardson, H. W. (2005). The economic impacts of a terrorist attack on the US commercial aviation system. *Risk Analysis: An International Journal*, 27(3), 505-512.
- Gökbunar, R., & Gökbunar, A. (2010). *Terör Ekonomisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Göksu, G. G. (2015). Terör Ekonomisinin İncelenmesi ve Seçilmiş Ülkelerde Eğitim Ekonomisi İle Karşılaştırılması. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(1), 176-188.
- Görgün, T. (2004). *Doğrudan Yabancı Yatırımların Tarihsel Gelişimi Çerçevesinde Yatırımların Geliştirilmesinin Etkin Kurumsal Yapılanmaları*. Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara.
- GUPTA, M. (2017). *Blockchain For Dummies*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Gupta, S., Benedict C., Rina B., & Shamit C. (2004). Fiscal Consequences of Armed Conflict and Terrorism in Low and Middle Income Countries. *European Journal of Political Economy*, 20(2), 403-421.
- Gücü, E. G. (2009). *Suç Gelirlerinin Aklanmasında Önleyici ve Denetleyici Kurumlar; Güner, Sedat: Organize Suç Örgütleri, Kara para ve Aklanması*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Gültekin, Y., & Bulut Y. (2016). "Bitcoin Ekonomisi: Bitcoin Eko Sisteminden Doğan Yeni Sektörler ve Analizi". *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 82-9.
- Gümrük T.V. (2020). Ticaret Bakanlığı Blockchain Çalışmalarına Başladı. <https://www.gumruktv.com.tr/ticaret-bakanligi-blockchain-calismalarina-basladi> (Erişim Tarihi: 22.02.2023).
- Gümüşkaya, Hayrettin. (1998). *Kara Paranın Ulusal ve Uluslararası Finans Düzenine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürel, B., & Mengilli, İ. (t.y). Dijital delil kavramı ve yargılamadaki yeri. <https://legesegitim.com/dijital-delil-kavrami-ve-yargilamadaki-yeri-av-begum-gurel/> (Erişim Tarihi: 17/05/2023)
- Gürses, E. (2003). *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA-ETA-PKK*. (Üçüncü Baskı), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gürtan, K. (1984). *Türkiye'nin Ekonomik Yapı Problemleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Güven, V., & Şahinöz, E. (2018). *Blokzincir Kripto Paralar Bitcoin: Satoshi Dünyayı Değiştiriyor*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Hackius, N., & Petersen, M. (2017). Blockchain in Logistics and Supply Chain: Trick or Treat. *Hamburg International Conference of Logistics (HICL)*, 23, October, Hamburg, 1-18.
- Hamin, Z., Omar, N., Othman, R., & Selamat, S. H. (2016). Conceptualizing terrorist financing in the age of uncertainty. *Journal of Money Laundering Control*, 19(4), 397-406.

- Hampton, N. (2016). Understanding the Blockchain Hype: Why Much of it is Nothing More Than Snake Oil and Spin. <https://www.computerworld.com/article/3472219/understanding-the-blockchain-hype-why-much-of-it-is-nothing-more-than-snake-oil-and-spin.html>, (Erişim Tarihi: 11.10.2022)
- Han, Y., & Bergensen, A. J. (2005). New Directions For Terrorism Research. *International Journal of Comparative Sociology*, 46(2),133–153.
- Hatipoğlu, O. (2021). Kamu Politikası Analizi Açışından Türkiye’de Kripto Para Politikaları. *Maliye ve Finans Yazıları*, (116), 171-201.
- Hayaloğlu, P., Kalaycı, C., & Artan, S. (2015). Küreselleşme farklı gelir grubundaki ölkelerde ekonomik büyümeyi nasıl etkilemektedir. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1), 119-152.
- Hazır, H. (2001). *Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal şiddet ve Terörizm*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2022). Faaliyet Raporu, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2023/04/2022-Faaliyet-Raporu.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/05/2023)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2022). <https://www.hmb.gov.tr/uluslararası-mucadele>, (Erişim Tarihi: 15/08/2023)
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. New York, NY: Columbia University Press.
- Hukuk Mahkemeleri Kanunu, (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6100.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2023)
- Hüseyin, A. (2004). *Ortadoğu’da Devlet Terörü*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Iansiti, M., & Lakhani, K. (2017). The Truth About Blockchain. *Harvard Business Reveiw*, 95(1), 118-127
- IMF (t.y). *The IMF at A Glance*, <https://www.imf.org/en/about>, (Erişim Tarihi: 31.10.2023)
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023). Güncel veriler, <https://www.goc.gov.tr/guncel-veriler> (Erişim Tarihi: 31.10.2023)
- İleri, A. (2000). *Teröristin Sosyo-Psikolojik Profilinin Terörle Mücadeledeki Yeri ve Önemi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları.
- İlhan, S. (2008). *Terör Neden Türkiye?* (Genişletilmiş Üçüncü Baskı), İstanbul: Alfa Basım Yayınları.
- İş Bankası (2023). İş bankasından blockchain teknolojisi ile dış ticarete bir ilk daha, <https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/is-bankasindan-blockchain-teknolojisi-ile-dis-ticarete-bir-ilk-daha#:~:text=T%C3%BCrkiye>, (Erişim Tarihi: 21/10/2023)
- İşeri, R. (2008). *Türkiye’de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaçar, H. (2004). *Kara paranın Aklanması, E-Ticaret, Kara para ve Terörün Finansmanının Önlenmesi İlgili Mevzuat*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kara, İ. (2004). *Kent Yaşam Alanında Siyasal şiddetin Ortaya Çıkışı ve Nedenleri: İzmir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karaarslan, E., & Akbaş, M. F. (2017). Blokzinciri tabanlı siber güvenlik sistemleri. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 3(2), 16-21.
- Karacan, İ. (1984). *Terörizm: Kavram ve Yapısı, Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını.
- Karaduman, D. (2013). *Türkiye’de Kara para Aklama ile Mücadele Yöntemleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kavrakoğlu F. (2014). “Sanayi Devrimleri”, <https://kavrakoglu.com/sanayi-devrimleri/> (Erişim Tarihi: 12.06.2023)
- Keefer, P. & Loayza N. (2008). *Terorism, Economic Development and Political Openess*. New York: Cambridge University Press.
- Kırbaş, İ. (2018). Blokzinciri teknolojisi ve yakın gelecekteki uygulama alanları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 75-82.
- Kirişçi, K. (2023). *Terörizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koca, I. E. (2023). *Kara para aklamanın turizm üzerindeki etkileri*. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(1), 1-15.
- Koh, J. (2006). *Suppressing terrorist financing and money laundering*. Berlin: Springer.
- Kom. (2006). *Faaliyet Raporu 2005*, Ankara: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı.
- Köknal, Ö. (1996). *Siyasal ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Krugman, P. (2004). *The costs of terrorism: What do we know, the nexus of terrorism and WMDs: Developing a consensus, how could a leaders' level G20 make a difference?*. Princeton University.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2018). T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Mali Eylem Görev Gücü IV. Tur Türkiye Değerlendirmesi Bilgi Notu 4, https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_1103_250619/urd-bilgi-notu11072019.pdf, (Erişim Tarihi: 17/03/2023)
- Lacquer, W. & Jessica, S. (2003). *Fighting For Good: Motivations and Aims of Religious Terrorists, Terrorism and Political Violence*. *Book Review*, 15(4), 22-28.
- Lagueur, W. (1977). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *SBF Dergisi*, 3(2), 18-22.
- Laqueur, W. (1999) *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lenain, P., Bonturi, M., & Koen, V. (2002). *The economic consequences of terrorism*. OECD Economics Department Working Papers.
- Lewis, A. (2000). *İngiltere’de Kara para Aklamayla Mücadele*, Ankara: MASAK Yayınları.
- Lilley, P. (2006). *Dirty Dealing, The Untold Truth About Global Money Laundering*, London and Philadelphia: Kogan Page.
- Lin, C. L., Cheng, M. H., Tu, C. D., Lai, P. C., & Lai, P. C. (2016). Design of pixel circuits for blue-phase liquid crystal displays. *Journal of Display Technology*, 12(2), 153-157.
- Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı. (2021). *Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/05/Kripto-Varlik-Hizmet-Saglayicilar-Rehberi.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/03/2023)
- MASAK (2023). <https://masak.hmb.gov.tr/ulusal-mucadele>, (Erişim Tarihi: 29/02/2023)
- MASAK. (2007). *Terörün Finansmanına Yönelik Şüpheli İşlemlerin Bildirimi Genel Tebliği*. <https://masak.hmb.gov.tr/terorun-finansmanina-yonelik-supheli-islemlerin-bildirimi-genel-tebliği-2/>, (Erişim Tarihi: 22/03/2023)
- MASAK. (2014a). *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi- Bankalar*. <https://docplayer.biz.tr/582536-supheli-islembildirim-rehberi-bankalar.html>, (Erişim Tarihi: 18/06/2023)
- MASAK. (2014b). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/masak2014-faal%ç4 %b0yet-raporu.pdf>, (Erişim Tarihi: 14/07/2023)
- MASAK. (2015). *Faaliyet Raporu*. http://www.masak.gov.tr/userfiles/file/2015_Faaliyet_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 26/02/2023)

- MASAK. (2019). *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi- Bankalar*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/mskrhb-%c5%9e%c4%b0b-001-1.4.pdf>, (Erişim Tarihi: 17/10/2023)
- MASAK. (2022a). *MASAK Yükümlülükleri*. <https://masak.hmb.gov.tr/yukumlulukler>, (Erişim Tarihi: 18/05/2023)
- MASAK. (2022b). *Varşova Sözleşmesi*. <https://masak.hmb.gov.tr/varsova-sozlesmesi> (Erişim Tarihi: 21/08/2023)
- MASAK. (t.y). <https://masak.hmb.gov.tr/aklama-sucu-genel-bilgi> (Erişim Tarihi:29.02.2023)
- MASAK-TBB. (2003). *Karaparanın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 235. İstanbul.
- Mavral, Ü. (2001). *Kara para Kayıt dışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları*. Ankara:Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları.
- Mavral, Ü. (2003). *Kara Para Kayıt dışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları*. 2.Baskı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- MENEFATF. (2022). <https://www.menafatf.org/about/objective>, (Erişim Tarihi: 21/08/2023)
- Mevzuat. (2013). *Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6415.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)
- Mickolus, E., Sandler, T., Murdock, J. & Peter, F. (2002). *International Terrorism: Attributes of Terrorist Events (Iterate)*. Vinyard Software. Codebook.
- Miynat, M., & Duramaz, A. G. S. (2012). Türkiye'de Kara para ile Mücadelede Mali Kurumların Rolü. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 98-115.
- Moses, R. (2010). *Şiddet Nerede Başlıyor, Şiddet*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mougavar, W. & Buterin, V. (2016). *The Business Blockchain: Promise, Practice and Application of the Next Internet Technology*. New York: Wiley
- Mutlu, S. (2002). *Doğu Sorununun Kökenleri, Ekonomik Açidan*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Mutluoğlu, D., & Yorumlar, A. İ. K. (2020). *Kripto Para Birimleri ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: a Peer-to-Peer Electronic Cash System*. <http://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023).
- Nitsch, V. & Schumacher, D. (2004). Terrorism and International Trade: An Empirical Investigation. *European Journal of Political Economy*, 20(2), 423-433.
- NTV. (2018). *Türkiye'nin İlk Finansal Blockchain Projesi Hayata Geçti*. https://www.ntv.com.tr/ekonomi/turkiyenin-ilk-finansal-blockchain-projesi-hayata-gecti,e1ARJIWkM0WFg_1a4wq6HQ (Erişim Tarihi: 12.02.2023).
- OECD Mali Eylem Gücü (FATF). (2022). *Türkiye Değerlendirme Raporu*.
- OECD. (2020). *Taxing Virtual Currencies: An Overview of Tax Treatments and Emerging Tax Policy Issues*.
- Omay, T., Bahar A. & İlan, D. (2011). *The Effects of Terrorist Activities On Foreign Direct Investment: Nonlinear Evidence*. Mpra Working Paper, No: 31015.
- Onay, Y. (2009). *Etki Odaklı Hareket Terör*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *"Fransız Devrimi. İstanbul."* İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özçer, A. (1999). *İspanya Siyasi Tarihinde Bask Milliyetçiliği*. I. Cilt, İstanbul: Doğan Kitap.

- Özel, S. (2000). *Türkiye’de Enflasyon, Devalüasyon ve Faiz*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Özortak, A. (2005). *Kara para ve Kara para Aklama ile Etkin Mücadele*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Özsoylu, Ahmet Fazıl: *Suç Ekonomisi*, İstanbul: Türkiye Genç İşadamları Derneği Yayınları, 1998
- Öztürk, B., Erdem, M. R., & Özbek, V. Ö. (2000). *Uygulamalı ceza muhakemesi hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Öztürk, S., & Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 85-106.
- Öztürkcan S. (2016). “4. Sanayi Devrimi”, *ODTÜ Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü 50. Yıl Sempozyumu*, http://ellinciylmete.com/sunum/acilis_sunumu_13.pdf, (Erişim Tarihi: 07.06.2022)
- Özyüksel, S., & Ekinci, M. (2020). Blockchain Teknolojisinin Dış Ticarete Etkisinin Örnek Projeler Çerçevesinde İncelenmesi. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 82-101.
- Palabıyık, Ö., & Başol, O. (2020). Blokzincir Teknolojisinin Bankacılık Sektörü İstihdamı Üzerine Olası Etkileri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 111-124
- Pamuk, N. S., & Soysal, M. (2018). Yeni sanayi devrimi endüstri 4.0 üzerine bir inceleme. *Verimlilik Dergisi*, (1), 41-66.
- Penm, J., Buetre, B., & Tran, Q. (2004). *Economic costs of terrorism, an illustration of the impact of lower productivity growth on world economic activity using GTEM*. ABARE eReport 04.7, Canberra.
- Prypto. (2016). *Bitcoin for dummies. A While Brand*. New York: Prypto
- Quarbanov, İ. (2011). Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimlere Bir Bakış. *Azerbaycan Vergi Belgeleri*, 9, 87-95.
- Raiborn, C. & Sivitanides, M. (2015). Accounting Issues Related to Bitcoins. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 26(2), 25- 34
- Resmî Gazete (2006). *Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun*. S: 5549. 11 Ekim 1991.
- Resmî Gazete (2007). *Terörün Finansmanına Yönelik Şüpheli İşlemlerin Bildirimi Genel Tebliği*. S. 26693. 7 Kasım 2007.
- Resmî Gazete (2008). *Suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesine ilişkin yükümlülüklerle uyum programı hakkında yönetmelik*, S: 26999, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/09/20080916-1.htm> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)
- Resmî Gazete (2015). K: 2015/7972, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/08/20150804-4.htm> (E.T. 21.05.2023)
- Riedel, D. (2016). “Will blockchain drive the fourth Industrial Revolution?”, <https://readwrite.com/2016/05/09/blockchain-new-ir> 11.05.2023.
- Robinson, J. (2003). *Kara para Aklayıcıları, Çeviren: Ayşe Emengen*, İstanbul: Arion Yayınları, 2003.
- Sabonchi, A., Obaid, Z., & Bahriye, A. (2016). Klasik kriptoloji yöntemlerinin karşılaştırılması. *Engineering Sciences*, 11(4), 100-108.
- Saçık, S. Y. (2009). Büyümenin Bir Kaynağı Olarak Ticari Dış Açıklık. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 273-294.
- Sagona-Stophel, K. (2015). “Bitcoin 101: How to get started with the new trend in virtual currencies”, White Paper, Thomson Reuters.

- Samimi, A., J, Sadeghi. & Sadeghi, S. (2011). Tourism and Economic Growth in Developing Countries: P-Var Approach. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 10(1), 28-32.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (t.y). <https://www.sanayi.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 17/09/2023)
- Sanction Scanner Türkiye (2021). *AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi* <https://blog.codevist.com/ab-altincikara-para-aklama-direktifi-69d3d3221412>, (Erişim Tarihi: 18/09/2023)
- Sarıllı, M. A. (2002). Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. *Bankacılar Dergisi*, 41, 32-50.
- Schott. P. A. (2006). *Reference guide to anti-money laundering and combating the financing of terrorism*. Washington DC: World Bank. <https://www.wdronline.worldbank.org/handle/10986/6977>, (Erişim Tarihi: 20/09/2023)
- Schueffel, P. (2016). Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech, *Journal of Innovation Management*, 4(4), 32-54.
- Schwab K. (2016). *Dördüncü Sanayi Devrimi*, (Çev: Zülfü Dicleli), İstanbul: Optimist Yayıncılık.
- Searchsanctions (t.y). <https://searchsanctions.com/tr>
- Sever, E., & Mızrak, Z. (2007). Döviz Kuru, Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki İlişkiler: Türkiye Uygulaması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 264-283.
- Sevim, Y. (2003). Terör Nedeniyle Köylerinden Ayrılanların Geriye Dönme Eğilimleri ve Çözüm Önerileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 27.
- Sevim, Y. (2010). Terör Mağdurları: Geriye Göç Çözüm mü?. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 1(1), 20.
- Shelley, L. (2008). *Organize Suç Örgütleri ile Terör Örgütleri Arasındaki Bağlantının Kesilmesinde İşbirliği*. Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi İkinci Sempozyum Bildirileri Kitabı: Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği. Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, 147-163.
- Shin, L. (2015). “Bitcoin Blockchain Technology in Financial Services: How The Disruption Will Play Out”, *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/laurashin/?sh=1efb82764685>, (Erişim Tarihi: 15.06.2023)
- SIPRI (t.y). <https://www.sipriyearbook.org/>, (Erişim Tarihi: 15.06.2023)
- Silke, A. (2003). *Terrorists, victims and society: Psychological perspectives on terrorism and its consequences*. New York, NY: Wiley.
- Silke, A. (2006). The role of suicide in politics, conflict and terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 18(1), 35-46.
- Sinha, G. (2013). AML-CTF: A Forced Marriage Post 9/11 and its effect on financial institutions. *Journal of Money Laundering Control*, 16(2), 142-158
- Sönmez, F. S. & Graefe, A.R. (1998). Influence of Terrorism Risk On Foreign Tourism Decisions. *Annals of Tourism Terrorism*, 25(1), 112144.
- Sönmez, S. F. (1998). Tourism, Terrorism, and Political Instability. *Annals of Tourism Research*, 25 (2), 416-456
- Stessens, G. (2000). *Money Laundering: A new international law enforcement model Cambridge studies in international and comparative law*. Cambridge: Cambridge University.
- Strazburg (2022). Strazburg Sözleşmesi <https://masak.hmb.gov.tr/strazburg-sozlesmesi>, (Erişim Tarihi: 22.06.2023)
- Şahin, B. (2010). Kara para ve Kara paranın Aklanmasına İlişkin Ulusal-Uluslararası Düzenlemeler. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 152-173.

- Şahiner, D. (2006). *Dünyada ve Türkiye'de Kara Para Sorunu: Karşı Önlemler*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Şamiloğlu, F., & Kahraman, Y. E. (2019). Bitcoin, blockchain ve finansal piyasa değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 20(45), 179-193.
- Şen, N. (2022). *Kara para aklama ve enflasyon ilişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Şuekinci, C., & Çatıkkaş, Ö. (2020). Blok zinciri teknolojisinin muhasebe ve vergilendirme üzerine etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 30, 51-65.
- Takasbank (2018). "Blockchain: Şehir efsanesi mi Uygulaması var mı?" Paneli, *Türkiye Sermaya Piyasaları Kongresi*, İstanbul
- Tanrıverdi, B. (2022) *Dünyada Kripto Birimlerinin Hukuki Durumu*. <https://hukukvebilisim.org/dunyada-kripto-para-birimlerinin-hukuki-durumlari/> (Erişim Tarihi: 15.06.2023)
- Tanrıverdi, M., Uysal, M., & Üstündağ, M. T. (2019). Blokzinciri teknolojisi nedir? ne değildir?: alanyazın incelemesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 12(3), 203-217.
- Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain revolution: How the technology behind Bitcoin is changing money, business, and the world*. Portfolio/Penguin.
- Taş, O. & Kiani, F. (2018). Blok Zinciri Teknolojisine Yapılan Saldırıları Üzerine bir İnceleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 11(4), 369-382.
- Tavares, J. (2004). The Open Society Assesses Its Enemies: Shock, Disasters and Terrorist Attacks. *Journal of Monetary Economics*, 51.
- TBMM (2023). Türk Ceza Kanunu. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> (Erişim Tarihi: 21.05.2023)
- TCK (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 10.05.2023)
- TEPAV (t.y). <https://www.tepav.org.tr/tr> (Erişim Tarihi: 21.10.2023)
- Terörizm Analiz Platformu [TAP] (t.y). <https://tap-data.com/analysis>, (Erişim Tarihi: 21.10.2023)
- Thachuk, K. (2006). *Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele. Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu Kitabı*, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını.
- Then, K. S. & Loosemore, M. (2006). Terrorism Preventions, Preparedness and Response In Built Facilities. *Facilities*, 24(5/6), 157-176
- Tilly, C. (2004). Terror, terrorism, terrorists. *Sociological theory*, 22(1), 5-13.
- Tofangsaz, H. (2012). Rethinking terrorist financing; Where does all this lead?. *Journal of Money Laundering Control*, 18(1), 112-130.
- Tofangsaz, H. (2015). A new approach to the criminalization of terrorist financing and its compatibility with Sharia Law?. *Journal of Money Laundering Control*, 15(4), 396-406.
- Topcu, B. A., & Sarıgül, S. S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de blok zinciri teknolojisi: finans sektörü, dış ticaret ve vergisel düzenlemeler üzerine genel bir değerlendirme. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 27-39.
- Tosun, C., Timothy, D. J. & Öztürk, Y. (2003). Tourism growth, national development and regional inequality in Turkey. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(2-3), 133-161.
- TRT Haber (2023). <https://www.trthaber.com/haber/gundem/e-devlette-dijital-kimlik-uygulamasi-hayata-gecirilecek-735167.html>

- Tuncay İlçim (t.y.). Suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerini aklama suçu TCK MD 282, <https://tuncayilcim.av.tr/v5/suctan-kaynaklanan-malvarligi-degerlerini-aklama-sucu-tck-md-282/>, (Erişim Tarihi: 10.05.2023)
- Turan, T. (2008). *İktisadi Büyüme Teorisine Giriş*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Turgut, M. (2015). Unrecorded economy and audit. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55), 32-44.
- TÜİK (2013). Hanehalkı Bütçe Anketi, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2022-49690>, (Erişim Tarihi: 22.07.2023)
- TÜİK (t.y.). <https://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 28.08.2023)
- Türkdoğan, O. (1996). *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Türkeri, Z. (2007). *Bask Meselesi Bir Tarih Bir Otonomi Bir Sorun*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Türkiye Bankalar Birliği (2003), *Kara paranın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*, Ankara: TBB Yayınları, Yayın No: 235, S.14
- Türkiye Bilişim Vakfı. (2019). *Blockchain Türkiye, kişisel verilerin korunması hukuku ve blokzinciri teknolojisi raporu*. https://tbv.org.tr/wp-content/uploads/2019/12/BCTR_Rapor_KVKHukuku_ve_Blokzinciri_Teknolojisi.pdf, (Erişim Tarihi: 17.07.2023)
- Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2023). *Finansal Kurumlara Yönelik Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Rehberi*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2023). *Kara Para Aklamayla Mücadele Stratejisi*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Hayvansal Üretim İstatistikleri*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye Ticaret Bakanlığı (2022). *Ekonomik görünüm, Temmuz 2022*. <https://ticaret.gov.tr/data/5e18288613b8761dcd355ce/Ekonomik%20Görünüm%20Temmuz%202022.pdf> (Erişim Tarihi: 17/01/2024)
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (t.y.). <https://www.uab.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 26.07.2023)
- Ulukan, G. (2019). Merkez Bankası, Kendi Dijital Parasını Çıkarmayı Planlıyor. <https://webrazzi.com/2019/07/09/blockchaintabanli-dijital-merkez-bankasi-parasi/>, Erişim Tarihi: 10.02.2023.
- Uluslararası Para Fonu. (2021). *Kara Para Aklamayla Mücadele*. Washington, DC: Uluslararası Para Fonu.
- UNODC (t.y). Illicit financial flows, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit-financial-flows> (Erişim Tarihi: 07.02.2021).
- Usta, A ve Doğanekin, S. (2017). *Blok zinciri 101*. İstanbul: BKM Yayınları.
- Uyar, T. (2008). *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Uysal, D. Mucuk, M. & Gerçeker, M. (1999). *Terörizmin Ekonomik Etkileri: Türkiye*. <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/teror/teror6.pdf>, (Erişim Tarihi: 11/11/2023),
- Uzun, H. (2020). İşletmelerin Blok Zinciri (Blok zinciri) Uygulamalarında Ticari Birliklerin Rolü. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 92-94.
- Ünal, G. & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*. 13(2):167-169.
- Ünsal, A. (2010). *Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi*. İstanbul: Şiddet, Yapı Kredi Yayınları.
- Ünsal, E. & Kocaoğlu, Ö. (2018). Blok Zinciri Teknolojisi: Kullanım Alanları, Açık Noktaları ve Gelecek Beklentileri, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 13, 54-64.

- Ünsal, E., & Kocaoğlu, Ö. (2018). Blok zinciri teknolojisi: Kullanım alanları, açık noktaları ve gelecek beklentileri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (13), 54-64.
- Üstün, O. (2008). *Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış*. Bankacılar Dergisi, 65, 19-36.
- Ütük, Ö. (2009). Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele. *Bütçe Dünyası*, 3(32), 43-55.
- Van Duyne, P.C, Harvey, J.H. & Gelemerova, L.Y (2018). *Kara Para Aklamanın Kritik El Kitabı: Politika, Analiz ve Mitler*. Baharcı.
- Vatan Gazetesi (2022). *Türkiye nüfusu 2022! Türkiye'nin yeni nüfusu kaç oldu, kadın ve erkek sayısı ne kadar? Yıllara göre Türkiye nüfusu*. <https://www.gazetevatan.com/gundem/turkiye-nufusu-2022-turkiyenin-yeni-nufusu-kac-oldu-kadin-ve-erkek-sayisi-ne-kadar-yillara-gore-turkiye-nufusu-2018552> (Erişim Tarihi: 17/01/2024)
- Vigna P. & Casey. M.J. (2017). “Kriptopara Çağı: Bitcoin ve Dijital Paranın Küresel Ekonomik Sisteme Meydan Okuması”. Buzdağı Yayınları
- VUK. (1961). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.213.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2023)
- Wardlaw, G. (1989). *Political Terrorism, Theory, Tactics and Counter-Measures*. New York: Cambridge University Press.
- Wilkinson, P. (1977). *Terrorism and the Liberal State*. Londra: The Macmillan Press.
- Wilkinson, P. (2002). *Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji*. (Çev. Talip Kabadayı), C. Güzel (Ed.), *Silinen Yüzler Karşısında Terör*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Worldbank (t.y). *What We Do*, <https://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>, (Erişim Tarihi: 22.05.2023)
- Yağcı, M. (2018). Yükselen Finansal Teknolojilerin Ekonomi Politikası: Fintek ve Bitcoin Örnekleri. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 3(88), 75-77.
- Yaşar, M. (2008). *Kara para Aklama Suçuyla Mücadelede Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Rolü, Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yavuz, C. & Şahin, M. (2011). *Terör ve Terörizm ile Mücadele: PKK Özeli ve Çözüm Arayışları*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yavuz, N. Ç. (2006). Türkiye’de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Testi: Yapısal Kırılma ve Nedensellik Analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7(2), 166-167.
- Yayla, A. S. (2008). Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri İle İlişkileri. S. Aydın (Ed.), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı içinde* (s. 12-26). Ankara: Adalet Basım Yayım.
- Yediyıldız, B. (1994). *Tarih*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, İ. & Türkmen, F. (2008). *Terör Faaliyetlerinin Turizm Sektörüne Etkilerinin Çözüm Önerileri Perspektifinde Değerlendirilmesi*. *Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Yılçım, T. (t.y). <https://tuncayilcim.av.tr/v5/suctan-kaynaklanan-malvarligi-degerlerini-aklama-sucu-tck-md-282/> (Erişim Tarihi: 21.10.2023)
- Yıldırım, M. (2007). *Kara Paranın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri ve Kara para Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler*.
- Yıldırım, Z. (2012). *Hukuksal Açıdan Terörizmin Finansmanının Önlenmesi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yılmaz, H. (1996). *Türkiye’de Vergi Yapısı ve 1980’den Sonra Sektörel Vergi Yüklerinin Gelişimi*. Uzmanlık Tezi.
- Yılmaz, M. (2017). *Kara Para Aklama ve Türkiye Boyutu*.
- Yılmaz, S. (2006). *Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Yılmaz, S. (2022). *Kara Para Aklamak: Ekonomik Etkileri ve Önlenmesi*. İstanbul: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Yurttan Sesler (2022). "24 milyar dolarlık 'Net hata ve noksanın' sebebi ne?" <https://www.yurttansesler.org/zonguldak/24-milyar-dolarlik-net-hata-ve-noksanin-sebebi-h18017.html>, (Erişim Tarihi: 10/08/2023)
- Yücebaş, Ö. (2011). *Suç Ekonomisi ve Terörün Finansmanı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Zafer, H. (1999). *Ceza Hukukunda Terörizm, Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu Işığında*. İstanbul: Beta Yayınları.

EKLER

EK-1. Vaka örnekleri

VAKA ÖRNEKLERİ

Kaynakça; Finansal-Kuruluslara-Yonelik-Terorizmin-Finansmaniyla-Mucadele-Rehberi.pdf

Örnek 1:

Resmî Gazete’de yayımlanan, Hazine ve Maliye Bakanlığının “Malvarlığının Dondurulması Kararı” ile hakkında Türkiye’de bulunan malvarlığının dondurulması kararı alınanlar (X Terör Örgütü) listesinde yer alan Bay A isimli şahsa banka kanalıyla para transfer etmek isteyen Bay B isimli şahsın işlemi Y Bankası tarafından gerçekleştirilmemiş ve MASAK’a gönderilmiştir.

Bay B isimli şahıs hakkında Başkanlıkça yapılan analiz neticesinde, daha önce bir kripto varlık hizmet sağlayıcı firma tarafından şahıs hakkında şüpheli işlem bildirimi gönderildiği ve bu bildirimde, şahsın yüksek hacimli kripto varlık işlemleri gerçekleştirdiğinin bildirildiği anlaşılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda:

Bay B isimli şahıs hakkında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Kayıtları üzerinde yapılan araştırmada herhangi bir tescil ve çalışma kaydına rastlanılmamış olup, Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) kayıtlarında yapılan araştırmada ise beyan ettiği herhangi bir meslek bilgisine rastlanılmamıştır.

Başkanlığımızca erişim sağlanan kayıtlar üzerinden yapılan araştırmada, Bay B adına açılmış olan bütün banka hesaplarının sadece A Bankasında olduğu, şahsın A Bankası dışında Türkiye’de mukim herhangi bir bankada hesabına rastlanılmadığı anlaşılmıştır.

Bankacılık işlem kayıtlarına göre Bay B isimli şahsın 2019-2021 yılları arasında gerçekleştirdiği işlemlerle kimlik tespiti yapılabilen 87 farklı kişiye toplam 1.023.754 TL’ye karşılık gelen para gönderdiği, aynı tarihler arasında gerçekleşen işlemlerle kimlik tespiti yapılabilen 143 farklı gerçek ve tüzel kişiden toplam 1.474.036 TL’ye karşılık gelen tutarda para transferi aldığı anlaşılmıştır.

Şahsın hesabına gönderilen tutarlara ilişkin bazı işlem açıklamalarında dini saiklerle yapılan yardımların istismar edilmesi suretiyle kullanılabilecek kelimeler içeren ifadelerin yer aldığı anlaşılmıştır.

Bankacılık işlem kayıtlarına göre Bay B isimli şahsın 2019-2021 yılları arasında gerçekleştirdiği işlemlerin karşı tarafında kimlik tespiti yapılabilen toplam 216 gerçek ve tüzel kişinin yer aldığı, bu kişiler hakkında Başkanlığımızca yapılan araştırma neticesinde 56 gerçek kişi hakkında “Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma” suçundan soruşturma kaydı bulunduğu anlaşılmıştır.

Bay B isimli şahsın kripto varlık hizmet sağlayıcı firma nezdindeki hesap hareketlerinin incelenmesi neticesinde ise iki farklı işlem türü tespit edilmiştir.

- Şahsın kripto varlık cüzdanına, kimliği belirsiz kişi veya kişiler tarafından düzenli olarak gönderilen kripto paraların ekseriyetle aynı gün içerisinde TL’ye çevrilerek banka hesabına aktarılmasına yönelik işlemler,

- Şahsın kripto şirket nezdindeki hesabına TL olarak gönderilen tutarların ekseriyetle aynı gün içerisinde kripto paraya çevrilerek kimliği belirsiz kişilere ait cüzdanlara aktarılmasına yönelik işlemler.

Yapılan analiz çalışması sonucunda hazırlanan Bilgi Notu Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ile paylaşılmıştır. EGM tarafından yapılan çalışmada, Bay B isimli şahsın çatışma bölgeleriyle bağlantılı olduğu ve bu bölgede bulunan kamplarda tutulan yabancı şahıslara yurt dışından para gönderilmesi işlemlerine aracılık ettiği ve bu işlemlerde gizliliği sağlayabilmek adına kripto varlıkları kullandığı tespit edilmiş ve tüm bu tespitler birleştirilerek Cumhuriyet Savcılığına gönderilmiştir.

Cumhuriyet Savcılığı tarafından TF suçu kapsamında iddianame düzenlenmiş olup, şahıs hakkında kovuşturma süreci başlamıştır.

Örnek 2:

Başkanlığımıza bir finansal kiralama şirketinden intikal eden bir şüpheli işlem bildirimine göre, finansal kiralaması yapılan iş makinesinin geri ödemelerinde yaşanan gecikme ve firma yetkililerine telefonla ulaşamaması nedeniyle şirket adresine ziyaret gerçekleştirildiği, komşu esnaftan yakın zaman önce şirket ofisinin önüne bir kamyonet geldiği ve tüm malzemelerin taşındığı, firma yetkililerinin uzun zamandır ortalıkta görünmediği bilgisine ulaşılmıştır. Akabinde GPS kaydından ekipmanın en son çatışma bölgesi sınırına yakın bir alanda olduğu tespit edilmiştir. Taşınma aşamasında gelen kamyonetin plakası komşu esnaf kamerasından tespit edilmiştir. Ekipmanın bulunduğu yer dolayısıyla terörizmin finansmanı şüphesi doğmuş olduğundan Başkanlığımıza şüpheli işlem bildirimini yapılmıştır.

Başkanlığımızca yapılan analiz neticesinde, kamyonetin üzerine kayıtlı olduğu Bay A hakkında daha önce bir sigorta şirketi tarafından Başkanlığımıza şüpheli işlem bildirimini yapıldığı ve söz konusu bildirimde, Bay A isimli şahsın; bir adet DASK poliçesinde sigortalı sıfatıyla yer aldığı, söz konusu poliçede sigorta ettiren olarak kaydedilen kişinin ise, hakkında terör örgütü üyesi olması nedeniyle malvarlığı dondurma kararı verilen Bay B olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca firma yetkililerinin para transferlerinin incelenmesi neticesinde hesaplarına yurtdışından gelen meblağların yurtiçinde farklı kişilerin hesaplarına gönderildiği ve bu kişiler arasında silahlı terör örgütüne üye olma, örgütün veya amacının propagandasını yapma, göçmen kaçakçılığı yapma, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçlarından UYAP kaydı olanlar bulunduğu görülmüş olup, konu terörizmin finansmanı şüphesi kapsamında EGM'ye gönderilmiştir.

EGM tarafından yapılan HTS ve Baz analizi neticesinde, Bay A isimli şahsın telefonunun en son çatışma bölgesi sınırına yakın bir alanda sinyal verdiği ve aynı gün, hakkında terör örgütü üyeliğinden soruşturma yürütülmesi nedeniyle görevden alınmış olan X Belediyesi eski başkanı Bay C ile telefon görüşmesinin olduğu tespit edilmiştir. Devam eden süreçte yapılan teknik takipte de bu iki şahsın görüşmeleri kayda alınmış ve bu görüşmelerde söz konusu ekipmanların terör örgütü tarafından teslim alındığı ikrar edilmiştir.

MASAK ve EGM tarafından yapılan tüm bu tespitler birleştirilerek Savcılığa gönderilmiştir.

Cumhuriyet Savcılığı tarafından, Bay A ve Bay C tarafından gerçekleştirilmiş olan söz konusu finansman faaliyetleri örgüt üyeliğini artırıcı sebep olarak değerlendirilmiş ve bu kapsamda iddianame düzenlenmiştir.

Örnek 3:

Bay A, X Bankasında hesap açtırır ve Bankaya Laleli'den bavul ticareti kapsamında aldığı malları ülkesinde sattığı bilgisini verir. Bay A'nın açtırdığı hesapta az sayıda işlem gerçekleşirken, şahsa havale yöntemi ile farklı ülkelerde bulunan çok sayıda kişiden para gönderilir.

X Bankası tarafından Bay A'nın hesap ve havale hareketleri, transfer mesajı örnekleri, pasaport fotokopisi ve müşteri bilgi formu araştırılır. Müşterinin bankacılık işlemlerinin, hesap açtırırken verdiği bilgilerle uyumsuzluk göstermesi ve şahsa gelen tutarların yüksek miktarlara ulaşması üzerine X Bankası Başkanlığa şüpheli işlem bildiriminde bulunur.

Şüpheli işlem bildiriminde bulunulduktan kısa bir süre sonra, Bay A'nın kardeşi Bay B bankanın aynı şubesi nezdinde hesap açtırır ve şube yetkililerine kardeşi Bay A'nın hesaplarında oluşan tutarları vekâletname ile çekmek istediği bilgisini verir. Banka görevlileri vekâletnameyi tetkik ettiklerinde Bay A'nın vekâletnameyi cezaevinden verdiğini görürler. Banka yetkilileri tarafından Bay B'ye kardeşi sorulduğunda, önce şehir dışında olduğunu daha sonra iftiraya uğradığı için cezaevinde bulunduğu ilişkin birbiriyle tutarsız bilgiler verir. Banka şahsın kimlik bilgileri, vekâletname örneği ve müşteri bilgi formu örneği ile birlikte, Başkanlığa ilave şüpheli işlem bildiriminde bulunur.

Başkanlık tarafından yapılan araştırmada;

- Bay A'nın, terör örgütü üyeliği nedeniyle Mahkeme tarafından hapis cezasına mahkûm edildiği bununla birlikte kardeşi Bay B'nin ise sabıka kaydının bulunmadığı,
- Bay A'nın, X Bankası nezdindeki hesabına gelen çok sayıda havaleyi tahsil ettiği,
- Şahısların, hesapları dışında adlarına gelen çok sayıda para transferinin bulunduğu, tespit edilmiştir. Şahısların adlarına ve hesaplarına gelen para transferleriyle ilgili araştırmalar derinleştirildiğinde;
- Transferlerin çoğunun Avrupa'da bulunan 9 farklı ülkede ikamet eden farklı kişiler tarafından yapıldığı ve bu kişilerden bazıları hakkında farklı ödeme kuruluşlarından terör bağlantısı nedeniyle şüpheli işlem bildirimi gönderildiği,
- Bay A ve Bay B'nin; yurt dışından gelen transfer tutarlarını nakit olarak çektikleri veya yurt içinde bulunan çeşitli kişilere transfer ettikleri anlaşılmıştır.

Transfer edilen kişilerin suç kayıtları araştırıldığında ya kendilerinin ya da aile fertlerinden bazılarının terör örgütü üyeliği, terör örgütüne yardım veya terör propagandası yapmak suçlarından soruşturma ve kovuşturma kayıtlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmalar sonucunda; X Bankası nezdinde gerçekleşen işlemlerin terörizmin finansmanı suçunu oluşturabileceği değerlendirilerek, konu ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirilmiştir.

Örnek 4:

Başkanlığımıza bir ödeme kuruluşundan intikal eden bir şüpheli işlem bildirimine göre; açık kaynaklarda FETÖ/PDY terör örgütü kapsamında örgüt yöneticiliği suçlamasıyla arandığı anlaşılan ve FETÖ/PDY'nin Avrupa yapılanmasıyla iltisaklı olduğu istihbar olunan Bay A isimli şahsın Avrupa'dan, Türkiye'de ikamet eden Bay H isimli şahsa 2022 yılında 1.000.- USD tutarında ödeme kuruluşu havalesi gerçekleştirme girişiminde bulunduğu, ancak 24.12.2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan kararla Bay A hakkında malvarlığı dondurma kararı bulunduğu için işlemin gerçekleştirilmediği tespit edilmiştir.

Söz konusu tespit üzerine Başkanlığımızca geçmişe dönük yapılan incelemede 2 yıl önce Bay A'nın, Bay H isimli şahsa Avrupa'dan ödeme kuruluşu havalesi yoluyla 3.000.-USD tutarında daha para transferi yaptığı anlaşılmıştır.

Ayrıca Bay A'nın, Bay H isimli şahsa X Bank internet şubesi kanalıyla 2018'de 10.000.-TL, 2019'da 20.500.-TL ve 2020 yılında 35.500.-TL tutarında daha havale işlemi gerçekleştirdiği tespit edilmiştir.

Başkanlığımızca incelemelerin devam ettiği esnada aynı ödeme kuruluşundan, Bay H isimli şahsa, Avrupa'daki Bay A ile aynı adreste ikamet eden bir başka şahıs (Bayan C) tarafından yine 1.000.-USD tutarında ödeme kuruluşu havalesi gerçekleştirildiği yönünde bir şüpheli işlem bildirimi daha alınmıştır. Başkanlığımızca yapılan araştırmada Bayan C'nin Bay A'nın kız kardeşi olduğu tespit edilmiş ve para transferini Bay A hakkında malvarlığı dondurma kararı bulunduğu için kız kardeşi üzerinden yapmaya çalıştığı değerlendirilmiştir.

Paranın alıcısı konumunda olan Bay H isimli şahıs hakkında yapılan incelemede ise;

- 2022 Mayıs itibarıyla "XYZ Teknoloji Ltd. Şti."nde SGK kaydının bulunduğu,
- Şahsın UYAP kaydının bulunmadığı,
- 2020 ve 2021 yıllarında "Ad Soyad: DDD, TCKN: 888888888, X Ceza İnfaz Kurumu" işlem açıklamasıyla 2.000 ile 3.000.-TL arasında 8 adet EFT gönderdiği, DDD isimli şahsın terör örgütüne yardım ve uyuşturucu ticareti dâhil çeşitli suçlarla bağlantılı UYAP kayıtlarının bulunduğu,

Tespit edilmiştir. Başkanlığımızca özellikle Bay H ile ilgili bilgi notu düzenlenerek adli makamlar ve EGM ile paylaşılmıştır. EGM tarafından Bay H hakkında yürütülen soruşturmada telefon dinlemesi yapılmıştır. Bay H'nin telefon konuşmalarında cezaevindeki terör örgütü üyeleri ve aileleri hakkında görüşmeler yapıldığı tespit edilmiş ve Bay H hakkında terörizmin finansmanı suçundan dava açılmıştır.

Örnek 5:

Başkanlığımıza bir bankadan intikal eden şüpheli işlem bildirimine göre,

Bankanın X şubesindeki ATM'den kendi hesabına kartsız para yatırmak istediğini söyleyen A kişinin aslında o hesabın gerçek sahibi olmadığı güvenlik görevlisinin şüphelenmesi üzerine anlaşılmıştır. Banka tarafından yapılan araştırmada aslında başka bir ilde adres kaydı olan A kişinin diğer ilde bulunan B kişinin hesabına para yatırmaya çalıştığı tespit edilerek konu Başkanlığımıza intikal ettirilmiştir.

Başkanlığımızca yapılan incelemede, söz konusu işlemin cep telefonundan doğrulama kodu istenmeyen bir bankadan yapıldığı, hesabına para yatırılan kişinin bir terör örgütü üyeliğinden hakkında UYAP kaydı bulunduğu tespit edilmiştir. Konu Başkanlığımız tarafından terörizmin finansmanı şüphesi ile adli makamlara intikal ettirilmiştir.

Adli makamların konuyla ilgili açtıkları soruşturma, A ve B kişilerinin bağlantılı oldukları diğer şahıslar üzerinden derinleştirilmiştir. 154 şüpheli kişiye ulaşan soruşturma neticesinde bir terör örgütünün, üyelerine para ulaştırma yolu olarak kartsız ATM işlemlerini kullandığı ortaya çıkarılmış ve şahıslar hakkında terörizmin finansmanı suçundan dava açılmıştır.

Örnek 6:

Başkanlığımıza bir ödeme kuruluşundan intikal eden şüpheli işlem bildirimine göre;

2020 ile 2022 arasında, serbest olarak çalıştığını beyan eden Bay M isimli kişiye X ülkesindeki Bay A isimli kişiden 15 işlemde 15.790.-USD tutarında uluslararası para transferi geldiği tespit edilmiştir. Yine aynı tarihler arasında Bay M isimli kişiye X, Y ve Z ülkelerindeki 6 farklı kişiden 4 işlemde 530.-EUR, 5 işlemde 1.800.-USD tutarında uluslararası para transferi geldiği tespit edilmiştir.

İşlem tutarlarının 200.-USD ile 900.-USD aralığında olduğu ve işlemlerin tamamının İzmir/Gazimir ve İzmir/Konak'ta bulunan 2 farklı ödeme kuruluşu temsilcisinden yapıldığı anlaşılmıştır.

Başkanlığımızca terörizmin finansmanının önlenmesi kapsamında yapılan inceleme sonucunda, basın yayın organlarında yayımlanan haberlerde FETÖ/PDY terör örgütü üyeliğinden aranan Bay A isimli bir şahsın FETÖ terör örgütü liderinin yaşadığı bilinen adrese yakın bir bölgede yaşadığı görülmüştür.

Gazete haberleriyle uyumlu şekilde bahsi geçen işlemde gönderici olarak yer alan Bay A isimli şahsın, söz konusu tutarları FETÖ terör örgütü liderinin yaşadığı bilinen bölgeye yakın bir adresten gönderdiği anlaşılmıştır.

Başkanlığımızca yapılan analizde Bay M isimli kişinin herhangi bir suç kaydı olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte Bay M'nin Bay A tarafından kendisine gönderilen tutarları aynı gün veya takip eden günler içerisinde Bayan K'ya transfer ettiği tespit edilmiştir.

Bayan K hakkında yapılan araştırmada kendisine ait bir suç kaydına rastlanılmamış ancak eşinin ve kardeşlerinden üçünün silahlı terör örgütü üyeliğinden hüküm giydiği ve cezaevinde bulunduğu anlaşılmıştır.

Başkanlığımızca terör örgütünün finansmanı ile bağlantılı olabileceği şüphesi nedeniyle konu hakkında bilgi notu düzenlenerek adli makamlar ve EGM ile paylaşılmıştır.

Örnek 7:

Başkanlığımıza yapılan şüpheli işlem bildirimlerinden hareketle, Bay (A) nın annesi adına (X) Bankasının (Y) Şubesinde açtırmış olduğu döviz cinsinden hesaplara, açılış tarihinden bir gün sonra başlayan, muhtelif tutarlarda para yatırma işlemi gerçekleştirdiği; en son yapılmak istenen para yatırma işlemine konu paraların ise terör örgütünün şifreli kabul edilen banknotlarından olduğu ve söz konusu banknotlar üzerinde kir, küf, toprak kokusu gibi uzun süredir saklanmış olduğuna dair emareler bulunduğu istihbar edilmiştir. Yaş itibarıyla bankacılık hizmetlerine erişiminin ve bu konudaki bilgi düzeyinin düşük olması beklenen Bay (A) nın annesi Bayan (B) hesabına bu işlemleri yapmak isteyen şüpheli hakkında yapılan açık kaynak araştırmaları neticesinde, şahsa ait muhtelif sosyal medya profilleri, bloglar ve bireysel e-ticaret sayfalarının bulunduğu görülmüştür.

Söz konusu blog sayfalarında şahsın bankaya yatırmak istediği paraları bir koleksiyonermiş imajı vererek sergilediği ve ayrıca bir bireysel e-ticaret platformunda şahsa ait hesap üzerinden satışa sunulmuş muhtelif tablolar olduğu görülmüş, tabloların geneline bakıldığında ise herhangi bir koleksiyon değeri bulunmayan nitelikte tablolar olduğu; bununla birlikte ortalama 2.000-TL gibi fiyatlarla listelendiği görülmüştür.

Bay (A) nın bankacılık işlem kayıtları incelendiğinde bir elektronik ödeme kuruluşu nezdinde yer alan hesabına muhtelif kişilerden paralar geldiği, söz konusu paraların hesapta bekletilmeksizin yerel bir kripto varlık hizmet sağlayıcısına transfer edildiği, yine aynı süre içerisinde burada bir kripto varlığa çevrilip kaynağı ve sahiplik bilgisi belirlenemeyen bir başka cüzdana aktarıldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca Bay (A) nın (X) bankası (Y) şubesinde işlem yapmak istediği anda yanında farklı uyruktan bir çocuk bulunduğu, çocuğun şahsa baba diye hitap ettiği bilgisi öğrenilmiş, yapılan araştırmada ise şahsın Afrika kıtasında bulunan bir ülkede, Afrika kıtasında bulunan bir ülkenin uyruğunda bulunan bir şahısla evlenme kaydı mevcut olduğu görülmüş, örgütün Afrika ülkelerinde yoğun faaliyetleri bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda bunun da bir şüphe arz ettiği düşünülmüştür.

Tüm bu olayların birlikte değerlendirilmesi neticesinde şahsın terörizmi finanse edebileceği şüphesi oluştuğundan, adli makamlara raporun intikali sağlanmıştır